SACRED BRIDGE
COLLECTIVE
Bridging Worlds, Awakening Hearts

CHABAD LUMINARIES

ד"ה מור הוא דם חיה שבהודו

Blood of Fragrance

Offered in honour of the Rambam, Rabbeinu Moshe ben Maimon, who set the whole of Torah law in order and taught Israel to think clearly about God. This maamar is given in his merit — beginning from his own ruling on the musk of the anointing oil, and following it into the work of refinement by which blood becomes fragrance.

ENGLISH

1 · Rambam's Musk from India

It is explained in Rambam, in Hilchos Klei HaMikdash, when he sets forth the dinim of the shemen hamishchah which Moshe Rabbeinu made in the midbar, that the Torah's command, "וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר" is not left in general terms, but is defined with precision. And there the Rambam is mevarer what is this "mor deror" which stands at the head of all the besamim of the shemen hamishchah.

He writes that "mor" is not a plant and not a sap, but "דָּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ, וְהוּא מִתְקַפֵּד וְנִקְבָּץ בְּקִרְבָּהּ, וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם." That is, "mor" is the blood of a certain chayah in India, which congeals and gathers inside it, and this is the substance known to all, with which human beings perfume themselves in every place.

And we must pause by this lashon. For seemingly, the Rambam's task in this place is to give clear halachic definitions, in order that one should know what is permitted and what is forbidden, what is valid for shemen hamishchah and what is not. Why then does he elaborate with such description: that it is blood, that it is a chayah, that it is in India, that it congeals inside, and more than this, that it is "known to all" and that "people perfume themselves with it in every place"?

Moreover, from the halachic side itself there is a wonder. For it is a clear din that this "mor" is the musk which exudes from a non kosher animal. And notwithstanding that the animal is non kosher, and its flesh and its blood are assur to eat, and there are many chumros in hilchos basar bechalav and dam, nevertheless this very blood, after it congeals and turns into musk, is counted among the "ראֹש" of the besamim of the shemen hamishchah, which is the holiest oil in Israel, kodesh kodashim.

For the Rambam himself rules that this shemen hamishchah, which Moshe made, sanctifies all keilim of the Mikdash, that they become kodesh and fit for avodah only through this anointing. And through it the kohanim are consecrated, as it is said "וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי," that the kehunah of Aharon and his sons depends on the anointing with this oil. And likewise the kings of the house of David are established as kings in Israel by being anointed from this oil; through it the malchus Beis David is drawn down in actuality. The Rambam emphasizes there that this oil is "kodesh kodashim," and that it was made once and hidden away for all generations, and that it is forbidden to prepare the like of it, and forbidden to pour it on flesh of a zar, and whoever does so is chayav kareis.

If so, this shemen hamishchah is the pinnacle of kedushah in the world of cheftza: it sanctifies keilim, it consecrates kohanim, it establishes kings, and it is itself guarded with all the fences of issur. And nevertheless, at the very first ingredient, at the "ראֹש" of its besamim, the Rambam tells us that here is included the blood of a non kosher chayah.

One could have thought that since the Torah commanded "מר דרור," perhaps this is some plant which grows in Eretz Yisrael, or a sap of a kosher tree, something which is in the domain of kedushah or at least in the neutral domain. But the Rambam removes this conception and fixes it with absolute clarity: it is the blood of a chayah from India.

And it is not only that he writes "דם חיה," but he adds "אַחַת שֶׁבַּהוֹדּוּ" — that it is specifically a chayah that is found in India. The Rambam is not a travel writer, and he does not generally adorn halachah with geographic curiosities. Why then is it relevant to know that this chayah is in India? And even if for the definition of the species there is some need to point to its habitat, still we must understand: why did the Torah's holiest oil have to be composed from a substance whose source is so distant, from the extreme ends of the earth, in a land which, in the consciousness of Yisrael, stands as the symbol of remoteness and foreignness?

And he further emphasizes "וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" — that this is the musk that is known to all, and that people in every place perfume themselves with it. Here the question becomes even sharper. For the shemen hamishchah is exclusively holy: it is forbidden to be made for mundane use, forbidden to be poured on a zar, and its very nature is to separate and distinguish. Yet the Rambam underscores that one of its primary components is something that belongs, as it were, to the entire world, "בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם", and not particularly to Yisrael; something whose pleasant scent humans, as humans, use for their pleasures and their adornment.

Thus, in the same breath that he defines the mor as a product of a non kosher chayah, he testifies that it is universally cherished and enjoyed as a perfume by all people everywhere. The holiest oil of Israel, reserved for Mikdash, kehunah and malchus, is mixed with a fragrance that is both the blood of a tamei animal and the

common adornment of all humanity.

From here emerges the central question that demands explanation. How is it possible that the shemen hamishchah, which is kodesh kodashim, and whose entire inyan is to draw kedushah into the keilim of the Mikdash and into the bodies of kohanim and kings, should contain in its very composition a chelek that originates in the blood of a non kosher chayah? And not only a non kosher chayah in some neutral proximity, but one that is found specifically in India, at the most distant boundary of the inhabited world known then to Yisrael; and further, that this very substance serves as a universal perfume for all nations?

If we would say that the Torah wanted to teach us merely the din that certain products of non kosher animals may be mutar behana'ah, this is already known from sugyos in Shas and in poskim, and the Rambam need not have chosen precisely the shemen hamishchah as the place where this is expressed. And if we would say that this is a mere metzius, that such is the best fragrance, and therefore the Torah commanded it, this itself requires explanation: why is it that the best fragrance, fit to be the head of the besamim of shemen hamishchah, is specifically the transformation of blood from a tamei chayah of India?

Especially according to the Rambam's own description, that the blood "מתקפר ונקבץ בקרבה" – it congeals and gathers inside it. He is not content to say that it is some secretion, but he emphasizes the inyan of dam itself becoming thick and collected. The congealed blood, which according to Torah in general is the nefesh of the flesh and the seat of life, here becomes a besamim, a fragrance.

So we are standing before a wondrous picture: at the foundation of the oil that anoints the head of Aharon HaKohen, the head of the kehunah; that anoints the head of David HaMelech and his descendants, the head of malchus Yisrael; and that anoints the mizbeach and the shulchan and the menorah and all kelei haMikdash, there stands a drop—measured and weighed according to Torah's shiurim—of congealed blood from a wild, non kosher creature at the edge of the world, whose scent is beloved by all flesh.

From this it is understood that the matter is not incidental, but points to a general principle: that in the holiest mashchah of Torah there is, in a specific and bounded way, a component drawn from the most distant, foreign, and even non kosher realms. The Torah itself commands that this be so, and the Rambam, in his halachic precision, reveals and fixes this so that it is "הַיָדוּעַ לַכֹל."

However, all the above is only from the perspective of the din and the metzius. To understand what this hints to in avodah, and what is the inner inyan of mor as musk, of chayah, of India, and how it is that such a thing can be integrated into the shemen hamishchah, we must first understand: what is the pnimiyus of shemen, and what is the inyan of besamim in Torah in general, and in the shemen hamishchah in particular. For only when the spiritual function of oil and fragrance is clarified will it be possible to grasp why the Torah chooses that the "ראֹש" of the besamim be specifically this transformed blood.

And this is what requires explanation now: what is shemen in the language of Chassidus and Kabbalah; what is the inyan of mashiach and meshichah, that kings and kohanim are called "משוח בשמן"; what do the besamim contribute to the shemen; and how the fact that one of them is mor, the musk blood, is not a side detail but a

revelation of the mode in which the shemen hamishchah draws and unites diverse kochos into one holy mashchah.

2 · Secret of Shemen and Besamim

To begin to approach this, we must first set aside the particular ingredient of mor and gaze at the kelim in which it is received—the shemen itself, and the general inyan of besamim—for only then can one understand how such a davar is able to enter into the mashchah at all.

It is known in the words of Kabbalah and Chassidus that shemen, oil, is a mushal for chochmah, and more generally for pnimius ha'or. For just as oil sinks and permeates within every substance, and wherever it reaches it softens and lubricates and is received inwardly, so too chochmah is the nekudah ha'pnimis that enters into all the kochos and all the olamos, giving them their inner life. And furthermore, oil rises above all liquids, and even where it is mixed it is recognizable that it is a davar nifrad and adir; so too chochmah, being the beginning of giluy, stands above all the hispashtus of the middos and the lower sefiros. And yet, paradoxically, it is davka this that is called pnimius ha'or, for it is the inner point from which all expansion emerges.

This is also the inyan of the shemen hamishchah, that it is "שֶׁבּוֹ מוֹשְׁכִין הַמְּלוּכִים וְהַכְּהֻנִּים," that through it there is hamshachah of malchus and of kehunah. "מָשַׁחְתִּי אֶתְכֶם בַּשָּׁמֶן" is not only a physical pouring of oil; it is the drawing of a new giluy of melech and kohen into the metzius of the person. For malchus in the Seder Hishtalshelus is the power that includes and relates to the many, to all the details of the am; and kehunah is the power of avodah and kirvas Elokim. Both of these are, in their pnimius, hamshachah of chochmah into the lower realms: that the king rules not as an external ruler but as a lev ha'am, and that the kohen serves not as a technician but as a merkavah to the Shechinah. And this is expressed in the fact that they are called "מָשׁוּחַ בַּשָּׁמֶן"—meshuch ba'meichin, that a new mochin, a new daas of Elokus, is drawn into them.

Thus, the shemen hamishchah generally is the pnimius ha'or of malchus Yisrael and of kehunah; it is the hidden chochmah that settles within the head and heart of the melech and the kohen, and within the kelim of the Mikdash, so that their avodah and hanhagah should be with a daas ha'elyon and not with a daas tachton. This is why the shemen was "קֹדֶשׁ קָדָשִׁים יִהְיֶה לִי"—it is the inner point of holiness through which all the giluyim of Mikdash pass.

However, this itself is not yet sufficient. For if the shemen is the pnimius ha'or of chochmah, what need is there that it be compounded with besamim—mor, kinnamon, kaneh, kidah? Oil already has its own reiach; why is it necessary that the Torah command that davka with these besamim shall the shemen hamishchah be made?

To understand this, one must first clarify what is the inyan of besamim and reiach in Torah. It is explained in many places that reiach relates to the ruach, to the subtle life-force that is between nefesh and neshamah. Chazal say that reiach is that from which the nefesh derives hana'ah and yet no physical substance enters the guf. This is seen in the halachah of besamim at havdalah, that we smell spices "מפני שהנפש יתירה מסתלקת," and the reiach revives the ruach of the person. Likewise the Zohar speaks at length of "רֵיחַ נִיחוֹחַ" of the korbanos, that the reiach rises upward and draws nachas ruach above.

Thus we see two things: on the one hand, reiach is a makif—it surrounds and does not enter like food and drink; on the other hand, it has a deep connection with the pnimius of the nefesh, with the ruach ha'chaim. It touches where the person is most subtle, most concealed. From this it is understood that besamim in avodah signify hamshachas chayus into the makifim, that even those inyanim which are not yet be'pnimius, which are still standing as a surrounding aura to the person or to the olam, should be permeated with a pleasantness and a kedushah.

Accordingly, the fact that the shemen hamishchah must contain besamim teaches that the mashchah of malchus and kehunah is not only a pnimius ha'or that enters into those kelim that are already close and prepared, but that it also draws in and elevates the ruach of diverse kochos, the outer auras and atmospheres, and unites them all into one "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'." The shemen is the chochmah; the besamim are the various middos and inyanim that surround, that are felt as "atmosphere" rather than as mochin, and the Torah commands that they all be taken up together into one shemen.

This is why the Torah enumerates specifically four besamim—"מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם, וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם, וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת"—and that they be in particular proportions. The Midrashim and sifrei haSod explain that these four correspond to four general categories of middos and kochos in the soul and in the nations, and that the measures hint to their relative strength and their tikkun. Without entering here into each detail, the klal is that the besamim are the multiplicity of ruach-forces in the world, each with its ta'am and reiach, and the shemen is the unifying chochmah that absorbs them and harmonizes them.

For every besamim on its own is a pratim'dika inyan, a particular quality; its reiach can be sharp or sweet, warming or cooling, and it affects the ruach in a specific way. When such a reiach stands alone, it can overpower or distort; only when it is measured and subsumed into the shemen does it become part of an overall reiach that is "קֹדֶשׁ"—no longer the self-standing aura of this or that quality, but a fragrance of Elokus. This is the secret of the shemen hamishchah as a blend: that the chochmah-light of oil receives into itself the diversity of ruachim and besamim, and anoints them all into one malchus of Hashem.

From this we can understand more deeply the expression "מָשׁוּחַ בַּמּוֹחִין." The anointing is not only on the head externally; it is that the meichin, the chochmah and daas, should be suffused with a certain reiach—a surrounding aura of kedushah that flows from the besamim within the shemen. Thus the king is not only wise; he has a certain atmosphere that surrounds him, a reiach of malchus that is felt by those around him. Likewise the kohen, and likewise the Mikdash itself: "כָּל הָרִיחַ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ," says the Zohar, "עִלַּי רֵיחָא דְּמִשְׁחָא תְּלֵי," that the reiach of all avodos of Mikdash is dependent on the reiach of the mashchah.

We can now return to our earlier question in another form. If the shemen is the pnimius ha'or of chochmah, and the besamim are the ruach-forces, the surrounding auras of different kochos, it is understood that the shemen hamishchah is the prototype of how Elokus enters and unifies all the diverse powers of creation: the essence-light as oil, and the myriad atmospheres and cultures and middos as besamim. But then it is not yet clear: why is the "ראֹשׁ" of these besamim, the one that heads them all in the Torah's list and in its shiur, specifically mor? And more so, why is this mor, as the Rambam defines, the congealed blood of a wild creature from India?

For if besamim in general are the elevation of ruach, this mor is rooted not only in ruach but in dam, "כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ," and moreover the dam of a chayah, and moreover of a non kosher chayah, and moreover from the edge of the world. How can such a thing be the head of the besamim that are absorbed into the chochmah-light of the shemen? What is the inner inyan of mor—of its being dam, of its being of a chayah, and of its being from India—that causes it to be both the most distant and yet the reishis of the ruach-elevations?

Only after the general function of shemen and besamim has been clarified can this question be felt in its full depth. The oil is the unifying essence-light; the besamim are the various ruachim drawn into that light. We must therefore now turn to the specific inyan of mor, to understand what kind of ruach, what kind of nefesh-dam, stands at its root, that the Torah chooses it to be the head of all the besamim of the shemen hamishchah.

3 · Mor and the Blood of the Chayah

To understand this, we must first recall that mor is not mentioned in Torah only as a dry ingredient in a halachic list, but it appears in Shir HaShirim as one of the primary symbols of the love between Knesses Yisrael and the Eibershter. "צְרוֹר הַמּוֹר דּוֹדִי לִי אֶשְׁקֹל הַשּׁוֹשַׁנִּים... דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין," and further, "אֵל הַר הַמּוֹר וְאֵל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה." The Zohar explains that mor in Shir HaShirim is a remez to dinin דמתיקין—to judgments that have been sweetened—gevurah that has already been integrated within chesed, and therefore rises as a fragrant reiach before the King.

So we see at once a paradoxical double-face in mor. On the one hand it is associated with din, with bitterness (for mor also connotes מרירות), with blood and severity. On the other hand, in its rectified state it becomes the most precious fragrance, the very צְרוֹר הַמּוֹר that lies close to the heart, the "mountain of mor" to which the beloved ascends. This already hints that mor is not a simple besamim, but the form that the most intense din takes when it is fully transformed into reiach nichoach.

And this is connected with the fact that the Rambam defines mor as dam, for "כִּי הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ." The blood is the revealed life of the nefesh, and in particular it is associated with gevurah, with heat, with fervor. Chassidus explains that chiyus in general, insofar as it is expressed as a push, a striving, an intensity, is gevurah; chesed is the spreading of the light, but the inner pulsing force that presses and surges is gevurah. This is why anger reddens the face, why passion heats the body—because the dam has been aroused.

Now, when we distinguish between behemah and chayah in Torah, this is not only a zoological distinction but a spiritual differentiation in the mode of this chiyus. A behemah, in halachah, is the more domesticated species, its nature is more settled, closer to yishuv ha'aretz; the chayah is wilder, more roaming, more intense. In pnimius, behemah corresponds to middos that are already within some settled order, can be harnessed more readily to avodas Hashem; chayah points to a vitality that overflows boundaries, a nefesh that surges beyond the framework, not yet tamed into keilim.

Therefore the dam of a chayah is the epitome of wild life-force. Its very existence is a kind of borderline: on the one hand, it is life, nefesh, a great intensity of chiyus; on the other hand, precisely because of its wildness, it stands closer to the side of kelipah, to the danger that the life-force will not be received in vessels of kedushah but

will break forth into unholy desires and foreign worships. This is why, in the nigleh of Torah, many chayos are not permitted for eating, and their blood is certainly forbidden.

The blood of a non kosher chayah, then, is at first glance doubly distant: first, as dam in general, which is gavra d'gevurah, a place where din is exposed; and second, as dam of a species that is not within the order of kedushah of Yisrael at all, but belongs halachically to the realm that is assur even b'hana'ah in many respects. This is the very image of a life-energy that, if taken in directly, would damage, would contaminate the keilim of a Jew.

Yet here, specifically from such a source, the Torah identifies the rosh ha'besamim of the mashchah. How is this possible?

The key lies in the fact that the mor is not used as blood. It is not taken as food, not drunk, not absorbed into the body as dam. Rather, in the metzius of the musk, the blood has already undergone a process of tikkun on the level of chomer: it congeals, it collects in a gland, it dries, is separated from its original flow, and from that state is extracted not as a liquid of life, but as a source of reiach. The very dam whose nature is to remain hidden within the body as an inner warmth is here drawn outward, distilled into scent.

In other words: the nefesh of gevurah is converted from a pnimius of the animal to a makif for man. It no longer courses as life within, it hovers around as atmosphere without. This is the sod of fragrance: reiach is not ingested, it does not become basar mibsaro, rather it surrounds and pervades the ruach, uplifting and sweetening it. And in particular, Chazal say that reiach is the only hana'ah that the nefesh derives which is not part of the chet of the Etz HaDaas, that it is connected with the ruach ha'elyon of Mashiach, "וְהַרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'." Reiach, then, is the mode by which even intense dinim can be encountered without being swallowed, without being internalized in a way that would overwhelm the keilim.

Thus, when the dam of the chayah is transformed into reiach, what has occurred in pnimius is that the raw, wild life-force of gevurah has been lifted from its immediate expression in the body and raised to the level of ruach and makif. Its force is no longer a push from within the animal, but a surrounding odor that can be received, measured, and sweetened within the shemen of chochmah. The life is no longer in the blood; the life has been sublimated into fragrance.

This is the very inyan of reiach nichoach, which the Torah repeats by every korban. The korbanos in nigleh are basar and dam that are offered on the mizbeach. In pnimiyus, this is the elevation of the animal nefesh, with all its middos and taavos, into a smoke and a smell that rises upward. The Zohar explains that "נִיחוֹחַ" is from "נחת רוח," satisfaction, the sweetening of dinim. The gevurah that in its place below could be harsh judgment, when it rises as reiach becomes a delight and nachas ruach before the Eibershter. The din is not obliterated; its sharpness is turned into sharp sweetness.

So one can now begin to understand the special quality of mor. It is not simply a besamim that happens to be strong. It is, in its very definition, the trace—the reshimus—of the most intense dam of the wildest creature, now standing no longer as blood but as a concentrated, enduring fragrance. The same gevurah that, as dam, would be

entirely forbidden to enter the body of Yisrael, is here, as reiach, not only permitted, but chosen to be the head of the besamim of the holy mashchah.

And this is precisely because the rectification of such a force cannot and must not be by direct consumption. To "eat" such a dam, in avodah, would mean to allow that wild, border-line chiyus to become one's own pnimius, to let it course in one's veins; this is the sod of falling into avodah zarah, into the worship of forces themselves. The Torah, however, commands that the birur of this chiyus be davka through its ascent as reiach within shemen: that it be drawn out of its selfhood, distilled into a pure odor, and then absorbed, in a measured way, by the chochmah-light that anoints kings and kohanim.

In this lies already a hint to the future inyan we will explain at length: that there exist in the world cultures, wisdoms, and religious forces whose inner chiyus is very great but stands on the border between kedushah and kelipah. They are like chayos roaming at the edge of the settled land. Their "blood," their immediate life-expression, is not fit to be eaten by Yisrael; their practices, their avodos, are assur, stand under the category of avodah zarah and tumah. And yet the Torah reveals, through the mor, that their deepest nefesh-force is ultimately destined not for destruction alone, but for sublimation: that it will be extracted as a fragrance and included, in due time and proper manner, within the anointing oil of Hashem's kingship.

But before reaching this expansion, there is a further point that must be clarified. We have spoken of "borderline chiyus," of gevurah that stands between kedushah and kelipah. We must understand more precisely what is the status of such distant forces in the map of seder hishtalshelus: are they already in the realm of klipas nogah, or do they belong to the shalosh klipos hatmeios? Are they likened to a chayah that, though untamed, grazes, or to a beast of prey? In terms of nations and their worships, what distinguishes a culture whose mor can one day become reiach nichoach from one whose blood remains entirely forbidden?

To approach this, we must first broaden our view from the individual chayah to the general category of chayah in Torah, and then from the individual musk to the collective "blood" of nations. Through this we will be able to see how certain civilizational forces, though presently clothed in avodah zarah, may yet be rooted in sparks standing at the very edge of holiness.

4 · Chayah, Nations, and the Edge of Holiness

To understand this, we must first contemplate the inyan of chayah as a general category in Torah. For we have until now spoken of a particular chayah in India; but without grasping what "chayah" itself means in Torah and in sod, the moshol will remain narrow, as though it were an accident of zoology and geography, chas veshalom, and not a giluy of seder hishtalshelus.

It is known that in the realm of animals the Torah distinguishes four general kinds: behemah, chayah, of, dag. This is not only a taxonomic matter for hilchos kashrus, but reflects four modes of chiyus as it is invested in nefesh habehamis. Behemah is the domesticated animal that dwells within the settled domain of man, plows his field,

bears his load, and is easily brought under his yoke. Chayah is the wild animal that ranges free in the fields and forests, whose nature is not immediately harnessed to human avodah. Of is the bird that flies in the air, between earth and heaven, and dag is the fish concealed in the sea, in a hidden world unto itself.

And as in nigleh, so in nistar: these four categories correspond to four configurations of life-force, four ways that chiyus can manifest. The behemah-type chiyus is revealed, thick, settled; it is near to human usage, like middos that can be channeled into avodas Hashem without great upheaval, only with refinement and direction. The of-type chiyus is light and flying, thoughts and aspirations that flutter between above and below. The dag-type chiyus is submerged, hidden in the "waters" of the unconscious, so to speak, and is not grasped directly. Whereas the chayah-type chiyus stands in between: it is revealed like the behemah, powerful in the field of experience, but its very revelation is wild, unconfined, not easily bounded by the order of man.

This is reflected also in halachah itself. Behemah and chayah share many dinim: both have simanei kashrus; both require shechitah; their blood is equally assur; their cheilev is prohibited in the behemah and mutar in the chayah. Yet the Torah nevertheless separates them, "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ… וְזֹאת אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מִן הַמַּעֲלַת הַגֵּרָה וּמִן הַמַּפְרִסֶת הַפַּרְסָה הַשְּׁסוּעָה", and within the permitted there are those called behemah and those called chayah, with detailed sugyos in Chulin how to define each. In sod, this distinction indicates that even when two modes of chiyus are both within the domain of mutar, one may be already integrated, domesticated, and the other retains an element of pitzui, of scattering and wildness, which requires a different hanhagah.

Thus, chayah is a paradoxical category. On the one hand it is not the absolute ra of the predator that tears and devours, standing as a moshol for shalosh klipos hatmeios. On the other hand, it is not the obedient ox that already accepts the yoke of man. It is a creature of the field, bearing in its very name the lashon of chiyus, "chayah," whose vitality is stronger, more sensitive, and more exposed than that of the behemah; yet precisely because of this strength, that vitality does not enter keilim of seder and yishuv.

Here we can already sense why the blood of the chayah—its dam, which is the concentration of its nefesh—presents a unique spiritual profile: potent chiyus at the edge of the permitted, bordering on the spillover into the asur, as was explained earlier regarding mor. But now we must lift this from the level of animals to the level of human collectivities.

For the Torah teaches that just as there are four categories among animals, so in the human world there are many categories and gradations of souls and nations. It is known from the writings of the Arizal and from Midrashim that the seventy nations of the world correspond to seventy nefashos, seventy roots of chiyus that were distributed in the configuration of humanity after the mabul and after Dor Haflagah. Each nation possesses its own particular koach, a unique middah or sensitivity that it is meant to reveal in the world; and through the birur of these nations, their unique praise of Hashem is drawn forth, "יִשָּׂאֲרוּ בּוֹ עַמִּים מְגָדוֹל וְעַד קָטֹן."

Yet, as is explained in kabbalah, these seventy roots are not all equal in their relation to kedushah. Some stand nearer to the side of holiness, some further; some are more easily refined, some are deeply entangled in kelipah. There are nations whose root is adjacent to Yisrael, like branches growing from a nearby bough, and nations that are like plants on the distant periphery of the field.

Moreover, there exists also the concept of Erev Rav, that mixed multitude which attached itself to Yisrael at yetzias Mitzrayim, and whose root is very complex: on the one hand they are intermixed with Israel's story; on the other hand their shoresh is bound up with very great dinim and confusions. The Erev Rav shows that "nearness" in external geography or history does not yet mean inner nearness in kedushah; and conversely, "distance" in space does not prove inner distance. One must examine the kind of chiyus that is revealed in a given nation: is it behemah-like, already ready for yishuv; is it chayah-like, wild yet bearing a lofty vitality; or is it akin to the beasts of prey that symbolize utter tumah?

The Arizal explains that sparks of holiness fell into all lands and all nations, not only in those that neighbor Eretz Yisrael. Indeed, some of the greatest nitzotzos are specifically in "far-flung cultures," in lands that, from the perspective of peshuto shel mikra, seem to stand at the end of the earth. These sparks are clothed in forms of chiyus that are not immediately recognizable as relatives of Israel's avodah; they express themselves in foreign languages, alien symbols, strange modes of worship. And yet, in their depth, they, too, are participants in the great pattern of "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו."

Here we encounter, in the realm of nations, what we saw in the realm of animals: there exists a "chayah-type" civilization, whose inner vitality is powerful and refined, sensitive to ruchniyus, to the subtle, to the transcendent, but which lives in the field, beyond the fences of Torah's kedushah as given to Yisrael. Its chiyus is not docile like a behemah; it resists domestication by the particular covenant of Sinai. At the same time, it is not a pure beast of prey that delights only in cruelty and destruction. Its worships and wisdoms reveal a searching after the infinite, a yearning for that which is beyond form; yet this very yearning, because it is not tethered to Elokus as defined by Torah, spills over into avodah zarah and tumah.

This is alluded to also in the name chayah as a level of soul. Above nefesh, ruach, neshamah, there is the bechinah of Chayah, which is a transcendent vitality surrounding the person, not entering fully into the kelim of his conscious mind and heart. Chayah is the point of the soul that experiences Elokus in a state of makif, like a surrounding living light, not yet integrated into sechel and middos. When this level is drawn properly, through Torah and mitzvos, it crowns and vitalizes the lower levels, giving them a sense of bittul and awe. But when something of this transcendent vitality is sensed without the keilim of kedushah, it can lead to great confusion: a powerful feeling of the sacred that seeks expression in any form it finds, even in images, forces of nature, and structures of multiplicity.

We may therefore say, in derech remez, that there are nations whose collective nefesh stands more in the mode of behemah—ordered, practical, bound up with action and social structures—and there are nations whose collective chiyus is more in the mode of chayah, or even of the soul-level Chayah: their history and culture revolve around intense spiritual experiences, mystical perceptions, altered states of consciousness, subtle metaphysics. Such nations dwell, as it were, at the "edge of holiness": they graze near the border of the mikdash, but remain outside the courtyard. Their "blood," their immediate religious expression, is non kosher for Israel, for it is not bound to the oneness of Hashem as transmitted in Torah; yet their inner nefesh-force may be from very high roots.

This sheds new light on the question raised above: how can there be cultures of avodah zarah that nonetheless contain sparks standing at the edge of nogah? For if we imagined all the nations alike, all avodah zarah alike, then the only possible relation would be absolute rejection and destruction. But once we see that just as among animals there is a spectrum—from behemah through chayah to treifah and chayah ra'ah—so too among the seventy nations there is a spectrum of proximity and of type of chiyus, we can understand that the Divine hanhagah with them is also with gradation.

Those nations whose innermost chiyus is "chayah-like" may be expressing, in their avodah zarah, a distorted but real encounter with transcendent vitality. Their gods and myths, their rituals and meditations, are not sheer fabrications without any root above, but misdirected receptions of kochos that do in fact draw from Elokus. Their error lies in the separation of these kochos from Atzmus, in assigning them independent divinity and selfhood. This is the inyan we must now define more precisely: what, in truth, is avodah zarah, and how can it exist if "ein od milvado"?

However, before entering that sugya, we have gained from the contemplation of chayah and nations an essential point: that the world of the goyim is not a monolithic darkness, and that even within avodah zarah there are gradations corresponding to different kinds of chiyus. There are "chayah-nations" whose vitality is wild but not inherently bestial; whose nefesh is powerful but unintegrated; whose experience of the Divine stands at the edge of holiness without entering it. Their "blood," in the present, is assur, and Israel has no permission to drink from their worship or imitate their ways. Yet their mor—the distilled fragrance of their highest nefesh-point—is destined to be taken up in some manner into the shemen hamishchah of the world.

To proceed, we must now ask: if their worship is forbidden, if their images are called "elohim acheirim," what is the precise pnimiyus of this issur? How can a real koach be both from Hashem and yet called "other gods"? What constitutes the line at which a perception of spiritual forces becomes avodah zarah? By clarifying this, we will be able to understand the stance of Torah toward those "chayah-cultures" that sense much but know little of the true Oneness.

5 · What Is Avodah Zarah in Truth

In order to clarify this inyan of "chayah cultures" and their mor like vitality, there must first be a precise hagdarah what is called avodah zarah in Torah, in pnimiyus and in nigleh. For without this, one could err in two opposite directions: either to say that all the gods and forces of the nations are sheer sheker without any shoresh, and then the whole inyan of birur hanitzotzos there becomes incomprehensible; or, conversely, to attribute to these forces a kind of independent elokus, chas v'shalom, which is itself the essence of avodah zarah. Therefore, we must walk in the middle path of Torah.

It is known from the beginning of Hilchos Avodas Kochavim of the Rambam, that he explains at length the first root of idolatry in the world. He does not say that the dor of Enosh suddenly imagined new creators. Rather his lashon is that in the days of Enosh, "טעו בני האדם טעות גדולה ונבערה עצת חכמי אותו הדור," they made a great mistake, and the counsel of the sages of that generation became foolish. What was their mistake? That since Hashem,

blessed be He, created the stars and spheres "להנהיג את העולם," to conduct the world, and gave them honor and they are "משמשים לפניו," therefore it is proper, so they reasoned, to honor these servants of the great King. To praise and exalt them, to bow to them, to build them heichalos, and in this way they imagined they were honoring the King Himself, "שהוא הגדול שליט על כל."

And the Rambam emphasizes that at the beginning they knew that Hashem is the only Elokah, and they did not deny Him. The to'ah was only that they made these intermediaries into separate subjects of worship. And from there it went down generation after generation, until the Name of the Creator was forgotten from their mouths, and the whole world knew only of the wood and stone.

From this it is understood that the shoresh of avodah zarah is not davka in denying Hashem, but already when one attributes independent kavod, fear, and dependence to a koach nifrad — to a created power that is not seen and felt as a vehicle of His unity — this itself is avodah zarah. For the very notion that something other than Him can be addressed as a power in its own right is the beginning of "elohim acheirim."

And this fits with what we find in Torah itself, that the term "elohim" is not reserved only for the Borei, but also for judges and leaders, as it is written "אלוהים לא תקלל," and "נגשו הבעלים אל האלוהים," and Chazal explain that here "elohim" means the beis din. Likewise, "כי ה' אלוהיכם הוא אלוהי האלוהים," He is G d of the gods, and the Zohar interprets "elohim" in many places on the powers of nature, mazalos, and malachim. The common denominator is that "shem elohim" points to a koach of mastery, of din and tzimtzum, a channel that receives from the Ein Sof and measures and distributes that hashpa'ah into worlds.

Thus there are many "elohim" in the sense of kochos and sarim, but there is only one "Havayah Elokei Yisrael" — only one Atzmus Ein Sof that is the metzius amiti, and all the other elohim are nothing but garments of His hashgachah. When they are seen in this way, they are kedushah; when they are grasped as beings in their own right, they become "elohim acheirim mamash," otherness.

This is the inyan that the Zohar calls "Elokim acheirim" — not imaginary gods that do not exist, but true kochos that "קבלין מהקדושה," receive from holiness, and yet are turned into "acheirim," others. They are othered in the consciousness of the worshiper, not in their own reality. In reality "לית אתר פנוי מיניה," and these powers, too, are nothing but servants. But when a person's daas cuts them away from their Source, when his kavannah and hisbitachon stop at the sar or at the koach hateva and do not pass through it to Atzmus, then in his experience they have become others; his act fixes them, so to speak, in the side of kelipah.

And this is according to what is explained in Tanya about the division between kelipas nogah and the three kelipos hatmeios. There it is explained that nogah is a mixture of tov and ra, a level of vitality that can be either uplifted to kedushah or pulled down into the side of tumah, depending on the direction of the human. When a person uses worldly kochos — food, business, speech, wisdom — for serving Hashem, he elevates their nogah. When he uses them for self indulgence and separation, he drags them into "shalosh kelipos hatmeios," to the absolutely impure side.

The same applies to the kochos above. The sarim of the nations, the mazalos, the elemental forces of fire, water, wind, earth, all stand in the bechinah of nogah insofar as they are recipients of Divine chiyus that can be acknowledged and returned to their Source. When the nations worship these sarim, as the Arizal explains, when they address prayer and sacrifice to the sar of a nation, or to the angel of the sun, or to the ruach of a mountain, and do not pass through it to Hashem, they are dragging that koach into the side of "shalosh kelipos hatmeios," making of it an avodah zarah.

For the defining line is this: does the koach remain transparently a shaliach, a channel, or is it made into a metzius bifnei atzmo? The moment it is granted independent fear, trust, and reliance, the channel has been "cut." The chevel that ties the koach to Ein Sof in the daas of the worshiper has been severed, and the flow of his own nefesh into that koach is now on the side of pirud, of separation. Whether or not he proclaims with his mouth that "Hashem created this," if in his heart he bows to the sun as a present source of life, counting on it, placating it, then, as the Rambam rules, this is avodah zarah in its full halachic severity.

And this is why the Rambam, even after he has told us that the first idolaters recognized Hashem as the supreme Elokah, nonetheless counts their practice as the first beginning of avodah zarah. For the ikkar issur is not only denial of the Borei, but assigning any avodah to an intermediary as if it had a will or power of its own. To say, for example, "Since the sun gives light and warmth and causes crops to grow, I will bow to it and bring it offerings so that it will continue to shine kindly upon me," is forbidden, even if one adds, "and I know that Hashem made it." For the bowing, the fear, the reliance have been arrested at the level of the sun; they do not traverse it. This is the "cutting of the channel" in daas.

In the language of Chassidus, this is the inyan of "achizas hachitzonim." The external garments of Elokus — the sarim, the kochos hateva, the partzufim — are meant to be levushim for Atzmus, in which His light is revealed in measured form. When a person cleaves to the levush and not to the wearer, the chitzonim seize that levush and make of it a separate domain. The very same partzuf that, in Atzilus, is entirely nullified, "kulah kamei kelachshiv," when grasped in the lower worlds as a separate structure, can become the template for avodah zarah.

This is the depth of the Zohar's statement that the "elohim acheirim" are "netulayin l'gavei," they are drawn toward the side of separation, and yet "shavin behem kulam," all of them are equal in that they suck from kedushah. The ra is not in the original koach but in the derech ha'achizah, in the way human consciousness takes hold of it.

From this it is understood that when we will later speak of avodah zarah of certain nations — their pantheons, their devas and sarim — we are not, chas v'shalom, ascribing to them godhead. On the contrary, we are defining their entire inyan as a misdirected relation to real kochos that are, in truth, only servants. Their error is that they stop with the sar; they cut the chevel between the sar and Ein Sof in their awareness, and thereby fix those kochos in the side of kelipah and tumah.

And here the distinction between klipas nogah and shalosh kelipos hatmeios becomes critical also in regard to nations and their avodah. For there is a kind of avodah zarah that is sheer darkness, rooted in the three kelipos that are "ra legamri," where the forms themselves, the practices, the content, have no standing in kedushah and are

destined for total bittul. And there is a kind that is nogahdik — in which the koach being worshiped, and even some of the conceptual structures and sensitivities, have a root above and can be purified, though the present avodah is absolutely forbidden.

The Arizal speaks of the seventy sarim of the nations, each receiving from a particular configuration of sefirot and hashpa'os. The nations err in taking their sar as an independent "elohim," and therefore their worship is avodah zarah. Nevertheless, the sar itself, as a malach, stands in the side of nogah; it receives from kedushah and can, in the future, be realigned. The question that will concern us regarding India is: in which of these bechinos does its avodah stand? To what kind of sar does it relate? How much of its avodah is sheer sheker, and how much is a distorted relation to real partzufim?

Only after this clarification can we begin to understand how a civilization may be, on the one hand, immersed in avodah zarah, and on the other hand, contain a mor like scent, a reiach that testifies to some sublime koach perceived in a broken mirror. For avodah zarah in truth is not the existence of many powers, but the forgetting that "Hashem Hu ha'Elokim," that all those elohim are nothing but His measured radiance. The more a nation's daas cuts this cord, the deeper it sinks into shalosh kelipos; the more that cord can be restored, the more its chiyus can be sublimated into the world's shemen hamishchah.

With this in mind, we can now turn to the specific case of India: how the Torah's map of seventy nations and their sarim situates that land and its wisdoms, and what kind of chayah consciousness its avodah expresses at the very edge of civilization.

6 · India in the Seventy Faces

והנה, כדי לברר באיזה אופן שייכת הודו בתוך כללות שבעים אומות, צריך להקדים תחילה ענין כללי — מהו בכלל סדר שבעים אומות וארצותיהן על פי פנימיות, ואיך כל ארץ ומקום אינו רק מציאות גיאוגרפית, אלא לבוש וגילוי של שר רוחני ומבנה ספירות מסוים.

ידוע מדברי חז ל ומקובלים ש שבעים נפש שירדו מצרימה הם שורש לשבעים אומות, וכל אומה יש לה שר למעלה, הנקרא בלשון האריז ל שר האומה , המקבל משער מיוחד ברקיע, וכל שער — משערי הבינה. נמצא, שאין אומה שאין לה צינור מסוים דרכו היא מקבלת חיותה, וממילא גם ארצה, לשונה, טבעה, ומדות נפשות בניה — כולם הם צירוף וגילוי של אותו צינור. ולכן אין הודו במקרה, אלא היא צורה מיוחדת של קבלת השפעה, מן השער המיוחד לה, שהוא אחד מן השבעים שרשים.

עוד זאת, שהאריז ל והמקובלים מדברים על חלוקת העולם לד רוחות — מזרח, מערב, צפון, דרום — וכל רוח מיוחס למדה ולספירה אחרת. הצפון — בחינת גבורה וצמצום; הדרום — חסד והתפשטות; המערב — מלכות וקיבוץ כל ההשפעות; והמזרח — קדמוניות, בחינת קדמון , קדם, ראשית ההארה. ולכן נקרא המזרח קדם , מלשון קדימה וראשית, וגם מלשון קדמונו של עולם . אבל דוקא מפני היותו ראשית ההשתלשלות, יש בו גם צד של ריחוק — ששם ההארה כבר התחילה להתפרט ולצאת מריחוק הפנים, ובמילא מקום להופעת ריבוי צורות והרכבים שונים.

ועל פי זה מובן מה שמצינו בכמה מאמרי חז"ל רמזים על חכמות שבמזרח. יש המדברים על "חכמי קדם", על "חכמת בני קדם", שמבינים בחכמת הטבע והכוכבים, בסדרי זמנים ומזלות, עד כדי ש"היו יודעים לכוון שעה ושעה", ומבינים בסיבובי הגלגל. אף שבפשטות "בני קדם" הוא אזור הקרוב לארץ ישראל, מכל מקום עצם הענין של מזרח כצד של קדימה בחכמות הטבע והזמן – שייך לכללות המזרח, עד קצותיו הרחוקים. זהו גדר רוחני: המזרח כמקום שמרגיש את הקדמוניות, ראשית האור, אבל בהיותו חוץ למקדש ולתורת משה – הוא קולט את הקדמוניות דרך מחזוריות הטבע, מהלכי שמש וירח, ולפיכך מתפתח שם דוקא חכמה של זמן – סיבובים, גלגולים, מחזורים – יותר מחכמה של "דבר ה' אשר עמד לעולם".

והנה בהקשר זה יש להתבונן בלשון הכתוב במגילת אסתר: "בהודו ועד כוש – ששם מתואר גבול מלכות אחשורוש, מן הקצה האחד עד הקצה השני. חז"ל כבר דרשו שאם הודו בקצה מזרח, כוש בקצה מערב, או להיפך; על כל פנים, התורה קבעה את הודו "בתור לשון של קצה, של גבול המלכות. הודו היא מלה שאין אנו מוצאים הרבה בתנ"ך, ורק כאן – כגבול הרחוק של מלכות גלותית, פרס ומדי, שהשתלטה על מאה ועשרים ושבע מדינה". יוצא שהודו – כפי שהתורה מזכירה אותה – היא שפת הספר, גבול שבו המלכות האנושית, הגלותית, משתרעת עד קצה כוחה. ומשם ואילך – כבר אין מלכות אחשורוש, אלא עולמות אחרים, מחוץ לתחום ההשגה הסדורה של אותה מלכות".

והרי זה מתאים מאד עם מה שהאריז"ל מבאר על שרטוט העולם בכלל: שישנם מרכזים, כמו ארץ ישראל, שהיא "טבורו של עולם", וישנם גבולות, "ספתי הארץ", שבהם החיות האלוקית מתלבשת בלבושים מרובים עד מאוד, מתרחקת מן המקור, ומתגלית ברבוי פרצופים, צורות, עמים ושפות. ובכל זאת, דוקא בגבולות הללו נמצאים ניצוצות מיוחדים, שנפלו למטה למטה, ועליהם אמר האריז"ל שצריך לפעמים לגלות ל"מקומות הרחוקים" כדי להעלותם. נמצא, שהודו – כפי שהתורה תיארה אותה – היא מין גבול כזה: סוף מלכות פרס, סוף העולם המוכר אז לישראל, מקום שבו כבר מתחילים "עמים ושבטים של קצה", שענינם הפנימי – בירור ניצוצות קיצוניים של דעת־קדם, שהתהפכה לריבוי פנים".

וכאן נכנס ענין מזרח בכלל והודו בפרט כמקום של "חכמות". חז"ל מזכירים ש"אם יאמר לך אדם יש חכמה בגוים – תאמין", ובמקום אחר: "חכמה בגוים – תאמין; תורה בגוים – אל תאמין". חכמה יש, כלומר: קליטה מסוימת של סדרי ההשתלשלות, של חוקים, של מחזוריות, של מבנה הנפשות והעולמות; אך תורה – ביטול למקור, "ידיעה ש"אין עוד מלבדו" ו"ה' אלקינו ה' אחד" – אין. המזרח, בהיותו "קדם", יש בו שייכות מיוחדת ל"חכמה בגוים" – חכמה של טבע, של זמן, של צורות. בהודו, קצה המזרח, מתגלמת חכמה זו באופן קיצוני: רגישות עצומה לריבוי הצורות, לאינסוף דמויות של אלוהויות, לכוחות שונים של בריאה, קיום, פירוק; וכן רגישות למחזורי זמן בלתי נתפסים בהיקפם. זוהי מין חכמת "קדם" כשהיא נופלת מן דרגתה, ונקלטת בחושים ובדמיון של אומה.

ומזה מובן גם מה שמצינו בפועל בהנהגת העולם – שהודו נעשית מקור לבשמים ולסממנים מן העתיקים שבספר הזכרון האנושי. כבר בדברי הנביאים וכתבי היסטוריונים קדמונים, הודו נזכרת כארץ של תבלין ובשמים, של קינמון וקנה, של ריחות חזקים וחריפים, שעוברים ממנה לכל העולם במסחר. והרי זה מורה ברוחניות, כי החיות המיוחדת השייכת להודו, החותם של שר האומה שלה, מתגלה בעולם בתור "ריח" – לא אכילה, לא דבר שנכנס פנימה להיות דם ובשר, אלא אויר, היקף, אטמוספירה. זהו "ריח" שמסבב את האדם, משכר אותו, מעדן אותו, פותח בו חושים אחרים. בצד הקדושה – ריח הוא בחינת מקיף דקדושה; בצד הקליפה – ריח יכול להיות מין היקף מושך, פיתוי, קסם. הודו, כארץ של בשמים, רומזת על אומה שמדתה – ליצור "ריחות" רוחניים, אטמוספרות של תפיסה אלוקית, אבל לא דרך אכילה, לא דרך הכנסת הדבר אל פנימיות הדעת הישרה, אלא דרך התפעלות מקיפה, חווייתית, ציורית.

על פי זה מתבארת יותר גם דיוק לשון הרמב ם שהזכרנו בתחלת המאמר: כשהוא מגדיר את המור, הוא מדגיש שהוא דם של חיה אחת שבהודו , ומוסיף שהוא הידוע לכל שמתבשמין בו בני אדם בכל מקום . לכאורה, למה צריך להדגיש שבהודו , ואם כבר, מה מוסיף הידוע לכל ? אלא הענין, ש בהודו מורה על גבול המזרח, קצה המלכויות, מקום שבו צמחה חיה מיוחדת, חיה־רוחנית, שמקבלת את חיותה ממבנה מסוים של שר ושער בבינה. החיה הזאת, בגשמיות – יש לה דם שהופך לבושם; ברוחניות – יש לה חיות חזקה של דמיון אלוקי, שמסוגל להפוך לדקות של ריח, למקיף. ואילו הידוע לכל מורה שענין זה אינו מוגבל להודו גופא, אלא כבר יצא מגבולו, שהריח הזה – מוצר, דוגמא – נעשה דבר שמקיף את כל העולם, בני אדם בכל מקום . כלומר: אותה חכמה מזרחית, אותו ריבוי צורות וחוש למחזורי זמן, אינו סגור בתוך גבול הודו; הוא כבר משפיע – בריח, לא באכילה – על אומות רבות, על תרבויות שונות, כשדה של אטמוספירה רוחנית שמסבבת את האנושות.

וזה עצמו ענין גבול המלכות שנעשה ריח במקדש: אותו כוח קיצוני, רחוק, של קדם־מזרח, של הודו, נלקח על ידי משה רבנו וצרפו אל השמן, אל חכמת התורה, והפכו לריח קדוש, מקיף דקדושה. מכאן אנו לומדים, שהחיות המזרחית הזאת, כשהיא עומדת במקומה הטבעי – היא חיה, דם, מסוכן, שיכול להפוך לעבודה זרה חמורה, לריבוי אלוהויות וקדושות שקר. אבל כשהיא נלקחת לתוך שמן המשחה – היא נעשית חלק ממסכת הקדושה, ריח שמעלים את הכל אל אחדות ה . כלומר: במפת שבעים האומות, הודו היא חיה שבהודו – קונפיגורציה מיוחדת של רגישות למרובה, לצורות, לזמן, ומסוגלת להפוך לריח.

ועל פי זה יש לומר, בדרך אפשר, ששר הודו למעלה – מן השבעים שרי אומות – שורש ענינו הוא קבלת השפעה מספירות שבהן מודגש הצד של פרטיות ופרצופים, כגון בחינת ז א על פרטי מדותיו, מתפשטים ברוח, ומבחינת המלכות כפי שהיא מקבלת כל צורה וצורה. ובפרט, יש בו חיבור של מזרח – קדמוניות – עם גבול – ריחוק – ולכן מתגלה למטה בצורת דתיות וחכמות המרגישות מאד את קדמוניות הסדרים, את מחזורי הזמן, את צורות הפרצופים, אבל בלי השגה של אחדותא דכולא . זהו מה שקראנו לעיל תודעת חיה – חיות עזה, קפיצת־דעת.

7 · Hindu Multiplicity and Forms

והנה, לאחר כל הנ ל בענין חיה שבהודו בכלליות, צריך להוריד את הדבר אל הפרטיות של אותה תרבות ורוחניות שצמחה שם בפועל, שהיא הדת הידועה בשם הינדואיזם. כי בלא זה – אם נשארים רק בלשון כללית של חכמת קדם ו תודעת חיה – עדיין אין ברור מהו גדרה של עבודה זרה זו, ובאיזו מידה יש בה שייכות למבנה אמיתי של עולמות ופרצופים.

וצריך להקדים, בקיצור ובניחותא, בלי שום קירוב ח ו, ציור פשוט של מהות דתם: שבאותה מסורת מדברים על אלוהות עליונה וסתומה – שלפעמים מכנים אותה בראהמן – שבתוכה נכלל הכל, וממנה מתפשטים שלשה ראשיים: כוח הבורא – ברהמא ; כוח המעמיד והמפרנס – וישנו ; וכוח ההורס והמכלה – שיווא . ועוד, שיש להם אלוהות נשיות רבות – דווי , לקשמי , קאלי וכיוצא בזה – שכל אחת מהן נתפסת ככוח עצמאי, אם של פריון ועושר, אם של חכמה, אם של דין וחורבן. ועוד מוסיפים על זה ענין אוואטרות – ירידות והתגלויות שונות של אותו כוח, שלדעתם מתגלם פעמים רבות בגוף אדם, חיה וכדומה, בכל מיני צירופים וצורות.

ומלבד ריבוי הפרטים באלוהויות, יש שם גם תודעה של מחזורי זמן אין־סופיים – קלפות ו יוגות – עולמות שנבראים, קיימים, נחרבים ושבים ונבראים, כאילו שכל ההוויה כולה היא גלגל חוזר חלילה בלא סוף. והנפש, לפי דעתם, חוזרת ונולדת בגופים שונים, שוב ושוב, סמסארא , עד שתזכה להשתחרר מן הגלגל – על ידי עבודות, סיגופים, מדיטציות, ועוד דרכים רבות.

מכל זה רואים ביתר שאת את אשר נאמר לעיל, שתודעת הודו היא תודעת ריבוי צורות, פרצופים, מחזורים. אין אצלה, בתודעה הטבעית, קו פשוט של אחדות גלויה, אלא רשת גדולה של כוחות, דמויות וסיפורים, שלעתים גם סותרים זה את זה, ובכל זאת עומדים ביחד בתוך מערכת אחת.

ועוד צריך להבין, שהריבוי הזה אינו רק מספרי – הרבה אלילים – אלא בעיקר איכותי: יש להם אלים זכריים ונקביים, יש הקבלה בין זכר לנקבה, בין שיווא ל שקטי (כוחו הנקבי), בין וישנו ל לקשמי , ועוד. כלומר, הם חשים שיש בכל כוח עליון בחינת משפיע ומקבל, זכר ונקבה, חיבור וזווג. וכן מבחינת זמנים – יצירה, קיום, חורבן – הכל אצלהם אינו חד־ פעמי אלא מחזורי: כל יצירה נועדה להיחרב ולשוב להיבנות.

וכעת, לאחר הציור, יש לשאול: מאין נובעת מערכת כזו? האם היא דמיון ריק, או שיש בזה איזה שייכות – בעיקום ובלבוש למבנה האמיתי של ההשתלשלות כפי שנתגלה לנו בתורת הנסתר?–

והנה ידוע מתורת הקבלה, שכל גילוי אלוקי לעולמות הוא על ידי סדר השתלשלות הספירות והפרצופים: עשר ספירות, שכל אחת מהן כלי והארה מיוחדת, ויחד הן מרכיבות פרצופים שלמים – כמו פרצוף ז א, פרצוף נוקבא, פרצוף אבא ואמא, ועוד. ובכל פרצוף יש צד זכר וצד נקבה, משפיע ומקבל, וענין הזווג ביניהם הוא שורש לכל ההמשכות בעולמות. הרי שגם לפי תורת האמת יש ריבוי של כלים, מדרגות, פרצופים וזיווגים.

יתירה מזו: ידוע בחכמת הקבלה שהנהגת העולמות היא בשלשה קוים – ימין, שמאל ואמצע – חסד, גבורה, תפארת. והשלשה קוים הללו הם גם בחינת בריאה, קיום, דין: החסד – התפשטות והתהוות; הגבורה – צמצום, הגבלה, שמירה, ולעתים גם שבירה וחורבן; ותפארת – המכריע והממזג בין שניהם, המעמיד סדר של רחמים, שהוא קיום. נמצא, שהשילוש שהם מציירים – בורא, מקיים, מכלה – יש לו דמיון כללי לשלשה קוין דקדושה.

ועוד: ענין המחזורים בזמן אינו זר גם לתורתנו הקדושה. כי עולם שנה נפש – שלשת הממדים – מורים שכל מציאות של עולם (מקום), שנה (זמן), נפש (חיות) – נעשית בסדר של הקפה וחזרה: ימות השבוע, חדשי השנה, שנות השמיטה והיובל, דור הולך ודור בא . ועוד יותר, בזוהר ובכתבי האר יז ל מדובר על עולמות שנבראו וחרבו קודם בריאת עולמנו, על מלכין קדמאין דאתברי ואתחרבו , על מחזורי גלויות וגאולות, על גלגולי נשמות. נמצא שגם בתורת האמת יש שייכות לענין מחזורים, חזרות, נפש ששבה ומתלבשת, וכיוצא בזה.

אם כן, הדמיון הוא כפול: גם בריבוי פרצופים וספירות, גם במחזורי זמן ונפשות. ולכאורה, יכול מישהו לטעות ולומר – הרי זה אותו מבנה בעומק, רק בלשון אחרת; ואם כן, אולי אין כאן עבודה זרה כל כך חריפה, אלא צורה אחרת של תיאור המציאות?

אלא שצריך לדעת, שכל הדמיון הזה הוא רק בְּצד הצורה החיצונית, ואילו בפנימיותו הרי הוא היפך הגמור; וכמו שדברנו לעיל בענין עבודה זרה בכלל, שאותו כוח שיכול להיות שם אלוקים בקדושה – כשהוא נתפס כמציאות בפני עצמו מיד נעשה אלוהים אחרים . כי עיקר ההבדל אינו אם מדובר על ריבוי כוחות או על כוח אחד, אלא איך נתפסת האחדות האמיתית של אין עוד מלבדו ביחס לריבוי.

ובתורת האמת, כל הספירות והפרצופים, וכל העולמות והמחזורים, אינם אלא לבושים וכלים לגילוי אלקותו יתברך. אין לספירה שום שם של אלוהות לעצמה – רק בתור חסד ה , גבורה דה , שם אלוקים ככינוי לפועל ה . כל פרצוף אינו ישות , אלא אופן מסוים שבו האור האינסופי מאיר בכלים. וזהו היסוד של כולא קמיה כלא חשיב – שכל העולמות וכל המלאכים וכל הפרצופים בטלים במציאות ממש לגבי עצמותו ומהותו יתברך, עד שאין להם שום תפיסת מציאות לעצמם.

ועל דרך זה, גם המלאכים – הגם שנקראים אלוקים בלשון אלוקים לא תקלל , וכיוצא – הרי הם אינם אלא עושה מלאכיו רוחות , שליחים שבטל מציאותם לעצמותו יתברך, אין להם בחירה . ואף שהזוהר מדבר על שרי האומות , ובכתבי האר יז ל מבואר שהשפעת הקב ה לעולם עוברת על ידי פרצופים ושרי האומות – מכל מקום, כל זה בהכרח שכל המקבל מרגיש עצמו רק ככלי וכשליח, ואין כאן שום נקודה של אני בפני עצמו, חס ושלום.

מה שאין כן, כל שורש העבודה הזרה – ובפרט כמו שהיא מתגלה בדתות מורכבות כמו הינדואיזם – הוא בזה שהריבוי של כוחות, פרצופים, זכר ונקבה, בריאה־קיום־חורבן, נתפסים כאלוהויות לעצמן. כלומר, שגם אם אומרים בפה שיש בראהמן עליון וסמוי, הנה בפועל עבודתם, יראתם, אהבתם, תפלתם, נדריהם וקרבנותיהם – כולם מופנים אל הכוחות הפרטיים: אל אליל זה לפרנסה, אל אליל זה לבנים, אל אליל זה לנצחון במלחמה, ואל אלילה זו לתאוות הגוף ולתאוות הנפש. וכל אחד ואחד מהם מקבל שם, צורה, דמות, צלם, בית־מקדש, כהנים, חגים, מצוות – כאילו הוא עצמו מקור החיות וההשפעה.

וזהו גדר עבודה זרה שעליו האריך הרמב ם – שגם אם אומרים שה הוא אלוהי האלוהים, מכל מקום עצם השיתוף והנתינת מציאות אלוהית, ולו גם מדרגה שניה, לכל כוח אחר – זו עבודה זרה גמורה. וכל שכן כשאומרים בפירוש שתכלית האדם היא דוקא ההשתלבות באותו כוח מסוים, או ההתאחדות עם דמות פלונית, או ההבנה שהוא ה הכל – הרי זו כפירה במציאות האחדותית הפשוטה של ה הוא האלקים , שאין עוד שום כוח ומציאות אלא הוא לבדו.

וכן בענין מחזורי הזמן והגלגולים: בתורתנו, כל מחזור וזמן אינו אלא אופן אחד בעבודת ה , ימים יוצרו ולו אחד בהם – שהזמנים נבראו כדי שנקיים בהם מצוות, נעשה תשובה, נתקן. גם ענין הגלגולים – כפי שנתגלה בכתבי האר יז ל – אינו סיבוב עיוור, אלא סדר השגחתי שבו נשמות חוזרות להשלים את חלקן בתורה ובמצוות. הסיבוב אינו תכלית לעצמו, אלא כלי לתיקון ולגילוי האחדות.

מה שאין כן, בתפיסה של סמסארא , סובב הגלגל כעין כוח עצמאי, שבו הנשמה כביכול לכודה; והתכלית, כפי שהם מציירים, היא לברוח מן הגלגל ולהיכנס לאיזו מציאות של אחדות כללית שאין בה הכרה במצוה ובמצָוָה – אלא ביטול כל־האבחנות, כל־הצורות, גם של טוב ורע, מצוה ועבירה, קדושה וטומאה. הרי שמצד אחד הם מרגישים אמת מסוימת – שאין מנוחה בנשמה עד שתצא מגבולי העולם; אבל מצד שני, מאחר שאינם מכירים את תורת האמת, מתרגמים זאת לרעיון של יציאה מן האחריות, מן המצוה, מן הקשר האישי עם ה , אל תוך ערפול כללי שאין בו דעת של אנכי ה אלקיך.

ונמצא, שכל המבנה ההינדואי – ריבוי אלים, זכר ונקבה, בריאה־קיום־חורבן, מחזורי זמן וגלגולים – יש בו הד רחוק וצורתי למבנה האמיתי של הספירות, הפרצופים, העולמות והגלגולים. אלא שבהיותם מנותקים מתורת ה ומגילוי עצמות אין־סוף ברוך הוא, נהפכו צורות אלו לכלים של עבודה זרה. כי האור הפנימי של אין עוד מלבדו חסר; אין ביטול המלאכים, אין בטול הפרצופים, אין בטול הזמן והנפש, אלא אדרבה – כל אלה נעשו אלוהויות , או כוחות סגוליים, שיש לעובדם, לפייסם, לפחד מהם.

ועל פי זה יובן עומק החומרה: יש אנשים שהיו שוגים לומר, שכיון שבדת זו מוצאים רעיונות עדינים על אחדות, על ריבוי כוחות, על מחזוריות, הרי זו כמעט קבלה בלשון אחרת . אבל לפי כל הנ ל, רואים בהיפך – דוקא משום שיש שם רמזים צורתיים למבנה אמיתי, הרי הסילוף הוא עמוק יותר. משל, אדם שלוקח את שמות הספירות והפרצופים ומתחיל לקרוא להם אלים בפני עצמם, עם מזבחות, פסלים, שירי הלל וחשש גמור מהם – הרי הוא עובד עבודה זרה בצורה חמורה יותר מאשר מי שעובד לשמש או לאבן, כי כאן הוא מערבב שמות של קדושה עם זרות מוחלטת.

וכן בנוגע ליחס בין זכר ונקבה. בתורתנו, הזכר והנקבה הם שמות למידה של השפעה וקבלה, של חכמה ובינה, של ז א ומלכות. וכל ענין זווגם אינו אלא משל לנקודת האחדות הפנימית שבה המקבל מתבטל למשפיע, והם נעשים אחד בגילוי אלקות. מה שאין כן, כשמפרשים זכר ונקבה כאלים שונים, שכל אחד מהם בעל רצונות, קצפים ותענוגים משלו, ולפעמים אף מספרים עליהם סיפורים של תאוות, קנאה, נקמה – הרי זה היפך.

8 · From Blood to Fragrance: The Mode of Birur

אך הנה, כיוון שנתבאר לעיל שכל ענין המור הוא, שהדין החזק והחיות הפרועה של דם חיה נהפך לריח, צריך להבין: מהי הדרך אשר בה נהפכים דמים אלו לריח כזה, עד שנעשים כלי להימשך בשמן המשחה דקדושה, ומזה נלמד גם הדרך בכללות בירור ענייני הודו וההינדואיזם, שלא על ידי אכילה וקליטה פנימית ח ו, אלא על ידי הפיכתם לריח, למקיף, המתכלל ונבלע בשמן דקדושה.

דהנה, בהלכה אנו מוצאים חילוק ברור בין איסור אכילה לאיסור הנאה. בשר נבילה וטריפה, ובכלל זה כל בשר בהמה וחיה טמאה, אסור לא רק באכילה, אלא גם באיסור הנאה בכמה אופנים; אמנם לא כל היוצא מן הטמא אסור בהנאה. יש מקרים שמותר להשתמש בתוצר מסוים של בעל חי טמא, לא לאכילה, אלא לדבר שאין בו אכילה כלל – כמו עור לעיבוד, שומן לדלק, וכיוצא בזה. ובפרט מצינו להדיא באחרונים, ובפוסקים המבארים דברי הרמב ם, שענין המור – מושק – אע פ שמקורו דם חיה טמאה, מכל מקום, אחר שנשתנה צורתו, ונתקפר ונעשה דבר אחר, מותר להשתמש בו לריח, להתבשם בו, ואין בו איסור הנאה.

ולכאורה פלא: אם מקורו דם, והדם הוא הנפש , וכל דם בחיה טמאה הוא מקור החיות דטומאה, איך זה שנעשה מותר בהנאה, עד כדי שהשמן המשחה נעשה על ידו ריח ניחוח , קודש קדשים?

אך הענין הוא, שצריך לחלק בין שני אופני התקשרות: אכילה וריח. אכילה עניינה הכנסה פנימית – שהדבר הנאכל נכנס לתוך גוף האדם, נעשה דמו ובשרו ממש, ו מזין את נפשו הבהמית. ואם כן, כשמדובר במקור חיות של דבר טמא, אי אפשר להכניסו בפנימיות כלל; שהרי כל גדר איסור מאכלות אסורות הוא, שאין בכוחן להתהפך ולהיכלל בפנימיות בקדושת נפש ישראל. מה שאין כן ריח, אינו נכנס לגוף כמאכל, אלא פועל מבחוץ, ככוח מקיף, שמענג את הנפש, מרחיבה, מחיה את הרוח, אבל אינו נעשה בשרו ודמו של האדם.

ובזה מבואר מדוע דווקא ריח מסוגל לבוא ממקור כה נמוך ולהתהפך לטוב. כי מקיף יש בו מעלת הביטול – אין הוא נתפס בכלים הפנימיים, אלא הוא עומד למעלה מהם; ומתוך כך, גם כאשר מקורו נמוך, די במה שיתהפך לדרגת ריח, לצורת אווירה ורושם בלבד, כדי שאפשר יהיה להעלותו ולהכלילו בקדושה. וכמבואר בחסידות בכמה מקומות, שענין הריח שייך לנשמה היתירה, לדרגת מקיף דנפש, ולכן גם בשבת נוטלים בשמים במוצאי שבת, כדי להחיות את הנפש כשהנשמה היתירה מסתלקת – כי הריח נוגע בנקודה עמוקה יותר מהאכילה, דווקא על ידי זה שאינו נאכל.

וזהו גם מה שנתבאר בענין המור: הדם כשהוא במצבו הראשון – חום, זרימה, תסיסה – אין בו מקום להיתר; אבל כש מתקפר ונקבץ בקרבה , ומתייבש ונעשה גוש, ואחר כך מפעילים עליו חום ועשייה עד שיוצא ממנו מושק כריח בלבד – הרי שכבר אין זה דם הנפש, אלא אווירה היוצאת מן הדבר. זהו שינוי הצורה שבלשון הפוסקים נקרא נשתנה , שינוי ממהותו הראשונה, ועד שנידון כמציאות אחרת.

ועל פי זה מובן המשל לענייננו: דת ההינדואיזם במבניה, פולחניה, צלמיה וסיפוריה – כל זה הוא כ בשר ו דם של חיה טמאה; אין מקום כלל לישראל לאכול מזה, דהיינו להכניס לתוך פנימיות עבודתו, ח ו, שום מנהג, תפילה, צורה, או שם אלוהות משם. זהו כללות איסור עבודה זרה ואיסור בחוקותיהם לא תלכו , כמו שיתבאר להלן בארוכה. אמנם, אין זה

שולל שישנם ניצוצות אמת, נקודות של השכלה או של הרגשת אלקות, המלובשים בכלים מעוותים אלו. והרי הניצוצות עצמם – חיותם מאת ה היא, רק שלבושים באו לסילוף.

אם כן, כיצד נעשה בירורם? לא על ידי אכילה , שמאמץ את צורתם כפי שהם; אלא על ידי הפיכתם ל ריח , שיוצא מהם ונקלט בשמן המשחה דקדושה. פירוש הדבר ברוחניות: שכאשר ישראל עוסק בתורה ומצוות, ובפרט בביאור ענייני האלוקות על פי חכמת הקבלה והחסידות, הוא מעלה ומברר גם נקודות חכמה כללית ואינטואיציות רוחניות שהתגלו באומות העולם, ומעמידן על מקומן האמיתי – תחת אנכי ה אלקיך . אזי אותן נקודות חדלות להיות בשר של דת זרה, והן נעשות כריח כללי, כהשראה, המתכללת בשמן המשחה של תורה.

והנה, זה שהניצוצות מתבררים על ידי עבודת ישראל, הוא יסוד גדול בתורת האריז ל ובתורת החסידות – שכללות ירידת הנשמות לעולם, ובפרט גלות ישראל בין האומות, הוא כדי לברר ניצוצות הקדושה שנפלו לשם. והבירור נעשה, בעיקרו, על ידי קיום מצוות מעשיות, שמכנסים את החפץ הגשמי או את הסיטואציה החברתית לתוך מעגל הקדושה. אבל יש גם בירור באופן שני, עדין יותר, כאשר ישראל נוגע בחכמה או במידה מוסרית שמופיעה אצל הגויים, ומעמידה על פי תורת ה.

נמצא, שהיחס הנכון לחכמות העמים ולתרבויותיהם הוא כיחס לשורש דמם – אין לאכול, אבל אפשר להפוך את נקודת הריח. לדוגמה: החקירה הפילוסופית בדורות הראשונים, אצל יוונים וכיוצא בהם, עסקה בשאלת הסיבה הראשונה, במבנה הנפש, במידות המוסר. חלקים מסוימים בחקירה זו נעשו בהמשך כלי לשימוש חכמי ישראל – הרמב ם ואחריו – כדי לברר אמיתות האמונה. הם לא אימצו את הסברות כמות שהן, ולא קבלו עיקרי דתם, אלא השתמשו בכלים לוגיים, במושגים מסוימים (כמו צורה וחומר , פועל ונפעל), כדי לבאר את אחדות ה וההשגחה. בזה נעשה בירור: מן הדם הגויי נלקח רק הריח – צורת מושג, כלי חשיבה – והוא נטבל בשמן החכמה האלוקית.

וכן בענייני מוסר: מצינו בדורות האחרונים, שאומות העולם מדגישות זכות האדם, שוויון, חסד, שמירת טבע העולם. כאשר ישראל לומד מידה זו, אינו מאמץ את האידיאולוגיה הכללית שלהם, שיש בה ערבוב של טוב ורע, אלא מברר את הנקודה של חסד ובריותיו של הקב ה, ומעמיד את האתיקה על יסוד קדושים תהיו ו והלכת בדרכיו . גם כאן, הריח – אותה רגישות אנושית – נפרד מהדם של השקפתם הכללית, ונעשה חלק מהריח הניחוח של תורת החסד.

על דרך זה, אפשר להבין גם בענייני הודו בפרט. בהינדואיזם יש רגישות רבה לנוכחות הרוחנית בתוך הטבע, בתנועת הנהר, בהר, בעץ, באש. כשהם עובדים את הנילוס שלהם, את הגנגס וכיוצא בזה, הרי זו עבודה זרה גמורה; אבל עצם ההרגשה שיש ניצוץ אלוקי החי בכל, שיש קדושה במרחב, היא הנקודה שצריכה בירור. וכשישראל, מתוך תורת החסידות, מעמיק ב לית אתר פנוי מיניה , ש מלא כל הארץ כבודו , הוא מעלה ומזכך את אותה רגישות, ומעמידה על מקומה – לא כאלוהות של הנהר, אלא כגילוי אלוקות האחד בכל הפרטים. אזי נעשית הרגשה זו כריח המתקבל בשמן המשחה של שמע ישראל .

ולא זו בלבד שעבודת ישראל מבררת ניצוצות דרך שימושם המודע, אלא אפילו בלא ידיעתו. כאשר יהודי מקיים מצוה במקום מסוים בעולם, או משתמש בחפץ מסוים לצורך קדושה, הרי הוא מעלה עמו גם ניצוצות שנפלו לשם דרך עסקי אומות העולם. וכמו שמבואר, שכאשר יהודי אוכל מאכל מותר לשם שמים, או לבוש בגד כדי לעבוד את ה , הנה כל העמל והיגיעה של הגוי שזרע, קצר, ארג ותפר – כל זה נכלל בבירור שעושה היהודי. כך שהבירור אינו רק בנטילת רעיונות, אלא בעצם מציאות העם ישראל החי בקדושה בתוך עולם עשוי בידי אומות.

וכן יש מדרגה שניה של בירור – על ידי עצמן של האומות, על ידי חסידי אומות העולם. אלו בני נח המקיימים שבע מצוותיהן מתוך הכרה באלקי ישראל, ומוסיפים טוב וחסד בעולם; הם עצמם נושאים חלק מן הניצוצות של עמם ומעלים אותם. גם עבודתם היא בבחינת ריח – אין הם נכנסים לפנימיות התורה ומצוותיה, שאין זה עניינם, אבל הם עושים מעשיהם מתוך מקיף של אמונה באחדות ה', שתאיר עליהם. בזה הם נעשים כבשמים הנשרפים על גבי האש – אין הם המאכל עצמו, אבל הם נותנים הריח בכל המציאות.

על פי זה יובן, שכשנדבר להלן על אפשרות בירור של נשמות שנולדו להינדואיזם, אין הכוונה ח"ו, שיישארו בתוך אלוהיהם וצורותיהם, אלא להיפך – שיעזבו עבודה זרה ויכנסו תחת עול שבע מצוות, ואז עצם העדינות הרוחנית שלהם, הרגישות לצורה, למחזוריות, לנוכחות בכל פרט – תיהפך לריח טוב בקדושה. וזהו עצמו ענין המור: מקורו דם של חיה שבהודו, והרי דם זה עצמו אינו נאכל לעולם; אבל כאשר נהפך לריח ונבלע בשמן המשחה, נעשה חלק בלתי נפרד מהקדושה העליונה.

ועל פי כל האמור אפשר להגדיר את מודה דבירור: כל כוח רחוק, כל תרבות, כל חכמה, שיש בה ניצוץ אמת המלובש בקלקול, אי אפשר לבוררה על ידי כניסה גמורה לתוכה, כי אז יאבד ההבדל בין קודש לחול, בין ישראל לעמים; אלא הבירור נעשה על ידי שמושכים מן הדבר רק את הריח – את הנקודה הדקה של השגה או מידה – ומטילים אותה בתוך שמן המשחה של תורה, עד שנבלעת בו לגמרי. אז אין עוד מציאות בפני עצמה, אלא הוספה בעומק ידיעת ה'.

וזוהי ההכנה לסעיף הבא, שבו יתבאר, כיצד נראה בפועל בירור כזה בנפש הגוי שנולד בהודו – מהי הדרך אשר בה הוא עצמו יכול לעזוב את דם החיה ולהיעשות ריח ניחוח, חסיד אומות העולם, מבלי שייכנס למה שאינו שלו, ומבלי שישראל יצטרך, חלילה, לטעום מדם זה עצמו.

9 · A Path of Refinement for the Hindu Soul

ובהקדם כל זה, צריכים אנו לקבוע היסוד אשר עליו כל הבירור הזה עומד – יסוד ההלכה המפורשת בשבע מצוות בני נח, וכל המבואר בדברי הרמב"ם ושאר פוסקים בענין חסידי אומות העולם.

הנה הרמב"ם פוסק (הל' מלכים פ"ח–פ"ט), שכל בן נח שמקבל עליו שבע מצוות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא, ובתנאי שהוא עושה אותן מפני שציווה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבנו. ואם עושה אותן רק מצד השכל והדעת – יש לו שכרו בעולם הזה, אבל אינו בגדר חסיד אומות העולם.

נמצא, שהיסוד הראשון בתיקונו של בן הודו הנולד לתוך הינדואיזם הוא – קבלת עול שבע מצוות בני נח, לא כקוד מוסרי כללי, אלא כהכנעה אלוקית: יש בורא אחד, אלקי ישראל, אשר נתן תורה לישראל, ובתורה זו גילה גם את רצונו לכל בני האדם. זהו עצם יציאתו מן הדם – מן החיות הטבעית, האינסטינקטיבית, אל הריח – אל המקיף של אמונה בה' אחד.

ובפרט, שמן השבע מצוות, הראשונה היא איסור עבודה זרה. זאת אומרת, שאין כאן מקום לשיתוף, ואין מקום לומר: גם זה וגם זה; אלא עזיבה מוחלטת של כל אלוה אחר, של כל צורה, של כל דמות, של כל מערכת אלוהויות הרבה – בין אם הן גבוהות ומופשטות ובין אם הן עממיות וגשמיות. זהו השלב הראשוני, היציאה ממצרים, בלי זה אין כלל התחלה של בירור.

אך כאן באה שאלה: אם בן הודו זה עוזב את כל צורות העבודה שהכיר, האם הכרח הוא שגם יעזוב כל חיפוש רוחני, כל מדיטציה, כל עיון במחזורי הזמן, כל רגישות לנוכחות האלקית בטבע? האם נעשה הוא כעין אדם יבש, שכל עבודתו היא רק לשמור שבע הלכות באופן חיצוני?

והנה פשוט, שאין זה כך. כי אף שלבני נח אין מצווה על תלמוד תורה כישראל, מכל מקום יש להם מצווה של ידיעת ה באותה מידה הנצרכת לקיום מצוותיהם, ויש להם מקום של תפילה, של שבח והודאה, של יראה ושל אהבה כפי כוחם. והרמב ם עצמו כותב (שם) שיש מעלה מיוחדת בחסידי אומות העולם, עד שיש להם חלק לעולם הבא – הרי שחייהם נעשים חיים של קדושה במדרגתם.

ונמצא, שהבירור של נשמה זו אינו ביטול כל נטייתה הרוחנית, אלא אדרבה – העמדתה על מקומה האמיתי. עזיבת הצורות אינה עזיבת הרוחניות; זהו רק ניקוי הכלים, כדי שהאותו חוש דק שאצל בן הודו לממשות הרוח, לשכינה השורה בטבע, למחזורי הבריאה וההתהוות, יוכל לפנות את פניו אל האלקות האמיתית, אל אחדותו הפשוטה, בלי שום דמות ותמונה.

וכאן יש לבאר יותר בפרטיות, מהי הדרך המעשית של בן נח כזה, שיהיה בכלל חסידי אומות העולם, ובפרט – כיצד יוכל להשתמש במעלות המיוחדות שהכניסה התרבות ההינדואית בנפשו, מבלי להיכשל, ח ו, באיסור עבודה זרה.

ראשית, בענין האמונה: עליו לקבוע בלבו ובדעתו, שאין שום מציאות אלוקית זולת ה אחד. כל כוחות הטבע, כל מחזורי הזמן, כל אנרגיות או שדות שהוא מרגיש – אינם אלא מעשה ידיו של הבורא, ואינם בעלי רצון עצמי כלל. על כן, כל דיבור שלו, כל תפילה, כל כוונה – תהיה מופנית רק אליו יתברך, בלי אזכור שם של שום אל אחר, בלי ציור צורה כלשהי לנגד עיניו, אפילו כסמל בלבד. אין הוא אומר כח החיים , הטבע או האלוהות באופן סתמי, אלא פונה אל בורא שמים וארץ, אל אלקי אברהם, אלקי יצחק ואלקי יעקב, כפי מה שהוא יודע ומבין.

שנית, בענין העבודה שבלב: בן הודו רגיל בעבודת מדיטציה, בהתבוננות פנימית, בהשקטת החושים כדי לחוש את האחדות. ענין זה, כשהוא מנותק מצורות הינדואיסטיות ושמות אלוהיהם, יכול להיעשות כלי לקיום מצוותו כבן נח – להעמיק באחדות ה , בגדולתו, ברחמיו, בעומק הדין והחסד שלו. הוא יכול לשבת בדומיה, לעיין בגדולת הבריאה, לחוש כיצד כל רגע של קיום תלוי ברצון ה , ולהתעורר מכך ליראה, להכנעה, ולהודאה. לא לשם התמזגות בישות עליונה בלתי־אישית, אלא כדי לעמוד לפניו כעבד לפני רבו וכבן לפני אביו.

שלישית, בענין הרגש הטבע והמחזוריות: רבות מן המסורות ההינדואיות מלאות בתודעה של עונות השנה, של גאות ושפל, של לידה ומיתה, של שיבה וחזרה. בן נח כזה, במקום לראות במחזור זה גלגל סגור שאין לו תכלית, יראה בו את סדרי ההשגחה – זרע וקציר, קור וחום, קיץ וחורף – כולם עומדים על פי ציוויו של ה . הוא יראה בסיבוב השמש, בירח המתחדש, במחזורי המים והאדמה – לא אלים רבים, אלא דרכי גילוי של אחדותו, המשגיח על כל פרט. כך יוליד בו המחזוריות אמון וקביעות, ולא ייאוש והשתלטות הגורל.

ובזה נבוא לביאור נקודה נוספת: יש לחלק בין ביטול האלילים לבין ביטול כל צורה של טקס ורוחניות. איסור עבודה זרה אינו אוסר על בן נח לומר ברכה לה על מאכלו, להתפלל בשפה שלו, לשיר לפניו מזמור שיחבר בעצמו, לקבוע לו זמן בכל יום להודות על חסדי ה ולבקש רחמים ממנו. אדרבה, כשעושה כן מתוך קבלת שבע מצוותיו, הרי זו עבודת ה במדרגתו.

רק שאין לו לעשות לו דת חדשה מדעת עצמו, להוסיף מצוות חדשות כמצוות גמורות (כדברי הרמב ם שם), ולא לחקות מצוות מיוחדות לישראל – שבת, תפילין, ציצית וכיוצא בזה, כי אז נעשית עבודתו עירוב ובלבול. עבודתו צריכה להיות פשוטה, ישרה, בנויה על שבע מצוות: אמונה באחדות ה , איסור עבודה זרה, איסור רציחה, גזל, גילוי עריות, ברכת ה (כלומר איסור קללה ושימוש מזלזל בשם ה), דינים. ומתוך זה הוא מוסיף תפילה, צדקה, חסד, הכרת טובה, וכל מדות טובות שהשכל הישר והנפש הזכה מכירים בהן.

ובענין זה גופא – הרי אחד מסימניו של בן הודו הוא רגישות עמוקה לסבל, לרצון שלא להזיק לברואים. כאשר רגישות זו נובעת מתוך הכרה באלקי ישראל, היא נעשית יסוד למידת החסד והרחמים האמיתית: הוא נזהר מגזל, מכל עשיית עוול, מכל פגיעה בזולת; הוא דואג לעניי עירו, לחולים, לחלשים. אז מתעלה מדת החמלה מן ה דקה של פחד־טומאה והימנעות גרידא, אל מסירות־נפש חיובית לעשות טוב, ומתקיים בו וחסד לאומים חטאת – שחסד של אומות כשהוא לעצמו יכול להיות חטא, אבל כשנושא הוא שם ה עליו, נעשה חסד גמור.

עוד יש לומר, שכשם שבמקדש היו שיר הלווים – כלים של קול, של מנגינה – כן יש לכל אומה מנגינה מיוחדת בעבודתה לה . אין זה סותר את האחדות, אלא אדרבה – האחדות האמיתית כוללת ריבוי קולות, שכל אחד אומר ה הוא האלקים בדרכו. כך, בן הודו זה, כאשר עוזב הוא את כל המנגינות הקודמות שנשאו שמות אלוהים אחרים, יכול הוא עדיין לנגן; רק שהמילים והכוונה משתנות. הוא ישיר בשפתו שירי הודיה לבורא, יבטא את חוויתו מעומק לבו – את תחושת האחדות, את רגישותו לטבע, את תחושת המחזוריות – אבל הכול יופנה אל ה אחד ויחיד, ולא אל שום צורה או דמות.

ובזה גם מתבאר ענין המדיטציה: כאשר היא משמשת כלי להתרחק ממציאות העולם, לבטל את ה אני באופן המביא לידי טשטוש ההבחנות בין טוב לרע, בין מצווה לעבירה – הרי זו סכנה גדולה, ואף יכולה להיות פתיחה לעבודה זרה דקה. אבל כאשר בן נח זה יושב ומתבונן בגדולת ה , במעשי ראשיתו, במציאותו המחיה את הכול, ומתוך כך מתמלא הוא יראה ואהבה ומקבל עליו לקיים מצוותיו – אז המדיטציה עצמה נהפכת לאמצעי של דע את אלקי אביך ועבדהו במדרגתו.

על פי זה יובן גם ענין חלקו בעולם הבא: לא נאמר שחסידי אומות העולם נעשים כישראל, ח ו, ולא שהם מקבלים על עצמם את כל מצוות התורה. חלקם הוא כפי מדרגתם – כניצוצות של מור שנבלעו בשמן המשחה. אין הם שמן עצמם, אלא ריח הנלווה אליו. דהיינו, שעבודתם אינה עצם הכלים שעליהם יורד אור התורה, אלא אוירה של אמונה, של מוסר, של רגישות אלוקית, המרחפת סביב כלל האנושות ומכשירה אותה לקבל מלכות ה בשלימות בימות המשיח.

ונמצא, שכל מה שהביא ההינדואיזם לעולם מבחינת רגישות – הרגש למחזורי הטבע, לטבע השוכן בכל, ליכולת התבוננות פנימית – אינו צריך להימחק מן הנפש; צריך הוא רק לעבור בירור. צורתו הישנה – אלוהויות הרבה, דמויות, פסלים, סיפורי מיתוס המנתקים את הכוחות ממקורם – צריכה להיעקר. אבל הדם הזה, כשהוא נהפך לריח, כלומר כשהוא נעשה מקיף של אמונה באחדות ה , של יראה ושל הכרת טוב, נבלע הוא בשמן המשחה של שבע מצוות בני נח, ונעשה חלק מן הקדושה הכללית.

אלא שכל זה אמור בנפש הגוי עצמו, הנולד בהודו. אבל בנוגע לישראל – שכבר יקדים לומר, אף טרם שיבואר באריכות בסעיף הבא – אין לו שייכות כלל לעבודות אלו ולכלי־הנפש המיוחדים של האומות באופן של קבלה לעצמו. ישראל הוא שמן המשחה עצמו; ענייננו הוא תורה ומצוותיה, לא ריח הבא מבחוץ. בירורו של המור והחיה שבהודו אצלו הוא רק על ידי זה שהוא עומד על מקומו – במקדש חייו, בתורתו, בתפילתו – ומשם מאיר על כל העולם, עד שגם נשמות רחוקות אלו ימצאו את דרכן אל חלקן כבשמים הנשרפים לפני ה.

ועל פי זה מובן, שבסעיף הבא יצטרך לבאר בגבולות ברורים, עד היכן מגיעה אפשרות הבירור לבני הודו עצמם, ועד היכן גדרי האיסור וההבדלה אצל ישראל, שלא יתערבב, ח ו, שמן המשחה של ישראל עם דם החיה, אלא שיישאר תמיד קודש קדשים, והמור – רק כריח ניחוח הנבלע בו מלמעלה למטה.

10 · Boundaries for Israel: No Imitation of the Chayah

והנה, אחר כל האמור בענין בירור נפשות בני הודו גופייהו, צריך להיות ברור בתכלית שאין מזה שום רשות ויתרון, ח ו, לישראל ליקח לעצמו דבר מן העבודות ההן, לא בצורתן הגלויה ולא ברמזיהן הנסתרים. כי ענין הבירור דידהו אינו אלא במה שנוגע לנפשם, למדריגתם כנשמות דבני נח; אבל נשמת ישראל – הרי היא מציאות אחרת לגמרי, וכל התערבות בדרכי אומות העולם, ובפרט בדרכי עכו ם דקדמוניות המזרח, היא קלקול ולא בירור.

דזהו פשוט ברמב ם ובהלכה פסוקה בשו ע, שיסוד כל התורה הוא ההבדלה הגמורה מעבודה זרה. הרמב ם פותח הלכות ע ז בלשון: יסוד גדול הוא שלא לעבוד זולתו, ולא לשתף, ולא לעשות דבר מן המעשים שהן דרך כבוד לע ז, ואפילו שלא בדרך עבודה. ושו ע יו ד מבאר באריכות איסור פסילי אלוהיהם – שאסור לא רק להשתחוות ולא לעבדם, אלא אפילו ליהנות מעצם האליל וממשמשיו, ואפילו לשמרם ולכבד צורתם, וכל שכן לומר שבכוח צורה זו יש איזה סיוע או השראה רוחנית. וכל שכן וכל שכן שישראל אסור לו להזכיר שמות אלהיהם בדרך שבח ותהילה, או ליתן בלבו יראה מהם, או לתלות באחד מהם השפעה פרטית, אפילו אם אומר ש השם בראם – שזהו גופא מה שהגדיר הרמב ם כראשית הע ז.

ולא עוד, אלא שאפילו במעשים שאין בהם הזכרת שם אליל, גזרה תורה: ובְחֻקותיהם לא תלכו – כל דבר שהוא מנהג שלהם לתקף דתם, או לסימן חיבורם אל אמונתם, אסור לנו לאמצו. וזהו ענין איסור דרכי האמורי – כל מנהג שאין בו טעם של רפואה ישרה או דרך ארץ פשוטה, אלא הוא סוד וסגולה ו אווירה רוחנית כדרכם, נאסר משום שמקרב הוא לדעתם ולהרגשתם. נמצא שגם אם יאמר ישראל: איני מאמין באלהיהם, אלא לוקח אני רק את הסמל, את הסגולה, את התנועה – הרי זה חק הגוי ודרכי האמורי, והלכה פסוקה היא שאסור.

ועל פי חסידות, הטעם בזה אינו רק גזירה בלא טעם, אלא מפני שמבנה הנפש של ישראל ומבנה הנפש של אומות העולם אינם שוים. ידוע מתורת הבעש ט והבעש ל, ובפרט כמבואר בתניא, שנשמות ישראל הן חלק אלוה ממעל ממש, הנשפעות משרש אחר לגמרי מאשר חיותן של שבעים אומות. והיינו, שנשמת ישראל מסוגלת לקלוט אור אין סוף המלובש בתורה ומצוותיה בכלים פנימיים; וכל עניינה הוא להיות גוי קדוש – אומה שמציאותה העצמית היא קדושה. משא כ נשמות האומות, שעניינן בעיקר להיות חסידי אומות העולם – לקיים שבע מצוות ולהוות כלי אל תיקון הסובב, כאוירה ומקיף סביב. ואם כן, כאשר ישראל יורד ולוקח לעצמו כלים של אומות, הרי הוא מנמיך את נשמתו ממדריגת שמן המשחה לעצם מדריגת הבשמים, לא עוד כריח נבלע בשמן אלא כשמן היוצא לקבל ריח מבחוץ. וזהו קלקול עצם המהות.

והמשל בזה – מן הכהן גדול. הלכה ברורה היא שאסור לכהן גדול לצאת מן המקדש בשעת עבודת היום, ואמרו חז ל: ומן המקדש לא יצא, שלא יצא מבית המקדש לביתו – ודרשו בזה שאפילו לדברים כשרים, שאין בהם איסור במהותם, אין הכהן הגדול מניח עבודתו במקדש כדי ללמוד אותם מבחוץ. כי ענייננו להיות כולו נתון בפנים, במקום השראת השכינה. וכך הוא בכל ישראל, שנקראו ממלכת כהנים וגוי קדוש : עבודתם היא לעמוד בפנים – בתורה, בתפילה, במצוות, בסדרי קדושה שהוריד לנו הקב ה – ומשם נמשך אורם לכל העולם כולו. ואם כהן זה יוצא מן המקדש להסתובב בבמות החיצוניות, ללמוד טקסיהם ולחוש את רוחניותם , הרי זה עזיבת הקדש וירידה אל חוץ, והרי זה סתירה לעצם עניין הבחירה בישראל ונתינתו בתורת ה.

ועוד יש לומר, שעל דרך המבואר בענין הקליפות, שיש מדריגות שבהן נעשה הבירור על ידי התעסקות פנימית – כקליפת נוגה, שניתן לאכלה ולהשתמש בה בקדושה – ויש מדריגות של שלש קליפות הטמאות שאין בירורן על ידי קירוב והתעסקות, אלא על ידי דחייה וביטול בלבד. וכמבואר בזהר ובכתבי האריז ל, שיש בחינות שאין ישראל נוגעים בהן כלל, אלא שמעליהן נמשך אור אלוקי שמבטלן ממילא. וכמו שאמרו: ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ – לא שישראל ייכנסו לרוח הטומאה כדי לבררה, אלא שעצם גילוי אור ה לעתיד לבוא יבטל אותה.

וכן הוא כאן: עבודת ישראל ביחס לעבודת כוכבים קדמוניות – ובפרט אותן של המזרח, שבהן יש עוצם של דמיון וריבוי צורות ודקות ההרגשה – אינה עבודה של כניסה לפרטי דמיונותיהם ונטילת תנועותיהם וסמליהם, אלא עבודה של עמידה בפנים והארת האור הפנימי עד שחושך זה נמס מעצמו. אילו היה מותר לישראל ללבוש לבושיהם הרוחניים של ההינדים, לומר מנטרותיהם בלשונם, להשתחוות בצורת השתחוייה שלהם, רק לשם שמים – הרי זה עצמו היה אומר שדרך זו יכולה להיות כלי לאור ישראל. והרי זה היפך יסוד התורה, שדרכיה הן לבושו היחידי של אור הנשמה הישראלית.

ומה גם שמציאות הדור מעידה על סכנה זו בגלוי. ראינו במוחש, שבני ישראל שנכנסו לדרכי המזרח – אם על ידי יוגה טקסית הכרוכה בהשתחוויות לצורות, אם על ידי מנטרות בשמות אלוהיהם, אם על ידי טכסי מדיטציה המושתתים על ביטול ההבחנה בין טוב לרע וההשוואה בין כל הכוחות – לא זו בלבד שלא הגיעו לבהירות דעה באלקות, אלא שנחלש אצלם עצם רגש האמונה התמימה בה אחד, נתרופפה השמירה על תורה ומצוות, נחלשה היראה מפני עוון, ונעשה אצלם הכל שוה: שבת כיום חול, ציצית כחוט צבעוני, תפילה כתנועה פנימית של אנרגיה. זהו בדיוק מה שקראו חז"ל חכמה בגוים תאמין, תורה בגוים אל תאמין – שהחכמה כשלעצמה יכולה להתקבל ולהיות משועבדת לקדושה, אבל כשעושים ממנה תורה, כלומר דרך אלוקית עצמאית, נעשית היא עבודה זרה.

ומטעם זה עצמו אסרו הפוסקים אף מנהגים שנראים כחולין גמורין, כאשר הם מסומנים בחותם דתי שלהם. כגון בגד, תספורת, סימן גופני, תנועה מסוימת של כריעה או ישיבה, שקיבלו משמעות פולחנית אצל אומה מסוימת – שגם אם מצד עצם המעשה אינו איסור, מכל מקום נעשה הוא חוקת הגוי, ומפני שהוא מביע שייכות לדתם, נאסר. וכל שכן טקסים גלויים כגון הדלקת נרות לפני פסיליהם, הקפת מזבחותיהם, תליית סמלים בביתו שנחשבים אצלם שומרים – כל אלו בכלל איסור ע"ז. ואף אם יבטל בלבו כל משמעות אלילית, הרי המעשה עצמו נותר בגדר עבודה שלהם, ותורה אסרתו.

וכאן מתחדד הענין של שמן המשחה עצמו: הלכה ברורה היא שאסור לאדם להשתמש בשמן המשחה להנאתו, ולא למשוח בו הדיוטים, ולא לעשות כמתכונתו. ואף מי שעושה שמן בריח דומה, כדי להשתמש בו כבשמים, עובר בלאו. כי שמן זה מיוחד למקדש, לכהנים ולמלכים; אין הוא משקה הנשתה, ואין הוא בושם פרטי. כך הוא גם בשמן המשחה הרוחני של ישראל – תורה ומצוותיה. כל נסיון להפוך את תורת ישראל לתערובת עם ריחות זרים, לעשות לה מתכונת חדשה של יהדות מזרחית המושפעת מסמלי עכו"ם, הרי זה כמוהו כמי שמערב דם החיה בתוך השמן באופן שהדם עצמו נשאר דם, ולא רק ריחו. וזהו קלקול השמן – חילול קדושת התורה.

אמנם, יוכל מישהו לטעון: והלא אמרנו לעיל שיש ניצוצות גם שם, ושיש מה להתרשם מרגישותם אל הטבע, מן הדממה, מן ההתבוננות. אך כבר בואר שאין זה שייך לישראל באופן של לקיחה מאצלם. ישראל רשאי – ואף מחויב – לקיים מצוותיו בענין פנימי, עם כוונה והתבוננות, להשתמש בכחות נפשו הטבעיים לדומיה, לכינוס הדעת, להטיית אוזנו לשמוע קול דממה דקה של הנשמה; אך כל זאת מתוך ספרי קדשנו, מתוך דרכי התפילה וההתבוננות שבתורה, ולא מתוך דמיון וחקוי של דרכי העכו"ם. ההבדל הוא אם המדיטציה היא דע את אלקי אביך ועבדהו, המבוססת על פסוקי תורה ושמות הקודש, או שהיא רק תנועה נפשית כללית שמקורה בתרבות נכרית; הראשונה צורך גדול בעבודת ה', השניה – חשש גדול של החלקת הלב אל דרך נכר.

ועל פי זה, יתבאר ביתר ביאור מה שנאמר לעיל שישראל הוא שמן המשחה עצמו. ענייננו להיות כלי אל האור האלקי בפנימיות, וממילא כל התקרבות לדם החיה בדרך אכילה, כלומר בדרך של הפיכה לכלי לאותה חיות, הוא סתירה למהותו. בירור הדם אצל ישראל הוא רק על דרך שהדם נהפך לריח ונבלע בשמן מלמעלה למטה – דהיינו, שעצם עמידתם בתורה ובקדושה פועל מן השמים בירור גם בנפשות הרחוקות, מבלי שיצטרכו הם בעצמם לצאת אליהן לקבל מהן. בזה יפתח המקום, בסיעתא דשמיא, לבאר בבא אחריה איך עבודת ישראל במקדש חייו ובשמן תורתו פועלת על כל העולם, עד שגם המור שבהודו נעשה ריח ניחוח, מבלי שישראל יטעם ממנו כטועם דם, ח"ו.

11 · Israel's Mikdash as World Anointer

והנה, להבין יותר את גדר בירור זה שאינו נעשה על ידי אכילה אלא על ידי ריח, צריך לעיין במקומו של שמן המשחה – היכן הוא פועל, ועל איזה אבר של העולם הוא נמשך. כי לא נאמר סתם שעשו שמן, אלא ששמן זה הוא מכלל כלי המקדש, ונעשה ונגנז לדרות, והוא כלי מפתח בכל עניין המקדש והמלכות.

הרי ידוע לשון חז"ל והמדרשים שהבית המקדש הוא לב העולם. לא רק מקום מרכזי מבחינה גיאוגרפית, אלא נקודת הלב ממש מבחינת סדר ההשתלשלות: ממנו חיות לכל העולמות, וממנו שפע לכל הנבראים. כמו שלב שבגוף האדם הוא הפועל הפצת הדם בכל האיברים, אף שאין הדם מתהוה בלב, אלא הלב רק דוחפו ומוליכו, כך המקדש – אין הוא מקור הבריאה, שהרי "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" קודם בניין הבית, אבל הוא נקודת הריכוז שבה נאסף כל חיות העולמות כדי להישלח מחדש בדרך מתוקנת.

ועל פי זה יש להבין עניין הקרבנות, שנאמר בהם "אדם כי יקריב מכם" – "מכם ולא כולכם", וידוע מתורת החסידות שכל קרבן מקרב ומעלה שפע לא רק לישראל אלא לכל העולמות, וגם לאומות העולם. שכן כאשר ישראל מקריבים כסדר, מתמתקים הדינים בכל השרשים, עד שנהיה "ניחוח לה", וממילא כל המציאות כולה ניזונת מן הריח הזה. זהו עניין "ונברכו בך כל משפחות האדמה" – שברכתם של כל העמים תלויה בעבודת ישראל במקדש.

ובנביא נאמר "כי ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים". פירוש, שאף כי המקדש הוא מקום עבודתם של ישראל בלבד, מכל מקום סופו של דבר, ובשורש הכוונה, הוא נעשה מקום תפילה גם לאומות. לא שיקימו שם עבודתם הפרטית, ח"ו, אלא שכל פנייה אמיתית שלהם אל האלקות תעבור דרך אותו "לב". כשם שאין אבר בגוף שאינו מקבל דם מן הלב, אבל אין האבר נעשה לב, אלא נשאר אבר ביד, אבר רגל וכדומה, כך גם העמים – לעתיד לבוא יתפללו ויעבדו את ה', אך אין הם נעשים "ישראל", אלא מקבלים את חיות עבודתם מן המקדש, לב העולם.

ונמצא, ששמן המשחה, שהוא כלי היסוד של כהונה ומלכות, פועל בראש ובראשונה באותו לב. שעל ידו נמשכים הכהנים לעבודתם, והמלכים למלכותם, וכלי המקדש לקדושתם. והרי הכהן הוא שליח הציבור לעבודה, והמלך – "לב כל ישראל" בגשמיות וברוחניות, וכלי המקדש – צינורות להמשכת השכינה. ולפי זה, כל משיחה בשמן המשחה היא, כביכול, חיבור של לב העולם עם איבר נוסף בגוף האומה, כדי שעל ידו יוכל הלב להזרים חיותו לכל המציאות.

ומובן שדבר זה קשור גם עם עניין מלך המשיח, הנמשח בשמן זה (או בדוגמתו ברוחניות), שנאמר עליו "ומלכו מכל מלכי הארץ". אין זו מלכות פוליטית בלבד, אלא התגלות מהותית של לב האלקות בתוך העולם, באופן שגם אומות העולם מכירים בו, שנאמר "והיו מלכים אומניך". זהו מלך שנמשח באותו שמן הכולל כבר בתוכו את בירור ה"מור" שבהודו – היינו, שגם הנהגת העמים הרחוקים, ובכללם אומות המזרח, מוכרחת לעבור דרך צינור ישראלי זה; כי אין מלכותו של משיח רק על ישראל, אלא הוא "מושל בגוים" באופן של "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה".

אך עדיין צריך להבין: מה מוסיף בזה עצם עניין השמן? מדוע לא די בכך שהמקדש הוא לב העולם ועבודת הקרבנות משפיעה על כולם, למה נחוץ שמן המשחה, ועוד שמן שיש בו טיפה אחת של דם חיה מן הקצה הרחוק של העולם?

אלא הענין הוא, ששמן ענינו פנימיות. וכמו שנתבאר לעיל, שהשמן חודר בכלי ומרכך, ואינו נשאר על פני השטח, אלא משתלב בטבעו. כך גם שמן המשחה – ענינו המשכת פנימיות האלקות אל תוך מציאות הכלים, עד שיהיו הם עצמם "משוחים", כלומר חדורים בשכל החדש ובזהות החדשה שניתנה להם. כהן שנמשח אינו רק מקבל רשות חיצונית לעבוד, אלא נעשה "איש קדוש" בעצם מציאותו. מלך שנמשח אינו רק מקבל סמכות לשלוט, אלא נעשה "לב כל קהל ישראל" בהגדרה עצמית.

ועל דרך זה, כשאומרים שהמקדש הוא לב העולם, צריך לומר שיש בו שתי בחינות: עצם נקודת הלב, שהוא מקום השראת השכינה למעלה מכל התחלקות, וזהו עניין הארון וקודש הקדשים; ובחינת הלב כפועל דם בכל האיברים, שהוא באמצעות הכלים והעבודות, כהנים ומלכים, רחבה ועזרת נשים וכו . שמן המשחה פועל בעיקר בבחינה השניה – לעשות מהלב מקור חיות מתפשט, לא רק נקודה סגורה. ולכן אין הוא נשפך על הארון הגנוז, אלא דווקא על כלים, כהנים ומלכים – על צד ההתפשטות.

ומזה יובן גם עניין זה שנאמר בהלכה: שמן המשחה נעשה פעם אחת בלבד בימי משה רבנו ונשאר לדורות עד שגנזוהו. הלכה היא שאין עושים עוד שמן כזה לעולם, וכל העושה כמוהו חייב. כי ענייננו של השמן הוא המשכה חד־פעמית של מהות כוללת, שאינה ניתנת לשכפול. משה רבנו, שהוא "רעיא מהימנא", כלל נשמות ישראל וכל הניצוצות שבעולם, ועשה מהם שמן אחד; ומשם ואילך, כל משיחה לאורך הדורות אינה אלא גילוי פרטים מאותו מעשה אחד.

ובפרט לפי מה שנתבאר שכל הבשמים, ובכלל זה המור שבהודו, נכללו בשמן זה, יוצא שהאינטגרציה של כל הריחות, כולל הריח הרחוק והמסוכן ביותר, נעשתה פעם אחת, כמעשה ראשוני שאין אחריו. מאז ואילך – אין עוד מציאות של "לקיחת" דם החיה מחדש, ח"ו; כל מה שמצטרף ומתברר מן העולם אינו אלא מתגלה כנכלל כבר במעשה משה. זהו עצם הביטוי לכך שהבירור האמיתי נעשה מלמעלה, במעשה נבואי־משיחי, ולא על ידי התנסות מחודשת של ישראל בעולם האומות.

ומכאן עומק הרמז במור שבהודו: שהרי הודו, כנ ל, מסמלת את הקצה המזרחי, את קצה העולם והתרבות הרחוקה ביותר. והנה דווקא משם נלקח דם חיה אחת, נעשה ממנו ריח, ונכלל בשמן המשחה שהוא קודש קדשים. ומשעה שנכלל שם – שוב אין צורך ואין רשות לישראל לשוב ולהתעסק בדמו; כל עניינם אינו אלא להשפיע מן השמן החוצה, שיהא ריחו נודף עד סוף העולם. כמו בשמן פיזי: טיפה קטנה של בשמים נבלעת בשמן, ואח"כ די במשיחת מלך אחד או כהן אחד, וריחו נמשך על כל הסביבה.

על פי זה יובן גם עניין הקרבנות כמשל נוסף: הקרבן עולה על המזבח, העשן עולה למעלה, והריח מתפשט לכל הרוחות. אבל המקום שבו נעשית ההעלאה בפועל הוא נקודה אחת – המזבח. משם נעשה "ריח ניחוח" לכל. כן הוא גם ברוחניות: ישראל, ובעיקרם הכהנים והמקדש, הם מקום השריפה וההעלאה; ואילו העמים – מקבלים את ה"ריח", את תוצאות ההתעלות, כל אחד במקומו. הם אינם עולים בעצמם על המזבח, אלא נהנים מן הריח שזה פועל בעולם.

והנה לעתיד לבוא, כשיתגלה מלך המשיח וייבנה בית המקדש השלישי, נאמר "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה המלוכה". אז יתברר למפרע שכל העמים, וכל התרבויות, ואפילו אותן שעבדו עבודה זרה גמורה, היו מציאות של "דם" הממתין לבירורו בריח. כלול היה בשמן המשחה הראשון, אלא שהדבר היה בהעלם; על ידי משיחת המשיח האחת תגלו כל הכוחות הללו כריח ניחוח, כל אחד לפי מדרגתו, תחת מלכות ה.

ועניין זה עצמו הוא הכנה לביאור עמוק יותר – אשר לפי זה יוצא, שלא זו בלבד שהמור שבהודו נכלל במקרה בשמן, אלא שיש בו גדר מיוחד, שהוא רמז למדריגה של ניצוצות מיוחדים, הרחוקים ביותר, שיש להם תפקיד עצמי בגילוי שם ה בשלימותו. בחינה זו, של "ניצוצי גבול" וכיוצא בזה, עוד צריך ביאור בפני עצמו, איך שדווקא הקצוות והגבולות החדים ביותר הם חלק מן התכנית האלקית, ואיך שמור שבהודו נעשה סמל לאותם כוחות קיצוניים, שאינם נאכלים לעולם אך מוכרחים להיהפך לריח. בזה יתבאר בעזרת ה בבא, בביאור עניין "ניצוצי הגבול" ועניינו של אברקסוס באומות.

12 · Border Sparks and the Abraxus of the Nations

והנה על פי כל הנ ל, שעניין הודו והמור שבה, וכן עצם מציאותן של תרבויות מרוחקות, איננו מקרה צדדי אלא רמז למהלך אלקי כללי, צריך להבין בעומק יותר: מהו עצם הגדר של אותן מדריגות קצה, אותן כוחות שאינן נכנסות אל תוך מחנה ישראל, ואף על פי כן נרמז שהן מוכרחות להיות נכללות בריח המשחה? אם יש בהן נקודת אמת עד כדי כך שנעשית מרכיב בשמן הקודש, למה אינן מתגלות בפנימיות בתוך ישראל? ואם הן שייכות לעבודה זרה, איך שייך לומר שיש להן שייכות כלשהי לשם ה בשלימותו?

והביאור בזה – ויש לומר בדרך חידוש, אך מיוסד על דרכי החסידות – שאותם כוחות שדיברנו עליהם עד עתה, הודו, ההינדואיזם, וכיוצא בהם, שייכים לסוג מיוחד בתוך כללות עניין בירור הניצוצות, שנקרא בלשון דנפשין "ניצוצי גבול". לא רק ניצוצות שירדו לתוך קליפת נוגה, שעניינם להיברר על ידי מעשה המצות בפנימיות, ולא רק ניצוצות שנפלו לשלוש קליפות הטמאות שעניינם ביטול ועלייה כללית לעתיד לבוא, אלא בחינה שלישית: ניצוצות של קצה, שמצד עצם מהותם הם ביטוי קיצוני של אפשרות אלקית, שאינה יכולה להיכנס כלל לתוך כלי ישראל בגלוי, ורק מן החוץ, כריח, יכולה להיות חלק מן השלימות.

שורש הדבר ברמזי התורה עצמם: ידוע מה שמבואר בחסידות בעניין כרובים לעומת עגל הזהב. הכרובים שעל הארון הם תינוק וילדה, דמות של זכר ונקבה, עם כנפיים, עומדים על מכסה הארון, ומבואר בזוהר וברש י שהם רמז לאהבת ישראל והקב ה. והרי מצד החיצוניות – מה בין דמות של בעלי חיים פרושים כנפיים על גבי מקום קדוש, לבין עגל עשוי זהב, שגם בו יש צורה של בעל חיים? אלא שכל ההבדל הוא: האם הצורה עומדת בתוך הכלים של תורה, על גבי הארון שבו לוחות הברית, או שהיא ניצבת לעצמה, מנותקת מן הארון, במרחב חיצון של מחנה ישראל. אותו כוח של צורה, של דימוי, של חיות בצורת בהמה – כשהוא משמש כלבוש לגילוי שם ה , נעשה כרובים; וכשהוא נתפס כמציאות לעצמו, נעשה עגל הזהב, עבודה זרה.

ומכל מקום, אף שהעגל הוא חטא חמור ביותר, מ מ מבואר בכמה מקומות שכוח העגל שורשו גבוה מאד. דהיינו שהצורך של ישראל לראות צורה, לחזות בהתגלמות אלקית מוחשית, לא בא משום שקר גמור, אלא משום שקיימת אפשרות עליונה, שבעתיד יתגלו מדריגות של אלקות גם בכלים גשמיים. אלא שישראל הקדימו את השעה, והוציאו לפועל אפשרות זו מחוץ לכלי התורה והמצוה – ונעשה מזה עגל הזהב.

וכן הוא בעניין עשו ויעקב: עשו נקרא "אחי", ויש לו כוחות של גבורה, ציד, עשייה בעולם, שהם בעצם כוחות נעלים, אלא שאצל עשו הם "שדה", בחוץ, בלי בית, בלי תורת אמת. יעקב לוקח את הברכות, כלומר את המהות הפנימית של כוחות עשו, ומחזירן אל הקדושה. אך בפועל, עד לעתיד לבוא, עשו עצמו נשאר בחוץ, וישראל אינם יכולים לקלוט את כל עוצמת כוחותיו בפנימיות, אלא משתמשים רק בהארות מסוימות, דרך כלי תורה.

מכאן נבין את גדר "ניצוצי גבול": אלו הם כוחות המקבילים לעגל מצד צורתם, ולעשו מצד מקומם – בקצה, בשדה, מחוץ למחנה – שהם גילוי קיצוני של מדה אלקית מסוימת, באופן שאם היתה נכנסת לתוך מחנה ישראל כמות שהיא, היתה שוברת את הכלים. לא מפני שהיא שקר גמור, אלא מפני שהיא אמת בלי גבול, אמת שאינה משועבדת לכלי התורה. ולכן מוכרחת היא להופיע מחוץ למחנה, בצורה של אומה, תרבות, דת זרה, שתישא על גבה את הקוטביות הזאת עד זמן הגאולה, שאז יתברר מה שבה נקודת אמת, ותתעלה לריח.

וזהו עניין "אברקסוס" בלשון המשל, בחינה של איחוד ניגודים, שכל עניינו להחזיק שתי קצוות בבת אחת בלי למזגן. כי הנה מצד אחד, ישראל הם עם לבדד ישכון, אסור להם כל שיתוף וכל דימוי, כל עבודה זרה דקה שבעדקות; מצד שני, שם ה בשלימותו כולל בתוכו כל האפשרויות, גם האפשרות של ריבוי צורות, של חיבור גוף ונפש, של מחזוריות הזמן, של

חוויה חושית עמוקה בתוך העולם. אם כן, איך יתכן, לכאורה, שהעולם יכיר את כל רוחב שם ה , מבלי שישראל ייכנסו בעצמם לתוך כל אותן צורות? כאן באה בחינת "ניצוצי גבול": הקצוות הללו נמסרים לזמן ארוך אל אומות מסוימות, שיהיו הן נושאות הדגל של הקצה – של ריבוי צורות, של חושניות, של מעגלי זמן אין־סופיים – ובזה הן משמרות בעולם את האפשרות האלוקית הקיצונית הזאת, אך בינתיים בסטייה, בעיוות, כעבודה זרה. וישראל, מבפנים, שומרים על נקודת האחדות הפשוטה, על ביטול היש, על שם הוי הפשוט.

על דרך זה, תרבות הודו וההינדואיזם, ככל שהתבאר לעיל, היא התגלמות של קצה אחד: קצה של ריבוי צורות, אלוהויות רבות, זכר ונקבה, עולמות מתהווים ומתפרקים; קצה של חושניות ויופי, של ריקוד, צבע, ריח; קצה של זמן מעגלי, יוגות, קלפות, סמסארא. כל זה – אילו היה מתגלה בתוך מחנה ישראל, היה הורס את עצם נקודת הביטול והאמונה הפשוטה. כי ישראל מצווים "שמע ישראל ה אלקינו ה אחד", אחדות פשוטה, בלי שום ציור, בלי שום דמיון. אך אי אפשר לומר שלכל אותם קצוות אין שורש אלקי כלל; שהרי כל מה שקיים, אפילו בטעות, שורשו למעלה. אלא ששרשם למעלה הוא כוחות קצה, גבול, שבשורשם צריכים הם להיכלל באחדותו יתברך, וכעת הם שבויים בידי הדמיון הבורח, שעושה מכל קצה אלוהות לעצמה.

לכן דוקא הודו נעשית רמז מובהק לניצוצי גבול: מדינה שבקצה המזרח, בקצה מלכות אחשורוש, מלאה בשמים, ריחות, ריבוי צורות, וממנה נלקח המור – דם חיה אחת שבהודו – שהוא סמל של חיות פראית, בעלת ריח חזק ומושך, שאי אפשר לאוכלו, אך אי אפשר גם לוותר עליו לשמן המשחה. המור עצמו הוא אב־טיפוס של ניצוץ גבול: "דם" – חיות גולמית, "חיה" – חיות פראית, "שבהודו" – בקצה העולם, ועם זה "הידוע לכולם שמתבשמין בו בני אדם בכל מקום" – כוח שמושך את כל בני האדם, שיש בו משהו אוניברסלי. זהו בדיוק גדר ניצוץ גבול: הוא מושך, הוא מוכרח, אי אפשר להתעלם ממנו, אך הוא אסור באכילה. דרכו היחידה להיכנס לקדושה היא על ידי העלאתו לריח, על ידי שהשמן – חכמת התורה – סופג אותו, מעדן אותו, ומחזירו כמקיף, כהילה, סביב מלכות ה.

וזה מסביר ג כ מדוע אין מקום שישראל ינסו להכניס לתוך עבודתם את הפרטים החיצוניים של ההינדואיזם, חס ושלום, אפילו באופן של "התקרבות" או "שימוש בכלים" – כי כל עצם גדרו של ניצוץ גבול הוא, שעבודתו איננה על ידי שאדם נכנס לתוכו, אלא על ידי שהוא עומד מחוץ לו, בתוך המחנה, ועושה פעולה על השמן שעל ראשו, והשמן מפיץ ריח עד אל אותו גבול. אם ישראל יבקשו "לטעום מן הדם", להשתמש בריקוד, בפסל, במנטרה, כאילו זהו כלי לקדושה, הרי הם עוברים את הגבול, והופכים את הכרובים לעגל. תפקידם הוא להישאר על הארון, עם הכרובים, ולהעלות את כל הצורות לריח מקיף, לא להשתמש בהן כפנימיות.

ובזה מתבאר עניין אברקסוס בלשון החסידות דידן: לא ככינוי לדבר זר, אלא כביטוי לסדר אלקי שבו מתקיימים שני הפכים: מן הצד האחד – הבדלה מוחלטת בין ישראל לעמים, בין קדושה לעבודה זרה; מן הצד השני – הכללת כל הקצוות, אף הקיצוניים שבקיצוניים, בתוך שם ה השלום. אברקסוס הוא שם המורה על כך שהאחדות האמיתית איננה דוחקת את הניגודים, אלא מחזיקה אותם במקומם, כל אחד במדרגתו, ומגלה כיצד כולם נסובים סביב נקודת האמת. ישראל הם הנקודה הפנימית, השמן; האומות הן העיגול, הריח; ובתוך העיגול עצמו יש קצוות – כוחות הודו, עשו, ישמעאל – שהם "ניצוצי גבול", יסודות קיצוניים של חסד מופרז, גבורה מופרזת, או יופי חושני, שמקבלים את תיקונם דוקא בכך שהם נשארים בחוץ עד שיגיע זמן שהם יתעלו לריח.

וזהו עומק החידוש כאן: שאין לומר על תרבויות אלו רק לשון של "טעות", "שקר", "פסולת", אף כי מצד הדין הן עבודה זרה גמורה ואסורות בתכלית. אלא צריך לדעת שגם השקר הזה משמש תפקיד בתוך ההיסטוריה האלקית; שהעולם חייב לעבור דרך שלב שבו האפשרויות הקיצוניות של שמו יתברך מתגלמות כאלילים זרים, כדי שלאחר מכן, כשיבוא משיח

ויתגלה שמו האחד, יהיה ניכר שגם אותן אפשרויות היו כלולות בו מתחילה. זהו "אברקסוס האומות": צורת הנהגה שבה השם האחד מתיר, כביכול, לקצוות להתפרע בחוץ לזמן מה, כדי שבסוף יתבררו ויעלו.

ומעתה יובן יותר מה שנאמר לעיל, שהמור שבהודו "נכלל" בשמן המשחה הראשון: אין הכוונה רק לפרט היסטורי שקרה במדבר, אלא לרמז על כך שכבר בשעת מתן תורה, בשמן המשחה שעשה משה, נכללו בהעלם כל ניצוצי הגבול של כל האומות. הוכנס אז, אל תוך חכמת התורה, כוח הריח של הודו, כוח הגבורה של עשו, וכוח המדבר של ישמעאל. אלא שהכנסה זו היתה בבחינת העלם גמור, ואילו בהיסטוריה, במשך הדורות, הם מתגלים בחוץ כתרבויות עצמאיות. לעתיד לבוא יתברר למפרע, שמה שהיו נראים כעולמות זרים, היה רק הצד החיצון של אותו ריח שכבר נבלע בשמן הקדוש.

ועל פי זה מובן גם מדוע אותם ניצוצי גבול מוכרחים להיות דוקא "חוץ למחנה": כי טבעו של קצה הוא, שאם מכניסים אותו למרכז קודם שהמרכז מתחזק, הוא הורס; אם נותנים לו לשכון בקצה, בזמן שהמרכז מתחזק בביטול מוחלט, אזי לעתיד אפשר להעלותו. זהו כלל בסדרי הבירורים: יש בירורים שעושים על ידי אכילה – פנימיות; יש בירורים שעושים על ידי דחייה – שלוש קליפות; ויש בירורים שעושים על ידי סבלנות היסטורית, על ידי נתינת מקום לניצוצי גבול להיות בחוץ, בזמן שישראל בפנים בונים את השמן. זהו "אברקסוס": סבילות של ניגודים, המשאירה כל דבר במקומו עד שיבוא זמן גילוי אחדותם.

ומכאן ההכנה לסיום המאמר, שלעניין עבודת האדם בפועל: כיצד יהודי, בן תורה, חי בעולם שבו קיימות תרבויות כאלו, יודע שהן עבודה זרה גמורה, ובכל זאת מביט עליהן כעל "דם" הממתין להתהפך לריח? כיצד שומרים על הגבול המוחלט של הלכה, ובכל זאת מחזיקים בתודעה של אברקסוס, שרואה את הקצוות כחלק מהסיפור האחד? זה יתבאר בעזרת ה בהמשך, בביאור עניין "כשכל הריחות יעלו", איך תיראה הגאולה בהקשר זה, ומהו אופן ההתבוננות הנכון כבר עכשיו במור שבהודו.

13 · When All Fragrances Rise

והנה, כל זה הוא מצד סדר ההיסטוריה דעדיין לא בא משיח, שעדיין הקצוות נראים לעצמם, והמור שבהודו נראה כחוץ מן השמן. אך צריך להבין, מה יהא לעתיד לבוא, כאשר כבר תתגלה התכלית דכל הבירורים, וכאשר "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד" – מה יהיה אז מעמדם של אותם ניצוצי גבול, של הודו וכל כיוצא בזה? האם יתבטלו לגמרי, כאילו לא היו, או שיתברר שגם הם היו חלק מן הניגון?

דהנה מבואר בחסידות, שימות המשיח אינם רק שינוי במצבם של ישראל, אלא שינוי בכל המציאות. "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – לא רק שישראל ידעו, אלא הארץ כולה, כל המציאויות, כל העמים. וכן נאמר "ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו", "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". פירוש: לא רק שהשם האחד ימלוך, אלא שגם כל הגילויים, כל השמות, כל הצורות, יתאחדו בשם אחד. יתגלה שכולם אינם אלא אופנים שונים בגילוי האחדות.

אלא שצריך לחלק: אין הכוונה שח"ו תישאר איזה מציאות של עבודה זרה בגדר "שם אחר", אלא אדרבה, שהעבודה זרה עצמה תתבטל מן העולם. וכמו שמבואר בתניא ובכתבי האריז"ל, שלעתיד לבוא יתבטלו השלוש קליפות הטמאות לגמרי, ולא יישאר מהן אפילו ניצוץ; ורק הניצוצות דקליפת נוגה, שהיו מעורבים בטוב ורע, יזוככו ויעלו בקדושה. נמצא, שכל מה שדיברנו על ניצוצי גבול במובן של אפשרות טהרה, הוא דווקא לגבי אותו חלק שנמצא בנוגה, אבל עצם צורת העבודה הזרה, הצורה של "אחר", תיעלם ותימחק.

וזהו עניין "שפה ברורה": שבכל לשונות האומות יש היום תערובת של אמת ושקר; המילים עצמן – "אל", "רוח", "טבע", "חיים" – יש להן שורש של אמת, אבל הן משמשות להעלים ולהסיט. לעתיד לבוא, יתברר שורשן, והלשון עצמה תיטהר. אז יוכלו כל העמים "לקרא כולם בשם ה'" – באותן אותיות, באותן לשונות, אך בלי שום שיתוף לשום כח אחר. זהו בירור השפה, שהוא בירור הריח: כי הריח הוא בחינת הבל הדיבור, כמו שמבואר במקום אחר, שהדיבור יוצא בהבל, והריח נקלט בהבל; וכאשר ההבל טהור, הרי הריח כולו "ריח ניחוח לה'".

ועל פי זה מובן גם עניין הריח ניחוח דלעתיד: אף שעכשיו כבר נאמר בקרבנות "ריח ניחוח", מכל מקום, עיקר הפירוש "ניחוח" – נחת רוח – יתגלה לעתיד, כאשר כל המציאות תעלה. אז יהיה "ריח ניחוח" לא רק מן הקרבן שבישראל, אלא מכל הריחות שבעולם, מכל מה שהיה פעם עבודה זרה, שיתהפך לריח. לא מצד פעולתם של העמים בהווה, אלא מצד בירורם לעתיד: שכל ניצוץ של הרגשת אלוקות שהיה שם, אף שנגלם בדמות פסל, בצורת אלהות, יתברר למפרע שהיתה בו צעקה סמויה אל האחד, והצעקה ההיא תישאר כריח. והפסל – יישבר.

ועל דרך זה מובן עניין הודו והמור: לעתיד לבוא, לא תהיה עוד עבודה זרה של הודו, לא שמות ולא פסלים ולא מחזורים דסמסארא, אלא יישאר מן כל זה רק הריח – אותה הרגשת ריבוי הצורות, אותה דקה של חיות בכל פרט, אותה רגישות למחזורי הזמן – אך הכל יופנה לה', "לעבדו שכם אחד". אז יתברר, שהמור היה תמיד חלק מן השמן; שהחיות הפרועה דחיה שבהודו, שלא ניתן לאוכלה, היתה מכוונת מלכתחילה להיהפך לבוש לריח הקדוש.

אם כן, לעתיד לבוא יתקיים כפשוטו "ונלוו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם", "כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים": שכל העמים יבואו להתפלל, כל אחד בשפתו המתוקנת, בשורש ריחו המתוקן, אך ישראל – עבודתם תישאר בתורתם ומצותיהם, כי "חוקת עולם היא לדורותיכם". לא יתווסף להם שום פולחן זר, שום ריח אחר, אלא להפך – כל הריחות ייכללו בשמן ישראל. ישראל הם השמן, העמים הם הריח; לעתיד, כל הריח יעלה ויינשא על ידי השמן.

אלא שעדיין צריך להבין: אם כן הוא סדר העתיד, מהו אופן ההסתכלות והעבודה עכשיו, בתוך מצב הגלות, כאשר עדיין העבודה זרה קיימת בפועל, ובפרט בסוג עבודה זרה עשירה ומושכת כשל הודו? האם עלינו להתעלם לגמרי מן הניצוצות, משום סכנת ההתקשרות אל הקליפה; או שעלינו לנסות לראות רק את הניצוצות, ולהתעלם מן האיסור?

והנה, כללות העבודה בזמן הזה היא בחינת "עיניים להם ולא יראו": מצד אחד, אסור ליהודי לתת עיניו ביופי של עבודה זרה באופן של התפעלות; זהו בכלל "אל תפנו אל האלילים". מאידך גיסא, מצד פנימיות העניינים, מצווים אנו לדעת "כי לא דבר ריק הוא מכם", שאין שום מציאות בעולם שאין בה ניצוץ. איך מחזיקים שני הפכים אלו?

הביאור בזה – על דרך הנ"ל באברקסוס – הוא, שכל זמן שהמצב הוא של גלות, עבודתנו היא בבחינת "סגירה": סגירת הכלים בפני חיצוניות, פתיחת העיניים רק על פי תורה. כלומר, אין העבודה שלנו לחפש ניצוצות בתוך צורות של עבודה זרה, אלא לבנות בתוכנו את השמן, את החכמה והביטול, שעל ידם נעשה הבירור באופן ממילא. במקום שבו ההלכה אומרת "אסור לראות", איננו רואים; במקום שבו מותר להשתמש בדבר, באופן שלא נשארת בו צורת האיסור, שם אנו מעלים אותו. זהו סדר הבירור בזמן הזה.

ומזה נמשך הדרכה מעשית, לבני דורנו, אשר מצד השגחה פרטית נזדמן להם מפגש רב עם תרבויות המזרח, על ידי נסיעות, אוניברסיטאות, מדיה, יוגה, "מיינדפולנס" וכדומה. מצד אחד, כבר נתבאר באריכות שאסור ליהודי להשתתף בשום טקס, דימוי או תנועה שיש להם שורש בעבודה זרה, אפילו אם היום ניתנת להם פרשנות "חילונית". כל השתחויה, כל מנטרה, כל ציור או סמל שיש לו משמעות אלילית – עומד תחת האיסורים החמורים של "לא תעשון כן לה' אלקיכם", "אל תפנו", "ובחוקותיהם לא תלכו". אין בזה שום היתר מצד "כוונה טובה" או "התפתחות אישית". זהו צד אחד: סגירת השער באיסור גמור.

אבל יש גם צד שני, שהוא דרך ההתבוננות הפנימית. כאשר יהודי שומע על תופעות אלו, או נאלץ להימצא בסביבתן – כגון בעת נסיעה בהודו, או בשיעור "יוגה" שנערך בהקשר רפואי – עליו להכניס בדעתו, שמה שמושך לבבות אל עבודות זרות אלו, אינו אלא ניצוץ שנחטף, ניצוץ של הרגשת אלוקות. עליו לומר לעצמו: כאן יש אנשים שמרגישים שיש משהו מעבר לחומר, שיש סדר עמוק בטבע, שיש אחדות שבין נשימה לנשמה; אלא שהם טועים, מייחסים את זה לכוחות אחרים. והרגשה זו בעצמה, כאשר תופנה אל ה', תהיה ריח ניחוח.

ממילא, אם הוא נצרך להשתמש במשהו מן התופעות הללו בצד המותר שבהן – כגון תרגילי מתיחה ורגיעה שאין בהם שום שם או דימוי זר – עליו להפשיטם מכל לבוש זר, לא לתת להם שום כותרת של "רוחניות מזרחית", אלא לראות בהם כמו כל התעמלות אחרת, כלי בריאותי שמשרת את עבודת ה'. וכאשר הוא נזקק לשקט, לנשימה מודעת, עליו למלא את הרגעים הללו בדיבור של תהלים, במחשבה על "שוויתי ה' לנגדי תמיד", ולא להפקיר את התודעה לריק חסר שם.

זוהי העבודה ד"ראיית ניצוצות עם גבולות": לראות את הניצוץ רק דרך מסך התורה. לא "לרדת" אל תוך צורת העבודה הזרה כדי לחלץ ניצוצות, אלא לעמוד בתוך הקודש, ומתוך כך לדעת שבקצוות יש ניצוצות הממתינים לגאולה. זהו מה שנרמז ב"על בשר אדם לא ייסך" – השמן עצמו אינו יוצא החוצה; הוא נשאר בקודש, ועל ידי זה נעשה בירור ממילא.

ועל פי זה מובן גם עניין ההתבוננות במור שבהודו עצמו. כאשר לומדים את לשון הרמב"ם, "דם חיה אחת שבהודו... הידוע לכול שמתבשמין בו בני האדם בכל מקום", יכולים לטעות ולומר: אם כן, יש איזו "קבלה" של הרמב"ם באותה תרבות, אולי יש בו צד חיובי ישיר. ולכן צריך להעמיד: הרמב"ם מביא זאת כלשון הגדרה הלכתית, להודיענו מהו המור לעניין מעשה שמן המשחה; ומכל מקום, אין הוא נותן הכשר לעבודה זרה, אלא אדרבה – מראה כיצד ההלכה לוקחת דבר שממילא "ידוע לכול", שמשמש לכל העולם בתור ריח, ומכניסה אותו בגבולות הקדושה. זהו כבר רמז לעתיד: שהיותו "ידוע לכול" אינו אלא הקדמה להיותו "משוח" בשמן הקדוש.

היינו, שהעובדה שמוסקט – המור – משמש "בני אדם בכל מקום" כריח, היא עצמה סימן שהעולם כולו מריח, גם אם אינו יודע, שיש כאן משהו שמעבר לאכילה, משהו שנועד רק לריח, לרמז. הם מריחים, אבל אינם יודעים מהו מקור הריח. לעתיד לבוא, כאשר יתגלה שמן המשחה בשלימותו, יתברר שהריח הזה היה מכוון מראש להיות חלק מן המשיחה האלקית. אז יקויים "הידוע לכול" במובן חדש: שהאלקות תהיה "ידועה לכול", ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו... כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

ועל פי זה אפשר לומר בדרך רמז, שהלשון "מתבשמין בו בני אדם בכל מקום" רומזת גם על ימות המשיח, שאז "בני אדם" סתם – כל בני האדם – "יתבשמו" באלקות, לא באופן של אכילה, של מציאות פנימית דישראל, אלא באופן של ריח, של מקיף. כל עולם הריחות – כל התרבויות, כל הניגונים, כל הלשונות – יתמלאו ריח ניחוח של "שפה ברורה". ישראל ימשיכו באכילתם הרוחנית – בתורה ומצוות – והעמים יעמדו סביב, בתוך ענן הריח, "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך".

ובזה חוזר כל המאמר אל נקודת הפתיחה. התחלנו מקושיא הלכתית־פשוטה: איך ייתכן שדם חיה טמאה שבהודו נעשה אחד מעיקרי שמן המשחה, קודש קדשים? ועל פי כל הנ"ל, מתגלה שהקושיא עצמה היא פתח להבנת כל סדר הבירורים של העולם, עד הגאולה. כי השמן שעשה משה, שהוא מקור כל המשיחות, כבר כלל בתוכו את כל הריחות – גם את המור שבהודו – וכך נרמז בו מראש, שכל ניצוצי הגבול, כל הקצוות, כל הצורות של עבודה זרה, עתידים בסוף להישבר כצורה ולהישאר כריח. והאדם, היהודי, הנמצא עכשיו בעולם מלא ריחות זרים, עבודתו היא כפולה: לשמור על שמן נשמתו בטהרה מוחלטת, לא לערבו עם שום "דם זר"; וביחד עם זה, להאמין ולדעת, בהתבוננות פנימית של אברקסוס, שכל ריח שמושך לבבות, אף אם הוא היום לבוש בשקר, עתיד לעלות כ"ריח ניחוח לה'" במקדש העתיד.

וכאשר הוא חי כך – בגבולות ברורים ובהסתכלות כוללת – הרי הוא כבר עכשיו טועם משהו מריח הגאולה, מריחו של משיח, שעליו נאמר "והריחו ביראת ה'". אז גם בתוך עולם שבו המור שבהודו עדיין משמש לעבודה זרה, הוא מריח כבר את הרגע שבו כל הריחות יעלו, וכל העמים יקראו בשם ה' לעבדו שכם אחד.

עִבְרִית

HEBREW

א

נִתְבָּאֵר בְּהַרַמְבַּ"ם, בְּהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, כְּשֶׁהוּא מְבָאֵר דִּינֵי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּמִּדְבָּר, שֶׁצִּוּוִי הַתּוֹרָה "וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר" אֵינוֹ נִשְׁאַר בִּכְלָלוּת, אֶלָּא נִקְבַּע בְּדִיּוּק. וְשָׁם הָרַמְבַּ"ם מְבָאֵר מַהוּ זֶה "מוֹר דְּרוֹר" הָעוֹמֵד בְּרֹאשׁ כָּל הַבְּשָׂמִים שֶׁבְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

הוּא כּוֹתֵב שֶׁ"מוֹר" אֵינוֹ אֶצֶב וְלֹא מֵיץ, אֶלָּא "דָּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ, וְהוּא מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקַרְבָּהּ, וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם". דְּהַיְנוּ, שֶׁ"מוֹר" הוּא דָּם שֶׁל חַיָּה מְסֻיֶּמֶת שֶׁבְּהוֹדוּ, הַנִּקְפָּא וְנִקְבָּץ בְּתוֹכָהּ, וְזֶהוּ הַחֹמֶר הַיָּדוּעַ לַכֹּל, שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם.

וְצָרִיךְ לְהַעֲמִיד עַל לְשׁוֹן זֶה. דִּלְכְאוֹרָה, תַּכְלִיתוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם בְּמָקוֹם זֶה הִיא לָתֵת הַגְדָּרוֹת הֲלָכְתִיּוֹת בְּרוּרוֹת, כְּדֵי שֶׁיֵּדַע הָאָדָם מַה מֻּתָּר וּמַה אָסוּר, מַה כָּשֵׁר לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמַה אֵינוֹ כָּשֵׁר. וְלָמָּה אֵפוֹא הוּא מַאֲרִיךְ בְּתֵיאוּר כָּזֶה: שֶׁהוּא דָּם, וְשֶׁהוּא חַיָּה, וְשֶׁהוּא בְּהוֹדוּ, וְשֶׁהוּא מִתְקַפֵּר בְּקִרְבָּהּ, וְיוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁהוּא "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" וְשֶׁ"מִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם"?

וְעוֹד, מִצַּד הַהֲלָכָה עַצְמָהּ יֵשׁ פְּלֶא. שֶׁהֲרֵי דִּין בָּרוּר הוּא שֶׁ"מוֹר" זֶה הוּא הַמּוּשָׁק שֶׁיּוֹצֵא מִבְּהֵמָה טְמֵאָה. וְאַף שֶׁהַבְּהֵמָה הִיא טְמֵאָה, וּבְשָׂרָהּ וְדָמָהּ אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, וְיֵשׁ רַבֵּי חֲמֻרוֹת בְּהִלְכוֹת בָּשָׂר בְּחָלָב וְדָם, מִכָּל מָקוֹם דַּוְקָא דָּם זֶה עַצְמוֹ, לְאַחַר שֶׁנִּקְפָּא וְנֶהְפַּךְ לְמוּשָׁק, נִמְנֶה בְּכַלְכַּלַת ה"רֹאשׁ" דְּבָשְׂמֵי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁהוּא הַשֶּׁמֶן הַקָּדוֹשׁ בְּיוֹתֵר בְּיִשְׂרָאֵל, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.

שֶׁהֲרֵי הָרַמְבַּ"ם עַצְמוֹ פּוֹסֵק שֶׁשֶּׁמֶן מִשְׁחָה זֶה, שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, מְקֻדָּשׁ כָּל הַכֵּלִים שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֵינָם נַעֲשִׂים קְדוֹשִׁים וּרְאוּיִים לַעֲבוֹדָה אֶלָּא עַל־יְדֵי מְשִׁיחָה זוֹ. וְעַל־יָדוֹ נִתְקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי", שֶׁהַכְּהֻנָּה דְּאַהֲרֹן וּבָנָיו תְּלוּיָה בְּמִשִּׁיחָה בְּשֶׁמֶן זֶה. וְכֵן מַלְכֵי בֵּית דָּוִד נִתְיַסְּדוּ לִהְיוֹת מְלָכִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי שֶׁנִּמְשְׁחוּ מִשֶּׁמֶן זֶה, שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְשְׁכָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד בְּפוֹעַל. וְהָרַמְבַּ"ם מַדְגִּישׁ שָׁם שֶׁשֶּׁמֶן זֶה הוּא "קֹדֶשׁ קָדָשִׁים", וְשֶׁנַּעֲשָׂה פַּעַם אַחַת וְנִגְנַז לְדוֹרוֹת, וְשֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כְּמוֹתוֹ, וְאָסוּר לִסְכּוֹת מִמֶּנּוּ עַל בְּשַׂר זָר, וְהָעוֹשֶׂה כֵּן חַיָּב כָּרֵת.

אִם כֵּן, שֶׁמֶן מִשְׁחָה זֶה הוּא תַּכְלִית הַקְּדוּשָׁה בְּעוֹלַם הַחֻפָּצָא: הוּא מְקַדֵּשׁ כֵּלִים, מְקַדֵּשׁ כֹּהֲנִים, מְיַסֵּד מְלָכִים, וְהוּא עַצְמוֹ נִשְׁמָר בְּכָל גְּדֵרֵי הָאִסּוּר. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּהַרְכָּבָתוֹ מִתְּחִלָּה, בְּ"רֹאשׁ" דְּבָשָׂמָיו, מְגַלֶּה לָנוּ הָרַמְבַּ"ם שֶׁכָּאן נִכְלָל דַּוְקָא דָּם שֶׁל חַיָּה טְמֵאָה.

הָיָה מָקוֹם לוֹמַר, שֶׁהוֹאִיל וְהַתּוֹרָה צִוְּתָה "מָר דְּרוֹר", שֶׁמָּא וֶהוּ אֵיזֶה אֵצֶב הַגָּדֵל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוֹ מֵיץ שֶׁל אִילָן כָּשֵׁר, דָּבָר הַנִּמְצָא בְּרִשׁוּת הַקְּדוּשָׁה אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת בִּרְשׁוּת הָרַשּׁוּת. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם מְסִיר תְּפִיסָה זוֹ וְקוֹבְעָהּ בְּבֵרוּר גָּמוּר: וֶהוּ דָּם חַיָּה מִן הוֹדוּ.

וְלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהוּא כּוֹתֵב "דָּם חַיָּה", אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹסִיף "אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ" – שֶׁהִיא דַּוְקָא חַיָּה הַנִּמְצֵאת בְּהוֹדוּ. הָרַמְבַּ"ם אֵינוֹ סוֹפֵר מַסָּעוֹת, וְאֵינוֹ רָגִיל לְקַשֵּׁט הֲלָכָה בְּסִפּוּרֵי גֵּיאוֹגְרַפְיָה. לָמָּה אֵפוֹא נוֹגֵעַ לָנוּ לָדַעַת שֶׁחַיָּה זוֹ הִיא בְּהוֹדוּ? וְאַף אִם מִצַּד הַהַגְדָּרָה הַמִּינִית יֵשׁ אֵיזֶה צֹרֶךְ לְרַמֵּז עַל מְקוֹם גִּדּוּלָהּ, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לְהָבִין: מַדּוּעַ הָיָה צָרִיךְ שֶׁשְּׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַקָּדוֹשׁ בְּיוֹתֵר יִתְרַכֵּב מֵחֹמֶר שֶׁמְּקוֹרוֹ רָחוֹק כָּל כָּךְ, מִקְצֵה הָאָרֶץ, בְּאֶרֶץ שֶׁבְּתוֹדַעַת יִשְׂרָאֵל הִיא סְמְלוֹ שֶׁל רִחוּק וְנֶכָרוּת.

וְעוֹד הוּא מַדְגִּישׁ "וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" – שֶׁזֶּהוּ הַמּוּשָׂק הַיָּדוּעַ לַכֹּל, וְשֶׁבְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם מִתְבַּשְּׂמִים בּוֹ. וְכָאן הַקָּשְׁיָא נַעֲשֵׂית חַדָּה יוֹתֵר. שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הוּא קָדוֹשׁ לְבַדּוֹ: אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ לְחֹל, אָסוּר לִסְכּוֹת מִמֶּנּוּ עַל זָר, וְעַצְם מַהוּתוֹ הִיא לְהַבְדִּיל וּלְהַפְרִישׁ. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מַדְגִּישׁ הָרַמְבַּ"ם שֶׁאֶחָד מִסְּמָנָיו הָעִקָּרִיִּים הוּא דָּבָר הַשַּׁיָּךְ כְּאִלּוּ לְכָל הָעוֹלָם, "בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם", וְלֹא בִּפְרָט לְיִשְׂרָאֵל; דָּבָר שֶׁרֵיחוֹ הַנָּעִים מְשַׁמֵּשׁ לַאֲנָשִׁים, כִּבְנֵי אָדָם, לְתִעֲנוּגֵיהֶם וּלְתִקְשׁוֹטָם.

וְנִמְצָא, שֶׁבְּאוֹתוֹ נִשִּׂימָה שֶׁבָּהּ הוּא מְגַדֵּר אֶת הַ"מוֹר" כִּמְצוֹרָף מִדָּם חַיָּה טְמֵאָה, הוּא מֵעִיד גַּם כֵּן שֶׁהוּא מְחֻבָּב וּמְעוּדָּן בְּעֵינֵי כָּל בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם כִּבְשֶׁם. שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַקָּדוֹשׁ בְּיוֹתֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הַמְיֻחָד לִמְקֻדָּשׁ, לִכְהֻנָּה וּלְמַלְכוּת, מְעֹרָב בּוֹ בְּשָׂם שֶׁהוּא גַּם דַּם בְּהֵמָה טְמֵאָה וְגַם תַּכְשִׁיטָם הַמְּשֻׁתָּף שֶׁל כָּל בְּנֵי הָאָדָם.

וּמִכָּאן יוֹצֵאת הַשְּׁאֵלָה הָעִקָּרִית הַצְּרִיכָה בֵּאוּר. הֵיאַךְ אֶפְשָׁר שֶׁשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁהוּא קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְכָל עִנְיָנוֹ לִמְשׁוֹךְ קְדוּשָׁה בִּכְלֵי הַמִּקְדָּשׁ וּבְגוּפֵי הַכֹּהֲנִים וְהַמְּלָכִים, יִכְלֹל בְּעַצְם הַרְכָּבָתוֹ חֵלֶק הַבָּא מִדָּם חַיָּה טְמֵאָה? וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵינָהּ חַיָּה טְמֵאָה בְּאֵיזֶה קִרְבָּה נְטוּלַת צִבְעוֹן, אֶלָּא דַּוְקָא שֶׁנִּמְצֵאת בְּהוֹדוּ, בִּקְצֵה הָעוֹלָם הַיָּשׁוּב הַיָּדוּעַ אָז לְיִשְׂרָאֵל; וְעוֹד יוֹתֵר, שֶׁדָּבָר זֶה עַצְמוֹ מְשַׁמֵּשׁ כִּבְשֶׁם כְּלָלִי לְכָל הָאֻמּוֹת?

שֶׁאִם נֹאמַר שֶׁרָצְתָה הַתּוֹרָה לְלַמְּדֵנוּ רַק הַדִּין שֶׁיֵּשׁ מִמּוֹצָאֵי בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת הַמֻּתָּרִים בַּהֲנָאָה, הֲרֵי זֶה כְּבָר נוֹדָע מִסּוּגְיוֹת הַשַּׁ"ס וְהַפּוֹסְקִים, וְאֵין צֹרֶךְ שֶׁהָרַמְבַּ"ם יִבְחַר דַּוְקָא בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כְּמָקוֹם שֶׁבּוֹ יִתְבָּרֵר עִנְיָן זֶה. וְאִם נֹאמַר שֶׁזֶּהוּ רַק עִנְיַן מְצִיאוּת, שֶׁכָּךְ הוּא הַבֹּשֶׂם הַמְּשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן צִוְּתָה הַתּוֹרָה עָלָיו, הֲרֵי גַּם זֶה צָרִיךְ בֵּאוּר: מַדּוּעַ דַּוְקָא הַבֹּשֶׂם הַמְּשֻׁבָּח בְּיוֹתֵר, הָרָאוּי לִהְיוֹת רֹאשׁ הַבְּשָׂמִים דְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, הוּא הַהִתְהַפְּכוּת שֶׁל דָּם מֵחַיָּה טְמֵאָה דְּהוֹדוּ?

וּבִפְרָט לְפִי תֵּיאוּרוֹ שֶׁל הָרַמְבַּ"ם עַצְמוֹ, שֶׁהַדָּם "מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקַרְבָּהּ" – שֶׁהוּא נִקְפָּא וְנֶאֱסָף בְּתוֹכָהּ. אֵינוֹ מִסְתַּפֵּק לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ אֵיזֶה הַפְרָשָׁה, אֶלָּא מַדְגִּישׁ אֶת הָעִנְיָן שֶׁהַדָּם עַצְמוֹ נַעֲשָׂה עָבֶה וְנִקְבָּץ. הַדָּם הַנִּקְפָּא, שֶׁעַל־פִּי תּוֹרָה בִּכְלָל הוּא הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּבָּשָׂר וּמוֹשַׁב הַחַיִּים, נַעֲשָׂה כָּאן לְבֹשֶׂם, לְרֵיחַ.

וְהִנֵּה אָנוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי תְּמוּנָה נִפְלָאָה: בְּיסוֹד הַשֶּׁמֶן הַמּוֹשֵׁחַ אֶת רֹאשׁ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, רֹאשׁ הַכְּהֻנָּה; הַמּוֹשֵׁחַ אֶת רֹאשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְזַרְעוֹ, רֹאשׁ מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל; וְהַמּוֹשֵׁחַ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֶת הַמְּנוֹרָה וְאֶת כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ – עוֹמֶדֶת טִפָּה אַחַת – מְדֻיֶּקֶת וּמְמֻשֶּׁקֶלֶת לְפִי שְׁעוּרֵי הַתּוֹרָה – שֶׁל דָּם נְקֻפָּא מִבְּרִיָּה חַיָּה פְּרָאִית טְמֵאָה שֶׁבְּקְצֵה הָעוֹלָם, שֶׁרִיחָהּ מְחֻבָּב עַל כָּל בָּשָׂר.

וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁהָעִנְיָן אֵינוֹ מִקְרִי, אֶלָּא מוֹרֶה עַל כְּלָל גָּדוֹל: שֶׁבְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַקָּדוֹשׁ בְּיוֹתֵר שֶׁל הַתּוֹרָה יֵשׁ, בְּאֹפֶן מְדֻיָּק וּמֻגְבָּל, רְכִיב הַנִּמְשָׁךְ מֵהָעוֹלָמוֹת הָרְחוֹקִים, הַזָּרִים, וַאֲפִלּוּ הַטְּמֵאִים בְּיוֹתֵר. הַתּוֹרָה עַצְמָהּ מְצַוָּה שֶׁכָּךְ יִהְיֶה, וְהָרַמְבַּ"ם, בְּדִיּוּקוֹ הַהֲלָכְתִּי, מְגַלֶּה וּמְקַבֵּעַ עִנְיָן זֶה עַד שֶׁהוּא "הַיָּדוּעַ לַכֹּל".

אַךְ כָּל הַנַּ"ל הוּא רַק מִצַּד הַדִּין וְהַמְּצִיאוּת. וּכְדֵי לְהָבִין מַה מְּרַמֵּז זֶה בַּעֲבוֹדָה, וּמַהוּ הָעִנְיָן הַפְּנִימִי דְּמוֹר כְּמוֹשֵׁק, דְּחַיָּה, דְּהוֹדוּ, וְהֵיאַךְ אֶפְשָׁר שֶׁדָּבָר כָּזֶה יִשָּׁלֵב בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה: מַהוּ פְּנִימִיּוּתוֹ שֶׁל שֶׁמֶן, וּמַהוּ עִנְיָן הַבְּשָׂמִים בַּתּוֹרָה בִּכְלָל, וּבְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה בִּפְרָט. שֶׁרַק כְּשֶׁתִּתְבָּרֵר הַפְּעוּלָּה הָרוּחָנִית שֶׁל שֶׁמֶן וְשֶׁל רֵיחַ, יִתָּכֵן לְהָבִין מַדּוּעַ בּוֹחֶרֶת הַתּוֹרָה שֶׁ"רֹאשׁ" הַבְּשָׂמִים יִהְיֶה דַּוְקָא דָּם מְהֻפְכָּךְ זֶה.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁצָּרִיךְ בֵּאוּר עַכְשָׁו: מַהוּ שֶׁמֶן בִּלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת וְהַקַּבָּלָה; מַהוּ עִנְיָן מָשִׁיחַ וּמְשִׁיחָה, שֶׁמְּלָכִים וּכְהֲנִים נִקְרָאִים "מְשׁוּחִים בַּשֶּׁמֶן"; מַה מּוֹסִיפִים הַבְּשָׂמִים בַּשֶּׁמֶן; וְכֵיצַד הָעֲבָדָה שֶׁאֶחָד מֵהֶם הוּא מוֹר, דְּהַיְנוּ דַּם־מוּשָׁק, אֵינֶנָּה פְּרָט טָפֵל, אֶלָּא גִּלּוּי הָאֹפֶן שֶׁבּוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מוֹשֵׁךְ וּמְאַחֵד כֹּחוֹת שׁוֹנִים לִמְשִׁיחָה קְדוֹשָׁה אַחַת.

ב

וּלְהַתְחִיל לְהִתְקָרֵב לָזֶה, צָרִיךְ לְהַנִּיחַ תְּחִלָּה אֶת הַפְּרָט הַמְיֻחָד שֶׁל הַמּוֹר, וּלְהַבִּיט אֶל הַכֵּלִים שֶׁבָּהֶם הוּא נִתְקַבֵּל – הַשֶּׁמֶן עַצְמוֹ, וְעִנְיַן הַבְּשָׂמִים בִּכְלָל – כִּי רַק אָז אֶפְשָׁר לְהָבִין הֵיאַךְ דָּבָר כָּזֶה יָכוֹל לְכָנֵס בִּכְלָל בַּמַּשְׁחָה.

וְנוֹדָע בִּדְבָרֵי הַקַּבָּלָה וְהַחֲסִידוּת שֶׁשֶּׁמֶן הוּא מָשָׁל לְחָכְמָה, וּבִכְלָל יוֹתֵר לִפְנִימִיּוּת הָאוֹר. כִּי כְּשֶׁהַשֶּׁמֶן שׁוֹקֵעַ וּמִתְפַּשֵּׁט בְּתוֹךְ כָּל דָּבָר, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא מַגִּיעַ הוּא מְרַכֵּךְ וּמְסַכֵּךְ וְנִתְקַבֵּל בִּפְנִימִיּוּת, כָּךְ הַחָכְמָה הִיא הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית הַנִּכְנֶסֶת בְּתוֹךְ כָּל הַכֹּחוֹת וְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמְחַיָּה אוֹתָם בְּחַיִּים פְּנִימִיִּים. וְעוֹד יוֹתֵר, שֶׁהַשֶּׁמֶן עוֹלֶה עַל כָּל הַמַּשְׁקִים, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא מְעֹרָב עִמָּהֶם נִכָּר שֶׁהוּא דָּבָר נִפְרָד וְאַדִּיר; כָּךְ הַחָכְמָה, מֵאַחַר שֶׁהִיא רֵאשִׁית הַגִּלּוּי, עוֹמֶדֶת לְמַעְלָה מִכָּל הַהִתְפַּשְׁטוּת שֶׁל הַמִּדּוֹת וְהַסְּפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, דַּוְקָא זֶה נִקְרָא פְּנִימִיּוּת הָאוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַנְּקוּדָה הַפְּנִימִית שֶׁמִּמֶּנָּה יוֹצֵאת כָּל הַהִתְפַּשְׁטוּת.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן הָעִנְיָן דְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁהוּא "שֶׁבּוֹ מוֹשְׁכִין הַמְּלוֹכִים וְהַכֹּהֲנִים", שֶׁעַל־יָדוֹ נַעֲשֵׂית הַהַמְשָׁכָה דְּמַלְכוּת וּדְכְהֻנָּה. "מָשַׁחְתִּי אֶתְכֶם בַּשֶּׁמֶן" אֵינֶנָּה רַק נְטִילַת שֶׁמֶן גַּשְׁמִית, אֶלָּא הִיא הַמְשָׁכַת גִּלּוּי חָדָשׁ דְּמֶלֶךְ וְכֹהֵן בְּתוֹךְ מְצִיאוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם. כִּי הַמַּלְכוּת בְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הִיא הַכֹּחַ הַכּוֹלֵל וְהַמִּתְיַחֵס אֶל הָרַבִּים, אֶל כָּל פְּרָטֵי הָעָם; וְהַכְּהֻנָּה הִיא כֹּחַ הָעֲבוֹדָה

וּקְרִיבַת אֱלֹקִים. וּשְׁנֵיהֶם, בִּפְנִימִיּוּתָם, הֵם הַמְשָׁכַת הַחָכְמָה לְמַטָּה: שֶׁהַמֶּלֶךְ מוֹשֵׁל לֹא כְּמוֹ שַׁלִּיט חִיצוֹנִי אֶלָּא כְּ"לֵב הָעָם", וְשֶׁהַכֹּהֵן עוֹבֵד לֹא כְּטֶכְנַאי אֶלָּא כְּ"מֶרְכָּבָה לַשְּׁכִינָה". וְזֶהוּ הַמִּתְבַּטֵּא בְּזֶה שֶׁהֵם נִקְרָאִים "מָשׁוּחַ בַּשֶּׁמֶן" – מָשׁוּחַ בַּמּוֹחִין, שֶׁנִּמְשָׁכִים בָּהֶם מוֹחִין חֲדָשִׁים, דַּעַת חֲדָשָׁה בֶּאֱלֹקוּת.

וְכָךְ, שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה בִּכְלָלוּתוֹ הוּא פְּנִימִיּוּת הָאוֹר דְּמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל וּדְכָהֳנָּה; הוּא הַחָכְמָה הַנִּסְתֶּרֶת הַשּׁוֹכֶנֶת בְּתוֹךְ הָרֹאשׁ וְהַלֵּב שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן, וּבְתוֹךְ הַכֵּלִים שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, כְּדֵי שֶׁהֲנָהָגָתָם וַעֲבוֹדָתָם תִּהְיֶה עִם דַּעַת עֶלְיוֹן וְלֹא עִם דַּעַת תַּחְתּוֹן. וְלָכֵן הַשֶּׁמֶן הוּא "קֹדֶשׁ קָדָשִׁים יִהְיֶה לִי" – שֶׁהוּא הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית דְּקִדּוּשָׁה שֶׁעַל־יָדָהּ עוֹבְרִים כָּל הַגִּלּוּיִים דְּמִקְדָּשׁ.

אַךְ זֶה גּוּפָּה עֲדַיִן אֵינֶנּוּ מַסְפִּיק. כִּי אִם הַשֶּׁמֶן הוּא פְּנִימִיּוּת הָאוֹר דְּחָכְמָה, מַה הַצֹּרֶךְ שֶׁיִּתְעָרֵב בּוֹ בְּשָׂמִים – מוֹר, קִנָּמוֹן, קָנֶה, קִדָּה? הֲרֵי לַשֶּׁמֶן יֵשׁ רֵיחַ מִשֶּׁלּוֹ; מַדּוּעַ דַּוְקָא שֶׁעִם בְּשָׂמִים אֵלּוּ תֵּעָשֶׂה מִצְוַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כְּצִוּוּי הַתּוֹרָה?

וּלְהָבִין זֶה, צָרִיךְ לְבָאֵר תְּחִלָּה מַהוּ עִנְיָן בְּשָׂמִים וְרֵיחַ בַּתּוֹרָה. וּמְבוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהָרֵיחַ מִתְיַחֵס לָרוּחַ, לְחַיּוּת הָעֲדִינָה שֶׁבֵּין נֶפֶשׁ לְנְשָׁמָה. וְאָמְרוּ חַז"ל שֶׁהָרֵיחַ הוּא מַה שֶּׁהַנֶּפֶשׁ נֶהֱנֵית מִמֶּנּוּ וְאֵין הַגּוּף נֶהֱנֶה, שֶׁאֵין שָׁם כְּלָל כְּנִיסַת חֹמֶר לַגּוּף. וְזֶה נִרְאֶה בְּהֶלְכַת בְּשָׂמִים בְּהַבְדָּלָה, שֶׁמְּבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים "מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ יְתֵירָה מִסְתַּלֶּקֶת", וְהָרֵיחַ מְחַיֶּה אֶת הָרוּחַ שֶׁל הָאָדָם. וְכֵן הַזֹּהַר מַאֲרִיךְ בְּ"רֵיחַ נִיחוֹחַ" דְּקָרְבָּנוֹת, שֶׁהָרֵיחַ עוֹלֶה לְמַעְלָה וּמוֹשֵׁךְ נַחַת רוּחַ לְמַעְלָה.

וּמִזֶּה נִרְאֶה שְׁנֵי דְּבָרִים: מִצַּד אֶחָד, הָרֵיחַ הוּא מַקִּיף – שֶׁהוּא מַקִּיף וְאֵינוֹ נִכְנָס כְּמוֹ מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה; וּמִצַּד שֵׁנִי, יֵשׁ לוֹ קֶשֶׁר עָמוֹק עִם פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, עִם רוּחַ הַחַיִּים. הוּא נוֹגֵעַ בְּמָקוֹם שֶׁהָאָדָם הוּא הַיּוֹתֵר עָדִין, הַיּוֹתֵר נֶעְלָם. וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁהַבְּשָׂמִים בַּעֲבוֹדָה מוֹרִים עַל הַמְשָׁכַת חַיּוּת בַּמַּקִּיפִים, שֶׁגַּם אוֹתָם עִנְיָנִים שֶׁעֲדַיִן אֵינָם בִּפְנִימִיּוּת, אֶלָּא עוֹמְדִים כְּעוֹרָה מַקִּיפִית עַל הָאָדָם אוֹ עַל הָעוֹלָם, יִתְמַלְּאוּ גַּם הֵם בְּנֹעַם וּבְקִדּוּשָׁה.

וְעַל פִּי זֶה, זֶה שֶׁשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה צָרִיךְ לִהְיוֹת בּוֹ בְּשָׂמִים, מוֹרֶה שֶׁהַמַּשְׁחָה דְּמַלְכוּת וּכְהֻנָּה אֵינָהּ רַק פְּנִימִיּוּת הָאוֹר הַנִּכְנֶסֶת בְּתוֹךְ אוֹתָם כֵּלִים שֶׁכְּבָר קְרוֹבִים וּמֻכָנִים, אֶלָּא שֶׁהִיא גַּם מוֹשֶׁכֶת וּמְרִימָה אֶת הָרוּחַ דְּכָל מִינֵי כֹּחוֹת שׁוֹנִים, אֶת הָאוֹרוֹת וְהָאֲוִירוֹת הַחִיצוֹנִים, וּמְאַחֶדֶת אוֹתָם כֻּלָּם לְ"רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'" אֶחָד. הַשֶּׁמֶן הוּא הַחָכְמָה; הַבְּשָׂמִים הֵם הַמִּדּוֹת וְהָעִנְיָנִים הַשּׁוֹנִים שֶׁסּוֹבְבִים, שֶׁנִּרְגָּשִׁים כְּ"אַטְמוֹסְפֵירָה" וְלֹא כְּמוֹ מוֹחִין, וְהַתּוֹרָה מְצַוָּה שֶׁיִּתְנַשְּׂאוּ כֻּלָּם יַחַד לְתוֹךְ שֶׁמֶן אֶחָד.

וְלָכֵן מוֹנָה הַתּוֹרָה בִּפְרָט אַרְבָּעָה בְּשָׂמִים – "מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם, וּקְנֵה בֹּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם, וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת" – וְשֶׁיִּהְיוּ בְּשִׁעוּרִים מְיֻחָדִים. וּמְבֹאָר בַּמִּדְרָשִׁים וּבְסִפְרֵי הַסּוֹד שֶׁאַרְבָּעָה אֵלּוּ כְּנֶגֶד אַרְבַּע כְּלָלִיּוֹת דְּמִדּוֹת וְכֹחוֹת שֶׁבַּנֶּפֶשׁ וּבָאָמוֹת, וְשֶׁהַשִּׁעוּרִים מְרַמְּזִים עַל עָצְמָתָם הַיְחָסִית וְעַל תִּקּוּנָם. וּבְלִי לְהַכָּנֵס כָּאן לְכָל פְּרָט וּפְרָט, הַכְּלָל הוּא שֶׁהַבְּשָׂמִים הֵם רִבּוּי כֹּחוֹת הָרוּחַ שֶׁבָּעוֹלָם, כָּל אֶחָד עִם הַטַּעַם וְהָרֵיחַ שֶׁלּוֹ, וְהַשֶּׁמֶן הוּא הַחָכְמָה הַמְאַחֶדֶת שֶׁסּוֹלֶקֶת אוֹתָם וּמְזַמֶּרֶת אוֹתָם.

כִּי כָּל בְּשָׂם לְעַצְמוֹ הוּא עִנְיָן פְּרָטִי, אֵיכוּת מְיֻחֶדֶת; וְרֵיחוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת חָרִיף אוֹ מָתוֹק, מְחַמֵּם אוֹ מְצַנֵּן, וּפוֹעֵל בָּרוּחַ בְּאֹפֶן מְסָיָם. וּכְשֶׁרִיחַ כָּזֶה עוֹמֵד לְבַדּוֹ, יָכוֹל הוּא לְהִתְגַּבֵּר וְלִעְקֹם; רַק כְּשֶׁהוּא מְשֻׁעָר וְנִכְלָל בַּשָּׂמֶן נַעֲשֶׂה הוּא חֵלֶק מֵרִיחַ כְּלָלִי שֶׁהוּא "קֹדֶשׁ" – שֶׁאֵינוֹ עוֹד הָאוֹרָה הָעַצְמִית שֶׁל אֵיכוּת פְּלוֹנִית אוֹ אַלְמוֹנִית, אֶלָּא בְּשָׂם שֶׁל אֱלֹקוּת. וְזֶהוּ סוֹד שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה כְּתַעֲרוֹבֶת: שֶׁאוֹר הַחָכְמָה דְּשֶׁמֶן מְקַבֵּל בְּתוֹכוֹ אֶת רִבּוּי הָרוּחוֹת וְהַבְּשָׂמִים, וּמַמְשִׁיחַ אוֹתָם כֻּלָּם לְתוֹךְ מַלְכוּת אַחַת דַּה' יִתְבָּרֵךְ.

וּמִזֶּה נוֹכַל לְהָבִין בְּעוֹמֶק יוֹתֵר הַבְּטוּי "מָשׁוּחַ בַּמּוֹחִין". שֶׁהַמְּשִׁיחָה אֵינָהּ רַק עַל הָרֹאשׁ בְּחִיצוֹנִיּוּת, אֶלָּא שֶׁהַמּוֹחִין, הַחָכְמָה וְהַדַּעַת, יִתְמַלְּאוּ בְּרֵיחַ מְסָיָם – אוֹרָה מַקִּיפִית דְּקְדוּשָּׁה הַנּוֹבַעַת מֵהַבְּשָׂמִים שֶׁבְּתוֹךְ הַשֶּׁמֶן. וְעַל־יְדֵי זֶה הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ רַק חָכָם, אֶלָּא יֵשׁ לוֹ גַּם כְּעֵין אֲוִירָא הַסּוֹבֵב אוֹתוֹ, "רֵיחַ" דְּמַלְכוּת הַנִּרְגָּשׁ לְכָל הַסְּבִיבָה. וְכֵן הַכֹּהֵן, וְכֵן גַּם הַמִּקְדָּשׁ עַצְמוֹ: "כָּל הָרֵיחַ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ", אוֹמֵר הַזֹּהַר, "עָלֵי רֵיחָא דְמִשְׁחָא תָּלֵי", שֶׁהָרֵיחַ דְּכָל עֲבוֹדוֹת הַמִּקְדָּשׁ תָּלוּי בְּרֵיחַ הַמִּשְׁחָה.

וְעַכְשָׁו נוּכַל לַחֲזוֹר לְשְׁאֵלָתֵנוּ הַקּוֹדֶמֶת בְּאוֹפֶן עָמוֹק יוֹתֵר. אִם הַשֶּׁמֶן הוּא פְּנִימִיּוּת הָאוֹר דְּחָכְמָה, וְהַבְּשָׂמִים הֵם כֹּחוֹת הָרוּחַ, הָאוֹרוֹת הַמַּקִּיפִים שֶׁל כֹּחוֹת שׁוֹנִים, מוּבָן שֶׁשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה הוּא הַדְּגְמָה הַכְּלָלִית כֵּיצַד הָאֱלֹקוּת נִכְנֶסֶת וּמְאַחֶדֶת אֶת כָּל רִבּוּי כֹּחוֹת הַבְּרִיאָה: הָאוֹר הָעַצְמִי כְּשֶׁמֶן, וְרִבּוּי הָאוֹרוֹת וְהַתַּרְבֻּיּוֹת וְהַמִּדּוֹת כִּבְשָׂמִים. אַךְ עֲדַיִן אֵינֶנּוּ מְבֹאָר: מַדּוּעַ "רֹאשׁ" לִבְשָׂמִים אֵלּוּ, זֶה הַמְנַהֵיג אוֹתָם בְּרֹאשׁ הַרְשִׁימָה שֶׁבַּתּוֹרָה וּבְשִׁעוּרָם, הוּא דַּוְקָא הַמּוֹר? וְעוֹד יוֹתֵר, מַדּוּעַ מוֹר זֶה, כְּפִי שֶׁמָּבָאר בְּדִבְרֵי הָרַמְב"ם, הוּא דַּוְקָא דָּם קָפוּי שֶׁל חַיָּה פְּרָאָה מֵהוֹדוּ?

כִּי אִם בְּשָׂמִים בִּכְלָל הֵם הַעֲלָאַת הָרוּחַ, הֲרֵי מוֹר זֶה שָׁרְשׁוֹ לֹא רַק בָּרוּחַ אֶלָּא גַּם בַּדָּם, "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ", וְעוֹד – דַּם דְּחַיָּה, וְעוֹד יוֹתֵר – דְּחַיָּה טְמֵאָה, וְעוֹד יוֹתֵר – מִסּוֹף הָעוֹלָם. וְהֵיאַךְ יִתָּכֵן שֶׁדָּבָר כָּזֶה יִהְיֶה רֹאשׁ לְכָל הַבְּשָׂמִים הַנִּכְלָלִים בְּאוֹר הַחָכְמָה דְּשֶׁמֶן? מַהוּ הָעִנְיָן הַפְּנִימִי דְּמוֹר – שֶׁהוּא דָּם, וְשֶׁהוּא דְּחַיָּה, וְשֶׁהוּא מֵהוֹדוּ – הַגּוֹרֵם לוֹ לִהְיוֹת בְּבַת אַחַת הַיּוֹתֵר רָחוֹק וְאַף־עַל־פִּי־כֵן רֵאשִׁית לְכָל הָעֲלָאוֹת הָרוּחַ?

רַק אַחֲרֵי שֶׁנִּתְבָּאֵר כְּלָל פְּעוּלָתָם שֶׁל שֶׁמֶן וּבְשָׂמִים, יָכוֹלָה שְׁאֵלָה זוֹ לְהִתְחַשֵּׁב בְּכָל עָמְקָהּ. הַשֶּׁמֶן הוּא הָאוֹר הָאֶחָד הַמְאַחֵד; הַבְּשָׂמִים הֵם רִבּוּי הָרוּחוֹת הַנִּמְשָׁכִים לְתוֹךְ אוֹר זֶה. וְלָכֵן צָרִיךְ עַכְשָׁו לְהַפְנוֹת אֶת הַדַּעַת לְעִנְיָנוֹ הַמְיֻחָד שֶׁל הַמּוֹר, לְהָבִין אֵיזוֹ מִין רוּחַ, אֵיזוֹ מִין נֶפֶשׁ־דָּם, עוֹמֶדֶת בְּשָׁרְשׁוֹ, שֶׁהַתּוֹרָה בּוֹחֶרֶת בּוֹ לִהְיוֹת רֹאשׁ לְכָל הַבְּשָׂמִים דְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

ג

לְהָבִין זֶה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים, שֶׁהֲרֵי הַמּוֹר אֵינוֹ נִזְכָּר בַּתּוֹרָה רַק כְּדָבָר יָבֵשׁ בִּרְשִׁימָה הֲלָכָתִית, אֶלָּא הוּא מוֹפִיעַ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים כְּאַחַד הַסַּמָּנִים הָעִקָּרִיִּים שֶׁל אַהֲבַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְהָאֵיבֶרְשְׁטֶעֶר. "דּוֹדִי לִי בֵּין הַשּׁוֹשַׁנִּים... צְרוֹר הַמּוֹר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין", וְעוֹד, "אֶל הַר הַמּוֹר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה". וּמְבֹאָר בַּזֹּהַר שֶׁהַמּוֹר דְּשִׁיר הַשִּׁירִים הוּא רֶמֶז לְ"דִּינִין דְּמִתְקִין" – לִגְבוּרוֹת

שֶׁנִּמְתְּקוּ, דִּין שֶׁכְּבָר נִכְלַל בְּחֶסֶד, וְלָכֵן עוֹלֶה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְהִנֵּה כְּבָר רוֹאִים אָנוּ בָּזֶה פָּרָדוֹכְס, פָּנִים כְּפוּלוֹת דְּמוֹר. מִצַּד אֶחָד הוּא מְקֻשָּׁר עִם דִּין, עִם מְרִירוּת (שֶׁהֲרֵי "מוֹר" גַּם לוֹשׁוֹן מְרִירוּת), עִם דָּם וְעִם חֻזְקַת הַדִּין. וּמִצַּד שֵׁנִי, בְּמַצָּבוֹ הַמְתֻקָּן הוּא נַעֲשֶׂה הָרֵיחַ הַיָּקָר בְּיוֹתֵר, עַצְמוּת הַ"צְרוֹר הַמּוֹר" הַשּׁוֹכֵן עַל הַלֵּב, וְ"הַר הַמּוֹר" אֲשֶׁר אֵלָיו עוֹלָה הָרַעְיָה. וְזֶה גּוּפָא מְרַמֵּז שֶׁהַמּוֹר אֵינוֹ בְּשָׂם פָּשׁוּט, אֶלָּא הַצּוּרָה שֶׁלּוֹבֶשֶׁת הַגְּבוּרָה הַחֲזָקָה בְּיוֹתֵר כְּשֶׁהִיא מְהֻפֶּכֶת לְגַמְרֵי לְרֵיחַ נִיחוֹחַ.

וְזֶה מִתְקַשֵּׁר עִם זֶה שֶׁהָרַמְב"ם מְגַדֵּר אֶת הַמּוֹר כְּ"דָם", כִּי "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ". הַדָּם הוּא חַיּוּת הַנֶּפֶשׁ הַנִּגְלֵית, וּבְפָרָט הוּא מְקֻשָּׁר עִם גְּבוּרָה, עִם חֹם, עִם לַהַט. וּמְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁהַחַיּוּת בִּכְלָל, כְּכָל שֶׁהִיא מִתְגַּלָּה כְּדְחִיפָה, כְּהִתְאַמְּצוּת, כְּעַזּוּת וְחָזָקָה, הִיא בְּחִינַת גְּבוּרָה; הַחֶסֶד הוּא הִתְפַּשְּׁטוּת הָאוֹר, אֲבָל הַכֹּחַ הַפְּנִימִי הַדּוֹחֵף וְהַמִּתְפַּעֵם הוּא גְּבוּרָה. וְלָכֵן כַּעַס מְאָדֵם הַפָּנִים, וְתַאֲוָה מְחַמֶּמֶת הַגּוּף – מִפְּנֵי שֶׁהַדָּם נִתְעוֹרֵר.

וְעוֹד צָרִיךְ לְהָבִין, דְּהִנֵּה כְּשֶׁמַּבְחִינִים בַּתּוֹרָה בֵּין בְּהֵמָה לְחַיָּה, אֵין זֶה רַק חִלּוּק זוֹאוֹלוֹגִי, אֶלָּא הַבָּדָל רוּחָנִי בְּאֹפֶן הַחַיּוּת. בְּהֵמָה, בְּהֶלְכָה, הִיא הַמִּין הַמְּבוּיָּת יוֹתֵר, טִבְעוֹ מְיֻשָּׁב יוֹתֵר, קָרוֹב לְ"יִשּׁוּב הָאָרֶץ"; וְחַיָּה הִיא פְּרָעִית יוֹתֵר, נוֹדֶדֶת יוֹתֵר, עַזָּה יוֹתֵר. וּבִפְנִימִיּוּת, בְּהֵמָה הִיא בְּחִינַת מִדּוֹת שֶׁכְּבָר נִכְנְסוּ בְּאֵיזֶה סֵדֶר שֶׁל יִשּׁוּב, וְנִתָּן לְרַתְּמָן יוֹתֵר לַעֲבוֹדַת ה'; וְחַיָּה מוֹרָה עַל חַיּוּת שֶׁעוֹבֶרֶת גְּבוּלוֹת, נֶפֶשׁ שֶׁפּוֹרֶצֶת אֶת הַמִּסְגֶּרֶת, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְתַּנָּה בִּכְלִים.

לָכֵן דַּם דְּחַיָּה הוּא הַדְּגָמָה שֶׁל חַיּוּת פְּרָעִית בְּתַכְלִית. עַצְם מְצִיאוּתוֹ הִיא כְּעֵין גְּבוּל: מִצַּד אֶחָד הוּא חַיִּים, נֶפֶשׁ, עַזּוּת גְּדוֹלָה דְּחַיּוּת; וּמִצַּד שֵׁנִי, דַּוְקָא מִשּׁוּם פְּרָעוּת זוֹ, הוּא קָרוֹב יוֹתֵר לְצַד הַקְּלִיפָּה, לְסַכָּנָה שֶׁהַחַיּוּת לֹא תִּתְקַבֵּל בִּכְלֵי הַקְּדוּשָּׁה, אֶלָּא תִּתְפָּרֵץ לְתוֹךְ תַּאֲווֹת אֲסוּרוֹת וַעֲבוֹדוֹת זָרוֹת. וְלָכֵן, בְּנִגְלֶה דְּתוֹרָה, רַבּוֹת מִן הַחַיּוֹת אֵינָן מֻתָּרוֹת לַאֲכִילָה, וְדָמָן בְּוַדַּאי אָסוּר.

וְנִמְצָא, שֶׁדַּם דְּחַיָּה טְמֵאָה הוּא לְכְאוֹרָה רָחוֹק בְּכַפַלְתַּיִם: רִאשׁוֹנָה, מִצַּד שֶׁהוּא דָּם בִּכְלָל, שֶׁהוּא "גַּבְרָא דְּגִבּוּרָה", מָקוֹם שֶׁהַדִּין גָּלוּי; וּשְׁנִיָּה, מִצַּד שֶׁהוּא דַּם שֶׁל מִין שֶׁאֵינוֹ בִּכְלַל סֵדֶר הַקְּדוּשָּׁה דְּיִשְׂרָאֵל כְּלָל, אֶלָּא שֶׁהוּא לְכַתְּחִלָּה בִּכְלַל עוֹלָם שֶׁהוּא אָסוּר אֲפִלּוּ בַּהֲנָאָה בְּכַמָּה אֲנָפִים. וְהוּ עֶצֶם הַתְּמוּנָה שֶׁל חַיּוּת שֶׁאִם תִּכָּנֵס בְּיָשְׁרוּת לִפְנִימִיּוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – תַּזִּיק, תְּטַמֵּא אֶת הַכֵּלִים.

וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, דַּוְקָא מִמָּקוֹר כָּזֶה מְזַהָּה הַתּוֹרָה אֶת רֹאשׁ הַבְּשָׂמִים דְּמַשְׁחָה. הֵיאַךְ יִתָּכֵן?

וְהִנֵּה הַמַּפְתֵּחַ הוּא, שֶׁהַמּוֹר אֵינוֹ נִשְׁתַּמֵּשׁ כְּדָם. אֵינוֹ נֶאֱכָל, אֵינוֹ נִשְׁתֶּה, אֵינוֹ נִקְלָט בַּגּוּף כְּדָם. אֶלָּא, בִּמְצִיאוּת הַמּוּשָׁק, הַדָּם כְּבָר עָבַר תַּהֲלִיךְ שֶׁל תִּקּוּן בְּעֶצֶם הַחוֹמֶר: הוּא מִתְקַפֵּא, נֶאֱסָף בְּבַלּוּטָה מְיֻחֶדֶת, מִתְיַבֵּשׁ, נִפְרָד מִזְּרִימָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וּמִמַּצָּב זֶה נִמְשָׁךְ לֹא כְּנֹזֶל שֶׁל חַיִּים, אֶלָּא כְּמָקוֹר שֶׁל רֵיחַ. עַצְם הַדָּם שֶׁטִּבְעוֹ לְהִשָּׁאֵר נָעֲלָם בְּתוֹךְ הַגּוּף כְּחֹם פְּנִימִי – כָּאן נִמְשָׁךְ לַחוּץ, נִזְקָק לְרֵיחַ.

וּבְמִלִּים אַחֵרוֹת: נֶפֶשׁ הַגְּבוּרָה נֶהֱפֶכֶת מִפְּנִימִיּוּת הַבְּהֵמָה לְמַקִּיף עַל הָאָדָם. אֵינֶנָּה זוֹרֶמֶת עוֹד כְּחַיִּים בִּפְנִים, אֶלָּא מְרַחֶפֶת סְבִיבוֹ כְּאוֹרָה / אֲוִירָא מִבַּחוּץ. וְזֶהוּ סוֹד הָרֵיחַ: רֵיחַ אֵינוֹ נֶאֱכָל, אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בָּשָׂר מִבְּשָׂרוֹ, אֶלָּא הוּא מַקִּיף וּמְמַלֵּא אֶת הָרוּחַ, מְרַגֵּן וּמְמַתֵּק אוֹתָהּ. וּבְפָרָט, אָמְרוּ חַז"ל שֶׁהָרֵיחַ הוּא הַהֲנָאָה הַיְחִידָה שֶׁהַנֶּפֶשׁ נֶהֱנֵית מִמֶּנָּה וְאֵינָהּ מִכְלַל חֵטְא עֵץ הַדַּעַת, וְשֶׁהוּא מְקֻשָּׁר עִם רוּחַ הָעֶלְיוֹן דְּמָשִׁיחַ, "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'". נִמְצָא, שֶׁהָרֵיחַ הוּא הָאוֹפֶן שֶׁגַּם דִּינִין חֲזָקִים יְכוֹלִים לְהִפָּגֵשׁ עִם הָאָדָם בְּלִי שֶׁיִּבָּלְעוּ, בְּלִי שֶׁיִּתְפַּנְּמוּ בְּאוֹפֶן שֶׁיַּשְׁטִפוּ אֶת הַכֵּלִים.

וְכָךְ, כְּשֶׁדַּם דְּחַיָּה נֶהֱפָךְ לְרֵיחַ, הֲרֵי מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בִּפְנִימִיּוּת הוּא, שֶׁהַחַיּוּת הַגְּלוּמָה, הַפְּרָעִית, דְּגְבוּרָה נִתְרַמְּמָה מֵהִתְגַּלּוּתָהּ הַמִּיָּדִית בַּגּוּף וְנֶעֱלְתָה לְמַעֲלַת רוּחַ וּמַקִּיף. כֹּחָהּ אֵינוֹ עוֹד דְּחִיפָה מִבִּפְנִים הַבְּהֵמָה, אֶלָּא רֵיחַ סוֹבֵב שֶׁנּוֹתָן לְקַבְּלוֹ, לְשַׁעֲרוֹ וּלְמַתְּקוֹ בְּתוֹךְ שֶׁמֶן הַחָכְמָה. הַחַיִּים אֵינָם עוֹד בַּדָּם; הַחַיִּים נִסְלָקוּ וְנִזְדַּכְּכוּ לְרֵיחַ.

וְזֶהוּ עַצְמוֹ עִנְיָן "רֵיחַ נִיחוֹחַ" שֶׁהַתּוֹרָה שׁוֹנָה בְּכָל קָרְבָּן וְקָרְבָּן. הַקָּרְבָּנוֹת בְּנִגְלֶה הֵם בָּשָׂר וָדָם הַקְּרוּבִים עַל הַמִּזְבֵּחַ. וּבִפְנִימִיּוּת, זֶהוּ הַעֲלָאַת נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, עִם כָּל מִדּוֹתֶיהָ וְתַאֲוֹתֶיהָ, לְעָשָׁן וְלֵרִיחַ הָעוֹלֶה לְמַעְלָה. וּמְבֹאָר בַּזֹּהַר שֶׁ"נִיחוֹחַ" הוּא מִלְּשׁוֹן "נַחַת רוּחַ", שְׂבִיעוּת רָצוֹן, הַמְתָּקַת הַדִּינִין. הַגְּבוּרָה שֶׁבִּמְקוֹמָהּ לְמַטָּה יָכוֹלָה לִהְיוֹת דִּין קָשֶׁה, כְּשֶׁהִיא עוֹלָה כְּרֵיחַ – נַעֲשֵׂית לְתַעֲנוּג וְלִנְחַת רוּחַ לִפְנֵי הָאֵיבֶרְשִׁטֶעֶר. הַדִּין אֵינוֹ נִתְבַּטֵּל, אֶלָּא חַרְפּוּתוֹ נֶהֱפֶכֶת לְחַרְפּוּת דְּמְתוּקָה.

וְעַל פִּי זֶה יָבֵן בְּהַתְחָלַת הַבָּנָה מַהוּ הַמַּעֲלָה הַמְיֻחֶדֶת דְּמוֹר. אֵינוֹ סְתָם בְּשֶׂם חָזָק, אֶלָּא בְּעֵצֶם הַגַּדְרָתוֹ הוּא הָרֶשִׁימוּ – הַשְּׁאֵרִית – שֶׁל הַדָּם הֶחָזָק בְּיוֹתֵר דְּחַיָּה פְּרָעִית בְּיוֹתֵר, שֶׁעַכְשָׁו אֵינוֹ עוֹמֵד כְּדָם אֶלָּא כְּרֵיחַ מְרֻכָּז וְקַיָּם. אוֹתָהּ גְּבוּרָה שֶׁכְּדָם הָיְתָה אָסוּרָה לְגַמְרֵי לָבוֹא בִּפְנִימִיּוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – כָּאן, כְּרֵיחַ, לֹא רַק שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת, אֶלָּא שֶׁנִּבְחֶרֶת לִהְיוֹת רֹאשׁ הַבְּשָׂמִים דְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַקָּדוֹשׁ.

וְדַוְקָא מִשּׁוּם כֵּן, שֶׁתִּקּוּן כֹּחַ כָּזֶה אֵינוֹ וְלֹא יִהְיֶה עַל־יְדֵי אֲכִילָה יְשִׁירָה. "לֶאֱכֹל" דָּם כָּזֶה, בַּעֲבוֹדָה, פֵּירוּשׁוֹ לְהַנִּיחַ לַחַיּוּת הַפְּרָעִית, הַגְּבוֹלִית, לְהִהְיוֹת פְּנִימִיּוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, לָרוּץ בְּעָרְקוֹתָיו; וְזֶהוּ סוֹד הַנְּפִילָה לַעֲבוֹדָה זָרָה, לַעֲבוֹדַת הַכּוֹחוֹת עַצְמָן. אֲבָל הַתּוֹרָה מְצַוָּה שֶׁהַבְּרוּר דְּחַיּוּת זוֹ יִהְיֶה דַּוְקָא עַל־יְדֵי עֲלִיָּתָהּ כְּרֵיחַ בְּתוֹךְ שֶׁמֶן: שֶׁתִּתְמַשֵּׁךְ מֵעַצְמָהּ, תִּזָּקֵק לְאוֹדֶר טָהוֹר, וְאָז תִּקָּלֵט, בְּאוֹפֶן מְדֻדָּה, בְּתוֹךְ פְּנִימִיּוּת הָאוֹר דְּחָכְמָה הַמּוֹשַׁחַת מְלָכִים וּכְהוֹנִים.

וּבָזֶה יֵשׁ כְּבָר רֶמֶז לְעִנְיָן הֶעָתִיד שֶׁנִּבָּאֵר בְּאֹרֶךְ לְהַלָּן: שֶׁיֵּשְׁנוֹ בָּעוֹלָם מַעֲרָכוֹת, חָכְמוֹת וְכֹחוֹת דָּתִיִּים, שֶׁחַיּוּתָם הַפְּנִימִית גְּדוֹלָה מְאֹד, אֲבָל הֵם עוֹמְדִים עַל הַגְּבוּל בֵּין קְדוּשָׁה לְקִלִּיפָּה. הֵם כְּמוֹ חַיּוֹת הַמְּשׁוֹטְטוֹת בִּשְׂפַת הָאָרֶץ הַיְשׁוּבָה. ה"דָּם" שֶׁלָּהֶם, הִתְגַּלּוּת חַיֵּיהֶם הַמִּיָּדִית, אֵינֶנָּה רְאוּיָה לַאֲכִילָה לְיִשְׂרָאֵל; מַעֲשֵׂיהֶם, עֲבוֹדוֹתֵיהֶם, הֵם אָסוּרִים, וְנִכְלָלִים בְּגֶדֶר עֲבוֹדָה זָרָה וְטֻמְאָה. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן מְגַלָּה הַתּוֹרָה, עַל־יְדֵי הַמּוֹר, שֶׁכֹּחַ נַפְשָׁם הָעָמוֹק בְּיוֹתֵר סוֹפוֹ שֶׁאֵינוֹ לְהַשְׁחָתָה בִּלְבַד, אֶלָּא לְהִתְעַלּוּת: שֶׁיִּמָּשֵׁךְ מִמֶּנּוּ רֵיחַ, וְיִכָּלֵל, בְּעִתּוֹ וּבְזִמְנוֹ וּבְאוֹפֶן הָרָאוּי, בְּתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דְּמַלְכוּת ה'.

אֲבָל קֹדֶם שֶׁנָּבוֹא לִבְאֵר הַרְחָבָה זוֹ, יֵשׁ עוֹד נְקוּדָה אַחַת שֶׁצְּרִיכָה בֵּאוּר. דִּבַּרְנוּ עַל "חַיּוּת גְּבוֹלִית", עַל גְּבוּרָה הָעוֹמֶדֶת בֵּין קְדוּשָׁה לִקְלִיפָּה. צָרִיךְ לְבָאֵר בְּדִיּוּק יוֹתֵר מַהוּ מַעֲמָד כֹּחוֹת רְחוֹקִים כָּאֵלּוּ בְּמַפַּת סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת: הַאִם הֵם כְּבָר בִּכְלַל קְלִיפַּת נוֹגַהּ, אוֹ שֶׁהֵם מִשַּׁלֵּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת? הַאִם הֵם כְּמוֹ חַיָּה שֶׁאַף שֶׁהִיא פְּרָעִית – מִכָּל מָקוֹם רוֹעָה וְנוֹטָה לְמַאֲכַל, אוֹ כְּמוֹ חַיַּת טֶרֶף? וּבִנְגִיעָה לְאוּמּוֹת וַעֲבוֹדוֹתֵיהֶם, מַהוּ הַהֶבְדֵּל בֵּין תַּרְבּוּת שֶׁמּוֹרָהּ יָכוֹל לְהֵהָפֵךְ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לָעָתִיד, לְבֵין זוֹ שֶׁדָּמָהּ נִשְׁאַר אָסוּר לְגַמְרֵי?

וּלְקָרֵב זֶה לְהַשָּׂגָה, צָרִיךְ לְהַרְחִיב תְּחִלָּה אֶת הַמַּבָּט מֵהַחַיָּה הַפְּרָטִית אֶל הַכְּלָל דְּ"חַיָּה" בַּתּוֹרָה, וּמִשָּׁם מֵהַמּוּשָׂג הַפְּרָטִי אֶל "דַּם" הַכְּלָלִי שֶׁל הָאוּמּוֹת. וְעַל־יְדֵי זֶה נוּכַל לִרְאוֹת הֵיאַךְ כֹּחוֹת צִיבּוּרִיִּים מְסֻיָּמִים, אַף שֶׁעַכְשָׁו הֵם לְבוּשִׁים בַּעֲבוֹדָה זָרָה, מִכָּל מָקוֹם שָׁרְשָׁם בְּנִיצוֹצוֹת הָעוֹמְדִים עַל סְפַת הַקְּדוּשָׁה.

ד

וּלְהָבִין זֹאת, צָרִיךְ לְהַקְדִּים הָעִנְיָן דְּ"חַיָּה" כְּכְלָל בַּתּוֹרָה. כִּי עַד עַתָּה דִּבַּרְנוּ מֵחַיָּה פְּרָטִית שֶׁבְּהוֹדוּ; אֲבָל בְּלִי הַשָּׂגַת מַהוּ "חַיָּה" עַצְמָהּ בַּתּוֹרָה וּבַסּוֹד, הַמָּשָׁל יִשָּׁאֵר צַר, כְּאִלּוּ הוּא מִקֶּרֶה בָּעָלְמָא שֶׁל זוּאָלוֹגְיָה וּגְיאוֹגְרַפְיָה, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא גִּילּוּי דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת.

וְהִנֵּה יָדוּעַ, דְּבְמַדְרֵגַת הַבַּעֲלֵי חַיִּים מַבְדֶּלֶת הַתּוֹרָה אַרְבַּע כְּלָלִיּוֹת: בְּהֵמָה, חַיָּה, עוֹף, דָּג. וְאֵין זֶה רַק עִנְיָן טַקְסוֹנוֹמְיָה לְדִינֵי כַּשְׁרוּת, אֶלָּא מְשַׁקֵּף אַרְבַּע בְּחִינוֹת בַּחַיּוּת כְּפִי שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית. בְּהֵמָה הִיא הַבַּעֲלַת חַיִּים הַמְבוּיֶּמֶת הַשּׁוֹכֶנֶת בִּתְחוּם יְשׁוּבוֹ שֶׁל אָדָם, חוֹרֶשֶׁת שָׂדֵהוּ, נוֹשֵׂאת מַשָּׂאוֹ, וְנִכְנֶסֶת בְּנָקְלוּת תַּחַת עֻלּוֹ. חַיָּה הִיא בַּעֲלַת חַיִּים פְּרָעִית הַמְשׁוֹטֶטֶת בַּשָּׂדוֹת וּבַיְּעָרוֹת, שֶׁטִּבְעָהּ אֵינוֹ נִכְנָס מֵיָּד לַעֲבוֹדַת הָאָדָם. עוֹף הוּא הַצָּפוּר הַמְעוֹפֶפֶת בָּאֲוִיר, בֵּין אֶרֶץ לָרָקִיעַ, וְדָג הוּא הַדָּג הַנִּסְתָּר בַּיָּם, בְּעוֹלָם נִסְתָּר לְעַצְמוֹ.

וּכְשֵׁם שֶׁהוּא בְּנִגְלֶה, כָּךְ הוּא בְּנִסְתָּר: אַרְבַּע הַכְּלָלִיּוֹת הַלָּלוּ מַקְבִּילוֹת לְאַרְבַּע תְּצוּרוֹת בַּחַיּוּת, אַרְבַּע דְּרָכִים שֶׁהַחַיּוּת יְכוֹלָה לְהִתְגַּלּוֹת. הַחַיּוּת דְּבְהֵמָה הִיא גְּלוּיָה, עֲבָה, מְיֻשֶּׁבֶת; קְרוֹבָה לְשִׁמּוּשׁ הָאָדָם, כְּמוֹ מִדּוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לְכַוְּנָן לַעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּלֹא מַהְפֵּכוֹת גְּדוֹלוֹת, רַק עַל־יְדֵי זִכּוּךְ וְהַנְהָגָה נְכוֹנָה. הַחַיּוּת דְּעוֹף הִיא קַלָּה וּמְעוֹפֶפֶת, מַחֲשָׁבוֹת וְהִשְׁתּוֹקְקוּיוֹת הַמְרַחֲפוֹת בֵּין לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. הַחַיּוּת דְּדָג הִיא שְׁקוּעָה, נִסְתֶּרֶת בְּ"מַיִם" דְּתַת־הַכָּרָה כְּבִיכוֹל, וְאֵינָהּ נִתְפֶּסֶת בְּיָשְׁרוּת. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַחַיּוּת דְּחַיָּה עוֹמֶדֶת בֵּינַיִם: הִיא גְּלוּיָה כְּמוֹ בְּהֵמָה, עַצְמִית וַאֲדִירָה בִּשְׁדֵה הַחוּוָיָה, אֲבָל גִּלּוּי זֶה עַצְמוֹ הוּא פָּרָע, בִּלְתִּי מֻגְבָּל, וְאֵינוֹ נִכְנָס בְּנָקְלוּת בְּסֵדֶר וְיִשּׁוּב הָאָדָם.

וְזֶה מִתְבַּטֵּא גַּם בְּהֲלָכָה עַצְמָהּ. בְּהֵמָה וְחַיָּה שׁוֹתְפוֹת בְּהַרְבֵּה דִּינִים: שְׁתֵּיהֶן יֵשׁ לָהֶן סִימְנֵי כַּשְׁרוּת; שְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת שְׁחִיטָה; דָּמָן שָׁוֶה בְּאִיסּוּרוֹ; חֵלֶב שֶׁל בְּהֵמָה אָסוּר וְשֶׁל חַיָּה מֻתָּר. וְעִם כָּל זֹאת הַתּוֹרָה מַפְרֶשֶׁת בֵּינֵיהֶן, "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ... וְזֹאת אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מִן הַמַּעֲלַת הַגֵּרָה וּמִן הַמַּפְרִסֶת הַפַּרְסָה הַשְּׁסוּעָה", וּבְתוֹךְ הַמֻּתָּר יֵשׁ נִקְרָאִים בְּהֵמָה וְיֵשׁ

נִקְרָאִים חַיָּה, וּבְסוּגִיּוֹת מְפֹרָטוֹת בְּחוּלִּין הֵיאַךְ לְהַגְדִּיר כָּל אֶחָד. וּבְסוֹד, הַהֶבְדֵּל מוֹרֶה שֶׁאַף כִּי שְׁתֵּי בְּחִינוֹת חַיּוּת אֵלּוּ הֵן בִּכְלַל הַמָּתָר, מִכָּל מָקוֹם אֶחָד כְּבָר מְשֻׁלְבָּל, מְבוּיָם, וְהַשֵּׁנִי נוֹתֵר בּוֹ עוֹד עִנְיָן דְּפִצּוּי וּפְרִיעוֹן, שֶׁצָּרִיךְ הַנְהָגָה אַחֶרֶת.

וְכָךְ, חַיָּה הִיא כְּעֵין פָּרָדוֹכְס. מִצַּד אֶחָד אֵינָהּ רַע מֻחְלָט כְּמוֹ טוֹרֶף הַטּוֹרֵף וְטוֹרֵף, הָעוֹמֵד לְמָשָׁל עַל שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת. וּמִצַּד שֵׁנִי אֵינָהּ כְּשׁוֹר הַנֶּאֱמָן שֶׁכְּבָר מְקֻבָּל עֹל אָדָם. הִיא בַּעֲלַת חַיִּים דְּשָׁדֶה, שֶׁבְּעַצְם שְׁמָהּ נִכְלָל לְשׁוֹן חַיּוּת, "חַיָּה", שֶׁהַחַיּוּת שֶׁלָּהּ חֲזָקָה יוֹתֵר, דַּקָּה יוֹתֵר, וּגְלוּיָה יוֹתֵר מִזּוֹ שֶׁל בְּהֵמָה; אֲבָל דַּוְקָא מִפְּנֵי עֹצֶם חַיּוּתָהּ, אֵין חַיּוּת זוֹ נִכְנֶסֶת בִּכְלֵי סֵדֶר וְיִשּׁוּב.

וּכְבָר כָּאן יָכוֹל אָדָם לְהַרְגִּישׁ הֵיאַךְ דַּם הַחַיָּה – דָּמָהּ, שֶׁהוּא רִכּוּז נַפְשָׁהּ – מַצִּיג דְּמוּת רוּחָנִית מְיֻחֶדֶת: חַיּוּת עַצְמִית עַזָּה בִּסְפַת הַמָּתָר, הַגְּבוּל הַסָּמוּךְ לְהִשְׁתַּפְּכוּת לָאִיסּוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן הַמּוֹר. אֲבָל עַתָּה צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת זֶה מִמַּדְרֵגַת בַּעֲלֵי חַיִּים לִמְדֶרֶת הַקְּהִלּוֹת הָאֱנוֹשִׁיּוֹת.

כִּי הַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת שֶׁכְּשֵׁם שֶׁיֵּשׁ אַרְבַּע כְּלָלִיּוֹת בַּבַּעֲלֵי חַיִּים, כָּךְ בָּעוֹלָם הָאֱנוֹשִׁי יֵשׁ רִבּוּי מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת בְּנָשָׁמוֹת וּבְאוּמּוֹת. וְיָדוּעַ מִכְּתָבֵי הָאֲרִיזַ"ל וּמִן הַמִּדְרָשִׁים שֶׁשִּׁבְעִים אוּמּוֹת הָעוֹלָם מַקְבִּילוֹת לְשִׁבְעִים נְפָשׁוֹת, שִׁבְעִים שָׂרְשֵׁי חַיּוּת שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ בְּצוּרַת הָאֱנוֹשׁוּת אַחֲרֵי הַמַּבּוּל וְאַחֲרֵי דּוֹר הַפַּלָּגָה. כָּל אוּמָּה יֵשׁ לָהּ כֹּחַ מְיֻחָד, מִדָּה אוֹ רְגִישׁוּת מְיֻחֶדֶת שֶׁנִּתְנוּ לָהּ לְגַלּוֹת בָּעוֹלָם; וְעַל־יְדֵי בִּירוּר הָאוּמּוֹת נִמְשָׁךְ שִׁירָם הַמְיֻחָד בַּה', "יְשָׁאֲרוּ בּוֹ עַמִּים מְגָדוֹל וְעַד קָטֹן".

אֲבָל, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בַּקַּבָּלָה, אֵין שִׁבְעִים שָׂרְשִׁים אֵלּוּ שָׁוִים בְּקִרְבָתָם לַקְּדוּשָׁה. יֵשׁ שֶׁעוֹמְדִים קְרוֹבִים יוֹתֵר לְצַד הַקְּדוּשָׁה, וְיֵשׁ רְחוֹקִים יוֹתֵר; יֵשׁ שֶׁבִּירוּרָם קַל יוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁהֵם מְעֹרָבִים בְּעֹמֶק בַּקְלִיפָּה. יֵשׁ אוּמּוֹת שֶׁשָּׂרְשָׁן סָמוּךְ לְיִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ עֲנָפִים הַגְּדֵלִים מִזְּרוֹעַ קָרוֹב, וְיֵשׁ אוּמּוֹת שֶׁהֵן כִּצְמָחִים בִּקְצֵה הַשָּׂדֶה הָרָחוֹק.

וְעוֹד יֵשׁ עִנְיָן עֲרַב רַב, אוֹתוֹ עֵרֶב מִעֹרָב שֶׁנִּדְבַּק בְּיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְשָׂרְשׁוֹ עָמוֹק וּמְסֻבָּךְ מְאֹד: מִצַּד אֶחָד הוּא מִתְעָרֵב בְּסִפּוּרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל; וּמִצַּד שֵׁנִי שָׂרְשׁוֹ קָשׁוּר בְּדִינִים גְּדוֹלִים וּבִבְלְבּוּלִים רַבִּים. וְעִנְיַן הָעֲרַב רַב מוֹרֶה שֶׁ"קִרְבָה" בִּגְיאוֹגְרַפְיָה אוֹ בְּהִסְטוֹרְיָה חִיצוֹנִית עֲדַיִן אֵינָהּ מוֹכִיחָה קִרְבָה פְּנִימִית לַקְּדוּשָׁה; וּלְעוּמַת זֶה, "רְחוֹק" בַּמָּקוֹם אֵינוֹ רְאָיָה עַל רְחוֹק פְּנִימִי. צָרִיךְ לְבָחוֹן אֵיזוֹ בְּחִינַת חַיּוּת מִתְגַּלָּה בְּאוּמָּה פְּלוֹנִית: הַאִם הִיא כְּמוֹ בְּהֵמָה, כְּבָר מוּכָנֶת לְיִשּׁוּב; הַאִם הִיא כְּמוֹ חַיָּה, פְּרָעִית וּמְלֵאָה חַיּוּת עֶלְיוֹנָה; אוֹ שֶׁהִיא דּוֹמָה לְחַיּוֹת טֶרֶף הַמְסֻמָּלוֹת טָמְאָה גְּמוּרָה?

וּמְבָאָר בְּדִבְרֵי הָאֲרִיזַ"ל שֶׁנִּיצוֹצוֹת קְדוּשָׁה נָפְלוּ בְּכָל הָאֲרָצוֹת וּבְכָל הָאוּמּוֹת, וְלֹא רַק בְּאֵלּוּ הַסָּמוּכוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וַאֲדַרַבָּה, יֵשׁ מִן הַנִּיצוֹצוֹת הַגְּדוֹלִים בְּיוֹתֵר דַּוְקָא בְּ"תַּרְבָּיוֹת רְחוֹקוֹת", בַּאֲרָצוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת פְּשָׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא נִרְאוֹת כְּעוֹמְדוֹת בְּקֵצֶה הָאָרֶץ. נִיצוֹצוֹת אֵלּוּ לְבוּשִׁים בְּצוּרוֹת שֶׁל חַיּוּת שֶׁאֵינָן נִכָּרוֹת מִיָּד כְּקִרּוֹבוֹת לַעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל; הֵן מִתְבַּטְּאוֹת בִּלְשׁוֹנוֹת זָרוֹת, בְּסִמָּנִים נָכְרִיִּים, בְּדַרְכֵי עֲבוֹדָה מוּזָרִים. וְאַף־עַל־פִּי־כֵן, בְּעוֹמְקָן, גַּם הֵן שׁוּתָּפוֹת בַּדְּפוּס הַגָּדוֹל דְּ"וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו".

וּבָזֶה אָנוּ פּוֹגְשִׁים, בְּעוֹלָם הָאוּמּוֹת, מַה שֶּׁרָאִינוּ בְּעוֹלָם הַבַּעֲלֵי חַיִּים: יֵשׁ "תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה", שֶׁחַיּוּתָהּ הַפְּנִימִית עַצְמִית וּמְזֻכֶּכֶת, רְגִישָׁה לָרוּחָנִיּוּת, לַדַּק, לַנַּעֲלֶה, אֲבָל הִיא חַיָּה בַּשָּׂדֶה, מֵעֵבֶר לַגְּדֵרִים דְּקְדוּשַׁת הַתּוֹרָה כִּנְתִנָה לְיִשְׂרָאֵל. חַיּוּתָהּ אֵינָהּ רְכִינָה כְּמוֹ בְּהֵמָה; הִיא מִתְנַגֶּדֶת לְהִתְבַּיֵּם תַּחַת הַבְּרִית הַמְיֻחֶדֶת דְּסִינַי. וּבְדַרְכּוֹ עִם זֶה, אֵינָהּ גַּם כְּחַיַּת טֶרֶף טְמֵאָה שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא תַּאֲוַת אַכְזָרִיּוּת וְהַשְׁחָתָה. עֲבוֹדוֹתֶיהָ וְחָכְמוֹתֶיהָ מְגַלּוֹת חִפּוּשׂ אַחֲרֵי הָאֵין־סוֹף, כִּסּוּפִים לְמַה שֶּׁלְמַעְלָה מִן הַצּוּרָה; אֲבָל דַּוְקָא כִּי חִפּוּשׂ זֶה אֵינוֹ קָשׁוּר לֶאֱלוֹקוּת כְּפִי שֶׁנִּגְדְּרָה בַּתּוֹרָה, הוּא נִשְׁפָּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה וְטָמְאָה.

וְרֶמֶז לָזֶה גַּם בְּשֵׁם "חַיָּה" כְּמַדְרֵגָה בַּנֶּפֶשׁ. לְמַעְלָה מִנֶּפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה, יֵשׁ בְּחִינַת חַיָּה, שֶׁהִיא חַיּוּת סוֹבֶבֶת לָאָדָם, וְאֵינָהּ נִכְנֶסֶת מָלֵא לִכְלֵי מוֹחוֹ וְלִבּוֹ הַמְּכָרִים. חַיָּה הִיא נְקוּדַּת הַנֶּפֶשׁ הַחוֹוָיָה אֶת הָאֱלוֹקוּת בְּבְחִינַת מַקִּיף, כְּאוֹר חַי סוֹבֵב, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְאַחֵד בְּשֵׂכֶל וּמִדּוֹת. וּכְשֶׁבְּחִינָה זוֹ נִמְשֶׁכֶת כַּהֲלָכָה, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הִיא מַעֲטֶרֶת וּמְחַיָּה אֶת הַמַּדְרֵגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, וּמַכְנִיסָה בָּהֶן בִּטּוּל וְיִרְאָה. אֲבָל כְּשֶׁמַּרְגִּישִׁים מֵעֵין חַיּוּת מַקִּיפִית זוֹ בְּלִי כְּלֵי קְדוּשָׁה, יָכוֹל לְהִוָּלֵד מִזֶּה בִּלְבּוּל גָּדוֹל: הַרְגָּשָׁה עַזָּה דְּקְדוּשָׁה הַמְבַקֶּשֶׁת הִתְבַּטְּאוּת בְּכָל צוּרָה שֶׁתִּמָּצֵא, גַּם בְּצַלְמִים, בְּכֹחוֹת הַטֶּבַע, וּבְמַבְנֵי רִבּוּי.

וְעַל־פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, בְּדֶרֶךְ רֶמֶז, שֶׁיֵּשׁ אוּמּוֹת שֶׁנֶּפֶשׁ הַכְּלָלִית שֶׁלָּהֶן עוֹמֶדֶת יוֹתֵר בְּבְחִינַת בְּהֵמָה – מְסֻדֶּרֶת, מַעֲשִׂית, קְשׁוּרָה לַפְּעוּלָה וּלְמַבְנֵי חֶבְרָה – וְיֵשׁ אוּמּוֹת שֶׁהַחַיּוּת הַכְּלָלִית שֶׁלָּהֶן יוֹתֵר בְּבְחִינַת חַיָּה, אוֹ אֲפִלּוּ בְּבְחִינַת נֶפֶשׁ דְּחַיָּה: הִסְטוֹרְיָתָן וְתַרְבּוּתָן סוֹבְבוֹת סָבִיב חֲוָויוֹת רוּחָנִיּוֹת עַזּוֹת, הַשְׁגּוֹת מִסְתּוֹרִיּוֹת, מַצָּבֵי תּוֹדָעָה מְשֻׁנִּים, מְטַפִּיזִיקָה דַּקָּה. אוּמּוֹת כָּאֵלּוּ שׁוֹכְנוֹת כְּאִלּוּ בְּ"סְפַת הַקְּדוּשָׁה": הֵן רוֹעוֹת קָרוֹב לִגְבוּל הַמִּקְדָּשׁ, אֲבָל נִשְׁאָרוֹת מִחוּץ לֶחָצֵר. "דָּמָן", דְּהַיְינוּ הַהִתְבַּטְּאוּת הַדָּתִית הַמְיֻדֶּדֶת שֶׁלָּהֶן, אֵינֶנָּה כְּשֶׁרָה לְיִשְׂרָאֵל, כִּי אֵינָהּ קְשׁוּרָה לְאַחְדּוּתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם כְּפִי שֶׁנִּמְסְרָה בַּתּוֹרָה; אֲבָל כֹּחַ הַנֶּפֶשׁ הַפְּנִימִי שֶׁלָּהֶן יָכוֹל לִהְיוֹת מִשָּׁרָשִׁים גְּבוֹהִים מְאֹד.

וְזֶה מֵאִיר בְּאוֹר חָדָשׁ אֶת הַשְּׁאֵלָה שֶׁנִּזְכְּרָה לְעֵיל: הֵיאַךְ יִהְיוּ תַּרְבֻּיּוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה וּמִכָּל מָקוֹם יְכֻלְלוּ נִיצוֹצוֹת הָעוֹמְדִים עַל סְפַת הַנּוֹגַהּ? כִּי אִם הָיֵינוּ מְדַמִּים כָּל הָאוּמּוֹת לְשָׁוֶה, וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה לְשָׁוֶה, לֹא הָיְתָה אֶפְשָׁרוּת אֶלָּא לִדְחוֹת וּלְהַשְׁחִית בְּהֶחְלֵט. אֲבָל כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁכְּשֵׁם שֶׁבַּבַּעֲלֵי חַיִּים יֵשׁ סָלָם – מִבְּהֵמָה עַד חַיָּה, וּמִשָּׁם לְטַרְפָּה וְחַיָּה רָעָה – כָּךְ גַּם בְּשִׁבְעִים הָאוּמּוֹת יֵשׁ סָלָם שֶׁל קִרְבָה וְשֶׁל סוּגֵי חַיּוּת, מֻבְהֶרֶת גַּם הַהֲנָהָגָה הָאֱלֹקִית עִמָּהֶם שֶׁהִיא גַּם כֵּן עַל־פִּי הַדְּרָגָה.

אוּמּוֹת שֶׁחַיּוּתָן הַפְּנִימִית הִיא "כְּמוֹ חַיָּה" יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁבַּעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶן הֵן מְבַטְּאוֹת פְּגִישָׁה מְעֻוֶּתֶת, אֲבָל אֲמִתִּית, עִם חַיּוּת מַקִּיפָה. אֱלֹהֵיהֶן וּמִיתוֹסִים שֶׁלָּהֶן, טֶקְסֵיהֶן וּמְדִיטַצְיוֹתֵיהֶן, אֵינָם בְּדָיוֹת רֵיקוֹת בְּלִי שׁוּם שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה, אֶלָּא קַבָּלוֹת מְסֻלָּפוֹת שֶׁל כֹּחוֹת שֶׁבֶּאֱמֶת יוֹנְקִים מֵאֱלוֹקוּת. טָעוּתָם הִיא בְּהַפְרָדַת כֹּחוֹת אֵלּוּ מֵהָעַצְמוּת, בְּנְתִינַת מַעֲמַד אֱלֹהוּת וְיֵשׁוּת עַצְמִית לַכֹּחוֹת. וְזֶהוּ הָעִנְיָן שֶׁעַכְשָׁו צָרִיךְ לְהַגְדִּירוֹ בְּדִיּוּק יוֹתֵר: מַהוּ בֶּאֱמֶת עִנְיַן עֲבוֹדָה זָרָה, וְהֵיאַךְ יָכוֹל לִהְיוֹת אִם "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ"?

אֲבָל, קֹדֶם שֶׁנִּכָּנֵס לְסוּגְיָא זוֹ, כְּבָר הִרְוַחְנוּ מִן הָעִיּוּן בְּחַיָּה וּבָאוּמּוֹת נְקוּדָּה יְסוֹדִית: שֶׁעוֹלָם הַגּוֹיִם אֵינוֹ חֹשֶׁךְ אַחִיד, וְשֶׁגַּם בְּתוֹךְ עֲבוֹדָה זָרָה יֵשׁ הַדָּרָגוֹת הַמַּקְבִּילוֹת לְסוּגֵי חַיּוּת שׁוֹנִים. יֵשׁ "אוּמּוֹת דְּחַיָּה" שֶׁחַיּוּתָן פְּרָעִית אֲבָל לֹא בַּהֲמִית בְּעֶצֶם; שֶׁנַּפְשָׁן עַצְמִית אֲבָל לֹא מְשֻׁלֶּבֶת; שֶׁחֲוָיָתָן אֶת הָאֱלֹקוּת עוֹמֶדֶת עַל סְפַּת הַקְּדוּשָּׁה בְּלִי לִכָּנֵס לְתוֹכָהּ. "דָּמָן", בְּהוֹוֶה, אָסוּר, וְאֵין לְיִשְׂרָאֵל רְשׁוּת לִשְׁתּוֹת מֵעֲבוֹדָתָם אוֹ לְהַדֵּמוֹת לְדַרְכֵיהֶם. אֲבָל מוֹרָם – הָרֵיחַ הַמְזֻקָּק שֶׁל נְקוּדַּת נַפְשָׁם הָעֶלְיוֹנָה – עָתִיד לְהִתְלַקֵּחַ בְּאֹפֶן מָה בְּתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל הָעוֹלָם.

וּלְהַמְשִׁיךְ, צָרִיךְ עַכְשָׁו לִשְׁאֹל: אִם עֲבוֹדָתָם אֲסוּרָה, וְאִם צַלְמֵיהֶם נִקְרָאִים "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", מַהוּ בְּדִיּוּק פְּנִימִיּוּתוֹ שֶׁל אִיסּוּר זֶה? הֵיאַךְ יִהְיֶה כֹּחַ אֲמִתִּי שֶׁהוּא מֵהִי וּמִכָּל מָקוֹם יִקָּרֵא "אֱלֹהִים אֲחֵרִים"? מָהוּ הַקַּו הַמַּבְדִּיל שֶׁבּוֹ הַשָּׂגָה בְּכֹחוֹת רוּחָנִיִּים נֶהְפֶּכֶת לַעֲבוֹדָה זָרָה? וּבְהִתְבָּהֵר זֶה, נוּכַל לְהָבִין מַעֲמַד הַתּוֹרָה כְּנֶגֶד אוֹתָן "תַּרְבּוּיוֹת דְּחַיָּה" שֶׁמַּרְגִּישׁוֹת הַרְבֵּה וְיוֹדְעוֹת מְעַט בְּאַחְדוּת הָאֱמֶת.

ה

כְּדֵי לְבָאֵר עִנְיָן זֶה שֶׁל "תַּרְבּוּיוֹת דְּסוּג חַיָּה" וְחִיּוּתָן הַדּוֹמָה לְמוֹר, צָרִיךְ תְּחִלָּה לְהַגְדִּיר בְּדִיּוּק מַה נִּקְרָא בְּתוֹרָה עֲבוֹדָה זָרָה, בְּפְנִימִיּוּת וּבְנִגְלֶה. כִּי בְּלִי זֶה, יָכוֹל אָדָם לִטְעוֹת בִּשְׁתֵּי הַקְּצָווֹת הַהֲפָכִיּוֹת: אוֹ לוֹמַר שֶׁכָּל הָאֱלֹהִים וְהַכֹּחוֹת שֶׁל הָאוּמּוֹת אֵינָם אֶלָּא שֶׁקֶר גָּמוּר בְּלִי שׁוֹרֶשׁ כְּלָל, וְאָז נַעֲשֶׂה כָּל עִנְיָן בִּירוּר הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁשָּׁם בִּלְתִּי מוּבָן; אוֹ לְהֵיפֶךְ, לְיַחֵס לְכָל אֵלּוּ הַכֹּחוֹת אֵיזֶה מִין אֱלֹקוּת בְּפְנֵי עַצְמָהּ, חַס וְשָׁלוֹם, וְזֶה גּוּפָהּ מַהוּת הָעֲבוֹדָה זָרָה. לָכֵן צָרִיךְ לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הָאֶמְצָעִית שֶׁל הַתּוֹרָה.

וְהִנֵּה יָדוּעַ מִתְּחִלַּת הֲלָכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לָרַמְבַּ"ם, שֶׁמְּבָאֵר שָׁם בְּאֹרֶךְ אֶת שֹׁרֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בָּעוֹלָם. וְאֵינוֹ אוֹמֵר שֶׁדּוֹר אֱנוֹשׁ הִמְצִיא פִּתְאֹם בּוֹרְאִים חֲדָשִׁים, אֶלָּא לְשׁוֹנוֹ שֶׁבִּימֵי אֱנוֹשׁ "טָעוּ בְּנֵי הָאָדָם טָעוּת גְּדוֹלָה וְנִבְעֲרָה עֲצַת חַכְמֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר", שֶׁטָּעוּ טָעוּת גְּדוֹלָה, וְנִשְׁטַתְּתָה עֲצַת חַכְמֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר. וּמַה הָיְתָה טָעוּתָם? שֶׁמֵּאַחַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הַכּוֹכָבִים וְהַגַּלְגַּלִּים "לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם", וְנָתַן לָהֶם כָּבוֹד וְהֵם "מְשַׁמְּשִׁים לְפָנָיו", לָכֵן רָאוּי – כְּפִי שֶׁהֵם הִסְבִּירוּ לְעַצְמָם – לְכַבֵּד אֶת הַמְּשָׁרְתִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל. לְשַׁבֵּחַ וּלְרַמֵּם אוֹתָם, לְהִשְׁתַּחֲוֹות לָהֶם, לִבְנוֹת לָהֶם הֵיכָלוֹת, וּבְדֶרֶךְ זוֹ דִּמְיוּ שֶׁהֵם מְכַבְּדִים אֶת הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, "שֶׁהוּא הַגָּדוֹל שַׁלִּיט עַל כָּל".

וְהָרַמְבַּ"ם מַדְגִּישׁ שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הוּא הָאֱלוֹקָה הַיָּחִיד, וְלֹא כָּפְרוּ בּוֹ. הַטָּעוּת הָיְתָה רַק שֶׁעָשׂוּ אֶת הַמְּמֻצָּעִים לִנְפָשׁוֹת עֲבוֹדָה בִּפְנֵי עַצְמָן. וּמִשָּׁם יָרְדָה הַמַּדְרֵגָה דּוֹר אַחַר דּוֹר, עַד שֶׁנִּשְׁכַּח שֵׁם הַבּוֹרֵא מִפִּיהֶם, וְנִשְׁאַר כָּל הָעוֹלָם יוֹדֵעַ רַק מֵהָעֵץ וְהָאֶבֶן.

וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁשֹּׁרֶשׁ הָעֲבוֹדָה זָרָה אֵינוֹ דַּוְקָא בְּכְפִירָה בַּה', אֶלָּא כְּבָר כְּשֶׁאָדָם מְיַחֵס כָּבוֹד, יִרְאָה וּתְלוּת בְּפְנֵי עַצְמָן לְ"כֹּחַ נִפְרָד" – לְכֹחַ נִבְרָא שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה וְנִרְגָּשׁ כִּכְלִי לְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ – זֶה גּוּפָהּ הִיא עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי עֶצֶם הָרַעְיוֹן שֶׁיֵּשׁ דָּבָר זוּלָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁנִּתָּן לְדַבֵּר אֵלָיו כְּכֹחַ בְּפְנֵי עַצְמוֹ, זֶה הוּא הַתְחָלַת "אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

וְזֶה מִתְיַשֵּׁב עִם מַה שֶּׁמּוֹצְאִים בַּתּוֹרָה עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא נִשְׁמַר שֵׁם "אֱלֹהִים" רַק לַבּוֹרֵא, אֶלָּא גַּם לְדַיָּנִים וּמַנְהִיגִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל", וְ"נִגְּשׁוּ הַבַּעֲלִים אֶל הָאֱלֹהִים", וּמְבָאֵר בִּדְבָרֵי חַז"ל שֶׁכָּאן "אֱלֹהִים" הוּא בֵּית דִּין. וְכֵן "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים", וְהַהֶר מְפָרֵשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁ"אֱלֹהִים" הוֹלֵךְ עַל כֹּחוֹת הַטֶּבַע, הַמַּזָּלוֹת וְהַמַּלְאָכִים. וְהַכְּלָל הַמְשֻׁתָּף שֶׁ"שֵׁם אֱלֹהִים" מוֹרֶה עַל כֹּחַ שֶׁל שְׁלִיטָה, דִּין וְצִמְצוּם, עַל צִנּוֹר הַמְקַבֵּל מֵהָאֵין־סוֹף וּמְמַדֵּד וּמְחַלֵּק אוֹתָהּ הַשְׁפָּעָה לָעוֹלָמוֹת.

וְכָךְ יֵשׁ רַבִּים "אֱלֹהִים" בְּמַשְׁמַע כֹּחוֹת וְשָׂרִים, אֲבָל יֵשׁ רַק "ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל" אֶחָד – רַק עַצְמוּת אֵין־סוֹף אֶחָד שֶׁהוּא הַמְּצִיאוּת הָאֱמִתִּית, וְכָל הָאֱלֹהִים הָאֲחֵרִים אֵינָם אֶלָּא לְבוּשִׁים לְהַשְׁגָּחָתוֹ. כְּשֶׁרוֹאִים אוֹתָם כָּךְ – הֵם בִּבְחִינַת קְדוּשָּׁה; כְּשֶׁתּוֹפְסִים אוֹתָם כִּמְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ – הֵם נַעֲשִׂים "אֱלֹהִים אֲחֵרִים מַמָּשׁ", אַחֵרִים.

וְזֶהוּ הָעִנְיָן שֶׁהַזֹּהַר קוֹרֵא לוֹ "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" – לֹא אֱלֹהִים דִּמְיוֹנִיִּים שֶׁאֵינָם קַיָּמִים כְּלָל, אֶלָּא כֹּחוֹת אֲמִתִּיִּים שֶׁ"קַבְּלִין מֵהַקְּדוּשָּׁה", הַמְקַבְּלִים מִן הַקְּדוּשָּׁה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן נַעֲשִׂים "אֲחֵרִים", זָרִים. הַהִתְאַזְּרוּת שֶׁלָּהֶם הִיא בְּתוֹדַעַת הָעוֹבֵד, וְלֹא בְּמְצִיאוּתָם עַצְמָהּ. בַּמְּצִיאוּת, "לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵיהּ", וְגַם כָּל הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ אֵינָם אֶלָּא מְשָׁרְתִים. אֲבָל כְּשֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם כּוֹרֶתֶת אוֹתָם מִמְּקוֹרָם, כְּשֶׁכַּוָּנָתוֹ וּבִטְחוֹנוֹ נֶעֱצָרִים בַּשַּׂר אוֹ בְּכֹחַ הַטֶּבַע וְאֵינָם עוֹבְרִים דַּרְכּוֹ לַעַצְמוּת, אָז בַּהֲכָרָתוֹ נַעֲשׂוּ אֲחֵרִים; מַעֲשֵׂהוּ קוֹבֵעַ אוֹתָם, כְּאִלּוּ, בְּצַד הַקְּלִיפָּה.

וְזֶהוּ לְפִי מַה שֶּׁמְּבֹאָר בְּתַנְיָא בְּחִלּוּק שֶׁבֵּין קְלִיפַּת נוֹגַהּ לִשְׁלֹשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמֵאוֹת. שָׁם מְבֹאָר שֶׁנּוֹגַהּ הִיא תַּעֲרוֹבֶת טוֹב וָרָע, בְּחִינַת חַיּוּת שֶׁיְּכוֹלָה לְהִתְעַלּוֹת לִקְדוּשָּׁה אוֹ לְהֶמְשֵׁךְ לְצַד הַטֻּמְאָה, לְפִי הַהֲנָהָגַת הָאָדָם. כְּשֶׁאָדָם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹחוֹת הָעוֹלָם – מַאֲכָל, מַסָּח וּמִשָּׂא, דִּבּוּר, חָכְמָה – לַעֲבוֹדַת ה', הוּא מַעֲלֶה אֶת הַנּוֹגַהּ שֶׁבָּהֶם. וּכְשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְתַעֲנוּג עַצְמִי וּלְפֵירוּד, הוּא מוֹרִיד אוֹתָם לִצְדָדָם שֶׁל "שָׁלֹשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמֵאוֹת", לְצַד הַטֻּמְאָה לְגַמְרֵי.

וְכֵן הַדָּבָר בְּכֹחוֹת שֶׁלְּמַעְלָה. שָׂרֵי הָאוּמוֹת, הַמַּזָּלוֹת, כֹּחוֹת הַיְסוֹדוֹת שֶׁל אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, עָפָר – כֻּלָּם עוֹמְדִים בִּבְחִינַת נוֹגַהּ לְגַבֵּי זֶה שֶׁהֵם מְקַבְּלֵי חַיּוּת אֱלֹקִית שֶׁיְּכוֹלָה לְהִכָּבֵר וְלְהִשָּׁבֵר לְמְקוֹרָהּ. וּכְשֶׁהָאוּמוֹת עוֹבְדִים לַשָּׂרִים הָאֵלּוּ, כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים וּמַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת לְשַׂר שֶׁל אוּמָּה, אוֹ לְמַלְאַךְ הַשֶּׁמֶשׁ, אוֹ לְרוּחַ שֶׁל הָהָר, וְאֵינָם עוֹבְרִים דַּרְכּוֹ לַה', חֲרֵי הֵם מוֹרִידִים אוֹתוֹ הַכֹּחַ לְצַד "שָׁלֹשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמֵאוֹת", וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה.

כִּי הַקַּו הַמַּבְדִּיל הוּא זֶה: הַאִם הַכֹּחַ נִשְׁאָר בְּבְרִיּוּר שֶׁהוּא שָׁלִיחַ גָּלוּי, צִנּוֹר, אוֹ שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ לִמְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ? בָּרֵגַע שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ יִרְאָה, בִּטָּחוֹן וְהִסְתַּמְּכוּת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, נִכְרַת הַצִּנּוֹר. הַחֶבֶל הַקּוֹשֵׁר אֶת הַכֹּחַ לָאֵין־סוֹף בְּדַעַת הָעוֹבֵד נִכְרָת, וְהַזֶּרֶם שֶׁל נַפְשׁוֹ עַצְמוֹ הַנִּמְשָׁךְ לְתוֹךְ אוֹתוֹ הַכֹּחַ הוּא עַכְשָׁו בְּצַד הַפֵּירוּד. וְאַף אִם בְּפִיו הוּא מַכְרִיז וְאוֹמֵר שֶׁ"הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא בָּרָא זֶה", אֲבָל אִם בְּלִבּוֹ הוּא כּוֹרֵעַ לַשֶּׁמֶשׁ כְּמוֹ מָקוֹר חַיִּים הֶעָמְדִי, וּבוֹטֵחַ בָּהּ, וּמְפַיֵּס אוֹתָהּ, הֲרֵי לְפִי פְּסַק הָרַמְבַּ"ם זֶהוּ עֲבוֹדָה זָרָה בְּכָל חֻמְרָתָהּ הַהֲלָכְתִּית.

וְלָכֵן הָרַמְבַּ"ם, אַף לְאַחַר שֶׁסִּפֵּר לָנוּ שֶׁהָרִאשׁוֹנִים בַּעוֹבְדֵי הָעֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ מַכִּירִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּאֱלוֹקָה הָעֶלְיוֹן, מִכָּל מָקוֹם מוֹנֶה מַעֲשֵׂיהֶם כְּהַתְחָלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי עִקַּר הָאִסּוּר אֵינוֹ רַק כְּפִירָה בַּבּוֹרֵא, אֶלָּא עֶצֶם הַיְחָסַת עֲבוֹדָה לְמֻמְצָע כְּאִלּוּ יֵשׁ לוֹ רָצוֹן אוֹ כֹּחַ בְּפְנֵי עַצְמוֹ. לְהוֹסִיף, לְמָשָׁל, וְלוֹמַר: "מֵאַחַר שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ נוֹתֶנֶת אוֹר וְחֹם וּמְגַדֶּלֶת אֶת הַתְּבוּאָה, אֶשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וַאֲקָרִיב לָהּ קָרְבָּנוֹת כְּדֵי שֶׁתַּמְשִׁיךְ לְהָאִיר לִי בְּחֶסֶד", אָסוּר, אֲפִלּוּ אִם מוֹסִיף וְאוֹמֵר: "וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ". כִּי הַהִשְׁתַּחֲוָאָה, הַיִּרְאָה וְהַבִּטָּחוֹן נֶעֱצָרִים בְּמִדַּרֵגַת הַשֶּׁמֶשׁ; אֵינָם עוֹבְרִים דַּרְכָּהּ. וְזֶהוּ "כְּרִיתַת הַצְּנוֹר" בְּדַעַת.

וּבִלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת, זֶהוּ עִנְיָן "אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים". לְבוּשֵׁי הָאֱלִקוּת – הַשָּׂרִים, כֹּחוֹת הַטֶּבַע, הַפְּרָצוּפִים – נִתְּנוּ לִהְיוֹת לְבוּשִׁים לָעַצְמוּת, שֶׁבָּהֶם מִתְגַּלֶּה אוֹרוֹ בְּהִתְמַדֵּד. וּכְשֶׁאָדָם מִדְבַּק בַּלְּבוּשׁ וְלֹא בַּלּוֹבֶשׁ, הַחִיצוֹנִים אוֹחֲזִים בַּלְּבוּשׁ וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ רְשׁוּת נִפְרֶדֶת. אוֹתוֹ פְּרָצוּף עַצְמוֹ שֶׁבַּאֲצִילוּת הוּא בְּבִטּוּל גָּמוּר, "כְּלָא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב", כְּשֶׁתּוֹפְסִים אוֹתוֹ בָּעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים כְּמַבְנֶה נִפְרָד, יָכוֹל לִהְיוֹת תַּבְנִית לַעֲבוֹדָה זָרָה.

וְזֶהוּ עֹמֶק לְשׁוֹן הַזֹּהַר שֶׁ"אֱלֹהִים אֲחֵרִים" הֵם "נְטוּלִין לְגַוֵּי", נִמְשָׁכִים לְצַד הַפֵּירוּד, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן "שָׁוִין בְּהוֹן כֻּלְּהוֹן", כֻּלָּם שָׁוִים בָּזֶה שֶׁהֵם יוֹנְקִים מִן הַקְּדוּשָּׁה. הָרָע אֵינוֹ בַּכֹּחַ הָרִאשׁוֹנִי אֶלָּא בְּ"דֶּרֶךְ הָאֲחִיזָה", בָּאֹפֶן שֶׁבּוֹ תּוֹדְעַת הָאָדָם אוֹחֶזֶת בּוֹ.

וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁכְּשֶׁנְּדַבֵּר לְהַלְעִיל עַל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל אֻמּוֹת מְסֻיָּמוֹת – עַל פַּנְתֵּיאוֹנִים שֶׁלָּהֶם, עַל דָּוֻת וְשָׂרִים שֶׁלָּהֶם – אֵיננוּ, חַס וְשָׁלוֹם, מְיַחֲסִים לָהֶם אֱלֹהוּת. לְהֵיפֶךְ, אָנוּ מְגַדְּרִים אֶת כָּל עִנְיָנָם כְּיַחַס מְסֻלָּקָל וּמְעָוָת לְכֹחוֹת אֲמִתִּיִּים שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינָם אֶלָּא מְשָׁרְתִים. טָעוּתָם הִיא שֶׁהֵם נֶעֱצָרִים בַּשַּׁר; הֵם כּוֹרְתִים בְּתוֹדָעָתָם אֶת הַחֶבֶל שֶׁבֵּין הַשַּׂר לָאֵין־סוֹף, וּבְכָךְ קוֹבְעִים אוֹתָם הַכֹּחוֹת בְּצַד הַקְּלִיפָּה וְהַטֻּמְאָה.

וְכָאן הֶחְלֵק בֵּין קְלִיפַּת נוֹגַהּ לִשְׁלֹשׁ קְלִיפוֹת הַטְּמֵאוֹת נַעֲשָׂה קָרוֹב לְמְאֹד גַּם לְגַבֵּי אוּמּוֹת וַעֲבוֹדָתָן. כִּי יֵשׁ מִין עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִיא חֹשֶׁךְ גָּמוּר, שְׂרָשָׁהּ בִּשְׁלֹשׁ קְלִיפוֹת שֶׁהֵן "רַע לְגַמְרֵי", שֶׁהַצּוּרוֹת עַצְמָן, הַמַּעֲשִׂים וְהַתּוֹכֶן אֵין לָהֶם שׁוּם מַעֲמָד בִּקְדוּשָּׁה וְסוֹפָם לְבִטּוּל גָּמוּר. וְיֵשׁ מִין שֶׁהוּא נוֹגַהּ־דִּיק, שֶׁבּוֹ הַכֹּחַ הַנֶּעֱבָד, וַאֲפִלּוּ מִקְצָת הַמַּבְנִים הַשִּׂכְלִיִּים וְהָרֶגֶשׁוֹת הַדַּקּוֹת, יֵשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ לְמַעְלָה וְיְכוֹלִים לְהִתְבָּרֵר, אַף שֶׁהָעֲבוֹדָה הַנּוֹכְחִית אֲסוּרָה הִיא לְגַמְרֵי.

הָאַרִיזַ"ל מְדַבֵּר עַל שִׁבְעִים שָׂרִים שֶׁל הָאוּמּוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד מְקַבֵּל מִתְּצוּרָה מְיֻחֶדֶת שֶׁל סְפִירוֹת וְהַשְׁפָּעוֹת. הָאוּמּוֹת טוֹעוֹת בְּזֶה שֶׁהֵן לוֹקְחוֹת אֶת שַׂר שֶׁלָּהֶן כְּ"אֱלֹהִים" בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלָכֵן עֲבוֹדָתָן הִיא עֲבוֹדָה זָרָה. אַף־עַל־פִּי־כֵן, הַשַּׂר עַצְמוֹ, כְּמַלְאָךְ, עוֹמֵד בְּצַד הַנּוֹגַהּ; הוּא מְקַבֵּל מִן הַקְּדוּשָּׁה וְיָכוֹל לְהִתְיַשֵּׁר לָעָתִיד. וְהַשְּׁאֵלָה שֶׁתַּעֲסֹק בָּנוּ לְגַבֵּי הוֹדוּ הִיא: בְּאֵיזוֹ מִבְּחִינוֹת אֵלּוּ עוֹמֶדֶת עֲבוֹדָתָהּ? לְאֵיזֶה מִין שַׂר הִיא מִתְיַחֶסֶת? כַּמָּה מֵעֲבוֹדָתָהּ הִיא שֶׁקֶר גָּמוּר, וְכַמָּה הִיא יַחַס מְעָוָת לְפַרְצוּפִים אֲמִתִּיִּים?

רַק אַחֲרֵי בֵּיאוּר זֶה נוּכַל לְהַתְחִיל לְהָבִין הֵיאַךְ יְכוֹלָה תַּרְבּוּת לִהְיוֹת, מִצַּד אֶחָד, שְׁקוּעָה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וּמִצַּד שֵׁנִי, לִכְלוֹל בְּתוֹכָהּ רֵיחַ דּוֹמֶה לְמוֹר, רֵיחַ שֶׁמַּעִיד עַל אֵיזֶה כֹּחַ נַעֲלֶה הַנִּתְפָּס בְּמַרְאָה שְׁבוּרָה. כִּי עֲבוֹדָה זָרָה בֶּאֱמֶת אֵינָהּ מְצִיאוּת רַבִּים שֶׁל כֹּחוֹת, אֶלָּא הַשְׁכָּחָה שֶׁ"ה' הוּא הָאֱלֹהִים", שֶׁכָּל הָאֱלֹהִים הָאֵלּוּ אֵינָם אֶלָּא הֶאָרָתוֹ הַמְמֻדֶּדֶת. כְּכָל שֶׁדַּעַת הָאוּמָּה כּוֹרֶתֶת יוֹתֵר אֶת הַחֶבֶל הַזֶּה, כָּךְ הִיא שׁוֹקַעַת יוֹתֵר בְּשֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטֻּמְאוֹת; וּכְכָל שֶׁנִּתָּן לְהַחֲזִיר יוֹתֵר אֶת הַחֶבֶל הַזֶּה, כָּךְ יְכוֹלָה חַיּוּתָהּ לְהִסְתַּלֵּק וְלְהִתְעַלּוֹת לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל הָעוֹלָם.

וְעַל פִּי זֶה נוּכַל עַכְשָׁו לִפְנוֹת לְמַעֲמָד הַמְיֻחָד שֶׁל הוֹדוּ: הֵיאַךְ מַפַּת הַתּוֹרָה שֶׁל שִׁבְעִים הָאוּמּוֹת וְשָׂרֵיהֶן מְמַקֶּמֶת אֶת הָאָרֶץ הַהִיא וְחָכְמוֹתֶיהָ, וְאֵיזוֹ מִין תּוֹדָעַת חַיָּה מִתְגַּלָּה בַּעֲבוֹדָתָהּ בִּשְׁפַת הַתַּרְבּוּת, בִּקְצֵה הַתַּרְבּוּת הָאֱנוֹשִׁית.

ו

וְעוֹד, שֶׁהִיא מְרַגֶּשֶׁת מְאֹד אֶת הַמַּעֲבָרִים, אֶת הַהִתְגַּלְגְּלוּת מִצּוּרָה לְצוּרָה, מֵאֱלֹהוּת לֶאֱלֹהוּת, מִפַּנְתֵּיאוֹן לְפַנְתֵּיאוֹן, בְּלִי לְהַגִּיעַ לְהַכָּרָה שֶׁכָּל הַצּוּרוֹת הָאֵלּוּ אֵינָן אֶלָּא הֶאָרוֹת וּלְבוּשִׁים שֶׁל אֶלְקוּת פְּשׁוּטָה וְאֶחָת.

וְעַל פִּי כָּל הַנַּ"ל נִגַּשׁ עַכְשָׁו לְעִנְיָן הַמְיֻחָד שֶׁל הוֹדוּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים פָּנִים דְּתוֹרָה וְשִׁבְעִים אוּמּוֹת. כִּי כְּשֶׁאָנוּ אוֹמְרִים שֶׁכָּל אוּמָּה וְכָל אֶרֶץ הֵם לְבוּשׁ וְגִלּוּי שֶׁל שַׂר רוּחָנִי וּמִבְנֶה סְפִירוֹת מְסֻיָּם, צָרִיךְ לְבָאֵר בְּפֶרְטוּת, מַהוּ הַמִּבְנֶה הָרוּחָנִי שֶׁמִּתְגַּלֶּה בְּהוֹדוּ, וּבְאֵיזוֹ צוּרָה הוּא נִכָּר בְּתוֹךְ הַתַּרְבּוּת, הַדָּתִיּוּת וְהַחַיִּים הַיּוֹמְיוֹמִיִּים שֶׁל אוֹתָהּ אוּמָּה.

דְּהִנֵּה, מִצַּד אֶחָד, כְּבָר נִתְבָּאַר שֶׁהַמִּזְרָח כְּלָלִית הוּא בְּחִינַת "קֶדֶם" – הַרְגָּשַׁת קַדְמוֹנִיּוּת, רֵאשִׁית הַהָאָרָה, וּבְמֵילָא חָכְמָה מְיֻחֶדֶת בְּסֵדֶר הַזְּמַנִּים, הַמַּזָּלוֹת, הַגַּלְגַּלִּים וְהַמַּחְזוֹרִים. מִצַּד שֵׁנִי, הוֹדוּ הִיא גַּם כֵּן "קָצֶה" – "בְּהוֹדוּ וְעַד כּוּשׁ" – גְּבוּל הַמַּלְכוּת, מָקוֹם שֶׁהַחַיּוּת הָאֱלֹקִית כְּבָר מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלִבּוּשִׁים רַבִּים מְאֹד, וּמִתְגַּלָּה בְּרִבּוּי פַּרְצוּפִים וְצוּרוֹת. הַשִּׁילּוּב הַזֶּה – קֶדֶם וְקָצֶה יַחְדָּו – הוּא הַמַּפְתֵּחַ לְהָבִין אֶת הַמַּעֲמָד הָרוּחָנִי שֶׁל הוֹדוּ.

כִּי מִצַּד הַקֶּדֶם – הוֹדוּ הִיא מָקוֹם שֶׁבּוֹ הַתּוֹדָעָה הָאֱנוֹשִׁית מְרַגֶּשֶׁת מְאֹד אֶת הַקַּדְמוֹנִיּוּת שֶׁבְּסֵדֶר הָעוֹלָם: שֶׁהַזְּמַן אֵינוֹ רַק שֶׁטַח שֶׁל רְגָעִים, אֶלָּא מַחְזוֹרִים גְּדוֹלִים, יוֹמִים וְלֵילוֹת, עִדָּנִים וְיוֹגִים, גִּלְגּוּלִים וְהִתְגַּלְגְּלוּיוֹת. מִצַּד הַקָּצֶה – הַהַרְגָּשָׁה הַזֹּאת אֵינָהּ נִתְפֶּסֶת בְּתוֹךְ גְּבוּלֵי הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה בְּאֶחָד הָאֱמֶת, אֶלָּא נוֹפֶלֶת לְתוֹךְ הַדִּמְיוֹן וְהַחָזָיָה הַחֲוָיָתִית שֶׁל אוּמָּה, וּמִתְפָּרֶטֶת לְאֵין סְפוֹר צוּרוֹת וְדִמְיוֹנוֹת שֶׁל אֱלֹהוּת.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁרָאִינוּ בְּפוֹעַל בְּכָל הַהִסְטוֹרְיָה שֶׁל הוֹדוּ – שֶׁהִיא מְקוֹר לְרִבּוּי דָּתוֹת, אֱלֹהוּיוֹת, פַּנְתֵּיאוֹנִים, כֹּחוֹת וּדְמוּיוֹת, שֶׁכֻּלָּם מְדַבְּרִים בְּלָשׁוֹן "קֶדֶם": מַחְזוֹרִים, גִּלְגּוּלִים, בְּרִיאָה וְהַשְׁחָתָה, פְּרָלַאיוֹת וְיוֹגִים, סִבּוּבֵי הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה, הַקַּלְפּוֹת וְהַמַּחְזוֹרִים הָאֵין־סוֹפִיִּים. אֲבָל כָּל זֶה בְּלִי הַכָּרָה בְּ"דִּבֶּר ה' אֲשֶׁר עָמַד לְעוֹלָם", בְּלִי הַכָּרָה שֶׁיֵּשׁ מְצִיאוּת פְּשׁוּטָה וְאֶחָת שֶׁמְּחַיָּה וּמְקַיֶּמֶת אֶת כָּל הַמַּחְזוֹרִים הָאֵלּוּ. זֶהוּ "חָכְמָה בַגּוֹיִם" בְּתַכְלִית הַהַדְגָּשָׁה – בְּלִי "תּוֹרָה בַגּוֹיִם".

וּבְפֶרֶט, שֶׁהַחָכְמָה הַזֹּאת מִתְגַּלָּה בְּהוֹדוּ לֹא רַק כְּחָכְמַת הַשֵּׂכֶל, אֶלָּא כְּחָכְמַת הָאוֹרָה / אַוִירָא – כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר לְעֵיל בְּעִנְיַן הַבְּשָׂמִים. כִּי הוֹדוּ הִיא אֶרֶץ שֶׁמִּמֶּנָּה יוֹצְאִים רֵיחוֹת, אֲטְמוֹסְפֵרוֹת, אוֹרָה / אַוִירָא רוּחָנִית, שֶׁמַּקִּיפָה אֶת הָאָדָם וּמְשַׁנָּה אֶת תּוֹדָעָתוֹ. כָּךְ גַּם בְּרוּחָנִיּוּת – הַחָכְמָה הַהוֹדִית אֵינָהּ בְּעִקָּרָהּ חָכְמָה שֶׁנִּכְנֶסֶת לִפְנִימִיּוּת הַדַּעַת כְּ"אֲכִילָה", אֶלָּא חָכְמָה שֶׁמִּתְגַּלָּה כְּ"רֵיחַ": הִתְפַּעֲלוּת מַקִּיפִית, חֲוָיָה, דִּמְיוֹן, תְּמוּנוֹת, מַדְרִיכֵי מֶדִיטַצְיָה וְטֶכְנִיקוֹת שֶׁל הַרְפָיָה וְהִתְבּוֹנְנוּת, שֶׁכֻּלָּם בּוֹרְאִים אוֹרָה / אַוִירָא מְסֻיֶּמֶת סָבִיב לַנֶּפֶשׁ.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁנִּתְפַּתַּח בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים – שֶׁהַ"רֵיחַ" הַזֶּה שֶׁל הוֹדוּ יָצָא מִגְּבוּלָהּ וְנַעֲשָׂה "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" – כְּמוֹ שֶׁהָרַמְבַּ"ם כָּתַב עַל הַמּוֹר, שֶׁהוּא "הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם". כִּי לֹא רַק הַבְּשָׂמִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁל הוֹדוּ נִמְכָּרִים בְּכָל הָעוֹלָם, אֶלָּא גַּם הָאוֹרָה / אַוִירָא הָרוּחָנִית שֶׁלָּהּ – דְּהַיְנוּ, טֶכְנִיקוֹת שֶׁל מֶדִיטַצְיָה, שֶׁל יוֹגָה, שֶׁל "תּוֹדָעָה מֻרְחֶבֶת", שֶׁל רִבּוּי אֱלֹהוּיוֹת וְצוּרוֹת – נַעֲשׂוּ מִין רֵיחַ רוּחָנִי שֶׁמַּקִּיף אֶת הָאֱנוֹשׁוּת כֻּלָּהּ. אֲנָשִׁים בְּכָל מָקוֹם מִתְבַּשְּׂמִין בְּ"רֵיחַ" זֶה – לֹא בְּאֹכֶל, לֹא בְּקַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, אֶלָּא בְּהִתְפַּעֲלוּת מַקִּיפִית, בְּחֲוָיָה, בְּטַעֲמִים וּבְרֵיחוֹת שֶׁל רוּחָנִיּוּת בְּלִי מִצְוֹת וּבְלִי תּוֹרָה.

וְעַל פִּי זֶה נוּכַל לְבָאֵר בְּיוֹתֵר דִּיּוּק הַדָּבָר שֶׁאָמַרְנוּ לְעֵיל, שֶׁהוֹדוּ הִיא מִן הָאוּמּוֹת הַשַּׁיָּכוֹת לְ"תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה" – דְּהַיְנוּ, תַּרְבּוּת שֶׁהַחַיּוּת שֶׁלָּהּ הִיא בְּחִינַת חַיָּה שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, לֹא רַק נֶפֶשׁ וְרוּחַ. כִּי בְּכָל אוּמָּה יֵשׁ נֶפֶשׁ – חַיּוּת פְּשׁוּטָה שֶׁל קִיּוּם, וְרוּחַ – כֹּחוֹת הָרוּחַ שֶׁל מִדּוֹת, רֶגֶשׁ, תַּרְבּוּת, מוּסָר. אֲבָל יֵשׁ אוּמּוֹת שֶׁבָּהֶן מִתְגַּלָּה גַּם בְּחִינַת חַיָּה – חַיּוּת עַצְמִית, קְפִיצַת־דַּעַת, תּוֹדָעָה שֶׁמְּרַגֶּשֶׁת אֶת הָאֱלֹקוּת לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּטֶבַע וּבְמִדּוֹת, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁהִיא מַקֶּיפָה וּמְעוֹרֶרֶת אֶת כָּל הַמְּצִיאוּת. וְהוֹדוּ הִיא מִן הָאוּמּוֹת הָאֵלּוּ – "אוּמּוֹת דְּחַיָּה" – שֶׁהַחַיּוּת שֶׁלָּהֶן הִיא בְּחִינַת חַיָּה, וְלָכֵן הֵן מְסֻגָּלוֹת לְהוֹלִיד רִבּוּי דְּמוּיּוֹת וְצוּרוֹת שֶׁל אֱלֹהוּת, רִבּוּי פַּנְתֵּיאוֹנִים וְדָוָות, שֶׁכֻּלָּם מְבַטְּאִים אֵיזֶה הֶרְגֵּשׁ חַיָּה בֶּאֱלֹקוּת.

אַךְ דַּוְקָא מִפְּנֵי שֶׁהַחַיָּה הַזֹּאת אֵינָהּ מְקֻשֶּׁרֶת לְ"שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – לְחָכְמַת הַתּוֹרָה, לְבִטּוּל וְלַהֲכָרָה שֶׁ"ה' הוּא הָאֱלֹהִים" – הִיא נַעֲשֵׂית מְקוֹר לַעֲבוֹדָה זָרָה בְּתַכְלִית, לְרִבּוּי אֱלֹהוּיוֹת וּצְיוּרֵי אֱלֹהוּת שֶׁאֵינָם אֶלָּא הֶאָרוֹת וּלְבוּשִׁים שֶׁל הָאֱמֶת הָאַחַת. וְזֶהוּ מַה שֶּׁקָּרִינוּ לְעֵיל "תּוֹדַעַת חַיָּה" כְּשֶׁהִיא נוֹפֶלֶת – דְּהַיְנוּ, חַיָּה שֶׁאֵינָהּ מְשֻׁרְשֶׁרֶת בְּפְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, בְּנְקֻדַּת הַיְּהִידָה שֶׁבָּהּ, אֶלָּא מִתְפָּרֶטֶת לְתוֹךְ כֹּחוֹת הָרוּחַ וְהַדִּמְיוֹן.

וְעַל פִּי זֶה יָבֵן גַּם כֵּן מַה שֶּׁרָאִינוּ בְּהִתְפַּתְּחוּת הַהִסְטוֹרְיָה – שֶׁהוֹדוּ הָיְתָה לְמָקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ שׁוֹאֲבוֹת תַּרְבּוּיוֹת רַבּוֹת אֶת הָאוֹרָה / אַוִירָא הָרוּחָנִית שֶׁלָּהּ. מִצַּד אֶחָד, יֵשׁ כָּאן אֵיזֶה עִנְיָן שֶׁל הַשְׁפָּעָה טוֹבָה – שֶׁמַּעֲלָה לְפָחוֹת אֶת הָאָדָם מֵהַמְרִיּוּת גַּסָּה, מְעוֹרֶרֶת בּוֹ חִפּוּשׂ רוּחָנִי, הִתְבּוֹנְנוּת, שְׁאֵלוֹת עַל מַהוּת הַחַיִּים. אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי, כֵּיוָן שֶׁכָּל זֶה הוּא רַק "רֵיחַ" בְּלִי "אֲכִילָה" – בְּלִי קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְבְלִי תּוֹרָה וּמִצְוֹת – הוּא נַעֲשָׂה גַּם כֵּן מָקוֹר לְ"אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים", לְכָל מִינֵי עֲבוֹדוֹת זָרוֹת חֲדָשׁוֹת, לְתַרְבּוּיוֹת שֶׁל "רוּחָנִיּוּת" בְּלִי אֱלֹקוּת אֲמִתִּית.

וְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַחַיָּה הַהוֹדִית הִיא בְּחִינַת "חַיּוּת גְּבוֹלִית" – חַיּוּת שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַגְּבוּל בֵּין קְדוּשָׁה לְקְלִיפָּה. מִצַּד שֹׁרְשָׁהּ – הִיא מְסֻגֶּלֶת לְהֵעָלוֹת וְלְהִכָּלֵל בְּ"שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – לְהֵעָשׂוֹת רֵיחַ קֹדֶשׁ, מַקִּיף דְּקְדוּשָׁה, שֶׁמַּעֲלֶה אֶת כָּל הַמְּצִיאוּת לְאֶחָד הָאֱמֶת. אֲבָל מִצַּד יְרִידָתָהּ – הִיא נַעֲשֵׂית רֵיחַ דְּקְלִיפָּה, מַקִּיף שֶׁמּוֹשֵׁךְ אֶת הָאָדָם לְתוֹךְ רִבּוּי צוּרוֹת וְאֱלֹהוּיוֹת, בְּלִי לְהַגִּיעַ לְאֶחָד הָאֱמֶת.

וְעַל פִּי זֶה יָבֵן גַּם כֵּן מַה שֶּׁהָיָה בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן וּבְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ לָקַח אֶת ה"מוֹר דְּרוֹר" – דָּם חַיָּה שֶׁבְּהוֹדוּ – וְצֵרְפוֹ לְתוֹךְ הַשֶּׁמֶן. כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא לָקַח אֶת כֹּחַ הַחַיָּה הַהוֹדִית, אֶת הַרְגָּשַׁת הַקֶּדֶם וְהַמַּחְזוֹרִים, אֶת הָאוֹרָה / אֲוִירָא הָרוּחָנִית שֶׁלָּהּ, וְהִכְנִיסָהּ לְתוֹךְ חָכְמַת הַתּוֹרָה, לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל הָעוֹלָם. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשָׂה ה"מוֹר" – שֶׁבְּעַצְמוֹ הוּא דָּם חַיָּה, מְסֻכָּן, מְשַׁכֵּר – לְ"מוֹר דְּרוֹר" – רֵיחַ קֹדֶשׁ, מַקִּיף דְּקְדוּשָׁה, שֶׁמַּעֲלֶה וּמְקַדֵּשׁ אֶת כָּל הַמִּשְׁכָּן וְכָל הַכֵּלִים.

וְזֶהוּ הַהוֹרָאָה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם – שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֵיזֶה "נִיצוֹץ" שֶׁל הוֹדוּ, אֵיזֶה כֹּחַ שֶׁל תּוֹדָעַת חַיָּה, שֶׁמְּרַגֶּשֶׁת אֶת הָאֶלְקוּת כְּמַקִּיף, כְּרֵיחַ, כְּאוֹרָה / אֲוִירָא. וְהַנִּיצוֹץ הַזֶּה יָכוֹל לִהְיוֹת מָקוֹר לְ"עֲבוֹדָה זָרָה" פְּנִימִית – לְרִבּוּי צִיּוּרִים וְדִמְיוֹנוֹת בַּעֲבוֹדַת ה', לְחִפּוּשׂ חֲוָיוֹת וְרֵיחוֹת בְּלִי קַבָּלַת עֹל – וְיָכוֹל לִהְיוֹת מָקוֹר לְ"מוֹר דְּרוֹר" – לְרֵיחַ קֹדֶשׁ, לְמַקִּיף דְּקְדוּשָׁה, שֶׁמַּעֲלֶה אֶת כָּל כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ לְאֶחָד הָאֱמֶת. וְהַכֹּל תָּלוּי אֵיךְ שֶׁהָאָדָם מַכְנִיס אֶת הַנִּיצוֹץ הַזֶּה לְתוֹךְ "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – לְתוֹךְ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ.

וְעַל פִּי זֶה יָבֵן בְּפִשְׁיטוּת מַה שֶּׁרָאִינוּ בְּדוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים – שֶׁה"רֵיחַ" שֶׁל הוֹדוּ נִתְפַּשֵּׁט בְּמְאֹד בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַמּוֹדֶרְנִי, וּבְפָרָט בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲרָבִי. אֲנָשִׁים רַבִּים מְבַקְּשִׁים לְהִתְבַּשֵּׁם בְּ"רֵיחַ" זֶה – בְּטֶכְנִיקוֹת שֶׁל מֶדִיטַצְיָה, בְּיוֹגָה, בְּ"תּוֹדָעָה מָרְחֶבֶת", בְּחִפּוּשׂ רוּחָנִיּוּת שֶׁאֵינָהּ כְּפוּפָה לְתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְכָאן הַבְּחִירָה – אִם לְהַנִּיחַ לְ"רֵיחַ" זֶה לִהְיוֹת רֵיחַ דְּקְלִיפָּה, מַקִּיף שֶׁמּוֹשֵׁךְ אֶת הָאָדָם לְרִבּוּי צוּרוֹת וְאֱלֹהוּיוֹת, אוֹ לְהַכְנִיסוֹ לְתוֹךְ "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – לְהַפְנוֹתוֹ לְתוֹךְ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רֵיחַ קֹדֶשׁ, מַקִּיף דְּקְדוּשָׁה.

וְעַל פִּי כָּל הַנַּ"ל נוּכַל לְהָבִין בְּיוֹתֵר עָמְקָה אֵיךְ הוֹדוּ נִכְלֶלֶת בְּתוֹךְ שִׁבְעִים הָאוּמוֹת וּמַהוּ הַתַּפְקִיד הַמְיֻחָד שֶׁלָּהּ בְּמַפַּת הָעוֹלָם. הִיא הִיא הָאוּמָה שֶׁבָּהּ מִתְגַּלָּה בְּתַכְלִית הַהַדְגָּשָׁה הַחָכְמָה שֶׁל "קֶדֶם" כְּשֶׁהִיא נוֹפֶלֶת לְתוֹךְ רִבּוּי צוּרוֹת וְדִמְיוֹנוֹת, וּבְדַיְקָא מִפְּנֵי זֶה – יֵשׁ בָּהּ גַּם כֹּחַ מְיֻחָד לְהֵהָפֵךְ לְ"מוֹר דְּרוֹר" כְּשֶׁהִיא נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל הָעוֹלָם. וְזֶהוּ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל – שֶׁהַחַיָּה שֶׁבְּהוֹדוּ הִיא בְּחִינַת חַיָּה שֶׁעַל הַגְּבוּל, שֶׁיְּכוֹלָה לִהְיוֹת מָקוֹר לַעֲבוֹדָה זָרָה בְּתַכְלִית, וְיְכוֹלָה לִהְיוֹת מָקוֹר לְרֵיחַ קֹדֶשׁ בְּתַכְלִית, וְהַכֹּל תָּלוּי אֵיךְ שֶׁמַּכְנִיסִים אוֹתָהּ לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל תּוֹרַת מֹשֶׁה.

וְהִנֵּה, כְּשֶׁמַּמְשִׁיכִים לְהִסְתַּכֵּל בְּעוֹמֶק הַדָּבָר, מוֹצְאִים שֶׁכָּל הָרִבּוּי הַזֶּה שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, שֶׁל פַּרְצוּפִים וְכֹחוֹת, שֶׁל מַחְזוֹרֵי זְמַן וְגִלְגּוּלֵי נְשָׁמוֹת – אֵינוֹ סְתָם טָעוּת פְּשׁוּטָה, אֶלָּא הוּא מְגַלֶּה בְּאֹפֶן מְעֻקָּם אֶת הַשֹּׂרֶשׁ הָאֲמִתִּי שֶׁל "חַיָּה שֶׁבִּהוֹדוּ". כִּי כְּבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל, שֶׁהַחַיָּה הִיא בְּחִינַת חַיּוּת עֲצוּמָה שֶׁעַל הַגְּבוּל, שֶׁיְּכוֹלָה לְהִתְגַּלּוֹת אוֹ כְּמַקִּיף דְּקְדוּשָּׁה, אוֹ כְּמַקִּיף דְּטוּמְאָה, וְהַכֹּל תָּלוּי אֵיךְ שֶׁמַּכְנִיסִים אוֹתָהּ לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דְּקְדוּשָּׁה.

וְכָךְ הוּא בְּהִנְדּוּאִיזִם: הַחַיָּה שֶׁבָּהֶם מַרְגִּישָׁה בְּאֵיזוֹ אֹפֶן שֶׁאֵין הַמְצִיאוּת מִסְתַּכֶּמֶת בְּקוֹ אֶחָד פָּשׁוּט, אֶלָּא יֵשׁ רִבּוּי מַדְרֵגוֹת, רִבּוּי כֹּחוֹת, רִבּוּי זְמַנִּים וְגִלְגּוּלִים. רַק שֶׁמֵּאַחַר שֶׁאֵין לָהֶם גִּלּוּי הַתּוֹרָה, וְאֵין לָהֶם הַהַנְהָגָה שֶׁל "אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ", נַעֲשָׂה כָּל הַהַרְגָּשָׁה הָעַמְקָה הַזֹּאת כְּלִי לַעֲבוֹדָה זָרָה, לְאַחֲזַקת הָרִבּוּי כְּמְצִיאוּת עַצְמִית.

וְעַל פִּי זֶה יָבֹן גַּם הָעֹמֶק שֶׁבְּעִנְיַן הָרִבּוּי שֶׁל הָאֱלִילִים עַצְמָם. כִּי לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שִׁלְשָׁה רָאשֵׁי כֹּחוֹת – בּוֹרֵא, מְקַיֵּם, מְכַלֶּה – אֶלָּא שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מִתְפָּרֵט לְרִבּוּי פַּרְצוּפִים וְצוּרוֹת, וְכָל פַּרְצוּף נַעֲשֶׂה כְּאִלּוּ הוּא "אֱלוֹהַּ" בִּפְנֵי עַצְמוֹ. יֵשׁ "דֵּוָות" שֶׁהֵן בְּחִינַת נְקֵבָה, יֵשׁ "אֲוָואטָרוֹת" שֶׁהֵן כְּעֵין הִתְגַּלּוּיוֹת מְשֻׁנּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ כֹּחַ, פַּעַם בְּאָדָם, פַּעַם בְּחַיָּה, פַּעַם בְּצוּרוֹת מְעֻרָבָבוֹת – וְכָל אֵלּוּ נִתְפָּסִים אֶצְלָם כְּמְצִיאוּיוֹת עַצְמִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל אֲלֵיהֶן, לְהַקְרִיב לָהֶן, לְהִדָּבֵק בָּהֶן.

וְהִנֵּה, בְּתוֹרַת הָאֱמֶת, כָּל הָרִבּוּי דְּפַּרְצוּפִים וְהִתְגַּלּוּיוֹת הוּא רַק בְּחִינַת כֵּלִים וּלְבוּשִׁים לְגִלּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ הוּא. אֲבָל כָּאן, מֵאַחַר שֶׁנֶּעְדַּר הָאוֹר הַפְּנִימִי שֶׁל "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ", נַעֲשִׂים הַכֵּלִים עַצְמָם לְמַהוּת, וְהַפַּרְצוּפִים עַצְמָם לֶאֱלִילִים. וְזֶהוּ בְּדִיּוּק הָאֹפֶן שֶׁבּוֹ "אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים" נִתְפֶּסֶת בְּתוֹךְ צִיּוּר שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּמְיוֹן לַקְּדוּשָּׁה – שֶׁהַצּוּרָה הַחִיצוֹנִית דּוֹמָה, אֲבָל הַפְּנִימִיּוּת הִיא הֶפֶךְ גָּמוּר.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּל זֶה מִתְחַבֵּר עִם הַתּוֹדָעָה שֶׁל מַחְזוֹרֵי הַזְּמַן וְהַגִּלְגּוּלִים שֶׁלָּהֶם. כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין אֶצְלָם קַו יָשָׁר שֶׁל "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", אֶלָּא הַכֹּל נִתְפָּס כְּגַלְגַּל חוֹזֵר חֲזָרָה נִצְחִית, נַעֲשָׂה גַּם הָאָדָם עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא חֵלֶק מֵהַגַּלְגַּל הַזֶּה, בְּלִי נְקֻדַּת בְּחִירָה אֲמִתִּית, בְּלִי צִוּוּי אֱלֹקִי שֶׁמַּעֲמִיד אוֹתוֹ בְּמַצָּב שֶׁל אַחֲרָיוּת. וְכֵיוָן שֶׁכָּךְ, הַתַּכְלִית שֶׁלָּהֶם הִיא לִבְרֹחַ מִן הַגַּלְגַּל, לְהִתְבַּלֵּעַ בְּאֵיזוֹ "אַחְדוּת" כְּלָלִית שֶׁאֵין בָּהּ לֹא מְצַוֶּה וְלֹא מִצְוָה, לֹא טוֹב וְלֹא רַע, רַק עֵרְפּוּל כְּלָלִי שֶׁל בְּטוּל הַהַבְחָנוֹת.

וּבֶאֱמֶת, זֶהוּ גַּם שֹׂרֶשׁ הַטָּעוּת בְּעִנְיַן הָאֲחָדוּת שֶׁהֵם מְדַבְּרִים עָלֶיהָ. כִּי בְּתוֹרָתֵנוּ, "ה' אֶחָד" פֵּירוּשׁוֹ אֲחָדוּת פְּשׁוּטָה שֶׁמְּחַיֶּה וּמְקַיֶּמֶת כָּל הָרִבּוּי, וְכָל הָרִבּוּי בָּטֵל אֵצֶל הָאֲחָדוּת וְנַעֲשֶׂה כְּלִי לְגִלּוּיָהּ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן, בְּתִפְיסָתָם, הָאֲחָדוּת הִיא בְּחִינַת מְחִיקַת הָרִבּוּי, בְּטוּל הַצּוּרוֹת, גַּם שֶׁל צֶלֶם אֱלֹקִים שֶׁבָּאָדָם, עַד שֶׁאֵין נִשְׁאָר מָקוֹם לְקִיּוּם מִצְוֹת, לְתוֹרָה, לְדַעַת ה'. וְזֶהוּ לֹא "ה' אֶחָד", אֶלָּא אֲחָדוּת שֶׁמְּבַטֶּלֶת גַּם אֶת הַמְצַוֶּה וְגַם אֶת הַמְצֻוֶּה.

וְעַל פִּי כָּל הַנַּ״ל, נוֹכַל לְהָבִין בְּיוֹתֵר עָמְקָה מַהוּ גֶּדֶר הָרִבּוּי וְהַצּוּרוֹת שֶׁבְּהִנְדּוּאִיזְם. הוּא אֵינוֹ רַק ״רִבּוּי אֱלִילִים״ בְּמֻשָּׂמָע הַפָּשׁוּט, אֶלָּא הוּא הִתְפַּשְּׁטוּת שֶׁל תּוֹדָעַת ״חַיָּה״ בְּלִי שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה דְּתוֹרָה, שֶׁמְּחַפֶּשֶׂת בְּאֹפֶן טִבְעִי אֶת הָאֵין־סוֹף שֶׁבְּמְצִיאוּת, אֶת הָרִבּוּי שֶׁבְּאֵין־סוֹף, אֶת הַמַּחֲזוֹרִים שֶׁבְּאֵין־סוֹף – וּמֵאַחַר שֶׁאֵין לָהּ הַגְדָּרָה דְּקְדוּשָׁה, הִיא נוֹפֶלֶת לְתוֹךְ רִבּוּי פַּנְתֵּיאוֹנִים, רִבּוּי פַּרְצוּפִים, רִבּוּי מַחֲזוֹרִים, שֶׁכֻּלָּם נַעֲשִׂים ״אֱלֹהִים אֲחֵרִים״.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁמַּסְבִּיר אֵיךְ שֶׁבְּתוֹךְ אוֹתוֹ מִבְנֶה עַצְמוֹ יֵשׁ מָקוֹם לְכָל כָּךְ הַרְבֵּה סִפּוּרִים וּמְנַגְּדִים. כִּי כְּשֶׁהָרִבּוּי הוּא בְּקְדוּשָׁה, כָּל פַּרְצוּף וּמַדְרֵגָה יֵשׁ לוֹ גְּדָרוֹ וּמְקוֹמוֹ, וְהַכֹּל נִכְלָל בְּסֵדֶר אֶחָד שֶׁל הִשְׁתַּלְשְׁלוּת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן, כְּשֶׁהָרִבּוּי הוּא בְּטוּמְאָה, בְּלִי הַגְדָּרַת הַתּוֹרָה, נַעֲשֶׂה הַכֹּל כְּעֵין רֶשֶׁת מְעֹרְבֶּבֶת שֶׁל דְּמוּיוֹת, כֹּחוֹת, סִפּוּרִים וְאֱמוּנוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם סֵדֶר פְּנִימִי אֶחָד, רַק מַעֲרֶכֶת שֶׁל ״כֹּחוֹת״ שֶׁצָּרִיךְ לְפַיֵּס אוֹתָם, לְהִוָּהֵר מֵהֶם, לְהִתְדַּבֵּק בָּהֶם – וְזֶהוּ גּוּפָא גֶּדֶר הָעֲבוֹדָה זָרָה.

וְעַל פִּי כָּל זֶה, נוֹכַל לְהָבִין גַּם אֶת הַתַּפְקִיד הַמְיֻחָד שֶׁל הָרִבּוּי הַזֶּה בְּמַהֲלַךְ הַהִסְטוֹרְיָה דְּשִׁבְעִים הָאוּמּוֹת. כִּי מֵאַחַר שֶׁהוֹדּוּ הִיא בְּחִינַת אוּמָּה דְּחַיָּה, וְעוֹד יוֹתֵר – בְּחִינַת חַיָּה שֶׁעַל הַגִּבּוֹל – הֲרֵי כָּל הָרִבּוּי דְּצוּרוֹת וּפַרְצוּפִים שֶׁלָּהּ הוּא כְּעֵין גִּלּוּי שֶׁל כֹּחוֹת צִיבּוּרִיִּים עֲצוּמִים, שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים בְּאוֹרָה / אֲוִירָא שֶׁל כָּל הָאֻזּוֹר. וּכְשֶׁכֹּחוֹת אֵלּוּ נִתְפָּסִים כֵּאלֹהִים – הֲרֵי זֶה מַמָּשׁ ״אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים״ בְּתוֹךְ הַחַיָּה, שֶׁהִיא בְּעֶצֶם מְסֻגֶּלֶת לִהְיוֹת ״מוֹר דְּרוֹר״ כְּשֶׁהִיא נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁמִּתְבָּאֵר בְּדֶרֶךְ רֶמֶז בְּדִבְרֵי חַז״ל עַל ״מַלְכוּת פָּרַס וּמָדַי״ וְכַיּוֹצֵא, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אוּמָּה כֹּחוֹת מְיֻחָדִים שֶׁל חָכְמָה, תַּאֲוָה, גַּאֲוָה וְכוּ', וְכָל אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לִהְיוֹת אוֹ כְּלִי לִקְדוּשָׁה אוֹ כְּלִי לְטוּמְאָה. וּבְהוֹדּוּ, הַכֹּחַ הַמְיֻחָד הוּא דַּוְקָא הַכֹּחַ לְרַבּוֹת צוּרוֹת, לְרַבּוֹת פַּרְצוּפִים, לְרַבּוֹת מַחֲזוֹרִים – וּבְלִי הַגְדָּרַת הַתּוֹרָה, נַעֲשָׂה זֶה לְמָקוֹר הָרִבּוּי דְּעֲבוֹדָה זָרָה בְּתַכְלִית.

אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי, דַּוְקָא מִפְּנֵי כָּךְ יֵשׁ בָּהּ גַּם כֹּחַ מְיֻחָד לְהַהָפֵּךְ לִקְדוּשָׁה, כְּשֶׁהַחַיָּה הַזֹּאת נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל תּוֹרַת מֹשֶׁה. כִּי כְּשֶׁמַּכְנִיסִים אֶת כֹּחַ הָרִבּוּי לְתוֹךְ הַגֶּדֶר שֶׁל ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד״, נַעֲשֶׂה הָרִבּוּי כְּלִי לְגִלּוּי הָאֶחָדוּת, וְכָל הַפַּרְצוּפִים וְהַצּוּרוֹת נַעֲשִׂים כְּמוֹ ״מוֹר דְּרוֹר״ – רֵיחַ קֹדֶשׁ שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָם כְּרֵיחַ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

וְעַל פִּי זֶה יוּבַן, שֶׁכָּל זֶה שֶׁמּוֹצְאִים בְּהִנְדּוּאִיזְם רִבּוּי פַּרְצוּפִים, רִבּוּי זָכָר וּנְקֵבָה, רִבּוּי מַחֲזוֹרִים וְגִלְגּוּלִים – אֵינוֹ מְבַטֵּל חַס וְשָׁלוֹם אֶת הַחָמְרָה שֶׁל עֲבוֹדָתָם, אֶלָּא מַדְגִּישׁ אוֹתָהּ. כִּי כְּכָל שֶׁהַדִּמְיוֹן לַקְּדוּשָׁה הוּא גָּדוֹל יוֹתֵר, כָּךְ הַסִּלּוּף הוּא עָמוֹק יוֹתֵר, וְכָךְ גַּם הַתִּקּוּן שֶׁיָּבוֹא לֶעָתִיד לָבוֹא, כְּשֶׁ״אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה'״, יִהְיֶה בְּגִלּוּי גָּדוֹל יוֹתֵר – שֶׁכָּל הָרִבּוּי דְּצוּרוֹת וּפַרְצוּפִים יִתְבָּרֵר כִּי אֵינוֹ אֶלָּא כְּלִי לְגִלּוּי הָאֶחָדוּת הַפְּשׁוּטָה שֶׁל ״ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד".

ח

אַךְ הִנֵּה, כֵּיוָן שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁכָּל עִנְיַן הַמּוֹר הוּא, שֶׁהַדִּין הֶחָזָק וְהַחַיּוּת הַפְּרוּעָה שֶׁל דַּם חַיָּה נֶהְפָּךְ לְרֵיחַ, צָרִיךְ לְהָבִין: מָהִי הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּהּ נֶהְפָּכִים דָּמִים אֵלּוּ לְרֵיחַ כָּזֶה, עַד שֶׁנַּעֲשִׂים כְּלִי לְהַמְשֵׁךְ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דִּקְדוּשָׁה, וּמִזֶּה נִלְמַד גַּם הַדֶּרֶךְ בִּכְלָלוּת בֵּירוּר עִנְיְנֵי הוֹדּוּ וְהַהִנְדּוּאִיזְם, שֶׁלֹּא עַל יְדֵי אֲכִילָה וְקִלְיטָה פְּנִימִית חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא עַל יְדֵי הַפִּיכָתָם לְרֵיחַ,

לְמַקִּיף, הַמִּתְכַּלֵּל וְנִבְלָע בְּשֶׁמֶן דְּקְדוּשָׁה.

דְּהִנֵּה, בַּהֲלָכָה אָנוּ מוֹצְאִים חִלּוּק בָּרוּר בֵּין אִיסּוּר אֲכִילָה לְאִיסּוּר הֲנָאָה. בְּשַׂר נְבֵלָה וּטְרֵפָה, וּבְכָלָל זֶה כָּל בְּשַׂר בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה, אָסוּר לֹא רַק בַּאֲכִילָה, אֶלָּא גַּם בְּאִיסּוּר הֲנָאָה בְּכַמָּה אוֹפָנִים; אֲבָל לֹא כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא אָסוּר בַּהֲנָאָה. יֵשׁ מִקְרִים שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּתְצוּר מְסָיָם שֶׁל בַּעַל חַיִּים טָמֵא, לֹא לַאֲכִילָה, אֶלָּא לְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ אֲכִילָה כְּלָל – כְּמוֹ עוֹר לְעִיבּוּד, שׁוּמָן לְדֶלֶק, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבְפָרָט מָצִינוּ לְהַדְיָא בָּאַחֲרוֹנִים, וּבַפּוֹסְקִים הַמְבָאָרִים דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, שֶׁעִנְיַן הַמּוֹר – מוּשָׁק – אַף עַל פִּי שֶׁמְּקוֹרוֹ דַּם חַיָּה טְמֵאָה, מִכָּל מָקוֹם, אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָה צוּרָתוֹ, וְנִתְקַפֵּר וְנַעֲשָׂה דָּבָר אַחֵר, מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְרֵיחַ, לְהִתְבַּשֵּׂם בּוֹ, וְאֵין בּוֹ אִיסּוּר הֲנָאָה.

וּלְכָאוֹרָה פְּלֵא: אִם מְקוֹרוֹ דָּם, וְהַדָּם הוּא "הַנֶּפֶשׁ", וְכָל דָּם בְּחַיָּה טְמֵאָה הוּא מְקוֹר הַחַיּוּת דְּטוּמְאָה, אֵיךְ זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה מֻתָּר בַּהֲנָאָה, עַד כְּדֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה נַעֲשֶׂה עַל יָדוֹ "רֵיחַ נִיחוֹחַ", קֹדֶשׁ קָדָשִׁים?

אָךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲלֵק בֵּין שְׁנֵי אוֹפַנֵּי הִתְקַשְּׁרוּת: אֲכִילָה וְרֵיחַ. אֲכִילָה עִנְיָנָהּ הַכְנָסָה פְּנִימִית – שֶׁהַדָּבָר הַנֶּאֱכָל נִכְנָס לְתוֹךְ גּוּף הָאָדָם, נַעֲשֶׂה דָּמוֹ וּבְשָׂרוֹ מַמָּשׁ, וְ"מְזַיֵּן" אֶת נַפְשׁוֹ הַבְּהֵמִית. וְאִם כֵּן, כְּשֶׁמְּדֻבָּר בְּמִקּוֹר חַיּוּת שֶׁל דָּבָר טָמֵא, אִי אֶפְשָׁר לְהַכְנִיסוֹ בִּפְנִימִיּוּת כְּלָל; שֶׁהֲרֵי כָּל גֶּדֶר אִיסּוּר מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת הוּא, שֶׁאֵין בְּכֹחָן לְהִתְהַפֵּךְ וְלִיכָּלֵל בִּפְנִימִיּוּת בִּקְדוּשַׁת נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן רֵיחַ, אֵינוֹ נִכְנָס לַגּוּף כְּמַאֲכָל, אֶלָּא פּוֹעֵל מִבַּחוּץ, כְּכֹחַ מַקִּיף, שֶׁמְּעַנֵּג אֶת הַנֶּפֶשׁ, מַרְחִיבָהּ, מְחַיֶּה אֶת הָרוּחַ, אֲבָל אֵינוֹ נַעֲשֶׂה בְּשָׂרוֹ וְדָמוֹ שֶׁל הָאָדָם.

וּבָזֶה מְבֹאָר מַדּוּעַ דַּוְקָא רֵיחַ מְסֻגָּל לָבוֹא מִמָּקוֹר כָּזֶה נָמוּךְ וְלִהֶתָּפֵךְ לְטוֹב. כִּי מַקִּיף יֵשׁ בּוֹ מַעֲלַת הַבִּטּוּל – אֵין הוּא נִתְפָּס בַּכֵּלִים הַפְּנִימִיִּים, אֶלָּא הוּא עוֹמֵד לְמַעְלָה מֵהֶם; וּמִתּוֹךְ כָּךְ, גַּם כַּאֲשֶׁר מְקוֹרוֹ נָמוּךְ, דַּי בְּמַה שֶּׁיִּתְהַפֵּךְ לְדַרְגַּת רֵיחַ, לְצוּרַת אֲוִירָא וְרוּשֶׁם בִּלְבַד, כְּדֵי שֶׁאֶפְשָׁר יִהְיֶה לְהַעֲלוֹתוֹ וּלְכַלְּלוֹ בִּקְדוּשָׁה. וּכְמִבוֹאָר בַּחֲסִידוּת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁעִנְיָן הָרֵיחַ שַׁיָּךְ לַנְּשָׁמָה הַיְתֵירָה, לְדַרְגַּת מַקִּיף דְּנֶפֶשׁ, וְלָכֵן גַּם בְּשַׁבָּת נוֹטְלִים בְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְהַחֲיוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה הַיְתֵירָה מִסְתַּלֶּקֶת – כִּי הָרֵיחַ נוֹגֵעַ בִּנְקוּדָּה עֲמוּקָה יוֹתֵר מֵהָאֲכִילָה, דַּוְקָא עַל יְדֵי זֶה שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל.

וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַמּוֹר: הַדָּם כְּשֶׁהוּא בְּמַצָּבוֹ הָרִאשׁוֹן – חֹם, זְרִימָה, תְּסִיסָה – אֵין בּוֹ מָקוֹם לְהֶתֵּר; אֲבָל כְּשֶׁ"מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקִרְבָּהּ", וּמִתְיַבֵּשׁ וְנַעֲשֶׂה גּוּשׁ, וְאַחַר כָּךְ מַפְעִילִים עָלָיו חֹם וַעֲשִׂיָּה עַד שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ מוּשָׁק כְּרֵיחַ בִּלְבַד – חֲרֵי שֶׁכְּבָר אֵין זֶה דַּם הַנֶּפֶשׁ, אֶלָּא "אֲוִירָא" הַיּוֹצֵאת מִן הַדָּבָר. זֶהוּ שִׁנּוּי הַצּוּרָה שֶׁבִּלְשׁוֹן הַפּוֹסְקִים נִקְרָא "נִשְׁתַּנְּתָה", שִׁנּוּי מִמַּהוּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, וְעַד שֶׁנִּדּוֹן כְּמְצִיאוּת אַחֶרֶת.

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן הַמָּשָׁל לְעִנְיָנֵנוּ: דַּת הַהִנְדּוּאִיזְם בְּמִבְנֶיהָ, פּוּלְחָנֶיהָ, צַלְמֶיהָ וְסִפּוּרֶיהָ – כָּל זֶה הוּא כְּ"בָשָׂר" וְ"דָּם" שֶׁל חַיָּה טְמֵאָה; אֵין מָקוֹם כְּלָל לְיִשְׂרָאֵל לֶאֱכוֹל מִזֶּה, דְּהַיְנוּ לְהַכְנִיס לְתוֹךְ פְּנִימִיּוּת עֲבוֹדָתוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, שׁוּם מִנְהָג, תְּפִלָּה, צוּרָה, אוֹ שֵׁם אֱלוֹהַּ מִשָּׁם. וְזֶהוּ כְּלָלוּת אִיסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה וְאִיסּוּר "בְּחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ", כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְהַלָּן בַּאֲרִיכוּת. אֲבָל, אֵין

זֶה שׁוֹלֵל שֶׁיִּשָּׁנָם נִיצוֹצוֹת אֱמֶת, נְקוּדּוֹת שֶׁל הַשְׂכָּלָה אוֹ שֶׁל הַרְגָּשַׁת אֱלֹקוּת, הַמְלוּבָּשִׁים בְּכֵלִים מְעוּוָתִים אֵלּוּ. וְהֵרֵי הַנִּיצוֹצוֹת עַצְמָם – חַיּוּתָם מֵאֵת ה' הִיא, רַק שֶׁלְּבוּשִׁים בָּאוּ לְסִלּוּף.

אִם כֵּן, כֵּיצַד נַעֲשֶׂה בֵּירוּרָם? לֹא עַל יְדֵי "אֲכִילָה", שֶׁמְּאַמְּצֶת אֶת צוּרָתָם כְּפִי שֶׁהֵם; אֶלָּא עַל יְדֵי הֲפִיכָתָם לְ"רֵיחַ", שֶׁיּוֹצֵא מֵהֶם וְנִקְלָט בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דִּקְדוּשָּׁה. פֵּירוּשׁ הַדָּבָר בְּרוּחָנִיּוּת: שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבְפָרָט בְּבֵיאוּר עִנְיְנֵי הָאֱלֹקוּת עַל פִּי חָכְמַת הַקַּבָּלָה וְהַחֲסִידוּת, הוּא מַעֲלֶה וּמְבָרֵר גַּם נְקוּדּוֹת חָכְמָה כְּלָלִית וְאִינְטוּאִיצְיוֹת רוּחָנִיּוֹת שֶׁנִּתְגַּלּוּ בְּאוּמּוֹת הָעוֹלָם, וּמַעֲמִידָן עַל מְקוֹמָן הָאֲמִתִּי – תַּחַת "אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ". אָזַי הָאוֹתָן נְקוּדּוֹת חוֹדְלוֹת לִהְיוֹת "בָּשָׂר" שֶׁל דָּת זָרָה, וְהֵן נַעֲשׂוֹת כְּרֵיחַ כְּלָלִי, כְּהַשְׂרָאָה, הַמִּתְכַּלֶּלֶת בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל תּוֹרָה.

וְהִנֵּה, זֶה שֶׁהַנִּיצוֹצוֹת מִתְבָּרְרִים עַל יְדֵי עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל, הוּא יְסוֹד גָּדוֹל בְּתוֹרַת הָאֲרִיזַ"ל וּבְתוֹרַת הַחֲסִידוּת – שֶׁכְּלָלוּת יְרִידַת הַנְּשָׁמוֹת לָעוֹלָם, וּבְפָרָט גָּלוּת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָאוּמּוֹת, הוּא כְּדֵי לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָּׁה שֶׁנָּפְלוּ שָׁם. וְהַבֵּירוּר נַעֲשֶׂה, בְּעִקָּרוֹ, עַל יְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁמַּכְנִיסִים אֶת הֶחָפֵץ הַגַּשְׁמִי אוֹ אֶת הַסִּיטוּאַצְיָה הַחֻמְרִית לְתוֹךְ מַעְגַּל הַקְּדוּשָּׁה. אֲבָל יֵשׁ גַּם בֵּירוּר בְּאוֹפֶן שֵׁנִי, עָדִין יוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נוֹגֵעַ בְּחָכְמָה אוֹ בְּמִדָּה מוּסָרִית שֶׁמּוֹפִיעָה אֵצֶל הַגּוֹיִים, וּמַעֲמִידָהּ עַל פִּי תּוֹרַת ה'.

נִמְצָא, שֶׁהַיַּחַס הַנָּכוֹן לְחָכְמוֹת הָעַמִּים וּלְתַרְבּוּיוֹתֵיהֶם הוּא כְּיַחַס לְשֹׂרֶשׁ דָּמָם – אֵין לֶאֱכוֹל, אֲבָל אֶפְשָׁר לְהַפֵּךְ אֶת נְקוּדַּת הָרֵיחַ. לְדוּגְמָה: הַחֲקִירָה הַפִּילוֹסוֹפִית בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֵצֶל יְוָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, עָסְקָה בִּשְׁאֵלַת הַסִּבָּה הָרִאשׁוֹנָה, בְּמַבְנֶה הַנֶּפֶשׁ, בְּמִדּוֹת הַמּוּסָר. חֲלָקִים מְסֻיָּמִים בְּחֲקִירָה זוֹ נַעֲשׂוּ בְּהֶמְשֵׁךְ כְּלִי לְשִׁמּוּשׁ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל – הָרַמְבַּ"ם וְאַחֲרָיו – כְּדֵי לְבָרֵר אֲמִתּוֹת הָאֱמוּנָה. הֵם לֹא אִימְּצוּ אֶת הַסִּבָּרוֹת כְּמוֹת שֶׁהֵן, וְלֹא קִבְּלוּ עִקָּרֵי דָּתָם, אֶלָּא הִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכֵלִים לוֹגִיִּים, בְּמוּשָׂגִים מְסֻיָּמִים (כְּמוֹ "צוּרָה וְחוֹמֶר", "פּוֹעֵל וְנִפְעָל"), כְּדֵי לְבָאֵר אֶת אַחְדוּת ה' וְהַהַשְׁגָּחָה. בָּזֶה נַעֲשָׂה בֵּירוּר: מִן הַדָּם הַגּוֹיִי נִלְקַח רַק "הָרֵיחַ" – צוּרַת מוּשָׂג, כְּלִי מַחֲשָׁבָה – וְהוּא נִטְבַּל בְּשֶׁמֶן הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית.

וְכֵן בְּעִנְיְנֵי מוּסָר: מָצִינוּ בַּדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאוּמּוֹת הָעוֹלָם מַדְגִּישׁוֹת זְכוּת הָאָדָם, שִׁוְיוֹן, חֶסֶד, שְׁמִירַת טֶבַע הָעוֹלָם. כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל לוֹמֵד מִדָּה זוֹ, אֵינוֹ מְאַמֵּץ אֶת הָאִידֵיאוֹלוֹגְיָה הַכְּלָלִית שֶׁלָּהֶם, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵרֶב רַב שֶׁל טוֹב וָרָע, אֶלָּא מְבָרֵר אֶת הַנְּקוּדָּה שֶׁל חֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַעֲמִיד אֶת הָאֶתִּיקָה עַל יְסוֹד "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ" וְ"וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו". גַּם כָּאן, הָרֵיחַ – אוֹתָהּ רְגִישׁוּת אֱנוֹשִׁית – נִפְרָד מִן הַדָּם שֶׁל הַשְׂקָפָתָם הַכְּלָלִית, וְנַעֲשֶׂה חֵלֶק מֵהָרֵיחַ הַנִּיחוֹחַ שֶׁל תּוֹרַת הַחֶסֶד.

עַל דֶּרֶךְ זֶה, אֶפְשָׁר לְהָבִין גַּם בְּעִנְיְנֵי "הוֹדוּ" בִּפְרָט. בְּהִנְדּוּאִיזְם יֵשׁ רְגִישׁוּת רַבָּה לַנּוֹכְחוּת הָרוּחָנִית בְּתוֹךְ הַטֶּבַע, בְּתִנּוּעַת הַנָּהָר, בָּהָר, בָּעֵץ, בָּאֵשׁ. כְּשֶׁהֵם עוֹבְדִים אֶת הַגִּילּוּס שֶׁלָּהֶם, אֶת הַגַּנְגֶּס וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הֲרֵי זוֹ עֲבוֹדָה זָרָה גְּמוּרָה; אֲבָל עֻצְּם הַהַרְגָּשָׁה שֶׁיֵּשׁ נִיצוֹץ אֱלֹקִי הַחַי בַּכֹּל, שֶׁיֵּשׁ קְדוּשָּׁה בַּמֶּרְחָב, הִיא הַנְּקוּדָּה שֶׁצְּרִיכָה בֵּירוּר. וּכְשֶׁיִּשְׂרָאֵל, מִתּוֹךְ תּוֹרַת

הַחֲסִידוּת, מַעֲמִיק בְּ"לֵית אַתַּר פָּנוּי מִנֵּיהּ", שֶׁ"מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", הוּא מַעֲלֶה וּמְזַכֵּךְ אֶת אוֹתָהּ רְגִישׁוּת, וּמַעֲמִידָהּ עַל מְקוֹמָהּ – לֹא כֵּאלֹהוּת שֶׁל הַנָּהָר, אֶלָּא כְּגִלּוּי אֱלֹקוּת הָאֶחָד בְּכָל הַפְּרָטִים. אָזַי נַעֲשֵׂית הַהַרְגָּשָׁה הַזֹּאת כְּרֵיחַ הַמִּתְקַבֵּל בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל".

וְלֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל מְבָרֶרֶת נִיצוֹצוֹת עַל יְדֵי שִׁמּוּשָׁם הַמּוּדָע, אֶלָּא אֲפִלּוּ בִּלֹא יְדִיעָתוֹ. כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי מְקַיֵּים מִצְוָה בְּמָקוֹם מְסָיָם בָּעוֹלָם, אוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֵפֶץ מְסָיָם לְצוֹרְךְ קְדוּשָׁה, הֲרֵי הוּא מַעֲלֶה עִמּוֹ גַּם נִיצוֹצוֹת שֶׁנִּפְלוּ שָׁם עַל יְדֵי עִסְקֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר, שֶׁכַּאֲשֶׁר יְהוּדִי אוֹכֵל מַאֲכָל מָתָר לְשֵׁם שָׁמַיִם, אוֹ לוֹבֵשׁ בֶּגֶד כְּדֵי לַעֲבוֹד אֶת ה', הִנֵּה כָּל הָעָמָל וְהַיְגִיעָה שֶׁל הַגּוֹי שֶׁזָּרַע, קָצַר, אָרַג וְתָפַר – כָּל זֶה נִכְלָל בַּבֵּירוּר שֶׁעוֹשֶׂה הַיְּהוּדִי. כָּךְ שֶׁהַבֵּירוּר אֵינוֹ רַק בִּנְטִילַת רַעְיוֹנוֹת, אֶלָּא בְּעֶצֶם מְצִיאוּת עַם יִשְׂרָאֵל הַחַי בְּקִדּוּשָׁה בְּתוֹךְ עוֹלָם עָשׂוּי בִּידֵי אוּמּוֹת.

וְכֵן יֵשׁ מַדְרֵגָה שְׁנִיָּה שֶׁל בֵּירוּר – עַל יְדֵי עֶצֶם שֶׁל הָאוּמּוֹת, עַל יְדֵי חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. אֵלּוּ בְּנֵי נֹחַ הַמְקַיְּמִים שֶׁבַע מִצְוֹתֵיהֶם מִתּוֹךְ הַכָּרָה בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, וּמוֹסִיפִים טוֹב וָחֶסֶד בָּעוֹלָם; הֵם עֶצֶם נוֹשְׂאִים חֵלֶק מִן הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל עֶצֶם וּמַעֲלִים אוֹתָם. גַּם עֲבוֹדָתָם הִיא בִּבְחִינַת "רֵיחַ" – אֵין הֵם נִכְנָסִים לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, שֶׁאֵין זֶה עִנְיָנָם, אֲבָל הֵם עוֹשִׂים מַעֲשֵׂיהֶם מִתּוֹךְ מַקִּיף שֶׁל אֱמוּנָה בְּאַחְדוּת ה', שֶׁתָּאִיר עֲלֵיהֶם. בָּזֶה הֵם נַעֲשִׂים כִּבְשָׂמִים הַנִּשְׂרָפִים עַל גַּבֵּי הָאֵשׁ – אֵין הֵם הַמַּאֲכָל עַצְמוֹ, אֲבָל הֵם נוֹתְנִים הָרֵיחַ בְּכָל הַמְּצִיאוּת.

עַל פִּי זֶה יוּבַן, שֶׁכְּשֶׁנְּדַבֵּר לְהַלָּן עַל אֶפְשָׁרוּת בֵּירוּר שֶׁל נְשָׁמוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ לְהִנְדּוֹאִיזְם, אֵין הַכַּוָּנָה חַס וְשָׁלוֹם, שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בְּתוֹךְ אֱלֹהֵיהֶם וְצוּרוֹתֵיהֶם, אֶלָּא לְהֵפֶךְ – שֶׁיַּעַזְבוּ עֲבוֹדָה זָרָה וְיִכָּנְסוּ תַּחַת עֹל שֶׁבַע מִצְוֹת, וְאָז עֶצֶם הָעֲדִינוּת הָרוּחָנִית שֶׁלָּהֶם, הָרְגִישׁוּת לַצּוּרָה, לַמַּחְזוֹרִיּוּת, לַנּוֹכְחוּת בְּכָל פְּרָט – תֵּהָפֵךְ לְרֵיחַ טוֹב בְּקִדּוּשָׁה. וְזֶהוּ עִנְיָן הַמּוֹר: מְקוֹרוֹ דַּם שֶׁל חַיָּה שֶׁבְּהוֹדוּ, וְהֲרֵי דָּם זֶה עֶצֶם אֵינוֹ נֶאֱכָל לְעוֹלָם; אֲבָל כַּאֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לְרֵיחַ וְנִבְלָע בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, נַעֲשֶׂה חֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מִן הַקְּדוּשָׁה הָעֶלְיוֹנָה.

וְעַל פִּי כָּל הָאָמוּר אֶפְשָׁר לְהַגְדִּיר אֶת ה"מּוֹדָה דְּבִירוּר": כָּל כֹּחַ רָחוֹק, כָּל תַּרְבּוּת, כָּל חָכְמָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ נִיצוֹץ אֱמֶת הַמְלוּבָּשׁ בְּקִלְקוּל, אִי אֶפְשָׁר לְבָרְרָהּ עַל יְדֵי כְּנִיסָה גְּמוּרָה לְתוֹכָהּ, כִּי אָז יֵאָבֵד הַהֶבְדֵּל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים; אֶלָּא הַבֵּירוּר נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי שֶׁמּוֹשְׁכִים מִן הַדָּבָר רַק אֶת הָרֵיחַ – אֶת הַנְּקוּדָּה הַדַּקָּה שֶׁל הַשָּׂנְאָה אוֹ מִדָּה – וּמַטִּילִים אוֹתָהּ בְּתוֹךְ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל תּוֹרָה, עַד שֶׁנִּבְלַעַת בּוֹ לְגַמְרֵי. אָז אֵין עוֹד מְצִיאוּת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֶלָּא הוֹסָפָה בְּעוֹמֶק יְדִיעַת ה'.

וְזוֹ הִיא הַהֲכָנָה לַסְּעִיף הַבָּא, שֶׁבּוֹ יִתְבָּאֵר, כֵּיצַד נִרְאֶה בְּפוֹעַל בֵּירוּר כָּזֶה בְּנֶפֶשׁ הַגּוֹי שֶׁנּוֹלַד בְּהוֹדוּ – מָהִי הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּהּ הוּא עַצְמוֹ יָכוֹל לַעֲזֹב אֶת דַּם הַחַיָּה וְלֶהָעָשׂוֹת רֵיחַ נִיחוֹחַ, חֲסִיד אוּמּוֹת הָעוֹלָם, בְּלִי שֶׁיִּכָּנֵס לְמַה שֶּׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וּבְלִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִצְטָרֵךְ, חַס וְשָׁלוֹם, לִטְעוֹם מִדָּם זֶה עַצְמוֹ.

ט׳. דֶּרֶךְ הַזִּכּוּךְ לְנֶפֶשׁ הַהִנְדּוּאִית

וְעַל פִּי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, יֵשׁ לְבָאֵר בְּפָרָטוּת יוֹתֵר, מַה הִיא הַדֶּרֶךְ הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל בֵּירוּר וְתִיקּוּן לְנֶפֶשׁ הַנּוֹלֶדֶת בְּהוֹדוּ, שֶׁנִּטְבְּלָה מִלֵּדוֹתָהּ בְּתוֹךְ רִבּוּי הַצּוּרוֹת וְהַפַּרְצוּפִים שֶׁבְּהִנְדּוּאִיזְם, וְכֵיצַד יָכוֹלָה הִיא לְהֻכָּפֵךְ מִדַּם חַיָּה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ, לִהְיוֹת חֲסִידָה מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם, בְּלִי שֶׁתִּתְבַּלְבֵּל גְּבוּלָהּ עִם יִשְׂרָאֵל וּבְלִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִצְטָרְכוּ, חַס וְשָׁלוֹם, לְהִזָּון מִדַּם זֶה.

דְּהִנְּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, הַתַּרְבּוּת הַהִנְדּוּאִית הִיא מִסּוּג תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה – הַיְנוּ, שֶׁהַחַיּוּת הָרְחוֹקָה, הַמַּקִּיפִית, שֶׁבָּעוֹלָם הָאֱלִיּוֹן, הִשְׁתַּלְשְׁלָה בְּדֶרֶךְ שֶׁנִּתְפַּסָּה בְּצִבְיוֹנָהּ כְּחַיּוּת שֶׁל חַיָּה – חַיּוּת עַצְמִית, עֲצוּמָה, אֲבָל גַּם פְּרָעָה וּמְסֻכֶּנֶת, כְּשֶׁאֵינָהּ נִכְנֶסֶת לִכְלֵי הַתּוֹרָה. וּבְתוֹךְ זֹאת הַתַּרְבּוּת, נִבְרְאוּ נְשָׁמוֹת גּוֹיִים שֶׁהֵם מִטִּבְעָם בַּעֲלֵי רְגִישׁוּת רַבָּה לְאוֹרָה / אֲוִירָא רוּחָנִית, לְכֹחוֹת הָרוּחַ, לְמַחְזוֹרֵי הַבְּרִיאָה וְהַהֲוָיָה, לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בַּטֶּבַע כְּפִי שֶׁהֵם מְדַמִּים אוֹתָהּ.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, כֵּיוָן שֶׁכָּל זֶה הוּא מִבְּחִינַת חַיָּה, וְעוֹד יוֹתֵר – מִבְּחִינַת חַיּוּת גְּבוּלִית, שֶׁהִיא כְּבָר בְּקִרְיבַת אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים, הֵיאַךְ יָכוֹלָה נֶפֶשׁ זוֹ לְהִתְקַן בְּלִי שֶׁתִּתְפֹּל לְתוֹךְ הַחשֶׁךְ שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וּבְלִי שֶׁתִּתְבַּלְבֵּל הַהַבְדָּלָה בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים?

אֲבָל הָעִנְיָן הוּא, שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁהַבֵּירוּר כָּאן אֵינוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַהִנְדּוּאִית תִּשְׁתַּנֶּה לִהְיוֹת כְּמְעַיִן נֶפֶשׁ יִשְׂרְאֵלִית, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁתִּתְבָּרֵר בִּמְקוֹמָהּ וּבְמַדְרֵגָתָהּ, כְּחֶלְקָהּ בְּחֶבֶל הָאֻמּוֹת, כְּחֶלְקָהּ בְּחֶבֶל חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. וְהַבֵּירוּר הוּא, שֶׁהַדִּקּוּת שֶׁבְּחֻשָּׁהּ לָרוּחָנִיּוּת, לַמַּחְזוֹרִים, לְאוֹרָה / אֲוִירָא שֶׁל הַבְּרִיאָה – תִּפָּרֵד מִן הַצּוּרוֹת הַמְקֻלְקָלוֹת שֶׁל פַּנְתֵּיאוֹנִים, דֲּוָות, אֲוָואטָרוֹת וּשְׁאָר פַּרְצוּפִים, וְתִתְלַבֵּשׁ בְּאֻמּוּנָה פְּשׁוּטָה בְּהִ' אֶחָד.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְעֵיל, שֶׁהַיְסוֹד הָרִאשׁוֹן הוּא קַבָּלַת עוֹל שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ, כְּהַכְנָעָה אֱלֹקִית לֵאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְפֶרֶט, שֶׁהָרִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהֶן הִיא אִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה – שֶׁאֵין כָּאן מָקוֹם לְשׁוּתָפוּת כְּלָל, וְאֵין לוֹמַר "גַּם זֶה גַּם זֶה", אֶלָּא צֵאתְיָה גְּמוּרָה מִכָּל אֱלוֹהַּ אַחֵר, מִכָּל צוּרָה וּדְמוּת, מִכָּל מַעֲרֶכֶת שֶׁל רִבּוּי אֱלוֹהוּיוֹת, בֵּין הַגְּבוֹהוֹת וְהַמְּפֻשָּׁטוֹת בֵּין הָעַמְּמִיּוֹת וְהַגַּשְׁמִיּוֹת. וְזֶהוּ הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם שֶׁלּוֹ.

אַךְ עוֹד צָרִיךְ לְהָבִין, כֵּיוָן שֶׁנֶּפֶשׁ זוֹ הִיא מִטִּבְעָהּ מְשָׁכָה לְהִתְבּוֹנְנוּת פְּנִימִית, לְהַשְׁקָטַת הַחוּשִׁים, לְחִפּוּשׂ הָאֶחָדוּת שֶׁבַּכֹּל – הַאִם הַדֶּרֶךְ הִיא לְבַטֵּל כָּל זֶה לְגַמְרֵי, וְלַעֲשׂוֹתוֹ כְּעֵין "אָדָם יָבֵשׁ" שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא קִיּוּם חִיצוֹנִי שֶׁל שֶׁבַע מִצְוֹת?

וְהִנֵּה, כְּבָר נִתְבָּאֵר שֶׁאֵין הַדָּבָר כָּךְ. כִּי הֲרֵי גַּם לְבְנֵי נֹחַ יֵשׁ מָקוֹם שֶׁל יְדִיעַת ה' כְּפִי מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְקִיּוּם מִצְוֹתֵיהֶם, וְיֵשׁ לָהֶם מָקוֹם שֶׁל תְּפִלָּה, שֶׁל שֶׁבַח וְהוֹדָאָה, שֶׁל יִרְאָה וְאַהֲבָה לְפִי כֹּחָם. וְכֵיוָן שֶׁנֶּפֶשׁ זוֹ מְיֻחֶדֶת בְּרִגְישׁוּתָהּ לַמַּקִּיף, לְאוֹרָה / אֲוִירָא שֶׁל הַבְּרִיאָה, לְכֹחוֹת הָרוּחַ, הֲרֵי כְּשֶׁהִיא מְנַקָּה אֶת כֵּלֶיהָ מִצּוּרוֹת הַהִנְדּוּאִיזְם, יָכוֹלָה רְגִישׁוּת זוֹ לְהֻכָּפֵךְ לִכְלִי לַאֻמּוּנָה הַנְּכוֹנָה.

וְזֶהוּ בְּפָרָטוּת הַדֶּרֶךְ:

רִאשׁוֹנָה – בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה. עָלָיו לְקַבֵּעַ בְּלִבּוֹ וּבְדַעְתּוֹ, שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת אֱלֹקִית זוּלַת ה' אֶחָד. כָּל כֹּחוֹת הַטֶּבַע, כָּל מַחְזוֹרֵי הַזְּמַן, כָּל "אֶנֶרְגְיוֹת" אוֹ "שָׂדוֹת" שֶׁהוּא מַרְגִּישׁ – אֵינָם אֶלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל הַבּוֹרֵא, וְאֵין לָהֶם רָצוֹן עַצְמִי כְּלָל. לָכֵן, כָּל דִּבּוּרוֹ, כָּל תְּפִלָּתוֹ, כָּל כַּוָּנָתוֹ – יִהְיוּ מֻפְנִים רַק אֵלָיו יִתְבָּרֵךְ, בְּלִי אִזְכּוּר שֵׁם שֶׁל אֱלוֹהַּ אַחֵר, בְּלִי צִיּוּר צוּרָה כָּלְשֶׁהִי לְנֶגֶד עֵינָיו, אֲפִלּוּ כְּסֶמֶל בִּלְבַד. לֹא "כֹּחַ הַחַיִּים" וְלֹא "הַטֶּבַע" וְלֹא "הָאֱלוֹהוּת" בְּלָשׁוֹן סְתָמָה, אֶלָּא פְּנִיָּה בְּשֵׁם אֱלֹקֵי הָעוֹלָם, בּוֹרֵא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אֱלֹקֵי יִצְחָק וֵאלֹקֵי יַעֲקֹב, כְּפִי מַה שֶּׁהוּא יוֹדֵעַ וּמֵבִין.

שְׁנִיָּה – בְּעִנְיַן הָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב. בֶּן הוֹדוּ רָגִיל בַּעֲבוֹדַת מֶדִיטַצְיָה, בְּהִתְבּוֹנְנוּת פְּנִימִית, בְּהַשְׁקָטַת הַחוּשִׁים כְּדֵי לָחוּשׁ אֶת הָאֶחָדוּת. עִנְיָן זֶה, כְּשֶׁהוּא מֻפְשָׁט מִכָּל צִיּוּרֵי הִנְדּוּאִיזְם וּשְׁמוֹת אֱלֹהֵיהֶם, יָכוֹל לְהֵהָפֵךְ לִכְלִי לְקִיּוּם מִצְוָתוֹ כְּבֶן נֹחַ – לְהַעֲמִיק בְּאַחְדוּת ה', בִּגְדוּלָּתוֹ, בְּרַחֲמָיו, בְּעוֹמֶק הַדִּין וְהַחֶסֶד שֶׁלּוֹ. הוּא יָכוֹל לָשֶׁבֶת בְּדוּמִיָּה, לְעַיֵּן בִּגְדוּלַּת הַבְּרִיאָה, לָחוּשׁ כִּיצַד כָּל רֶגַע שֶׁל קִיּוּם תָּלוּי בִּרְצוֹן ה', וּמִזֶּה לְהִתְעוֹרֵר לְיִרְאָה, לְהַכְנָעָה וּלְהוֹדָאָה. לֹא לְשֵׁם "הִתְמַזְגוּת" בְּיֵשׁוּת עֶלְיוֹנָה בִּלְתִּי־אִישִׁית, אֶלָּא כְּדֵי לַעֲמֹד לְפָנָיו כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ וּכְבֵן לִפְנֵי אָבִיו.

שְׁלִישִׁית – בְּעִנְיַן הַהֶרְגֵּשׁ לַטֶּבַע וְלַמַּחְזוֹרִיּוּת. חֲרֵי רַבּוֹת מִן הַמָּסוֹרוֹת הַהִנְדּוּאִיּוֹת מְלֵאוֹת תּוֹדָעָה שֶׁל עוֹנוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁל גֵּאוּת וָשֶׁפֶל, שֶׁל לֵידָה וּמִיתָה, שֶׁל שִׁיבָה וַחֲזָרָה. בֶּן נֹחַ כָּזֶה, תַּחַת שֶׁיִּרְאֶה בְּמַחְזוֹר זֶה גַּלְגַּל סָגוּר בְּלִי תַּכְלִית, יִרְאֶה בּוֹ אֶת סִדְרֵי הַהַשְׁגָּחָה – "זֶרַע וְקָצִיר, קֹר וָחֹם, קַיִץ וָחֹרֶף" – שֶׁכֻּלָּם עוֹמְדִים עַל פִּי צִוּוּיוֹ שֶׁל ה'. הוּא יִרְאֶה בְּסִבּוּב הַשֶּׁמֶשׁ, בַּיֶּרַח הַמִּתְחַדֵּשׁ, בְּמַחְזוֹרֵי הַמַּיִם וְהָאֲדָמָה – לֹא "אֱלִים" רַבִּים, אֶלָּא דַּרְכֵי גִּלּוּי שֶׁל אַחְדוּתוֹ, הַמַּשְׁגִּיחַ עַל כָּל פְּרָט. כָּךְ תּוֹלִיד בּוֹ הַמַּחְזוֹרִיּוּת אֱמוּן וְקֶבַע, וְלֹא יֵאוּשׁ וְהִשְׁתַּלְטוּת הַגּוֹרָל.

וְעוֹד יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין בְּטוּל הָאֱלִילִים לְבֵין בְּטוּל כָּל צוּרָה שֶׁל טֶקֶס וְרוּחָנִיּוּת. אִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בֶּן נֹחַ לוֹמַר בְּרָכָה לַה' עַל מַאֲכָלוֹ, לְהִתְפַּלֵּל בִּלְשׁוֹנוֹ, לָשִׁיר לְפָנָיו זֶמֶר שֶׁחִבֵּר מֵרֹחַ, לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן בְּכָל יוֹם לְהוֹדוֹת עַל חַסְדֵי ה' וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִמֶּנּוּ. אֲדַרְבָּא, כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן מִתּוֹךְ קַבָּלַת שֶׁבַע מִצְוֹתָיו, חֲרֵי זוֹ עֲבוֹדַת ה' בְּמַדְרֵגָתוֹ.

רַק שֶׁאֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ "דָּת" חֲדָשָׁה מִדַּעְתּוֹ, לְהוֹסִיף מִצְוֹת חֲדָשׁוֹת כְּמִצְוֹת גְּמוּרוֹת, וְלֹא לְחַקּוֹת מִצְוֹת מְיֻחָדוֹת לְיִשְׂרָאֵל – שַׁבָּת, תְּפִלִּין, צִיצִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן – כִּי אָז נַעֲשֵׂית עֲבוֹדָתוֹ עֵרְבוּב וּבִלְבּוּל. עֲבוֹדָתוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת פְּשׁוּטָה וִישָׁרָה, בְּנוּיָה עַל שֶׁבַע מִצְוֹת: אֱמוּנָה בְּאַחְדוּת ה' וְאִסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה, אִסּוּר רְצִיחָה, גְּזֵלָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, בִּרְכַּת ה' (הַיְנוּ אִסּוּר קְלָלָה וְשִׁמּוּשׁ מְבֻזֶּה בְּשֵׁם ה'), וְדִינִים. וּמִתּוֹךְ זֶה הוּא מוֹסִיף תְּפִלָּה, צְדָקָה, חֶסֶד, הַכָּרַת טוֹב, וְכָל מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהַשֵּׂכֶל הַיָּשָׁר וְהַנֶּפֶשׁ הַזַּכָּה מַכִּירִים בָּהֶן.

וּבְעִנְיָן זֶה גּוּפָא, חֲרֵי אֶחָד מֵהַסִּימָנִים שֶׁל בֶּן הוֹדוּ הוּא רְגִישׁוּת עֲמֻקָּה לַסֵּבֶל, לָרָצוֹן שֶׁלֹּא לְהַזִּיק לַבְּרוּאִים. כְּשֶׁרְגִישׁוּת זוֹ נוֹבַעַת מִתּוֹךְ הַכָּרָה בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, הִיא נַעֲשֵׂית יְסוֹד לְמִדַּת הַחֶסֶד וְהָרַחֲמִים הָאֲמִתִּית: הוּא נִזְהָר מִגְּזֵלָה, מִכָּל עֲשִׁיַּת עָוֶל, מִכָּל פְּגִיעָה בַּזּוּלַת; הוּא דּוֹאֵג לַעֲנְיֵי עִירוֹ, לַחוֹלִים, לַחֲלוּשִׁים. אָז מִתְעַלָּה מִדַּת הַחֲמָלָה מִן ה"דַּקָּה" שֶׁל פַּחַד־טֻמְאָה

וְהַמָּנְעוּת בִּלְבַד, אֶל מְסִירוּת־נֶפֶשׁ חִיּוּבִית לַעֲשׂוֹת טוֹב, וּמִתְקַיֵּם בּוֹ "וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת" – שֶׁחֶסֶד שֶׁל אֻמּוֹת כְּשֶׁהוּא לְעַצְמוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת חֵטְא, אֲבָל כְּשֶׁנּוֹשֵׂא הוּא שֵׁם ה' עָלָיו, נַעֲשֶׂה חֶסֶד גָּמוּר.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ "שִׁיר הַלְוִיִּם" – כֵּלִים שֶׁל קוֹל וּמְנַגִּינָה – כֵּן יֵשׁ לְכָל אָמָּה מְנַגִּינָה מְיֻחֶדֶת בַּעֲבוֹדָתָהּ לַה'. אֵין זֶה סוֹתֵר אֶת הָאַחְדוּת, אֶלָּא אַדְרַבָּא – הָאַחְדוּת הָאֲמִתִּית כּוֹלֶלֶת רִבּוּי קוֹלוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד אוֹמֵר "ה' הוּא הָאֱלֹקִים" בְּדַרְכּוֹ. כָּךְ, בֶּן הוֹדוּ זֶה, כְּשֶׁעוֹזֵב הוּא אֶת כָּל הַמְּנַגִּינוֹת הַקּוֹדְמוֹת שֶׁנָּשְׂאוּ שֵׁמוֹת אֱלֹהִים אֲחֵרִים, יָכוֹל הוּא עֲדַיִן לְנַגֵּן; רַק שֶׁהַמִּלִּים וְהַכַּוָּנָה מִשְׁתַּנּוֹת. הוּא יָשִׁיר בִּלְשׁוֹנוֹ שִׁירֵי הוֹדָיָה לַבּוֹרֵא, יְבַטֵּא אֶת חֲוָיָתוֹ מֵעוֹמֶק לִבּוֹ – אֶת תְּחוּשַׁת הָאֶחָדוּת, אֶת רְגִישׁוּתוֹ לַטֶּבַע, אֶת תְּחוּשַׁת הַמַּחְזוֹרִיּוּת – אֲבָל הַכֹּל יִפְנֶה אֶל ה' אֶחָד וְיָחִיד, וְלֹא אֶל שׁוּם צוּרָה אוֹ דְּמוּת.

וּבָזֶה גַּם מִתְבָּאֵר עִנְיַן הַמְּדִיטַצְיָה. כְּשֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת כְּלִי לְהִתְרַחֵק מִמְּציאוּת הָעוֹלָם, לְבַטֵּל אֶת הָ"אֲנִי" בְּאוֹפֶן הַמְּבִיא לִידֵי טִשְׁטוּשׁ הַהַבְחָנוֹת בֵּין טוֹב לְרַע, בֵּין מִצְוָה לַעֲבֵירָה – הֲרֵי זוֹ סַכָּנָה גְּדוֹלָה, וַאֲפִלּוּ יְכוֹלָה לִהְיוֹת פְּתִיחָה לַעֲבוֹדָה זָרָה דַּקָּה. אֲבָל כְּשֶׁבָּנֹ נֹחַ זֶה יוֹשֵׁב וּמִתְבּוֹנֵן בִּגְדוּלַּת ה', בְּמַעֲשֵׂי רֵאשִׁיתוֹ, בְּמְצִיאוּתוֹ הַמְּחַיָּה אֶת הַכֹּל, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מִתְמַלֵּא הוּא יִרְאָה וְאַהֲבָה וּמְקַבֵּל עָלָיו לְקַיֵּם מִצְוֹתָיו – אָז הַמְּדִיטַצְיָה עַצְמָהּ נֶהְפֶּכֶת לְאֶמְצָעִי שֶׁל "דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ" בְּמַדְרֵגָתוֹ.

וְעַל פִּי כָּל הַנַּ"ל, יָבֵן גַּם עִנְיַן חֶלְקוֹ שֶׁל בֶּן הוֹדוּ זֶה בָּעוֹלָם הַבָּא. לֹא נֶאֱמַר שֶׁחֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם נַעֲשִׂים כְּיִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם, וְלֹא שֶׁהֵם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. חֶלְקָם הוּא כְּפִי מַדְרֵגָתָם – כְּנִיצוֹצוֹת שֶׁל מוֹר דְּרוֹר שֶׁנִּבְלְעוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. אֵינָם שֶׁמֶן עַצְמָם, אֶלָּא רֵיחַ הַנִּלְוֶה אֵלָיו. דְּהַיְנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתָם אֵינָהּ עֶצֶם הַכֵּלִים שֶׁעֲלֵיהֶם יוֹרֵד אוֹר הַתּוֹרָה, אֶלָּא אוֹרָה / אֲוִירָא שֶׁל אֱמוּנָה, שֶׁל מוּסָר, שֶׁל רְגִישׁוּת אֱלֹקִית, הַמְרַחֶפֶת סָבִיב כָּל הָאֱנוֹשׁוּת וּמְכַשֶּׁרֶת אוֹתָהּ לְקַבֵּל מַלְכוּת ה' בִּשְׁלֵמוּת בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

וְנִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁהֵבִיא הַהִנְדּוּאִיזְם לָעוֹלָם מִבְּחִינַת רְגִישׁוּת – הַהֶרְגֵּשׁ לְמַחְזוֹרֵי הַטֶּבַע, לַטֶּבַע הַשּׁוֹכֵן בַּכֹּל, לַיְכֹלֶת הַהִתְבּוֹנְנוּת הַפְּנִימִית – אֵינוֹ צָרִיךְ לְהִמָּחֵק מִן הַנֶּפֶשׁ; צָרִיךְ הוּא רַק לַעֲבֹר בְּירוּר. צוּרָתוֹ הַיְשָׁנָה – אֱלוֹהוּיוֹת רַבּוֹת, דְּמוּיוֹת, פְּסָלִים, סִפּוּרֵי מִיתוֹס הַמְנַתְּקִים אֶת הַכֹּחוֹת מִמְּקוֹרָם – צְרִיכָה לְהֵעָקֵר. אֲבָל הַ"דָּם" הַזֶּה, כְּשֶׁהוּא נֶהְפָּךְ לְרֵיחַ, דְּהַיְנוּ כְּשֶׁהוּא נַעֲשֶׂה מַקִּיף שֶׁל אֱמוּנָה בְּאַחְדוּת ה', שֶׁל יִרְאָה וְשֶׁל הַכָּרַת טוֹב, נִבְלָע הוּא בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ, וְנַעֲשֶׂה חֵלֶק מִן הַקְּדוּשָּׁה הַכְּלָלִית.

וְעַל פִּי זֶה מְבֹהֶרֶת גַּם הַהַבְדָּלָה הַגְּמוּרָה בֵּין דֶּרֶךְ בִּירוּר זֶה שֶׁל נֶפֶשׁ הַהִנְדּוּאִית לְבֵין מוֹדֶה דְּבִירוּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כִּי יִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַצְמוֹ; עִנְיָנוֹ הוּא תּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, לֹא רֵיחַ הַבָּא מִבַּחוּץ. וְכָל מַה שֶּׁנּוֹגֵעַ לְרִבּוּי הַצּוּרוֹת וְהַפְּרָצוּפִים שֶׁבְּהִנְדּוּאִיזְם, לְדֵעוֹת וַאֲוָואטָרוֹת, לְכֹחוֹת הָרוּחַ וּלְאוֹרָה / אֲוִירָא שֶׁל תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה – אֵין לוֹ שׁוּם שַׂיָּכוּת לְיִשְׂרָאֵל בְּאֹפֶן שֶׁיְּקַבְּלֵם לְכְלֵי עֲבוֹדָתוֹ. בִּירוּרוֹ הוּא רַק עַל יְדֵי זֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ, בְּבֵית מִקְדָּשׁ חַיָּיו, בְּתוֹרָתוֹ וּבִתְפִלָּתוֹ, וּמִשָּׁם הוּא מֵאִיר עַל כָּל הָעוֹלָם, עַד שֶׁגַּם נְשָׁמוֹת רְחוֹקוֹת אֵלּוּ מוֹצְאוֹת דַּרְכָּן אֶל חֶלְקָן כִּבְשָׂמִים הַנִּשְׂרָפִים לִפְנֵי ה'.

וְעַל פִּי כָּל הַנַּ״ל, נִתְבָּאֵר דֶּרֶךְ הַבֵּירוּר הַמְיֻחֶדֶת לְנֶפֶשׁ הַהִנְדּוּאִית: שֶׁתִּשְׁמֹר גְּבוּלָהּ כְּבַת אוּמּוֹת הָעוֹלָם, תְּקַבֵּל עָלֶיהָ עֹל שֶׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ כַּהֲכָנָעָה לְאֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, תְּנַקֶּה אֶת כְּלֵי רְגִישׁוּתָהּ מִצּוּרוֹת הַהִנְדּוּאִיּוֹם, וְתַהֲפֹךְ אֶת הַדַּקּוּת שֶׁבָּהּ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ שֶׁל אֱמוּנָה, יִרְאָה, חֶסֶד וְהַכָּרַת טוֹב, הַנִּבְלָע בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁל תּוֹרַת מֹשֶׁה וּמִצְוֹתָיו לְכָל בְּנֵי נֹחַ.

י

י.

וְהִנֵּה, אַחַר כָּל הָאֲמוּר בְּעִנְיַן בֵּירוּר נְפָשׁוֹת בְּנֵי הוֹדוּ גּוּפַיְיהוּ, צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּרוּר בִּתְכָלִית שֶׁאֵין מִזֶּה שׁוּם רְשׁוּת וְיִתְרוֹן, חַס וְשָׁלוֹם, לְיִשְׂרָאֵל לִקַּח לְעַצְמוֹ דָּבָר מִן הָעֲבוֹדוֹת הָהֵן, לֹא בְּצוּרָתָן הַגְּלוּיָה וְלֹא בְּרֶמֶזֵיהֶן הַנִּסְתָּרִים. כִּי עִנְיַן הַבֵּירוּר דִּידְהוּ אֵינוֹ אֶלָּא בְּמַה שֶׁנּוֹגֵעַ לְנַפְשָׁם, לְמַדְרֵגָתָם כְּנִשָׁמוֹת דִּבְנֵי נֹחַ; אֲבָל נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל – הֲרֵי הִיא מְצִיאוּת אַחֶרֶת לְגַמְרֵי, וְכָל הִתְעָרְבוּת בְּדַרְכֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם, וּבִפְרָט בְּדַרְכֵי עֲבוֹדָה זָרָה דְּקַדְמוֹנִיּוֹת הַמְּזָרָח, הִיא קִלְקוּל וְלֹא בֵּירוּר.

דְּזֶהוּ פְּשׁוּט בְּרַמְבַּ"ם וּבְהֶלְכָה פְּסוּקָה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, שֶׁיְּסוֹד כָּל הַתּוֹרָה הוּא הַהֶבְדָּלָה הַגְּמוּרָה מֵעֲבוֹדָה זָרָה. הָרַמְבַּ"ם פּוֹתֵחַ הֲלָכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה בִּלְשׁוֹן: יְסוֹד גָּדוֹל הוּא שֶׁלֹּא לַעֲבוֹד זוּלָתוֹ, וְלֹא לְשַׁתֵּף, וְלֹא לַעֲשׂוֹת דָּבָר מִן הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ כָּבוֹד לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְאַפִלּוּ שֶׁלֹּא בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדָה. וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ יוֹרֶה דֵּעָה מְבָאַר בַּאֲרִיכוּת אִיסּוּר פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם – שֶׁאָסוּר לֹא רַק לְהִשְׁתַּחֲווֹת וְלֹא לַעֲבָדָם, אֶלָּא אֲפִלּוּ לֵיהָנוֹת מֵעֶצֶם הָאֱלִיל וּמִמַּשְׁמָשָׁיו, וַאֲפִלּוּ לְשָׁמְרָם וּלְכַבֵּד צוּרָתָם, וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן לוֹמַר שֶׁבְּכֹחַ צוּרָה זוֹ יֵשׁ אֵיזֶה סִיּוּעַ אוֹ הַשְׁרָאָה רוּחָנִית. וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיִּשְׂרָאֵל אָסוּר לוֹ לְהַזְכִּיר שֵׁמוֹת אֱלֹהֵיהֶם בְּדֶרֶךְ שֶׁבַח וּתְהִלָּה, אוֹ לִתֵּן בְּלִבּוֹ יִרְאָה מֵהֶם, אוֹ לִתְלוֹת בְּאֶחָד מֵהֶם הַשְׁפָּעָה פְּרָטִית, אֲפִלּוּ אִם אוֹמֵר שֶׁ"הַשֵּׁם בָּרָאָם" – שֶׁזֶּהוּ גּוּפָא מַה שֶּׁהִגְדִּיר הָרַמְבַּ"ם כְּרֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה זָרָה.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁאֲפִלּוּ בְּמַעֲשִׂים שֶׁאֵין בָּהֶם הַזְכָּרַת שֵׁם אֱלִיל, גָּזְרָה תּוֹרָה: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ" – כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִנְהָג שֶׁלָּהֶם לְתַקֵּף דָּתָם, אוֹ לְסִימָן חִבּוּרָם אֶל אֱמוּנָתָם, אָסוּר לָנוּ לְאַמְּצוֹ. וְזֶהוּ עִנְיַן אִיסּוּר דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי – כָּל מִנְהָג שֶׁאֵין בּוֹ טַעַם שֶׁל רְפוּאָה יְשָׁרָה אוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּשׁוּטָה, אֶלָּא הוּא סוֹד וְסִגּוּלָה וְ"אוֹרָה / אֲוִירָא רוּחָנִית" כְּדַרְכָּם, נֶאֱסָר מִשּׁוּם שֶׁמְּקָרֵב הוּא לְדַעְתָּם וּלְהַרְגָּשָׁתָם. נִמְצָא שֶׁגַּם אִם יֹאמַר יִשְׂרָאֵל: אֵינִי מַאֲמִין בֵּאלֹהֵיהֶם, אֶלָּא לוֹקֵחַ אֲנִי רַק אֶת הַסֶּמֶל, אֶת הַסְּגוּלָה, אֶת הַתְּנוּעָה – הֲרֵי זֶה חֹק הַגּוֹי וְדַרְכֵי הָאֱמוֹרִי, וַהֲלָכָה פְּסוּקָה הִיא שֶׁאָסוּר.

וְעַל פִּי חֲסִידוּת, הַטַּעַם בָּזֶה אֵינוֹ רַק גְּזֵירָה בְּלֹא טַעַם, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁמִּבְנֵה הַנֶּפֶשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמִבְנֵה הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם אֵינָם שָׁוִים. יָדוּעַ מִתּוֹרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְהַבַּעַל הַשֵּׁם לִיטְעוֹב, וּבִפְרָט כַּמְבוֹאָר בַּתַּנְיָא, שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן חֵלֶק אֱלוֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ, הַנִּשְׁפָּעוֹת מִשֹּׂרֶשׁ אַחַד לְגַמְרֵי מֵאֲשֶׁר חַיּוּתָן שֶׁל שִׁבְעִים אוּמּוֹת. וְהַיְינוּ, שֶׁנִּשְׁמַת יִשְׂרָאֵל מְסֻגֶּלֶת לְקַלּוֹט אוֹר אֵין־סוֹף הַמְלוּבָּשׁ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ בְּכֵלִים פְּנִימִיִּים; וְכָל עִנְיָנָהּ הוּא לִהְיוֹת "גּוֹי קָדוֹשׁ" – אוּמָּה שֶׁמְּצִיאוּתָהּ הָעַצְמִית הִיא קְדוּשָׁה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן נִשְׁמוֹת הָאוּמּוֹת, שֶׁעִנְיָנָן עִקָּרִית לִהְיוֹת "חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם" – לְקַיֵּים שֶׁבַע מִצְוֹת

וּלְהָוֹות כְּלִי אֶל תִּיקוּן הַסּוֹבֵב, כְּאוֹרָה / אֲוִירָא וּמַקִּיף סָבִיב. וְאִם כֵּן, כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל יוֹרֵד וְלוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ כֵּלִים שֶׁל אוּמּוֹת, הֲרֵי הוּא מַנְמִיךְ אֶת נִשְׁמָתוֹ מִמַּדְרֵגַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְעֶצֶם מַדְרֵגַת הַבְּשָׂמִים, לֹא עוֹד כְּרֵיחַ נִבְלָע בַּשֶּׂמֶן אֶלָּא כְּשֶׁמֶן הַיּוֹצֵא לְקַבֵּל רֵיחַ מִבַּחוּץ. וְזֶהוּ קִלְקוּל עֶצֶם הַמַּהוּת.

וְהַמָּשָׁל בָּזֶה – מִן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. הֲלָכָה בְּרוּרָה הִיא שֶׁאָסוּר לְכֹהֵן גָּדוֹל לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת עֲבוֹדַת הַיּוֹם, וְאָמְרוּ חֲז"ל: "וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא, שֶׁלֹּא יֵצֵא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְבֵיתוֹ" – וְדָרְשׁוּ בָּזֶה שֶׁאֲפִלּוּ לִדְבָרִים כְּשֵׁרִים, שֶׁאֵין בָּהֶם אִיסּוּר בְּמַהוּתָם, אֵין הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מַנִּיחַ עֲבוֹדָתוֹ בַּמִּקְדָּשׁ כְּדֵי לִלְמֹד אוֹתָם מִבַּחוּץ. כִּי עִנְיָנוֹ לִהְיוֹת כֻּלּוֹ נָתוּן בִּפְנִים, בִּמְקוֹם הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה. וְכָךְ הוּא בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ "מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ": עֲבוֹדָתָם הִיא לַעֲמוֹד בִּפְנִים – בְּתוֹרָה, בִּתְפִלָּה, בְּמִצְוֹת, בְּסִדְרֵי קְדוּשָּׁה שֶׁהוֹרִיד לָנוּ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא – וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ אוֹרָם לְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. וְאִם כֹּהֵן זֶה יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ לְהִסְתּוֹבֵב בַּבָּמוֹת הַחִיצוֹנִיוֹת, לִלְמֹד טִקְסֵיהֶם וְלָחוּשׁ אֶת "רוּחָנִיוּתָם", הֲרֵי זֶה עָזַיבַת הַקֹּדֶשׁ וִירִידָה אֶל הַחוּץ, וְהֲרֵי זֶה סְתִירָה לְעֶצֶם עִנְיַן הַבְּחִירָה בְּיִשְׂרָאֵל וּנְתִינָתוֹ בְּתוֹרַת ה'.

וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, עַל דֶּרֶךְ הַמְּבוֹאָר בְּעִנְיַן הַקְּלִיפּוֹת, שֶׁיֵּשׁ מַדְרֵגוֹת שֶׁבָּהֶן נַעֲשֶׂה הַבֵּירוּר עַל יְדֵי הִתְעַסְּקוּת פְּנִימִית – כְּקִלִּיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁנִּתַּן לֶאֱכָלָה וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בִּקְדוּשָּׁה – וְיֵשׁ מַדְרֵגוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁאֵין בֵּירוּרָן עַל יְדֵי קִירוּב וְהִתְעַסְּקוּת, אֶלָּא עַל יְדֵי דְּחִיָּה וּבִטּוּל בִּלְבַד. וּכְמְבוֹאָר בַּזֹּהַר וּבִכְתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁיֵּשׁ בְּחִינוֹת שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל נוֹגְעִים בָּהֶן כְּלָל, אֶלָּא שֶׁמַּעֲלֵיהֶן נִמְשָׁךְ אוֹר אֱלוֹקִי שֶׁמְּבַטְּלָן מִמֵּילָא. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ" – לֹא שֶׁיִּשְׂרָאֵל יְכַנְּסוּ לְרוּחַ הַטֻּמְאָה כְּדֵי לְבָרְרָהּ, אֶלָּא שֶׁעֶצֶם גִּלּוּי אוֹר ה' לֶעָתִיד לָבוֹא יְבַטֵּל אוֹתָהּ.

וְכֵן הוּא כָּאן: עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל בְּיַחַס לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים קַדְמוֹנִיוֹת – וּבִפְרָט אוֹתָן שֶׁל הַמִּזְרָח, שֶׁבָּהֶן יֵשׁ עֹצֶם שֶׁל דִּמְיוֹן וְרִבּוּי צָרוֹת וְדַקּוּת הַהַרְגָּשָׁה – אֵינָהּ עֲבוֹדָה שֶׁל כְּנִיסָה לִפְרָטֵי דִּמְיוֹנוֹתֵיהֶם וּנְטִילַת תְּנוּעוֹתֵיהֶם וְסִמְלֵיהֶם, אֶלָּא עֲבוֹדָה שֶׁל עֲמִידָה בִּפְנִים וְהַאֲרַת הָאוֹר הַפְּנִימִי עַד שֶׁחֹשֶׁךְ זֶה נָמֵס מֵעַצְמוֹ. אִלּוּ הָיָה מָתֹר לְיִשְׂרָאֵל לִלְבֹּשׁ לְבוּשֵׁיהֶם הָרוּחָנִיִּים שֶׁל הַהִנְדִּים, לוֹמַר מַנְטְרוֹתֵיהֶם בִּלְשׁוֹנָם, לְהִשְׁתַּחֲווֹת בְּצוּרַת הִשְׁתַּחֲוָיָה שֶׁלָּהֶם, רַק "לְשֵׁם שָׁמַיִם" – הֲרֵי זֶה עַצְמוֹ הָיָה אוֹמֵר שֶׁדֶּרֶךְ זוֹ יְכוֹלָה לִהְיוֹת כְּלִי לְאוֹר יִשְׂרָאֵל. וְהֲרֵי זֶה הֶפֶךְ יְסוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁדְּרָכֶיהָ הֵן לְבוּשׁוֹ הַיְחִידִי שֶׁל אוֹר הַנְּשָׁמָה הַיִּשְׂרְאֵלִית.

וּמַה גַּם שֶׁמְּצִיאוּת הַדּוֹר מֵעִידָה עַל סַכָּנָה זוֹ בְּגָלוּי. רָאִינוּ בְּמוּחָשׁ, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּכְנְסוּ לְדַרְכֵי הַמִּזְרָח – אִם עַל יְדֵי יוֹגָה טַקְסִית הַכְּרוּכָה בְּהִשְׁתַּחֲוָיוֹת לְצִיּוּרִים, אִם עַל יְדֵי מַנְטְרוֹת בְּשֵׁמוֹת אֱלֹהֵיהֶם, אִם עַל יְדֵי טִקְסֵי מֶדִיטַצְיָה הַמְּשֻׁתָּתִים עַל בִּטּוּל הַהַבְחָנָה בֵּין טוֹב לְרָע וְהַהַשְׁוָאָה בֵּין כָּל הַכֹּחוֹת – לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לִבְהִירוּת דַּעַת בֶּאֱלוֹקוּת, אֶלָּא שֶׁנֶּחְלַשׁ אֶצְלָם עֶצֶם רֶגֶשׁ הָאֱמוּנָה הַתְּמִימָה בַּה' אֶחָד, נִתְרוֹפְפָה הַשְׁמִירָה עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, נֶחְלְשָׁה הַיִּרְאָה מִפְּנֵי עָווֹן, וְנַעֲשָׂה אֶצְלָם הַכֹּל שָׁוֶה: שַׁבָּת כְּיוֹם חוֹל, צִיצִית כַּחוּט צִבְעוֹנִי, תְּפִלָּה כִּתְנוּעָה פְּנִימִית שֶׁל "אֶנֶרְגְיָה". זֶהוּ בְּדִיּוּק מַה שֶׁקָּרְאוּ חֲז"ל "חָכְמָה בַגּוֹיִם תַּאֲמִין, תּוֹרָה בַגּוֹיִם אַל תַּאֲמִין" – שֶׁהַחָכְמָה כְּשֶׁלְּעַצְמָהּ יְכוֹלָה לְהִתְקַבֵּל וְלִהְיוֹת מְשֻׁעְבֶּדֶת לִקְדוּשָּׁה, אֲבָל כַּאֲשֶׁר עוֹשִׂים מִמֶּנָּה "תּוֹרָה", כְּלוֹמַר דֶּרֶךְ אֱלוֹקִית עַצְמָאִית, נַעֲשֵׂית הִיא עֲבוֹדָה זָרָה.

וּמִסַּעַם זֶה עַצְמוֹ אָסְרוּ הַפּוֹסְקִים אַף מִנְהָגִים שֶׁנִּרְאִים כְּחוּלִּין גְּמוּרִים, כַּאֲשֶׁר הֵם מְסֻמָּנִים בְּחוֹתָם דָּתִי שֶׁלָּהֶם. כְּגוֹן בֶּגֶד, תִּסְפֹּרֶת, סִימָן גּוּפָנִי, תְּנוּעָה מְסֻיֶּמֶת שֶׁל כְּרִיעָה אוֹ יְשִׁיבָה, שֶׁקִּבְּלוּ מַשְׁמָעוּת פּוּלְחָנִית אֵצֶל אוּמָּה מְסֻיֶּמֶת – שֶׁגַּם אִם מִצַּד עֶצֶם הַמַּעֲשֶׂה אֵינוֹ אִיסּוּר, מִכָּל מָקוֹם נַעֲשֶׂה הוּא "חֻקַּת הַגּוֹי", וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַטֵּא שַׁיָּכוּת לְדָתָם, נֶאֱסַר. וְכָל שֶׁכֵּן טְקָסִים גְּלוּיִים כְּגוֹן הַדְלָקַת נֵרוֹת לִכְּנֵי פְּסִילֵיהֶם, הַקָּפַת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם, תְּלִיַּית סְמָלִים בְּבֵיתוֹ שֶׁנֶּחְשָׁבִים אֲצָלָם "שׁוֹמְרִים" – כָּל אֵלּוּ בִּכְלַל אִיסּוּר עֲבוֹדָה זָרָה. וַאֲפִלּוּ אִם יְבַטֵּל בְּלִבּוֹ כָּל מַשְׁמָעוּת אֱלִילִית, הֲרֵי הַמַּעֲשֶׂה עַצְמוֹ נוֹתֵר בִּגְדֶר עֲבוֹדָתָם, וְתוֹרָה אָסְרָתוֹ.

וְכָאן מִתְחַדֵּד הָעִנְיָן שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַצְמוֹ: הֲלָכָה בְּרוּרָה הִיא שֶׁאָסוּר לְאָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לַהֲנָאָתוֹ, וְלֹא לִמְשֹׁחַ בּוֹ הֶדְיוֹטִים, וְלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכֻּנָּתוֹ. וְאַף מִי שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁמֶן בְּרֵיחַ דּוֹמֶה, כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּבָשָׂמִים, עוֹבֵר בְּלָאו. כִּי שֶׁמֶן זֶה מְיֻחָד לַמִּקְדָּשׁ, לַכֹּהֲנִים וְלַמְּלָכִים; אֵינוֹ מַשְׁקֶה הַנִּשְׁתֶּה, וְאֵינוֹ בֹּשֶׂם פְּרָטִי. כָּךְ הוּא גַּם בְּ"שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" הָרוּחָנִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל – תּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ. כָּל נִסָּיוֹן לְהָפֹךְ אֶת תּוֹרַת יִשְׂרָאֵל לְ"תַּעֲרוֹבֶת" עִם רֵיחוֹת זָרִים, לַעֲשׂוֹת לָהּ מִתְכֹּנֶת חֲדָשָׁה שֶׁל "יַהֲדוּת מִזְרָחִית" הַמַּשְׁפָּעַת מִסִּמְלֵי עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי זֶה כְּמוֹהוּ כְּמִי שֶׁמְּעָרֵב דַּם הַחַיָּה בְּתוֹךְ הַשֶּׁמֶן בְּאֹפֶן שֶׁהַדָּם עַצְמוֹ נִשְׁאַר דָּם, וְלֹא רַק רֵיחוֹ. וְזֶהוּ קִלְקוּל הַשֶּׁמֶן – חִלּוּל קְדוּשַּׁת הַתּוֹרָה.

אֲבָל, יוּכַל מִישֶׁהוּ לִטְעוֹן: וַהֲלֹא אָמַרְנוּ לְעֵיל שֶׁיֵּשׁ נִיצוֹצוֹת גַּם שָׁם, וְשֶׁיֵּשׁ מַה לְהִתְרַשֵּׁם מֵרְגִישׁוּתָם אֶל הַטֶּבַע, מִן הַדְּמָמָה, מִן הַהִתְבּוֹנְנוּת. אֲבָל כְּבָר בֹּאַר שֶׁאֵין זֶה שַׁיָּיךְ לְיִשְׂרָאֵל בְּאֹפֶן שֶׁל "לְקִיחָה" מֵאֲצָלָם. יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי – וְאַף מְחוּיָב – לְקַיֵּים מִצְוֹתָיו בְּעִנְיָן פְּנִימִי, עִם כַּוָּנָה וְהִתְבּוֹנְנוּת, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֹחוֹת נַפְשׁוֹ הַטִּבְעִיִּים לִדְמָיָה, לְכִינּוּס הַדַּעַת, לְהַטּוֹת אָזְנוֹ לִשְׁמוֹעַ "קוֹל דְּמָמָה דַקָּה" שֶׁל הַנְּשָׁמָה; אֲבָל כָּל זֹאת מִתּוֹךְ סִפְרֵי קָדְשֵׁנוּ, מִתּוֹךְ דַּרְכֵי הַתְּפִלָּה וְהַהִתְבּוֹנְנוּת שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלֹא מִתּוֹךְ דִּמְיוֹן וְחִקּוּי שֶׁל דַּרְכֵי הָעֲבוֹדָה זָרָה. הַהֶבְדֵּל הוּא אִם הַמֶּדִיטַצְיָה הִיא "דַּע אֶת אֱלוֹקֵי אָבִיךָ וַעֲבָדֵהוּ", הַמְיֻסֶּדֶת עַל פְּסוּקֵי תּוֹרָה וְשֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ, אוֹ שֶׁהִיא רַק תְּנוּעָה נַפְשִׁית כְּלָלִית שֶׁמְּקוֹרָהּ בְּתַרְבּוּת נָכְרִית; הָרִאשׁוֹנָה צָרִךְ גָּדוֹל בַּעֲבוֹדַת ה', הַשְּׁנִיָּה – חֲשָׁשׁ גָּדוֹל שֶׁל הַחְלָקַת הַלֵּב אֶל דֶּרֶךְ נָכְר.

וְעַל פִּי זֶה, יִתְבָּאֵר בְּיֶתֶר בֵּיאוּר מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְעֵיל שֶׁיִּשְׂרָאֵל הוּא "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַצְמוֹ". עִנְיָנוֹ לִהְיוֹת כְּלִי אֶל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי בִּפְנִימִיּוּת, וּמִמֵּילָא כָּל הִתְקָרְבוּת לְ"דַם הַחַיָּה" בְּדֶרֶךְ אֲכִילָה, כְּלוֹמַר בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַפִּיכָה לְכְלִי לְאוֹתָהּ חִיּוּת, הִיא סְתִירָה לְמַהוּתוֹ. בֵּירוּר הַדָּם אֵצֶל יִשְׂרָאֵל הוּא רַק עַל דֶּרֶךְ שֶׁהַדָּם נָהְפָּךְ לְרֵיחַ וְנִבְלָע בַּשֶּׁמֶן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה – דְּהַיְינוּ, שֶׁעֶצֶם עֲמִידָתָם בַּתּוֹרָה וּבַקְּדוּשָׁה פּוֹעֶלֶת מִן הַשָּׁמַיִם בִּירוּר גַּם בְּנַפְשׁוֹת הָרְחוֹקוֹת, מִבְּלִי שֶׁיִּצְטָרְכוּ הֵם עַצְמָם לָצֵאת אֲלֵיהֶן לְקַבֵּל מֵהֶן. בְּזֶה יִפְתַּח הַמָּקוֹם, בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, לְבָא בָּאַחֲרִיתָהּ אֵיךְ עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל בְּמִקְדַּשׁ חַיָּיו וּבְשֶׁמֶן תּוֹרָתוֹ פּוֹעֶלֶת עַל כָּל הָעוֹלָם, עַד שֶׁגַּם הַמּוֹר דְּרוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ נַעֲשָׂה רֵיחַ נִיחוֹחַ, מִבְּלִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִטְעַם מִמֶּנּוּ כְּטוֹעֵם דָּם, חַס וְשָׁלוֹם.

יא

יי״א. מְקֻדַּשׁ יִשְׂרָאֵל כְּמַמְשִׁיחַ הָעוֹלָם

וְהִנֵּה, לְהָבִין יוֹתֵר אֶת גֶּדֶר בֵּירוּר זֶה שֶׁאֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי אֲכִילָה אֶלָּא עַל־יְדֵי רֵיחַ, צָרִיךְ לְעַיֵּן בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – הֵיכָן הוּא פּוֹעֵל, וְעַל אֵי־זֶה אֵבֶר שֶׁל הָעוֹלָם הוּא נִמְשָׁךְ. כִּי לֹא נֶאֱמַר סְתָם שֶׁעָשׂוּ שֶׁמֶן, אֶלָּא שֶׁשֶּׁמֶן זֶה הוּא מִכְלַל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, וְנַעֲשָׂה וְנִגְנַז לְדוֹרוֹת, וְהוּא כְּלִי מַפְתֵּחַ בְּכָל עִנְיַן הַמִּקְדָּשׁ וְהַמַּלְכוּת.

חֲרִי יָדוּעַ לְשׁוֹן חֲז"ל וְהַמִּדְרָשִׁים שֶׁהַבַּיִת הַמִּקְדָּשׁ הוּא לֵב הָעוֹלָם. לֹא רַק מָקוֹם מֶרְכָּזִי מִבְּחִינָה גֵּיאוֹגְרָפִית, אֶלָּא נְקוּדַּת הַלֵּב מַמָּשׁ מִבְּחִינַת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת: מִמֶּנּוּ חַיּוּת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִמֶּנּוּ שֶׁפַע לְכָל הַנִּבְרָאִים. כְּמוֹ שֶׁלֵּב שְׁבְּגוּף הָאָדָם הוּא הַפּוֹעֵל הֲפָצַת הַדָּם בְּכָל הָאֵיבָרִים, אַף שֶׁאֵין הַדָּם מִתְהַוֶּה בַּלֵּב, אֶלָּא הַלֵּב רַק דּוֹחֲפוֹ וּמוֹלִיכוֹ, כָּךְ הַמִּקְדָּשׁ – אֵין הוּא מְקוֹר הַבְּרִיאָה, שֶׁהֲרֵי "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" קוֹדֶם בִּנְיַן הַבַּיִת, אֲבָל הוּא נְקוּדַּת הָרִיכּוּז שֶׁבָּהּ נֶאֱסָף כָּל חַיּוּת הָעוֹלָמוֹת כְּדֵי לְהִשָּׁלַח מֵחָדָשׁ בְּדֶרֶךְ מְתוּקָּנֶת.

וְעַל־פִּי זֶה יֵשׁ לְהָבִין עִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם "אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם" – "מִכֶּם וְלֹא כָּלְכֶם", וְיָדוּעַ מִתּוֹרַת הַחֲסִידוּת שֶׁכָּל קָרְבָּן מְקָרֵב וּמַעֲלֶה שֶׁפַע לֹא רַק לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְגַם לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם. שֶׁכֵּן כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מַקְרִיבִים כַּסֵּדֶר, מִתְמַתְּקִים הַדִּינִים בְּכָל הַשָּׁרָשִׁים, עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה "נִיחוֹחַ לַה'", וּמִמֵּילָא כָּל הַמְּצִיאוּת כֻּלָּהּ נִיזוֹנֶת מִן הָרֵיחַ הַזֶּה. זֶהוּ עִנְיַן "וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה" – שֶׁבִּרְכָתָם שֶׁל כָּל הָעַמִּים תְּלוּיָה בַּעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל בַּמִּקְדָּשׁ.

וּבַנָּבִיא נֶאֱמַר "כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים". פֵּירוּשׁ, שֶׁאַף כִּי הַמִּקְדָּשׁ הוּא מְקוֹם עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְבַד, מִכָּל מָקוֹם סוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, וּבְשֹׁרֶשׁ הַכַּוָּנָה, הוּא נַעֲשֶׂה מְקוֹם תְּפִלָּה גַּם לָאוּמּוֹת. לֹא שֶׁיָּקִימוּ שָׁם עֲבוֹדָתָם הַפָּרָטִית, חַס וְשָׁלוֹם, אֶלָּא שֶׁכָּל פְּנִיָּה אֲמִתִּית שֶׁלָּהֶם אֶל הָאֱלֹקוּת תַּעֲבֹר דֶּרֶךְ אוֹתוֹ "לֵב". כְּשֵׁם שֶׁאֵין אֵבֶר בַּגּוּף שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל דָּם מִן הַלֵּב, אֲבָל אֵין הָאֵבֶר נַעֲשֶׂה לֵב, אֶלָּא נִשְׁאַר אֵבֶר יָד, אֵבֶר רֶגֶל וְכַדּוֹמֶה, כָּךְ גַּם הָעַמִּים – לֶעָתִיד לָבוֹא יִתְפַּלְלוּ וְיַעַבְדוּ אֶת ה', אֲבָל אֵין הֵם נַעֲשִׂים "יִשְׂרָאֵל", אֶלָּא מְקַבְּלִים אֶת חַיּוּת עֲבוֹדָתָם מִן הַמִּקְדָּשׁ, לֵב הָעוֹלָם.

וְנִמְצָא, שֶׁשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁהוּא כְּלִי הַיְסוֹד שֶׁל כְּהֻנָּה וּמַלְכוּת, פּוֹעֵל בְּרֹאשׁ וָרֹאשׁוֹנָה בְּאוֹתוֹ לֵב. שֶׁעַל־יָדוֹ נִמְשָׁכִים הַכֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם, וְהַמְּלָכִים לְמַלְכוּתָם, וּכְלֵי הַמִּקְדָּשׁ לִקְדֻשָּׁתָם. וְהֲרֵי הַכֹּהֵן הוּא שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר לַעֲבוֹדָה, וְהַמֶּלֶךְ – "לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל" בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת, וּכְלֵי הַמִּקְדָּשׁ – צְנוֹרוֹת לְהַמְשָׁכַת הַשְׁכִינָה. וּלְפִי זֶה, כָּל מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הִיא, כִּבְיָכוֹל, חִבּוּר שֶׁל לֵב הָעוֹלָם עִם אֵבֶר נוֹסָף בְּגוּף הָאוּמָּה, כְּדֵי שֶׁעַל־יָדוֹ יוּכַל הַלֵּב לְהַזְרִים חַיּוּתוֹ לְכָל הַמְּצִיאוּת.

וּמְבֹהָן שֶׁדָּבָר זֶה קָשׁוּר גַּם עִם עִנְיַן מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, הַנִּמְשָׁח בְּשֶׁמֶן זֶה (אוֹ בְּדִמּוּתוֹ בְּרוּחָנִיּוּת), שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו "וּמָלְכוּ מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ". אֵינָהּ זוֹ מַלְכוּת פּוֹלִיטִית בִּלְבַד, אֶלָּא הִתְגַּלּוּת מַהוּתִית שֶׁל לֵב הָאֱלֹקוּת בְּתוֹךְ הָעוֹלָם, בְּאוֹפֶן שֶׁגַּם אוּמּוֹת הָעוֹלָם מַכִּירִים בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנֶיךָ". וְזֶהוּ מֶלֶךְ שֶׁנִּמְשַׁח בְּאוֹתוֹ שֶׁמֶן הַכּוֹלֵל כְּבָר בְּתוֹכוֹ אֶת בֵּירוּר הַ"מוֹר" שֶׁבְּהוֹדוּ – הַיְינוּ, שֶׁגַּם הֲנָהֲגַת הָעַמִּים הָרְחוֹקִים, וּבְכָלָל זֶה אוּמּוֹת הַמִּזְרָח, מֻכְרַחַת לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ צִנּוֹר יִשְׂרְאֵלִי זֶה; כִּי אֵין מַלְכוּתוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ רַק עַל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הוּא "מוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם" בְּאוֹפֶן שֶׁל "אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה'".

אַךְ עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין: מָה מוֹסִיף בָּזֶה עֶצֶם עִנְיַן הַשֵּׁמֶן? מַדּוּעַ לֹא דַּי בְּכָךְ שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הוּא לֵב הָעוֹלָם וַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת מַשְׁפִּיעָה עַל הַכֹּל, לָמָּה נָחוּץ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְעוֹד שֶׁמֶן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טִפָּה אַחַת שֶׁל דַּם חַיָּה מִן הַקָּצֶה הָרָחוֹק שֶׁל הָעוֹלָם?

אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא, שֶׁשֶּׁמֶן עִנְיָנוֹ פְּנִימִיּוּת. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר לְעֵיל, שֶׁהַשֶּׁמֶן חוֹדֵר בַּכְּלִי וּמְרַכֵּךְ, וְאֵינוֹ נִשְׁאָר עַל פְּנֵי הַשָּׁטַח, אֶלָּא מִשְׁתַּלֵּב בְּטִבְעוֹ. כָּךְ גַּם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – עִנְיָנוֹ הַמְשָׁכַת פְּנִימִיּוּת הָאֱלֹקוּת אֶל תּוֹךְ מְצִיאוּת הַכֵּלִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ הֵם עַצְמָם "מְשׁוּחִים", כְּלוֹמַר חֲדוּרִים בַּשֵּׂכֶל הֶחָדָשׁ וּבַהִוָּהוּת הֶחֲדָשָׁה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם. כֹּהֵן שֶׁנִּמְשַׁח אֵינוֹ רַק מְקַבֵּל רְשׁוּת חִיצוֹנִית לַעֲבוֹד, אֶלָּא נַעֲשֶׂה "אִישׁ קָדוֹשׁ" בְּעֶצֶם מְצִיאוּתוֹ. מֶלֶךְ שֶׁנִּמְשַׁח אֵינוֹ רַק מְקַבֵּל סַמְכוּת לִשְׁלוֹט, אֶלָּא נַעֲשֶׂה "לֵב כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל" בְּהַגְדָּרָה עַצְמִית.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, כְּשֶׁאוֹמְרִים שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הוּא לֵב הָעוֹלָם, צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁתֵּי בְּחִינוֹת: עֶצֶם נְקוּדַּת הַלֵּב, שֶׁהוּא מְקוֹם הַשָּׁרַאת הַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה מִכָּל הִתְחַלְּקוּת, וְזֶהוּ עִנְיָן הָאָרוֹן וְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים; וּבְחִינַת הַלֵּב כְּפוֹעֵל דָּם בְּכָל הָאֵיבָרִים, שֶׁהוּא עַל־יְדֵי הַכֵּלִים וְהָעֲבוֹדוֹת, כֹּהֲנִים וּמְלָכִים, רְחָבָה וְעֶזְרַת נָשִׁים וְכוּ'. שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פּוֹעֵל בְּעִיקָּר בַּבְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה – לַעֲשׂוֹת מִן הַלֵּב מָקוֹר חַיּוּת מִתְפַּשֵּׁט, לֹא רַק נְקוּדָּה סְגוּרָה. וְלָכֵן אֵינוֹ נִשְׁפָּךְ עַל הָאָרוֹן הַגָּנוּז, אֶלָּא דַּוְקָא עַל כֵּלִים, כֹּהֲנִים וּמְלָכִים – עַל צַד הַהִתְפַּשְּׁטוּת.

וּמִזֶּה יוּבַן גַּם עִנְיָן זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּהֲלָכָה: שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה נַעֲשָׂה פַּעַם אַחַת בִּלְבַד בִּימֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ וְנִשְׁאַר לְדוֹרוֹת עַד שֶׁגְּנָזוּהוּ. הֲלָכָה הִיא שֶׁאֵין עוֹשִׂין עוֹד שֶׁמֶן כָּזֶה לְעוֹלָם, וְכָל הָעוֹשֶׂה כָּמוֹהוּ חַיָּב. כִּי עִנְיָנוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶן הוּא הַמְשָׁכָה חַד־פַּעֲמִית שֶׁל מַהוּת כְּלוֹלֶלֶת, שֶׁאֵינָהּ נִתֶּנֶת לְשִׁכְפּוּל. מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁהוּא "רַעְיָא מְהֵימְנָא", כָּלַל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְכָל הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְעָשָׂה מֵהֶם שֶׁמֶן אֶחָד; וּמִשָּׁם וָאֵילָךְ, כָּל מְשִׁיחָה לְאוֹרְךְ הַדּוֹרוֹת אֵינָהּ אֶלָּא גִּילּוּי פְּרָטִים מֵאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה אֶחָד.

וּבִפְרָט לְפִי מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר שֶׁכָּל הַבְּשָׂמִים, וּבִכְלָל זֶה הַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ, נִכְלְלוּ בְּשֶׁמֶן זֶה, יוֹצֵא שֶׁהָאִינְטֶגְרַצְיָה שֶׁל כָּל הָרֵיחוֹת, כּוֹלֵל הָרֵיחַ הָרָחוֹק וְהַמְסָכָּן בְּיוֹתֵר, נַעֲשְׂתָה פַּעַם אַחַת, כְּמַעֲשֶׂה רִאשׁוֹנִי שֶׁאֵין אַחֲרָיו. מֵאָז וָאֵילָךְ – אֵין עוֹד מְצִיאוּת שֶׁל "לְקִיחַת" דַּם הַחַיָּה מֵחָדָשׁ, חַס וְשָׁלוֹם; כָּל מַה שֶּׁמִּצְטָרֵף וּמִתְבָּרֵר מִן הָעוֹלָם אֵינוֹ אֶלָּא מִתְגַּלֶּה כִּנְכָלָל כְּבָר בְּמַעֲשֶׂה מֹשֶׁה. וְזֶהוּ עֶצֶם הַבִּטּוּי לְכָךְ שֶׁהַבִּירוּר הָאֲמִתִּי נַעֲשֶׂה מִלְמַעְלָה, בְּמַעֲשֶׂה נְבוּאִי־מְשִׁיחִי, וְלֹא עַל־יְדֵי הִתְנַסּוּת מְחֻדֶּשֶׁת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלַם הָאוּמּוֹת.

וּמִכָּאן עֹמֶק הָרֶמֶז בַּמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ: שֶׁהֲרֵי הוֹדוּ, כְּנ"ל, מְסַמֶּלֶת אֶת הַקָּצֶה הַמִּזְרָחִי, אֶת קְצֵה הָעוֹלָם וְהַתַּרְבּוּת הָרְחוֹקָה בְּיוֹתֵר. וְהִנֵּה דַּוְקָא מִשָּׁם נִלְקַח דַּם חַיָּה אַחַת, נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ רֵיחַ, וְנִכְלַל בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁהוּא קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. וּמִשָּׁעָה שֶׁנִּכְלַל שָׁם – שׁוּב אֵין צָרְךְ וְאֵין רְשׁוּת לְיִשְׂרָאֵל לָשׁוּב וְלְהִתְעַסֵּק בְּדָמוֹ; כָּל עִנְיָנָם אֵינוֹ אֶלָּא לְהַשְׁפִּיעַ מִן הַשֶּׁמֶן הַחוּצָה, שֶׁיִּהְיֶה רֵיחוֹ נוֹדֵף עַד סוֹף הָעוֹלָם. כְּמוֹ בְּשֶׁמֶן גַּשְׁמִי: טִפָּה קְטַנָּה שֶׁל בְּשָׂמִים נִבְלַעַת בַּשֶּׁמֶן, וְאַחַר־כָּךְ דַּי בִּמְשִׁיחַת מֶלֶךְ אֶחָד אוֹ כֹּהֵן אֶחָד, וְרֵיחוֹ נִמְשָׁךְ עַל כָּל הַסְּבִיבָה.

עַל־פִּי יְהֹוָה גַּם עִנְיַן הַקְּרְבָּנוֹת כְּמָשָׁל נוֹסָף: הַקְּרְבָּן עוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, הָעָשָׁן עוֹלֶה לְמַעְלָה, וְהָרֵיחַ מִתְפַּשֵּׁט לְכָל הָרוּחוֹת. אֲבָל הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ נַעֲשֵׂית הַהַעֲלָאָה בְּפוֹעַל הוּא נְקוּדָה אַחַת – הַמִּזְבֵּחַ. מִשָּׁם נַעֲשָׂה "רֵיחַ נִיחוֹחַ" לַכֹּל. כֵּן הוּא גַּם בְּרוּחָנִיּוּת: יִשְׂרָאֵל, וּבְעִיקָּרָם הַכֹּהֲנִים וְהַמְקֻדָּשׁ, הֵם מָקוֹם הַשְׁרָפָה וְהַהַעֲלָאָה; וְאִלּוּ הָעַמִּים – מְקַבְּלִים אֶת הַ"רֵיחַ", אֶת תּוֹצָאוֹת הָהִתְעַלּוּת, כָּל אֶחָד בִּמְקוֹמוֹ. הֵם אֵינָם עוֹלִים בְּעַצְמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא נֶהֱנִים מִן הָרֵיחַ שֶׁזֶּה פּוֹעֵל בָּעוֹלָם.

וְהִנֵּה לֶעָתִיד לָבוֹא, כְּשֶׁיִּתְגַּלֶּה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְיִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, נֶאֱמַר "וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה". אָז יִתְבָּרֵר לְמַפְרֵעַ שֶׁכָּל הָעַמִּים, וְכָל הַתַּרְבֻּיּוֹת, וַאֲפִלּוּ אוֹתָן שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה גְּמוּרָה, הָיוּ מְצִיאוּת שֶׁל "דָּם" הַמְמַתִּין לְבֵירוּרוֹ בְּרֵיחַ. כָּלוּל הָיָה בְּשָׁמָּן הַמִּשְׁחָה הָרִאשׁוֹן, אֶלָּא שֶׁהַדָּבָר הָיָה בְּהֶעְלֵם; עַל־יְדֵי מְשִׁיחַת הַמָּשִׁיחַ יִתְגַּלּוּ כָּל הַכֹּחוֹת הָאֵלּוּ כְּרֵיחַ נִיחוֹחַ, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, תַּחַת מַלְכוּת ה' הָאַחַת.

וְעִנְיַן זֶה עַצְמוֹ הוּא הַכָּנָה לְבֵיאוּר עָמוֹק יוֹתֵר – אֲשֶׁר לְפִי זֶה יוֹצֵא, שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ נִכְלָל בְּמִקְרֶה בַּשֶּׁמֶן, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גֶּדֶר מְיֻחָד, שֶׁהוּא רֶמֶז לְמַדְרֵגָה שֶׁל נִיצוֹצוֹת מְיֻחָדִים, הָרְחוֹקִים בְּיוֹתֵר, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם תַּפְקִיד עַצְמִי בְּגִלּוּי שֵׁם ה' בִּשְׁלֵימוּתוֹ. בְּחִינָה זוֹ, שֶׁל "נִיצוֹצֵי גְּבוּל" וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, עוֹד צְרִיכָה בֵּיאוּר בְּפָנֵי עַצְמָהּ, אֵיךְ שֶׁדַּוְקָא הַקְּצָווֹת וְהַגְּבוּלוֹת הַחֲדִים בְּיוֹתֵר הֵם חֵלֶק מִן הַתָּכְנִית הָאֱלֹקִית, וְאֵיךְ שֶׁמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ נַעֲשָׂה סֵמֶל לְאוֹתָם כֹּחוֹת קְצוֹנִיִּים, שֶׁאֵינָם נֶאֱכָלִים לְעוֹלָם אֲבָל מְכָרָחִים לְהֶהָפֵךְ לְרֵיחַ. בְּזֶה יִתְבָּאֵר בְּעֶזְרַת ה' בַּבָּא, בְּבֵאוּר עִנְיַן "נִיצוֹצֵי הַגְּבוּל" וְעִנְיָנוֹ שֶׁל אֲבַרְקְסוֹס בָּאוּמוֹת.

יב

וְהִנֵּה, עַל פִּי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, שֶׁעִנְיַן הוֹדוּ וְהַמּוֹר שֶׁבָּהּ, וְכֵן עֶצֶם מְצִיאוּתָן שֶׁל תַּרְבּוּיוֹת מְרָחָקוֹת, אֵינָנוּ מִקְרֶה צַדִּי בִּלְבַד, אֶלָּא רֶמֶז לְמַהֲלָךְ אֱלֹקִי כְּלָלִי – צָרִיךְ לְהָבִין בְּעֹמֶק יוֹתֵר: מַהוּ עֶצֶם הַגֶּדֶר שֶׁל אוֹתָן מַדְרֵגוֹת קָצֶה, אוֹתָן כֹּחוֹת שֶׁאֵינָן נִכְנָסִים אֶל תּוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְאַף עַל פִּי כֵן נִרְמָז שֶׁהֵן מְכָרָחוֹת לִהְיוֹת נִכְלָלוֹת בְּרֵיחַ הַמִּשְׁחָה? אִם יֵשׁ בָּהֶן נְקוּדַּת אֱמֶת עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁנַּעֲשֵׂית מֶרְכִּיב בַּשֶּׁמֶן הַקֹּדֶשׁ, לָמָּה אֵינָן מִתְגַּלּוֹת בִּפְנִימִיּוּת בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל? וְאִם הֵן שַׁיָּכוֹת לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֵיךְ שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שַׁיָּכוּת כָּל־שֶׁהִיא לְשֵׁם ה' בִּשְׁלֵימוּתוֹ?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה – וְיֵשׁ לוֹמַר בְּדֶרֶךְ חִדּוּשׁ, אֲבָל מְיֻסָּד עַל דַּרְכֵי הַחֲסִידוּת – שֶׁאוֹתָם כֹּחוֹת שֶׁדִּבַּרְנוּ עֲלֵיהֶם עַד עַתָּה, הוֹדוּ, הַהִנְדּוּאִיזְם, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם, שַׁיָּכִים לְסוּג מְיֻחָד בְּתוֹךְ כְּלָלוּת עִנְיָן בִּירוּר הַנִּיצוֹצוֹת, שֶׁנִּקְרָא בִּלְשׁוֹן דְּנַפְשִׁין "נִיצוֹצֵי גְּבוּל". לֹא רַק נִיצוֹצוֹת שֶׁיָּרְדוּ לְתוֹךְ קְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁעִנְיָנָם לְהִתְבָּרֵר עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת בִּפְנִימִיּוּת, וְלֹא רַק נִיצוֹצוֹת שֶׁנָּפְלוּ לִשְׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת שֶׁעִנְיָנָם בְּטוּל וַעֲלִיָּה כְּלָלִית לֶעָתִיד לָבוֹא, אֶלָּא בְּחִינָה שְׁלִישִׁית: נִיצוֹצוֹת שֶׁל קָצֶה, שֶׁמִּצַּד עֶצֶם מַהוּתָם הֵם בְּטוּי קִיצוֹנִי שֶׁל אֶפְשָׁרוּת אֱלֹקִית, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהִכָּנֵס כְּלָל לְתוֹךְ כְּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּי, וְרַק מִן הַחוּץ, כְּרֵיחַ, יְכוֹלָה לִהְיוֹת חֵלֶק מִן הַשְּׁלֵימוּת.

שֹׁרֶשׁ הַדָּבָר בְּרֶמֶז הַתּוֹרָה עַצְמָם: יָדוּעַ מַה שֶּׁמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת בְּעִנְיַן כְּרוּבִים לְעֻמַּת עֵגֶל הַזָּהָב. הַכְּרוּבִים שֶׁעַל הָאָרוֹן הֵם תִּינוֹק וְיַלְדָּה, דְּמוּת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, עִם כְּנָפַיִם, עוֹמְדִים עַל מִכְסֵה הָאָרוֹן, וּמִבֹּאר בַּזֹּהַר וּבְרַשׁ"י שֶׁהֵם רָמְזוּ לְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְהֵרֵי מִצַּד הַחִיצוֹנִיּוּת – מַה בֵּין דְּמוּת שֶׁל בַּעֲלֵי־חַיִּים פְּרוּשֵׁי כְּנָפַיִם עַל גַּבֵּי מָקוֹם קָדוֹשׁ, לְבֵין עֵגֶל עָשׂוּי זָהָב, שֶׁגַּם בּוֹ יֵשׁ צוּרָה שֶׁל בַּעַל־חַיִּים? אֶלָּא שֶׁכָּל הַהֶבְדֵּל הוּא: הָאִם הַצוּרָה עוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ הַכֵּלִים שֶׁל תּוֹרָה, עַל גַּבֵּי הָאָרוֹן שֶׁבּוֹ לוּחוֹת הַבְּרִית, אוֹ שֶׁהִיא נִצֶּבֶת לְעַצְמָהּ, מְנֻתֶּקֶת מִן הָאָרוֹן, בְּמִרְחָב חִיצוֹן שֶׁל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. אוֹתוֹ כֹּחַ שֶׁל צוּרָה, שֶׁל דְּמִיּוֹן, שֶׁל חַיּוּת בִּצְוּרַת בְּהֵמָה – כְּשֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ כְּלִבּוּשׁ לְגִלּוּי שֵׁם ה', נַעֲשֶׂה כְּרוּבִים; וּכְשֶׁהוּא נִתְפָּס כְּמְצִיאוּת לְעַצְמוֹ, נַעֲשֶׂה עֵגֶל הַזָּהָב, עֲבוֹדָה זָרָה.

וּמִכָּל־מָקוֹם, אַף שֶׁהָעֵגֶל הוּא חֵטְא חָמוּר בְּיוֹתֵר, מִכָּל־מָקוֹם מְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁכֹּחַ הָעֵגֶל שָׁרְשׁוֹ גָּבוֹהַּ מְאֹד. דְּהַיְינוּ, שֶׁהַצֹּרֶךְ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת צוּרָה, לַחֲזוֹת בְּהִתְגַּלְמוּת אֱלֹקִית מוּחֶשֶׁת, לֹא בָּא מִשֶּׁקֶר גָּמוּר, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁקַּיֶּמֶת אֶפְשָׁרוּת עֶלְיוֹנָה, שֶׁבֶּעָתִיד יִתְגַּלּוּ מַדְרֵגוֹת שֶׁל אֱלֹקוּת גַּם בְּכֵלִים גַּשְׁמִיִּים. אֶלָּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל הִקְדִּימוּ אֶת הַשָּׁעָה, וְהוֹצִיאוּ לַפֹּעַל אֶפְשָׁרוּת זוֹ מִחוּץ לִכְלֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה – וְנַעֲשָׂה מִזֶּה עֵגֶל הַזָּהָב.

וְכֵן הוּא בְּעִנְיַן עֵשָׂו וְיַעֲקֹב: עֵשָׂו נִקְרָא "אָחִי", וְיֵשׁ לוֹ כֹּחוֹת שֶׁל גְּבוּרָה, צַיִד, עֲשִׂיָּה בָּעוֹלָם, שֶׁהֵם בְּעֶצֶם כֹּחוֹת נַעֲלִים, אֶלָּא שֶׁאֵצֶל עֵשָׂו הֵם "שָׂדֶה", בַּחוּץ, בְּלִי בַּיִת, בְּלִי תּוֹרַת אֱמֶת. יַעֲקֹב לוֹקֵחַ אֶת הַבְּרָכוֹת, כְּלוֹמַר אֶת הַמַּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל כֹּחוֹת עֵשָׂו, וּמַחֲזִירָן אֶל הַקְּדוּשָּׁה. אֲבָל בְּפוֹעַל, עַד לֶעָתִיד לָבוֹא, עֵשָׂו עַצְמוֹ נִשְׁאָר בַּחוּץ, וְיִשְׂרָאֵל אֵינָם יְכוֹלִים לְקַלֵּט אֶת כָּל עָצְמַת כֹּחוֹתָיו בִּפְנִימִיּוּת, אֶלָּא מִשְׁתַּמְּשִׁים רַק בְּהָאֲרוֹת מְסֻיָּמוֹת, דֶּרֶךְ כְּלֵי תּוֹרָה.

מִכָּאן נָבִין אֶת הַגֶּדֶר "נִיצוֹצֵי גְּבוּל": אֵלּוּ הֵם כֹּחוֹת הַמְקַבִּילִים לָעֵגֶל מִצַּד צוּרָתָם, וְלֹעֻמַּת זֶה מִצַּד מְקוֹמָם – בַּקָּצֶה, בַּשָּׂדֶה, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה – שֶׁהֵם גִּלּוּי קִיצוֹנִי שֶׁל מִדָּה אֱלֹקִית מְסֻיֶּמֶת, בְּאוֹפֶן שֶׁאִלּוּ הָיְתָה נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת שֶׁהִיא, הָיְתָה שׁוֹבֶרֶת אֶת הַכֵּלִים. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא שֶׁקֶר גָּמוּר, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֱמֶת בְּלִי גְּבוּל, אֱמֶת שֶׁאֵינָהּ מְשֻׁעְבֶּדֶת לִכְלֵי הַתּוֹרָה. וְלָכֵן מָכְרַחַת הִיא לְהוֹפִיעַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, בְּצִיּוּר שֶׁל אוּמָּה, תַּרְבּוּת, דָּת זָרָה, שֶׁתִּשָּׁא עַל גַּבָּהּ אֶת הַקְּטָבִיּוּת הַזֹּאת עַד זְמַן הַגְּאֻלָּה, שֶׁאָז יִתְבָּרֵר מַה שֶּׁבָּהּ נְקוּדַּת אֱמֶת, וְתִתְעַלֶּה לְרֵיחַ.

וְזֶהוּ עִנְיַן "אֲבַרְקְסוֹס" בִּלְשׁוֹן הַמָּשָׁל, בְּחִינָה שֶׁל אִחוּד נִגּוּדִים, שֶׁכָּל עִנְיָנוֹ לְהַחֲזִיק שְׁנֵי קְצָווֹת בְּבַת אַחַת בְּלִי לְמַזְּגָן. כִּי הִנֵּה, מִצַּד אֶחָד, יִשְׂרָאֵל הֵם "עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן", אָסוּר לָהֶם כָּל שִׁתּוּף וְכָל דְּמְיוֹן, כָּל עֲבוֹדָה זָרָה דַּקָּה שֶׁבַּדַּקּוּת; מִצַּד שֵׁנִי, שֵׁם ה' בִּשְׁלֵימוּתוֹ כּוֹלֵל בְּתוֹכוֹ כָּל הָאֶפְשָׁרוּיוֹת, גַּם הָאֶפְשָׁרוּת שֶׁל רִבּוּי צוּרוֹת, שֶׁל חִבּוּר גּוּף וָנֶפֶשׁ, שֶׁל מַחֲזוֹרִיּוּת הַזְּמַן, שֶׁל חֲוָיָה חוּשִׁית עֲמֻקָּה בְּתוֹךְ הָעוֹלָם. אִם כֵּן, אֵיךְ יִתָּכֵן, לְכַאֲרָה, שֶׁהָעוֹלָם יַכִּיר אֶת כָּל רֹחַב שֵׁם ה', בְּלִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִכָּנְסוּ בְּעֶצְמָם לְתוֹךְ כָּל אוֹתָן צוּרוֹת? כָּאן בָּאָה בְּחִינַת "נִיצוֹצֵי גְּבוּל": הַקְּצָווֹת הָאֵלּוּ נִמְסָרִים לִזְמַן אָרוֹךְ אֶל אוּמּוֹת מְסֻיָּמוֹת, שֶׁיִּהְיוּ הֵן נוֹשְׂאוֹת הַדֶּגֶל שֶׁל הַקָּצֶה – שֶׁל רִבּוּי צוּרוֹת, שֶׁל חוּשָׁנִיּוּת, שֶׁל מַעֲגַלֵּי זְמַן אֵין־סוֹפִיִּים – וּבְזֶה הֵן מְשַׁמְּרוֹת בָּעוֹלָם אֶת הָאֶפְשָׁרוּת הָאֱלֹקִית הַקִּיצוֹנִית הַזֹּאת, אֲבָל בֵּינְתַיִם בִּסְטָיָה, בְּעִוָּות, כַּעֲבוֹדָה זָרָה. וְיִשְׂרָאֵל, מִבִּפְנִים, שׁוֹמְרִים עַל נְקוּדַּת הָאַחְדוּת הַפְּשׁוּטָה, עַל בְּטוּל הַיֵּשׁ, עַל שֵׁם הוי' הַפָּשׁוּט.

עַל דֶּרֶךְ זֶה, תַּרְבּוּת הוֹדוּ וְהַהִנְדּוּאִיזְם, כְּכָל מַה שֶּׁהִתְבָּאֵר לְעֵיל, הִיא הִתְגַּלְמוּת שֶׁל קָצֶה אֶחָד: קָצֶה שֶׁל רִבּוּי צוּרוֹת, אֱלוֹהוּיוֹת רַבּוֹת, זָכָר וּנְקֵבָה, עוֹלָמוֹת מִתְהַוִּים וּמִתְפָּרְקִים; קָצֶה שֶׁל חוּשָׁנִיּוּת וְיֹפִי, שֶׁל רִקּוּד, צֶבַע, רֵיחַ; קָצֶה שֶׁל זְמַן מַעְגָּלִי, יוֹגוֹת, קַלְפּוֹת, סַמְסָארָא. כָּל זֶה – אִלּוּ הָיָה מִתְגַּלֶּה בְּתוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, הָיָה הוֹרֵס אֶת עֶצֶם נְקוּדַּת הַבִּטּוּל וְהָאֱמוּנָה הַפְּשׁוּטָה. כִּי יִשְׂרָאֵל מְצֻוִּים "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד", אַחְדוּת פְּשׁוּטָה, בְּלִי שׁוּם צִיּוּר, בְּלִי שׁוּם דִּמְיוֹן. אֲבָל אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁלְּכָל אוֹתָם קְצָווֹת אֵין שֹׁרֶשׁ אֱלֹקִי כְּלָל; שֶׁהֲרֵי כָּל מַה שֶּׁקַּיָּם, אֲפִלּוּ בְּטָעוּת, שָׁרְשׁוֹ לְמַעְלָה. אֶלָּא שֶׁשָּׁרְשָׁם לְמַעְלָה הוּא כֹּחוֹת קָצֶה, גְּבוּל, שֶׁבְּשָׁרְשָׁם צְרִיכִים הֵם לְהִכָּלֵל בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכַעַת הֵם שְׁבוּיִים בִּידֵי הַדִּמְיוֹן הַבּוֹרֵחַ, הָעוֹשֶׂה מִכָּל קָצֶה אֱלוֹהַּ לְעַצְמוֹ.

לָכֵן דַּוְקָא הוֹדוּ נַעֲשֵׂית רֶמֶז מָבְהָק לְנִיצוֹצֵי גְּבוּל: מְדִינָה שֶׁבְּקְצֵה הַמִּזְרָח, בִּקְצֵה מַלְכוּת אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, מְלֵאָה בְּשָׂמִים, רֵיחוֹת, רִבּוּי צוּרוֹת, וּמִמֶּנָּה נִלְקַח הַמּוֹר – דַּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ – שֶׁהוּא סֶמֶל שֶׁל חַיּוּת פְּרָאִית, בַּעֲלַת רֵיחַ חָזָק וּמוֹשֵׁךְ, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֶאֱכָלוֹ, אֲבָל אִי אֶפְשָׁר גַּם לְוַותֵּר עָלָיו לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. הַמּוֹר עַצְמוֹ הוּא אָב־טִיפּוּס שֶׁל נִיצוֹץ גְּבוּל: "דָּם" – חַיּוּת גּוֹלְמִית, "חַיָּה" – חַיּוּת פְּרָאִית, "שֶׁבְּהוֹדוּ" – בְּקְצֵה הָעוֹלָם, וְעִם זֶה "הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" – כֹּחַ שֶׁמּוֹשֵׁךְ אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַשֶּׁהוּ אוּנִיבֶרְסָלִי. וְהוּ בְּדִיּוּק הַגֶּדֶר נִיצוֹץ גְּבוּל: הוּא מוֹשֵׁךְ, הוּא מֻכְרָח, אִי אֶפְשָׁר לְהִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, אֲבָל הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה. דַּרְכּוֹ הַיְחִידָה לְהִכָּנֵס לִקְדוּשָּׁה הִיא עַל־יְדֵי הַעֲלָאָתוֹ לְרֵיחַ, עַל־יְדֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן – חָכְמַת הַתּוֹרָה – סוֹפֵג אוֹתוֹ, מְעַדֵּן אוֹתוֹ, וּמַחֲזִירוֹ כְּמַקִּיף, כְּהֵילָה, סָבִיב מַלְכוּת ה'.

וְזֶה מְבָאֵר גַּם כֵּן מַדּוּעַ אֵין מָקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל יְנַסּוּ לְהַכְנִיס לְתוֹךְ עֲבוֹדָתָם אֶת הַפְּרָטִים הַחִיצוֹנִיִּים שֶׁל הַהִנְדּוּאִיזְם, חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִלּוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל "הִתְקָרְבוּת" אוֹ "שִׁמּוּשׁ בִּכְלִים" – כִּי כָּל עֶצֶם גֶּדֶרוֹ שֶׁל נִיצוֹץ גְּבוּל הוּא, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ אֵינֶנָּה עַל־יְדֵי שֶׁאָדָם נִכְנָס לְתוֹכוֹ, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁהוּא עוֹמֵד מִחוּץ לוֹ, בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה, וְעוֹשֶׂה פְּעוּלָה עַל הַשֶּׁמֶן שֶׁעַל רֹאשׁוֹ, וְהַשֶּׁמֶן מַפְרִישׁ רֵיחַ עַד אֶל אוֹתוֹ גְּבוּל. אִם יִשְׂרָאֵל יְבַקְּשׁוּ "לִטְעוֹם מִן הַדָּם", לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִקּוּד, בְּפֶסֶל, בְּמַנְטְרָה, כְּאִלּוּ וְהוּ כְּלִי לִקְדוּשָּׁה, הֲרֵי הֵם עוֹבְרִים אֶת הַגְּבוּל, וְהוֹפְכִים אֶת הַכְּרוּבִים לְעֶגֶל. תַּפְקִידָם הוּא לְהִשָּׁאֵר עַל הָאָרוֹן, עִם הַכְּרוּבִים, וּלְהַעֲלוֹת אֶת כָּל הַצּוּרוֹת לְרֵיחַ מַקִּיף, לֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כִּפְנִימִיּוּת.

וּבְזֶה מִתְבָּאֵר עִנְיָן אֲבַרְקְסוֹס בִּלְשׁוֹן הַחֲסִידוּת דִּידָן: לֹא כְּכִינּוּי לְדָבָר זָר, אֶלָּא כִּבְטוּי לְסֵדֶר אֱלֹקִי שֶׁבּוֹ מִתְקַיְּמִים שְׁנֵי הֲפָכִים: מִן הַצַּד הָאֶחָד – הַבְדָּלָה מֻחְלֶטֶת בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, בֵּין קְדוּשָּׁה לַעֲבוֹדָה זָרָה; מִן הַצַּד הַשֵּׁנִי – הַכְלָלַת כָּל הַקְּצָווֹת, אַף הַקִּיצוֹנִיִּים שֶׁבַּקִּיצוֹנִיִּים, בְּתוֹךְ שֵׁם ה' הַשָּׁלוֹם. אֲבַרַקְסוֹס הוּא שֵׁם הַמּוֹרֶה עַל כָּךְ שֶׁהָאַחְדוּת הָאֲמִתִּית אֵינֶנָּה דּוֹחָקֶת אֶת הַנִּגּוּדִים, אֶלָּא מַחֲזִיקָה אוֹתָם בִּמְקוֹמָם, כָּל אֶחָד בְּמַדְרֵגָתוֹ, וּמְגַלָּה אֵיךְ שֶׁכֻּלָּם נְסוּבִים סָבִיב נְקוּדַּת הָאֱמֶת. יִשְׂרָאֵל הֵם הַנְּקוּדָּה הַפְּנִימִית, הַשֶּׁמֶן; הָאוּמּוֹת הֵן הָעִגּוּל, הָרֵיחַ; וּבְתוֹךְ הָעִגּוּל עַצְמוֹ יֵשׁ קְצָווֹת – כֹּחוֹת הוֹדוּ, עֵשָׂו, יִשְׁמָעֵאל – שֶׁהֵם "נִיצוֹצֵי גְּבוּל", יְסוֹדוֹת קִיצוֹנִיִּים שֶׁל חֶסֶד מָפְרָז, גְּבוּרָה מָפְרֶזֶת, אוֹ יוֹפִי חוּשָׁנִי, שֶׁמְּקַבְּלִים אֶת תִּקּוּנָם דַּוְקָא בְּכָךְ שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בַּחוּץ עַד שֶׁיָּבוֹא זְמַן שֶׁיִּתְעַלּוּ לְרֵיחַ.

וְזֶהוּ עֹמֶק הַחִדּוּשׁ כָּאן: שֶׁאֵין לוֹמַר עַל תַּרְבּוּיוֹת אֵלּוּ רַק לְשׁוֹן שֶׁל "טָעוּת", "שֶׁקֶר", "פְּסֹלֶת", אַף כִּי מִצַּד הַדִּין הֵן עֲבוֹדָה זָרָה גְּמוּרָה וַאֲסוּרוֹת בַּהֲכִלִית. אֶלָּא צָרִיךְ לָדַעַת שֶׁגַּם הַשֶּׁקֶר הַזֶּה מְשַׁמֵּשׁ תַּפְקִיד בְּתוֹךְ הַהִיסְטוֹרְיָה הָאֱלֹקִית; שֶׁהָעוֹלָם חַיָּיב לַעֲבוֹר דֶּרֶךְ שָׁלָב שֶׁבּוֹ הָאֱפִשָׁרוּיוֹת הַקִּיצוֹנִיּוֹת שֶׁל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ מִתְגַּלְמוֹת כֵּאלִילִים זָרִים, כְּדֵי שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁיָּבוֹא מָשִׁיחַ וְיִתְגַּלֶּה שְׁמוֹ הָאֶחָד, יִהְיֶה נכָר שֶׁגַּם אוֹתָן אֱפִשָׁרוּיוֹת הָיוּ כְּלוּלוֹת בּוֹ מִתְּחִלָּה. וְהוּ "אֲבְרָקְסוֹס הָאוּמוֹת": צוּרַת הַנְּהָגָה שֶׁבָּהּ הַשֵּׁם הָאֶחָד מַתִּיר, כְּבָיָכוֹל, לַקְּצָווֹת לְהִתְפָּרַע בַּחוּץ לִזְמַן מָה, כְּדֵי שֶׁבַּסּוֹף יִתְבָּרְרוּ וְיַעֲלוּ.

וּמֵעַתָּה יוּבַן יוֹתֵר מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לְעֵיל, שֶׁהַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ "נִכְלַל" בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הָרִאשׁוֹן: אֵין הַכַּוָּנָה רַק לִפְרָט הִיסְטוֹרִי שֶׁקָּרָה בַּמִּדְבָּר, אֶלָּא לְרֶמֶז עַל כָּךְ שֶׁכְּבָר בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, נִכְלְלוּ בְּהֶעֱלֵם כָּל נִיצוֹצֵי הַגְּבוּל שֶׁל כָּל הָאוּמוֹת. הֶכְנֵס אָז, אֶל תּוֹךְ חָכְמַת הַתּוֹרָה, כֹּחַ הָרֵיחַ שֶׁל הוֹדוּ, כֹּחַ הַגְּבוּרָה שֶׁל עֵשָׂו, וְכֹחַ הַמִּדְבָּר שֶׁל יִשְׁמָעֵאל. אֶלָּא שֶׁהַכְנָסָה זוֹ הָיְתָה בִּבְחִינַת הֶעְלֵם גָּמוּר, וְאִלּוּ בַּהִיסְטוֹרְיָה, בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת, הֵם מִתְגַּלִּים בַּחוּץ כְּתַרְבּוּיוֹת עַצְמָאִיּוֹת. לֶעָתִיד לָבוֹא יִתְבָּרֵר לְמַפְרֵעַ, שֶׁמַּה שֶּׁהָיוּ נִרְאִים כְּעוֹלָמוֹת זָרִים, הָיָה רַק הַצַּד הַחִיצוֹן שֶׁל אוֹתוֹ רֵיחַ שֶׁכְּבָר נִבְלַע בַּשֶּׁמֶן הַקָּדוֹשׁ.

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן גַּם מַדּוּעַ אוֹתָם נִיצוֹצֵי גְּבוּל מֻכְרָחִים לִהְיוֹת דַּוְקָא "חוּץ לַמַּחֲנֶה": כִּי טִבְעוֹ שֶׁל קָצֶה הוּא, שֶׁאִם מַכְנִיסִים אוֹתוֹ לַמֶּרְכָּז קוֹדֶם שֶׁהַמֶּרְכָּז מִתְחַזֵּק, הוּא הוֹרֵס; אִם נוֹתְנִים לוֹ לִשְׁכּוֹן בַּקָּצֶה, בִּזְמַן שֶׁהַמֶּרְכָּז מִתְחַזֵּק בְּבִטּוּל מֻחְלָט, אָזַי לֶעָתִיד אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹתוֹ. וְהוּ כְּלָל בְּסִדְרֵי הַבֵּירוּרִים: יֵשׁ בֵּירוּרִים שֶׁעוֹשִׂים עַל־יְדֵי אֲכִילָה – פְּנִימִיּוּת; יֵשׁ בֵּירוּרִים שֶׁעוֹשִׂים עַל־יְדֵי דְּחִיָּה – שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת; וְיֵשׁ בֵּירוּרִים שֶׁעוֹשִׂים עַל־יְדֵי סַבָּלָנוּת הִיסְטוֹרִית, עַל־יְדֵי נְתִינַת מָקוֹם לְנִיצוֹצֵי גְּבוּל לִהְיוֹת בַּחוּץ, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בִּפְנִים בּוֹנִים אֶת הַשֶּׁמֶן. וְהוּ "אֲבְרָקְסוֹס": סַבָּלָנוּת שֶׁל נִגּוּדִים, הַמַּשְׁאִירָה כָּל דָּבָר בִּמְקוֹמוֹ עַד שֶׁיָּבוֹא זְמַן גִּלּוּי אַחְדוּתָם.

וּמִכָּאן הַהֶכְנָה לְסִיּוּם הַמַּאֲמָר, שֶׁלְּעִנְיַן עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּפוֹעַל: כֵּיצַד יְהוּדִי, בֶּן תּוֹרָה, הַחַי בָּעוֹלָם שֶׁבּוֹ קַיָּימוֹת תַּרְבּוּיוֹת כָּאֵלּוּ, יוֹדֵעַ שֶׁהֵן עֲבוֹדָה זָרָה גְּמוּרָה, וּבְכָל זֹאת מַבִּיט עֲלֵיהֶן כְּעַל "דָּם" הַמְּמַתִּין לְהֻהֳפֵּךְ לְרֵיחַ? כֵּיצַד שׁוֹמְרִים עַל הַגְּבוּל הַמְּחֻלָּט שֶׁל הֲלָכָה, וּבְכָל זֹאת מַחֲזִיקִים בַּתּוֹדָעָה שֶׁל אַבְרָקְסוֹס, הָרוֹאֶה אֶת הַקְּצָווֹת כְּחֵלֶק מֵהַסִּפּוּר הָאֶחָד? זֶה יִתְבָּאֵר בְּעֶזְרַת ה' בְּהֶמְשֵׁךְ, בִּבְאוּר עִנְיַן "כְּשֶׁכָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ", אֵיךְ תֵּרָאֶה הַגְּאֻלָּה בְּהֶקְשֵׁר זֶה, וּמַהוּ אֹפֶן הַהִתְבּוֹנְנוּת הַנָּכוֹן כְּבָר עַכְשָׁו בַּמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ.

יג

י״ג. כְּשֶׁכָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ

וְהִנֵּה, כָּל זֶה הוּא מִצַּד סֵדֶר הַהִיסְטוֹרְיָה דְּעַדַיִן לֹא בָּא מָשִׁיחַ, שֶׁעֲדַיִן הַקְּצָווֹת נִרְאִים לְעַצְמָם, וְהַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ נִרְאֶה כְּחוּץ מִן הַשֶּׁמֶן. אֲבָל צָרִיךְ לְהָבִין, מָה יִהְיֶה לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּאֲשֶׁר כְּבָר תִּתְגַּלֶּה הַתַּכְלִית דְּכָל הַבֵּירוּרִים, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" – מָה יִהְיֶה אָז מַעֲמָדָם שֶׁל אוֹתָם נִיצוֹצֵי גְּבוּל, שֶׁל הוֹדוּ וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה? הַאִם יִתְבַּטְּלוּ לְגַמְרֵי, כְּאִלּוּ לֹא הָיוּ, אוֹ שֶׁיִּתְבָּרֵר גַּם כִּי הֵם הָיוּ חֵלֶק מִן הַנִּגּוּן?

דְּהִנֵּה מְבוֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁיְּמוֹת הַמָּשִׁיחַ אֵינָם רַק שִׁנּוּי בְּמַצָּבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שִׁנּוּי בְּכָל הַמְּצִיאוּת. "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים" – לֹא רַק שֶׁיִּשְׂרָאֵל יֵדְעוּ, אֶלָּא הָאָרֶץ כְּלָהּ, כָּל הַמְּצִיאוּיוֹת, כָּל הָעַמִּים. וְכֵן נֶאֱמַר "בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׁלֹיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ", "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד". פֵּירוּשׁ: לֹא רַק שֶׁהַשֵּׁם הָאֶחָד יִמְלֹךְ, אֶלָּא גַּם כָּל הַגִּלּוּיִים, כָּל הַשֵּׁמוֹת, כָּל הַצּוּרוֹת, יִתְאַחֲדוּ בְּשֵׁם אֶחָד. יִתְגַּלֶּה שֶׁכֻּלָּם אֵינָם אֶלָּא אוֹפָנִים שׁוֹנִים בְּגִלּוּי הָאַחְדוּת.

אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לְחַלֵּק: אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁחַס וְשָׁלוֹם תִּשָּׁאֵר אֵיזוֹ מְצִיאוּת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בִּגְדֶר "שֵׁם אַחֵר", אֶלָּא אֲדַרְבָּא, שֶׁהָעֲבוֹדָה זָרָה עַצְמָהּ תִּתְבַּטֵּל מִן הָעוֹלָם. וּכְמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בַּתַּנְיָא וּבִכְתָבֵי הָאֲרִיזַ"ל, שֶׁלֶּעָתִיד לָבוֹא יִתְבַּטְּלוּ הַשָּׁלוֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת לְגַמְרֵי, וְלֹא יִשָּׁאֵר מֵהֶן אֲפִלּוּ נִיצוֹץ; וְרַק הַנִּיצוֹצוֹת דִּקְלִיפַּת נוֹגַהּ, שֶׁהֵיוּ מְעֹרָבִים בְּטוֹב וָרָע, יִזָּכְכוּ וְיַעֲלוּ בִּקְדֻשָּׁה. נִמְצָא, שֶׁכָּל מַה שֶּׁדִּבַּרְנוּ עַל נִיצוֹצֵי גְּבוּל בְּמֻבְהָן שֶׁל אֶפְשָׁרוּת טָהֳרָה, הוּא דַּוְקָא לְגַבֵּי אוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁנִּמְצָא בְּנוֹגַהּ, אֲבָל עֶצֶם צוּרַת הָעֲבוֹדָה זָרָה, הַצּוּרָה שֶׁל "אַחֵר", תֵּעָלֵם וְתִמָּחֵק.

וְזֶהוּ עִנְיָן "שָׂפָה בְרוּרָה": שֶׁבְּכָל לְשׁוֹנוֹת הָאוּמּוֹת יֵשׁ הַיּוֹם תַּעֲרוֹבֶת שֶׁל אֱמֶת וְשֶׁקֶר; הַמִּלִּים עַצְמָן – "אֵל", "רוּחַ", "טֶבַע", "חַיִּים" – יֵשׁ לָהֶן שֹׁרֶשׁ שֶׁל אֱמֶת, אֲבָל הֵן מְשַׁמְּשׁוֹת לְהַעֲלִים וּלְהַסְתִּיר. לֶעָתִיד לָבוֹא, יִתְבָּרֵר שָׁרְשָׁן, וְהַלָּשׁוֹן עַצְמָהּ תִּטָּהֵר. אָז יוּכְלוּ כָּל הָעַמִּים "לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה'" – בְּאוֹתָן אוֹתִיּוֹת, בְּאוֹתָן לְשׁוֹנוֹת, אֲבָל בְּלִי שׁוּם שִׁתּוּף לְשׁוּם כֹּחַ אַחֵר. וְזֶהוּ בִּירוּר הַשָּׂפָה, שֶׁהוּא בִּירוּר הָרֵיחַ: כִּי הָרֵיחַ הוּא בְּחִינַת הֶבֶל הַדִּבּוּר, כְּמוֹ שֶׁמְּבוֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהַדִּבּוּר יוֹצֵא בְּהֶבֶל, וְהָרֵיחַ נִקְלָט בַּהֶבֶל; וּכְשֶׁהֶבֶל זֶה טָהוֹר, הָרֵי הָרֵיחַ כְּלוֹ "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'".

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן גַּם עִנְיַן הָ"רֵיחַ נִיחוֹחַ" דְּלֶעָתִיד: אַף שֶׁעַכְשָׁו כְּבָר נֶאֱמַר בַּקָּרְבָּנוֹת "רֵיחַ נִיחוֹחַ", מִכָּל מָקוֹם, עִקַּר הַפֵּירוּשׁ "נִיחוֹחַ" – נַחַת רוּחַ – יִתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, כַּאֲשֶׁר כָּל הַמְּצִיאוּת תַּעֲלֶה. אָז יִהְיֶה "רֵיחַ נִיחוֹחַ" לֹא רַק מִן הַקָּרְבָּן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא מִכָּל הָרֵיחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, מִכָּל מַה שֶּׁהָיָה פַּעַם עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁיִּתְהַפֵּךְ לְרֵיחַ. לֹא מִצַּד פְּעוּלָּתָם שֶׁל הָעַמִּים בְּהִוָּוֶה, אֶלָּא מִצַּד בִּירוּרָם לֶעָתִיד: שֶׁכָּל נִיצוֹץ שֶׁל הַרְגָּשַׁת אֱלוֹקוּת שֶׁהָיָה שָׁם, אַף שֶׁנִּגְלָם בִּדְמוּת פֶּסֶל, בְּצוּרַת אֱלוֹהוּת, יִתְבָּרֵר לְמַפְרֵעַ שֶׁהָיְתָה בּוֹ צְעָקָה סְמוּיָה אֶל הָאֶחָד, וְהַצְּעָקָה הַהִיא תִּשָּׁאֵר כְּרֵיחַ. וְהַפֶּסֶל – יִשָּׁבֵר.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה מוּבָן עִנְיַן הוֹדוּ וְהַמּוֹר: לֶעָתִיד לָבוֹא, לֹא תִּהְיֶה עוֹד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל הוֹדוּ, לֹא שֵׁמוֹת וְלֹא פְּסָלִים וְלֹא מַחְזוֹרִים דְּסַמְסָארָא, אֶלָּא יִשָּׁאֵר מִן כָּל זֶה רַק הָרֵיחַ – אוֹתָהּ הַרְגָּשַׁת רִבּוּי הַצּוּרוֹת, אוֹתָהּ דַּקּוּת שֶׁל חַיּוּת בְּכָל פְּרָט, אוֹתָהּ רְגִישׁוּת לְמַחְזוֹרֵי הַזְּמַן – אֲבָל הַכֹּל יוּפְנֶה לַה', "לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד". אָז יִתְבָּרֵר, שֶׁהַמּוֹר הָיָה תָּמִיד חֵלֶק מִן הַשֶּׁמֶן; שֶׁהַחַיּוּת הַפְּרוּעָה דְּחַיָּה שֶׁבְּהוֹדוּ, שֶׁלֹּא נִתְּנָה לֶאֱכִילָה, הָיְתָה מְכוּוֶּנֶת מִלְּכַתְּחִלָּה לְהֶהָפֵךְ לְבוּשׁ לָרֵיחַ הַקָּדוֹשׁ.

אִם כֵּן, לֶעָתִיד לָבוֹא יִתְקַיֵּם כְּפְשׁוּטוֹ "וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם", "כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים": שֶׁכָּל הָעַמִּים יָבוֹאוּ לְהִתְפַּלֵּל, כָּל אֶחָד בִּלְשׁוֹנוֹ הַמְתֻקָּנָה, בְּשֹׁרֶשׁ רֵיחוֹ הַמְתֻקָּן, אֲבָל יִשְׂרָאֵל – עֲבוֹדָתָם תִּשָּׁאֵר בְּתוֹרָתָם וּמִצְוֹתֵיהֶם, כִּי "חֻקַּת עוֹלָם הִיא לְדוֹרֹתֵיכֶם". לֹא יִתּוֹסֵף לָהֶם שׁוּם פּוּלְחָן זָר, שׁוּם רֵיחַ אַחֵר, אֶלָּא לְהֶפֶךְ – כָּל

הָרֵיחוֹת יִכָּלְלוּ בְּשֶׁמֶן יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל הֵם הַשֶּׁמֶן, הָעַמִּים הֵם הָרֵיחַ; לֶעָתִיד, כָּל הָרֵיחַ יַעֲלֶה וְיִנָּשֵׂא עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶן.

אֶלָּא שֶׁעַדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין: אִם כֵּן הוּא סֵדֶר הָעָתִיד, מָהוּ אֹפֶן הַהִסְתַּכְּלוּת וְהָעֲבוֹדָה עַכְשָׁו, בְּתוֹךְ מַצַּב הַגָּלוּת, כַּאֲשֶׁר עֲדַיִן הָעֲבוֹדָה זָרָה קַיֶּמֶת בְּפוֹעַל, וּבִפְרָט בְּסוּג עֲבוֹדָה זָרָה עֲשִׁירָה וּמוּשֶׁכֶת כְּשֶׁל הוֹדוּ? הַאִם עָלֵינוּ לְהִתְעַלֵּם לְגַמְרֵי מִן הַנִּיצוֹצוֹת, מִשּׁוּם סַכַּנַת הַהִתְקַשְּׁרוּת אֶל הַקְּלִיפָּה; אוֹ שֶׁעָלֵינוּ לְנַסּוֹת לִרְאוֹת רַק אֶת הַנִּיצוֹצוֹת, וּלְהִתְעַלֵּם מִן הָאִסּוּר?

וְהִנֵּה, כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה בִּזְמַן הַזֶּה הִיא בְּחִינַת "עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ": מִצַּד אֶחָד, אָסוּר לִיהוּדִי לָתֵת עֵינָיו בְּיוֹפְיָהּ שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה בְּאֹפֶן שֶׁל הִתְפַּעֲלוּת; זֶהוּ בִּכְלַל "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים". מֵאִידַךְ גִּיסָא, מִצַּד פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים, מְצָוִים אָנוּ לָדַעַת "כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם", שֶׁאֵין שׁוּם מְצִיאוּת בָּעוֹלָם שֶׁאֵין בָּהּ נִיצוֹץ. אֵיךְ מַחֲזִיקִים שְׁנֵי הֲפָכִים אֵלּוּ?

הַבֵּיאוּר בָּזֶה – עַל דֶּרֶךְ הַנַּ"ל בַּאֲבַרְקְסוֹס – הוּא, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַמַּצָּב הוּא שֶׁל גָּלוּת, עֲבוֹדָתֵנוּ הִיא בִּבְחִינַת "סְגִירָה": סְגִירַת הַכֵּלִים לִפְנֵי חִיצוֹנִיּוּת, פְּתִיחַת הָעֵינַיִם רַק עַל פִּי תּוֹרָה. כְּלוֹמַר, אֵין הָעֲבוֹדָה שֶׁלָּנוּ לְחַפֵּשׂ נִיצוֹצוֹת בְּתוֹךְ צוּרוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא לִבְנוֹת בְּתוֹכֵנוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, אֶת הַחָכְמָה וְהַבִּטּוּל, שֶׁעַל יְדֵיהֶם נַעֲשֶׂה הַבֵּירוּר בְּאֹפֶן דְּמֵילִיהּ. בְּמָקוֹם שֶׁבּוֹ הַהֲלָכָה אוֹמֶרֶת "אָסוּר לִרְאוֹת", אֵינֶנּוּ רוֹאִים; בְּמָקוֹם שֶׁמָּתָר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּדָּבָר, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא נִשְׁאֶרֶת בּוֹ צוּרַת הָאִסּוּר, שָׁם אָנוּ מַעֲלִים אוֹתוֹ. זֶהוּ סֵדֶר הַבֵּירוּר בִּזְמַן הַזֶּה.

וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַדֶּרֶךְ מַעֲשִׂית, לִבְנֵי דּוֹרֵנוּ, אֲשֶׁר מִצַּד הַשִּׁגָּחָה פְּרָטִית נִזְדַּמֵּן לָהֶם מִפְגָּשׁ רַב עִם תַּרְבּוּיוֹת הַמִּזְרָח, עַל יְדֵי נְסִיעוֹת, אוּנִיבֶרְסִיטָאוֹת, מְדָיָה, יוֹגָה, "מַיְינְדְפוּלְנֶס" וְכַדּוֹמֶה. מִצַּד אֶחָד, כְּבָר נִתְבָּאֵר בַּאֲרִיכוּת שֶׁאָסוּר לִיהוּדִי לְהִשְׁתַּתֵּף בְּשׁוּם טֶקֶס, דִּימוּי אוֹ תְּנוּעָה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֹׁרֶשׁ בַּעֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ אִם הַיּוֹם נִיתֶּנֶת לָהֶם פֵּירוּשׁ "חִלּוֹנִי". כָּל הִשְׁתַּחֲוָיָה, כָּל מַנְטְרָה, כָּל צִיּוּר אוֹ סֵמֶל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַשְׁמָעוּת אֱלִילִית – עוֹמֵד תַּחַת הָאִסּוּרִים הַחֲמוּרִים שֶׁל "לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹקֵיכֶם", "אַל תִּפְנוּ", "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ". אֵין בָּזֶה שׁוּם הֶיתֵּר מִצַּד "כַּוָּנָה טוֹבָה" אוֹ "הִתְפַּתְּחוּת אִישִׁית". זֶהוּ צַד אֶחָד: סְגִירַת הַשַּׁעַר בְּאִסּוּר גָּמוּר.

אֲבָל יֵשׁ גַּם צַד שֵׁנִי, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ הַהִתְבּוֹנְנוּת הַפְּנִימִית. כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי שׁוֹמֵעַ עַל תּוֹפָעוֹת אֵלּוּ, אוֹ נֶאֱלָץ לְהִמָּצֵא בְּסִבִיבָתָן – כְּגוֹן בְּעֵת נְסִיעָה בְּהוֹדוּ, אוֹ בְּשָׁעוּר "יוֹגָה" שֶׁנַּעֲרָךְ בְּהֶקְשֵׁר רְפוּאִי – עָלָיו לְהַכְנִיס בְּדַעְתּוֹ, שֶׁמַּה שֶּׁמּוֹשֵׁךְ לְבָבוֹת אֶל עֲבוֹדוֹת זָרוֹת אֵלּוּ, אֵינוֹ אֶלָּא נִיצוֹץ שֶׁנֶּחְטַף, נִיצוֹץ שֶׁל הַרְגָּשַׁת אֱלוֹקוּת. עָלָיו לוֹמַר לְעַצְמוֹ: כָּאן יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמַּרְגִּישִׁים שֶׁיֵּשׁ מַשֶּׁהוּ מֵעֵבֶר לַחוֹמֶר, שֶׁיֵּשׁ סֵדֶר עָמוֹק בַּטֶּבַע, שֶׁיֵּשׁ אַחְדוּת שֶׁבֵּין נְשִׁימָה לְנְשָׁמָה; אֶלָּא שֶׁהֵם טוֹעִים, מְיַחֲסִים אֶת זֶה לְכִוחוֹת אֲחֵרִים. וְהַרְגָּשָׁה זוֹ עַצְמָהּ, כַּאֲשֶׁר תּוּפְנֶה אֶל ה', תִּהְיֶה רֵיחַ נִיחוֹחַ.

מִמֵּילָא, אִם הוּא נִצְרָךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַשֶּׁהוּ מִן הַתּוֹפָעוֹת הָאֵלּוּ בַּצַּד הַמּוּתָּר שֶׁבָּהֶן – כְּגוֹן תַּרְגִּילֵי מֶתַח וְהַרְגָּעָה שֶׁאֵין בָּהֶם שׁוּם שֵׁם אוֹ דִּימוּי זָר – עָלָיו לְהַפְשִׁיטָם מִכָּל לְבוּשׁ זָר, לֹא לָתֵת לָהֶם שׁוּם כּוֹתֶרֶת שֶׁל "רוּחָנִיּוּת מִזְרָחִית", אֶלָּא לִרְאוֹת בָּהֶם כְּמוֹ כָּל הִתְעַמְּלוּת אֲחֶרֶת, כְּלִי בְּרִיאוּתִי שֶׁמְּשַׁמֶּרֶת אֶת עֲבוֹדַת ה'. וּכְשֶׁהוּא נִזְקָק לְשֶׁקֶט, לְנְשִׁימָה מוּדַעַת, עָלָיו לְמַלֵּא אֶת הָרְגָעִים הָאֵלּוּ בְּדִבּוּר שֶׁל תְּהִלִּים, בְּמַחֲשָׁבָה עַל "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָּמִיד", וְלֹא לְהַפְקִיר אֶת הַתּוֹדָעָה לְרֵיק חָסַר שֵׁם.

זֹאת הִיא הָעֲבוֹדָה דְּ"רְאִיַּת נִיצוֹצוֹת עִם גְּבוּלוֹת": לִרְאוֹת אֶת הַנִּיצוֹץ רַק דֶּרֶךְ מָסָךְ הַתּוֹרָה. לֹא "לָרֶדֶת" אֶל תּוֹךְ צוּרַת הָעֲבוֹדָה וָרָה כְּדֵי לְחַלֵּץ נִיצוֹצוֹת, אֶלָּא לַעֲמֹד בְּתוֹךְ הַקֹּדֶשׁ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ לָדַעַת שֶׁבַּקְּצָווֹת יֵשׁ נִיצוֹצוֹת הַמְמַתִּינִים לִגְאֻלָּה. וְזֶהוּ מַה שֶּׁנִּרְמַז בְּ"עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ" – הַשֶּׁמֶן עַצְמוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא הַחוּצָה; הוּא נִשְׁאָר בַּקֹּדֶשׁ, וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה בֵּירוּר מֵילֵיהּ.

וְעַל פִּי זֶה מוּבָן גַּם עִנְיַן הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ עַצְמוֹ. כַּאֲשֶׁר לוֹמְדִים אֶת לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, "דַּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ... הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם", יְכוֹלִים לִטְעוֹת וְלוֹמַר: אִם כֵּן, יֵשׁ אֵיזוֹ "קַבָּלָה" שֶׁל הָרַמְבַּ"ם בְּאוֹתָהּ תַּרְבּוּת, אוּלַי יֵשׁ בּוֹ צַד חִיּוּבִי יָשִׁיר. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהַעֲמִיד: הָרַמְבַּ"ם מֵבִיא זֶה כְּלָשׁוֹן הַגְּדָרָה הֲלָכְתִית, לְהוֹדִיעֵנוּ מַהוּ הַמּוֹר לְעִנְיַן מַעֲשֵׂה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה; וּמִכָּל מָקוֹם, אֵינוֹ נוֹתֵן הַכְשֵׁר לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא אֲדַרְבָּא – מַרְאֶה אֵיךְ הַהֲלָכָה לוֹקַחַת דָּבָר שֶׁמִּמֵּילָא "יָדוּעַ לַכֹּל", שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ לְכָל הָעוֹלָם בִּתְקוּפָתוֹ לִתְכוּנַת רֵיחַ, וּמַכְנִיסָה אוֹתוֹ בִּגְבוּלוֹת הַקְּדֻשָּׁה. וְזֶהוּ כְּבָר רֶמֶז לֶעָתִיד: שֶׁהֱיוֹתוֹ "יָדוּעַ לַכֹּל" אֵינֶנּוּ אֶלָּא הַקְדָּמָה לִהְיוֹתוֹ "מָשׁוּחַ" בַּשֶּׁמֶן הַקָּדוֹשׁ.

הַיְינוּ, שֶׁהָעֲבָדָה שֶׁמּוֹסְקָט – הַמּוֹר – מְשַׁמֵּשׁ "בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" כְּרֵיחַ, הִיא עַצְמָהּ סִימָן שֶׁהָעוֹלָם כֻּלּוֹ מַרְחִישׁ, גַּם אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ, שֶׁיֵּשׁ כָּאן מַשֶּׁהוּ שֶׁמֵּעֵבֶר לַאֲכִילָה, מַשֶּׁהוּ שֶׁנוֹעָד רַק לְרֵיחַ, לְרֶמֶז. הֵם מַרְחִישִׁים, אֲבָל אֵינָם יוֹדְעִים מַהוּ מְקוֹר הָרֵיחַ. לֶעָתִיד לָבוֹא, כַּאֲשֶׁר יִתְגַּלֶּה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה בִּשְׁלֵימוּתוֹ, יִתְבָּרֵר שֶׁהָרֵיחַ הַזֶּה הָיָה מְכוּוָּן מֵרֹאשׁ לִהְיוֹת חֵלֶק מִן הַמִּשִׁיחָה הָאֱלוֹקִית. אָז יִתְקַיֵּם "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" בְּמֻבְהָן חָדָשׁ: שֶׁהָאֱלוֹקוּת תִּהְיֶה "יְדוּעָה לַכֹּל", שֶׁ"לֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ... כִּי כֻלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם".

וְעַל פִּי זֶה אֶפְשָׁר לוֹמַר בְּדֶרֶךְ רֶמֶז, שֶׁהַלָּשׁוֹן "מִתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" רוֹמֶזֶת גַּם עַל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁאָז "בְּנֵי אָדָם" סְתָם – כָּל בְּנֵי הָאָדָם – "יִתְבַּשְּׂמוּ" בָּאֱלוֹקוּת, לֹא בְּאֹפֶן שֶׁל אֲכִילָה, שֶׁל מְצִיאוּת פְּנִימִית דְּיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁל רֵיחַ, שֶׁל מַקִּיף. כָּל עוֹלַם הָרֵיחוֹת – כָּל הַתַּרְבּוּיוֹת, כָּל הַנִּגּוּנִים, כָּל הַלְּשׁוֹנוֹת – יִתְמַלְּאוּ רֵיחַ נִיחוֹחַ שֶׁל "שָׂפָה בְרוּרָה". יִשְׂרָאֵל יַמְשִׁיכוּ בַּאֲכִילָתָם הָרוּחָנִית – בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת – וְהָעַמִּים יַעַמְדוּ סָבִיב, בְּתוֹךְ עֲנַן הָרֵיחַ, "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ".

וּבְזֶה חוֹזֵר כָּל הַמַּאֲמָר אֶל נְקוּדַּת הַפְּתִיחָה. הִתְחַלְנוּ מִקֶּשְׁיָא הֲלָכְתִית־פְּשׁוּטָה: אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁדַּם חַיָּה טְמֵאָה שֶׁבְּהוֹדוּ נַעֲשֶׂה אֶחָד מֵעִיקְרֵי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים? וְעַל פִּי כָּל הַנַּ"ל, מִתְגַּלֶּה שֶׁהַקֶּשְׁיָא עַצְמָהּ הִיא פֶּתַח לְהַבְנָת כָּל סֵדֶר הַבֵּירוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַד הַגְּאֻלָּה. כִּי הַשֶּׁמֶן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, שֶׁהוּא מְקוֹר כָּל הַמִּשִׁיחוֹת, כְּבָר כָּלַל בְּתוֹכוֹ אֶת כָּל הָרֵיחוֹת – גַּם אֶת הַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ – וְכָךְ נִרְמַז בּוֹ מֵרֹאשׁ, שֶׁכָּל נִיצוֹצֵי הַגְּבוּל, כָּל הַקְּצָווֹת, כָּל הַצּוּרוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, עֲתִידִים בַּסּוֹף לְהִשָּׁבֵר כְּצוּרָה וְלִהְיוֹת נוֹתָרִים כְּרֵיחַ. וְהָאָדָם, הַיְּהוּדִי, הַנִּמְצָא עַכְשָׁו בְּעוֹלָם מָלֵא רֵיחוֹת זָרִים, עֲבוֹדָה זָרָה, עֲבוֹדָתוֹ הִיא כְּפוּלָה: לִשְׁמֹר עַל שֶׁמֶן נִשְׁמָתוֹ בְּטָהֳרָה מֻחְלֶטֶת, לֹא לְעָרְבוֹ עִם שׁוּם "דָּם זָר"; וּבְיַחַד עִם זֶה, לְהַאֲמִין וְלָדַעַת, בְּהִתְבּוֹנְנוּת פְּנִימִית שֶׁל אֱבַרְקְסוֹס, שֶׁכָּל רֵיחַ שֶׁמּוֹשֵׁךְ לְבָבוֹת, אַף אִם הוּא הַיּוֹם לָבוּשׁ בְּשֶׁקֶר, עָתִיד לַעֲלוֹת כְּ"רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'" בְּמִקְדָּשׁ הָעָתִיד.

וּכְשֶׁהוּא חַי כָּךְ – בִּגְבוּלוֹת בְּרוּרִים וּבְהִסְתַּכְלוּת כּוֹלֶלֶת – הֲרֵי הוּא כְּבָר עַכְשָׁו טוֹעֵם מְעַט מֵרֵיחַ הַגְּאֻלָּה, מֵרֵיחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'". אָז גַּם בְּתוֹךְ עוֹלָם שֶׁבּוֹ הַמּוֹר שֶׁבְּהוֹדוּ עֲדַיִן מְשַׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדָה זָרָה, הוּא מַרְחִישׁ כְּבָר אֶת הָרֶגַע שֶׁבּוֹ כָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ, וְכָל הָעַמִּים יִקְרְאוּ בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

Blood of Fragrance - for the Rambam

אִידִישׁ

YIDDISH

א

נִתְבָּאֵר בְּהַרַמְבַּ"ם, אין הִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ, וועז ער בַּאֵרט די דִינֵי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וואָס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ האָט געמאַכט אין מִדְבָּר, אַז דער צִוּוּי פֿון תּוֹרָה "וְאַתָּה קַח־לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר־דְּרוֹר" בליַיבט נישט אין אַ כְּלָלוּת, נאָר עס ווערט באַשטימט אין פִּינְקְטְלעכַיט. און דאָרטן בַּאֵרט דער רַמְבַּ"ם וואָס איז דאָס "מוֹר דְּרוֹר" וואָס שטייט אין רֹאשׁ פֿון אַלע בְּשָׂמִים אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

ער שרַיבט, אַז "מוֹר" איז נישט קיין עֵצֶב און נישט קיין מִין, נאָר "דָּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ, וְהוּא מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקַרְבָּהּ, וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם". דְּהַיְנוּ, אַז "מוֹר" איז דָּם פֿון אַ באַזונדערער חַיָּה אין הוֹדוּ, וואָס דער דָּם קְפָּא'ט און זאַמלט זיך אין איר אינעווייניק, און דאָס איז יענער חֹמֶר וואָס איז בְּיָדוּעַ ביַי אַלע, אַז מענטשן בְּנֵי אָדָם אין אַלע ערטער באַזאַמען זיך דערמיט.

און מ'דאַרף שטעלן זיך אויף דעם לָשׁוֹן. דְּלִכְאוֹרָה, דער תַּכְלִית פֿון רַמְבַּ"ם אין יענעם אָרט איז צו געבן בְּרוּרָע הַגָּדָרוֹת חֲלָכְתִיּוֹת, כדי דער מענטש זאָל וויסן וואָס איז מֻתָּר און וואָס איז אָסוּר, וואָס איז כָּשֵׁר צו שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה און וואָס איז נישט כָּשֵׁר. און פַּאַרוואָס דאַווקא דאָ לענגערט ער זיך אויס אין אַזאַ תֵּיאוּר: אַז עס איז דָּם, און אַז עס איז אַ חַיָּה, און אַז זי איז אין הוֹדוּ, און אַז דער דָּם מִתְקַפֵּר אין איר, און נאָך מער, אַז דאָס איז "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" און אַז "מִתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם"?

און נאָך אַ קשיא, מצד דער הֲלָכָה אַליין איז דאָ אַ פֶּלֶא. וויַיל אַ בָּרוּרער דין איז, אַז "מוֹר" דאָס איז דער מוּשָׁק וואָס קומט אַרויס פֿון אַ בְּהֵמָה טְמֵאָה. און אַפֵּילוּ אַז די בְּהֵמָה איז טְמֵאָה, און איר פֿלייש און איר דָּם זײַנען אָסוּר אין אֲכִילָה, און ס'זענען דאָ אַ סך חֲמָרוֹת אין הִלְכוֹת בָּשָׂר בְּחָלָב און דָּם, איז דאַווקא דער זעלבער דָּם, נאָך דעם וואָס ער קְפָּא'ט און ווערט מְהֻפְכָּךְ צו מוּשָׁק, נִמְצָא ער אין דער כַּלְכָּלָה פֿון "רֹאשׁ" דְּבָשְׂמֵי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וואָס דאָס איז דער היילִיקסטער שֶׁמֶן אין יִשְׂרָאֵל, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים.

וויַיל רַמְבַּ"ם אַליין פּוֹסֵק, אַז דאַווקא דער שֶׁמֶן מִשְׁחָה וואָס מֹשֶׁה האָט געמאַכט, מְקַדֵּשׁ אַלע כֵּלִים פֿון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וואָס זיי וועלן נישט קְדוֹשִׁים און נישט רְאוּיִים צו עֲבוֹדָה נאָר דורך דער מְשִׁיחָה מיט דעם שֶׁמֶן. און דורך דעם זיינען די כֹּהֲנִים נִתְקַדֵּשׁ געוואָרן, ווי ס'שטייט "וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי", אַז די כְּהֻנָּה פֿון אַהֲרֹן און זיינע זין הענגט אָפּ פֿון דער מְשִׁיחָה מיט דעם שֶׁמֶן. און אַזוי אויך די מַלְכֵי בֵּית דָּוִד וועלן מִתְיַסֵּד צו זיַין מלכים אין יִשְׂרָאֵל דורך דעם וואָס

מ׳מַשְׁחָה זיי מיט דעם שֵׁמֶן, וואָס דורך דעם וועלט מַלְכוּת בֵּית דָּוִד נִמְשָׁךְ אין פּוֹעַל. און רַמְבַּ"ם דאָרט מַדְגִּישׁ, אַז דער שֵׁמֶן איז "קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים", און אַז ער איז געמאַכט געוואָרן אַמאָל און נִגְנַז געוואָרן צו דורות, און אַז ס׳איז אָסוּר צו מאַכן אַזאַ שֵׁמֶן, און אָסוּר זיך צו זָלבן דערמיט אויף בְּשַׂר זָר, און ווער עס טוט אַזוי איז חַיָּב כָּרֵת.

אִם כֵּן, דער שֵׁמֶן מִשְׁחָה איז תַּכְלִית הַקְּדוּשָׁה אין עולם הַחֻפָּצָא: ער מְקַדֵּשׁ כֵּלִים, ער מְקַדֵּשׁ כֹּהֲנִים, ער מְיַסֵּד מלכים, און ער אַליין וועלט געהיטן מיט אַלע גְּדֵרֵי הָאִסּוּר. און אַפֵּילוּ אַזוי, אין זײַן הַרְכָּבָה פֿון אָנהייב, אין דעם "ראֹשׁ" פֿון זיינע בְּשָׂמִים, גיט אונז רַמְבַּ"ם צו וויסן, אַז דאָ איז אַרײַנגעמישט דאַווקא דָּם פֿון אַ חַיָּה טְמֵאָה.

מ׳האָט געקענט מיינען, אַז וויַיל תּוֹרָה האָט געבאָטן "מָר דְּרוֹר", איז אפשר דאָס אַ עֶצֶב וואָס וואַקסט אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָדער אַ מִין פֿון אַ כָּשֵׁרער בוים, עפּעס וואָס געפֿינט זיך אין רְשׁוּת הַקְּדוּשָׁה אָדער לפּחות אין רְשׁוּת הָרַשּׁוּת. אָבער רַמְבַּ"ם נעמט אַוועק אַזאַ תְּפִיסָה און שטעלט עס אָפּ אין אַ גאַנצן בֵּרוּר: דאָס איז דָּם חַיָּה פֿון הוֹדוּ.

און נישט נאָר אַז ער שרײַבט "דָּם חַיָּה", נאָר ער לייגט צו "אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ" – אַז דאָס איז דאַווקא אַ חַיָּה וואָס געפֿינט זיך אין הוֹדוּ. רַמְבַּ"ם איז נישט קיין מַסָּעוֹת־שרײַבער, און ער איז נישט צוגעווויינט צו באַצירן הֲלָכָה מיט גֵּיאוֹגְרַפְיָע־באַשרײַבונגען. פֿאַרוואָס איז דאַן נוגע צו וויסן, אַז די חַיָּה איז אין הוֹדוּ? און אַפֵּילוּ אויב מצד דער מִינִיתְער הַגְדָּרָה איז דאָ אַ נויט צו רמז זײַן אויף איר אָרט פֿון גידול, דאַרף מען נאָך אַלץ פֿאַרשטיין: פֿאַרוואָס דאַווקא דער הייליקער שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה זאָל זיך צוזאַמענשטעלן פֿון אַ חֹמֶר וואָס זײַן מקור איז אַזוי וויַיט, פֿון קְצֵה הָאָרֶץ, אין אַ לאַנד וואָס אין תּוֹדַעַת יִשְׂרָאֵל איז אַ סימן פֿון רְחוּק און נֵכָרוּת?

און נאָך לייגט ער אַרײַן דעם דְּגִישׁ, "וְהוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" – אַז דאָס איז דער מוּשָׂק וואָס איז בְּיָדוּעַ בײַ אַלע, און אַז מענטשן בְּנֵי אָדָם אין אַלע ערטער באַזאַמען זיך דערמיט. און דאָ וועלט די קשיא נאָך שאַרפער. וויַיל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה איז קָדוֹשׁ לְבַדּוֹ: מ׳טאָר נישט מאַכן אים צו חול, מ׳טאָר זיך נישט זָלבן דערמיט אויף אַ זָר, און זײַן עצם מַהוּת איז צו מַבְדִּיל און מַפְרִישׁ זײַן. און אַפֵּילוּ אַזוי מַדְגִּישׁ רַמְבַּ"ם, אַז איינער פֿון זיינע עיקר־סְמָמִים איז עפּעס וואָס געהערט כְּאִלּוּ צו גאַנצן וועלט, "בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם", און נישט בִּפְרָט צו יִשְׂרָאֵל; עפּעס וואָס זײַן נעימער רֵיחַ דינט מענטשן, ווי בְּנֵי אָדָם, צו זייערע תַּעֲנוּגִים און צו זייער שְׂרָיי־און־שְׁמִיר־תְּקִשׁוֹט.

נִמְצָא, אַז אין יענעם זעלבן אָטעם, אין וועלכן ער גְּדֵר'ט דעם "מוֹר" ווי צוזאַמענגעשטעלט פֿון דָּם חַיָּה טְמֵאָה, זאָגט ער אויך, אַז דאָס איז מחֻבָּב און מְעוּדָּן אין די אויגן פֿון אַלע בְּנֵי אָדָם אין אַלע ערטער ווי אַ בֹּשֶׂם. דער הייליקער שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון יִשְׂרָאֵל, באַוונדער געווידמעט צו מִקְדָּשׁ, כְּהֻנָּה און מַלְכוּת, האָט אין זיך אַרײַנגעמישט אַ בְּשָׂם וואָס איז ביידע – דָּם פֿון אַ בְּהֵמָה טְמֵאָה און Zugleich אַ תַּכְשִׁיט־בֹּשֶׂם וואָס איז משותף צו אַלע בְּנֵי אָדָם.

און פֿון דָא קומט אַרויס די עיקר־שְׁאֵלָה וואָס דאַרף בֵּאוּר. ווי אַזוי איז מעגליך, אַז שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וואָס איז קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, און גאַנצע ענין איז צו מַמְשִׁיךְ קְדוּשָּׁה אין כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ און אין די גופים פֿון כֹּהֲנִים און מלכים, זאָל אין זײַן האַרציקער הַרְכָּבָה אַריַינגענעמען אַ חֵלֶק וואָס קומט פֿון דָם חַיָּה טְמֵאָה? און נישט נאָר אַז זי איז אַ חַיָּה טְמֵאָה אין עפּעס אַ נאָענט אָרט אָן באַזונדערן ציבור־קאָליר, נאָר דאַווקא אַז זי געפֿינט זיך אין הוֹדוּ, אין קְצֵה הָעוֹלָם הַיָּשׁוּב וואָס איז דעמאָלט געווען בְּיָדוּעַ צו יִשְׂרָאֵל; און נאָך מער, אַז דאָס זעלבע זאַך דינט ווי אַ כְּלָלִי־בשֶׂם צו אַלע אֻמּות?

וויַיל אויב מיר וועלן זאָגן, אַז תּוֹרָה האָט געוואָלט אונדז נאָר לערנען דעם דין, אַז ס׳זענען דאָ מוֹצָאֵי בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וואָס זײַנען מֻתָּר אין הֲנָאָה, איז דאָס שוין בְּיָדוּעַ פֿון די סוגיות אין ש"ס און פּוֹסְקִים, און ס׳איז נישט נויטיק, אַז רַמְבַּ"ם זאָל דאַווקא אויסקלײַבן שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה ווי דעם אָרט, ווו דער ענין זאָל זיך אַנטפּלעקן. און אויב מיר וועלן זאָגן, אַז דאָס איז נאָר אַ ענין פֿון מְצִיאוּת, אַז אַזוי איז דער בעסטער בֹּשֶׂם, און דערפֿאַר האָט תּוֹרָה געבאָטן אויף אים, דאַרף מען אויך דאָס פֿאַרשטיין: פֿאַרוואָס דאַווקא דער בעסטער בֹּשֶׂם, וואָס איז רָאוּי צו זײַן רֹאשׁ הַבְּשָׂמִים אין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, איז די הִתְהַפְּכוּת פֿון דָם פֿון אַ חַיָּה טְמֵאָה פֿון הוֹדוּ?

און בְּפֶרָט לויטן תֵּיאוּר פֿון רַמְבַּ"ם אַליין, אַז דער דָם "מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקַרְבָּהּ" – אַז ער קְפָּא'ט און זאַמלט זיך אין איר אינעווייניק. עס גענוגט אים נישט צו זאָגן, אַז דאָס איז עפּעס אַ הַפְרָשָׁה, נאָר ער מַדְגִּישׁ דעם ענין, אַז דער דָם אַליין וועלט עָבֶה און נִקְבָּץ. דער נִקְפָּאטער דָם, וואָס לויט תּוֹרָה בכלל איז די נֶפֶשׁ וואָס איז אין פֿלייש און דער מושב פֿון לעבן, וועלט דָא אַ בֹּשֶׂם, אַ רֵיחַ.

און זע, מיר שטייען דָא פֿאַר אַ נִפְלָאָה־תְּמוּנָה: אין יסוד פֿון יענעם שֵׁמֶן וואָס מַמְשִׁיךְ זיך אויף רֹאשׁ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, רֹאשׁ הַכְּהֻנָּה; וואָס מַמְשִׁיךְ זיך אויף רֹאשׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ און זײַן זרע, רֹאשׁ מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל; און וואָס מַמְשִׁיךְ זיך אויף דעם מְזִבֵּחַ, דעם שֻׁלְחָן, די מְנוֹרָה און אַלע כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ – שטייט אין יסוד אַ איינציקע טיפּע – פּינקטלעך אויסגעמאָסן און אויסגעוואָגן לויט די שִׁעוּרֵי תּוֹרָה – פֿון נִקְפָּאטן דָם פֿון אַ פְּרָאִיתער חַיָּה טְמֵאָה אין קְצֵה הָעוֹלָם, וואָס איר רֵיחַ איז מֹחָבָּב אויף אַלע בָּשָׂר.

און פֿון דעם איז מוּבָן, אַז דער ענין איז נישט מִקְרִי, נאָר ער ווייזט אויף אַ כְּלָל גָּדוֹל: אַז אין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, דעם הייליקסטן שֶׁמֶן פֿון תּוֹרָה, איז דָא, אין אַ פּינקטלעכן און באַגרעניצטן אופֿן, אַ רְכִיב וואָס נִמְשָׁךְ פֿון די וויַיטע, זָרֻע און אַפֿילו די מערסט טְמֵאָע וועלטן. תּוֹרָה אַליין באַפֿעלט, אַז אַזוי זאָל זײַן, און רַמְבַּ"ם, מיט זײַן הֲלָכְתִּי־דִּיוּק, גיט אָפּ און קַבֵּעט דעם ענין ביז עס וועלט "הַיָּדוּעַ לַכֹּל".

אָבער אַלעס נַ"ל איז נאָר מצד הדין און מצד דער מְצִיאוּת. און כּדי צו פֿאַרשטיין וואָס דאָס רמז'ט אין עַבוֹדָה, און וואָס איז דער פְּנִימִי־ענין פֿון מוֹר ווי מוּשָׁק, ווי חַיָּה, ווי הוֹדוּ, און ווי אַזוי אַזאַ זאַך קען זיך אַריַינשליסן אין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה – דאַרף מען קודם מקדים זײַן: וואָס איז פְּנִימִיּוּת פֿון שֵׁמֶן, און וואָס איז ענין בְּשָׂמִים אין תּוֹרָה בכלל, און אין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה

בִּפְּרָט. וויֵל נאָר ווען עס וועט זיך בַּאֲרן די רוּחָנִית־פְּעוּלָה פֿון שֶׁמֶן און פֿון רֵיחַ, וועט מען קענען פֿאַרשטיין, פֿאַרוואָס תּוֹרָה בּוֹחֶרֶת, אַז דער "ראֹש" פֿון בְּשָׂמִים זאָל זײַן דאַווקא דער מְהֻפְּכָּדִּיער דָּם.

און דאָס איז וואָס דאַרף איצט בֵּאוּר: וואָס איז שֶׁמֶן אין לָשׁוֹן הַחֲסִידוּת און הַקַּבָּלָה; וואָס איז ענין מָשִׁיחַ און מְשִׁיחָה, אַז מלכים און כֹּהֲנִים הייסן "מְשׁוּחִים בַּשֶּׁמֶן"; וואָס לייגן בְּשָׂמִים צו אין שֶׁמֶן; און ווי אַזוי דער פאַקט, אַז איינער פֿון זיי איז מוֹר, דְּהַיְנוּ דָּם־מוּשְׁק, איז נישט קיין טָפֵל־לער פְּרָט, נאָר אַ גִּלּוּי אויף דעם אופֿן, ווי שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מַמְשִׁיךְ און מְאַחֵד פֿאַרשידענע כֹּחוֹת אין אַ איינציקער הייליקער מְשִׁיחָה.

ב

וּלְהַתְחִיל זיך צו נענטערן צו דעם, דאַרף מען לֵגֶן אין אָנהייב אַ זייטן דעם באַזונדערן פְּרָט פֿון מוֹר, און אַרײַנקוקן אין די כֵּלִים, אין וועלכע ער ווערט מְקֻבָּל – אין דעם שֶׁמֶן אַליין, און אין ענין בְּשָׂמִים בכלל – וויֵל נאָר דאַן קען מען פֿאַרשטיין, ווי אַזוי אַזאַ זאַך קען זיך אַרײַנשליסן בכלל אין דער מַשְׁחָה.

און עס איז באַקאַנט אין דִּבְרֵי הַקַּבָּלָה און הַחֲסִידוּת, אַז שֶׁמֶן איז אַ מָשָׁל אויף חָכְמָה, און בכלל נאָך מער – אויף פְּנִימִיּוּת הָאוֹר. וויֵל ווען שֶׁמֶן זינקט אַרײַן און פֿאַרשפרייט זיך אינעווייניק אין יעדן זאַך, און אין יעדן ארט, ווו ער קומט אָן, מאַכט ער מילד און שמיריק און ווערט מְקֻבָּל אין פְּנִימִיּוּת – אַזוי אויך איז חָכְמָה די פְּנִימִית־נְקוּדָּה, וואָס גייט אַרײַן אין אַלע כֹּחוֹת און אין אַלע עוֹלָמוֹת, און מחַיֶּה זיי מיט אַ פְּנִימִיקן חַיִּים. און נאָך מער: שֶׁמֶן שטייגט אַרויף איבער אַלע משקים, און אַפֿילו ווען ער איז געמישט מיט זיי, איז דאָך ניכָּר, אַז ער איז אַ באַזונדערער און אַדִּירער זאַך; אַזוי אויך חָכְמָה, וויֵל זי איז רֵאשִׁית הַגִּלּוּי, שטייט זי העכער פֿון אַלע הִתְפַּשְׁטוּת פֿון די מִדּוֹת און די נידעריקע סְפִירוֹת. און אַפֿילו אַזוי, דאַווקא דאָס הייסט פְּנִימִיּוּת הָאוֹר, צוליב דעם, וואָס זי איז די פְּנִימִית־נְקוּדָּה, פֿון וועלכער גייט אַרויס אַלע הִתְפַּשְׁטוּת.

און דאָס איז אויך דער ענין פֿון שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וואָס דערפון „מָשְׁכִין די מלכים און די כֹּהֲנִים", דורך וואָס ווערט געטאָן די הַמְשָׁכָה פֿון מלכות און כְּהֻנָּה. „מָשַׁחְתִּי אֶתְכֶם בַּשֶּׁמֶן" מיינט נישט נאָר נעמען גַּשְׁמִי שֶׁמֶן, נאָר דאָס איז אַ הַמְשָׁכָה פֿון אַ נִיצָּעם גִּלּוּי פֿון מלך און כֹּהֵן אין דער מְצִיאוּת פֿון דעם מענטש. וויֵל מלכות אין סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת איז דער כֹּחַ הכולל און מתְיַחֵס צו די רַבִּים, צו אַלע פְּרָטֵי הָעָם; און כְּהֻנָּה איז דער כֹּחַ פֿון עֲבוֹדָה און קְרִיבַת אֱלֹקִים. און ביידע, אין זייער פְּנִימִיּוּת, זײַנען אַ הַמְשָׁכָה פֿון חָכְמָה אַראָפּ: אַז דער מלך הערשט נישט ווי אַ חִיצוֹנִישער שַׁלִּיט, נאָר ווי „לֵב הָעָם"; און דער כֹּהֵן דינט נישט ווי אַ טֶכְנַאי, נאָר ווי אַ „מֻרְכָּבָה לַשְּׁכִינָה". און דאָס דריקט זיך אויס אין דעם, וואָס זיי הייסן „מָשׁוּחַ בַּשֶּׁמֶן" – מָשׁוּחַ אין מוֹחִין, אַז עס ווערן נִמְשָׁכִים אין זיי נִיצָּע מוֹחִין, אַ נִיצָּע דַּעַת אין אֱלֹקוּת.

אַזוי, שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה בכלל איז פְּנִימִיּוּת הָאוֹר פֿון מלכות־יִשְׂרָאֵל און כְּהֻנָּה; דאָס איז די נִסְתָּרֶת־חָכְמָה, וואָס שׂוֹכֶנֶת אינעם ראֹש און האַרץ פֿון מלך און כֹּהֵן, און אין די כֵּלִים אין בית־הַמִּקְדָּשׁ, כדי אַז זייער הנהגה און עֲבוֹדָה זאָל זיין מיט דַּעַת עֶלְיוֹן און נישט מיט דַּעַת תַּחְתּוֹן. און דערפֿאַר איז דער שֶׁמֶן „קֹדֶשׁ קָדָשִׁים יִהְיֶה לִי" – ער איז די פְּנִימִית־נְקוּדָּה פֿון קְדוּשָּׁה, דורך וועלכער גייען דורך אַלע גְּלוּיִים פֿון בית־הַמִּקְדָּשׁ.

אָבער דאָס אַליין איז נאָך נישט גענוג. וויַיל אויב שֶׁמֶן איז פְּנִימִיּוּת הָאוֹר פֿון חָכְמָה, וואָס איז דער נויט, אַז עס זאָל זיך אַרײַנמישן אין אים בְּשָׂמִים – מוֹר, קִנָּמוֹן, קָנֶה, קִדָּה? שֶׁמֶן האָט דאָך אַ רֵיחַ פֿאַר זיך אַליין; פֿאַרוואָס דאַווקא מיט די בְּשָׂמִים זאָל ווערן געטאָן די מִצְוָה פֿון שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְפִי צִוּוּי הַתּוֹרָה?

און צו פֿאַרשטיין דאָס, דאַרף מען קודם מסבֵּר זיַין, וואָס איז ענין בְּשָׂמִים און רֵיחַ אין תּוֹרָה. און עס ווערט מבאָר אין עטלעכע ערטער, אַז רֵיחַ מתְיַחֵס צו רוּחַ, צו דער עדינער חָיוּת צווישן נֶפֶשׁ און נְשָׁמָה. און חַז"ל זאָגן, אַז רֵיחַ איז דאָס, פֿון וואָס די נֶפֶשׁ הנאהט און נישט דער גוף, וויַיל סִ׳קומט בכלל נישט אַרײַן קיין חֹמֶר אין גוף. און דאָס זעט מען אין דער הֲלָכָה פֿון בְּשָׂמִים בְּהַבְדָּלָה, וואָס מען בענטשט אויף די בְּשָׂמִים „מַפְגִּי שֶׁהַנֶּפֶשׁ יְתֵירָה מִסְתַּלֶּקֶת", און דער רֵיחַ מחַיֶּה דעם רוּחַ פֿון דעם מענטש. און אַזוי אויך דער זֹהַר מאריך אין „רֵיחַ נִיחוֹחַ" פֿון קָרְבָּנוֹת, אַז דער רֵיחַ שטייגט אַרויף און ציט אַרויף אַ נַחַת־רוּחַ אויבן.

און פֿון דעם זעט מען צוויי זאַכן: פֿון איין זײַט איז רֵיחַ אַ מַקִּיף – ער מקיף און גייט נישט אַרײַן ווי עסן און טרינקען; און פֿון דער צווייטער זײַט האָט ער אַ טיפֿן קשר מיט פְּנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, מיט רוּחַ הַחַיִּים. ער רירט אָן דעם אָרט, ווו דער מענטש איז אַמאָליגסט עדין און נעלם. און פֿון דעם איז מובן, אַז בְּשָׂמִים אין עֲבוֹדָה מוֹרֶה אויף אַ הַמְשָׁכָה פֿון חָיוּת אין די מַקִּיפִים, אַז אויך די ענינים, וואָס זײַנען נאָך נישט אין פְּנִימִיּוּת, נאָר שטייען ווי אַ מַקִּיפִית־אוֹר אַרום דעם מענטש אָדער אַרום דעם עולם, זאָלן אויך אָנגעפילט ווערן מיט נֹעַם און קְדוּשָּׁה.

און לויט דעם, אַז שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דאַרף האָבן אין זיך בְּשָׂמִים, מוֹרֶה, אַז די מַשְׁחָה פֿון מלכות און כְּהֻנָּה איז נישט נאָר פְּנִימִיּוּת הָאוֹר, וואָס גייט אַרײַן אין די כֵּלִים, וואָס זײַנען שוין נאָענט און צוגעגרייט, נאָר זי ציט און הייבט אויך אַרויף דעם רוּחַ פֿון אַלע מיני כֹּחוֹת שׂוֹנִים, די חיצוניותדיקע אוֹרוֹת און אוֹוִירוֹת, און אַחְדָּן זיי אַלע צו אַ איינציקן „רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'". שֶׁמֶן איז חָכְמָה; בְּשָׂמִים זײַנען די מִדּוֹת און די פֿאַרשידענע ענינים, וואָס סובבים, וואָס מען שפּירט זיי ווי אַן „אַטְמוֹסְפֵּירָה" און נישט ווי מוֹחִין; און תּוֹרָה באַפֿעלט, אַז אַלע זאָלן זיך צוזאַמענהויבן אין איין שֶׁמֶן.

און דערפֿאַר ציילט תּוֹרָה בפֿרט אַרבע בְּשָׂמִים – „מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם, וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם, וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת" – און אַז זיי זאָלן זײַן אין באַזונדערע שיעורים. און עס ווערט מבאָר אין מִדְרָשִׁים און סִפְרֵי הַסּוֹד, אַז די פיר בְּשָׂמִים זײַנען כנגד פיר כְּלָלִיּוֹת פֿון מִדּוֹת און כֹּחוֹת אין דער נֶפֶשׁ און אין די אומות, און אַז די

שיעורים רמז'ן אויף זייער יחסדיקע שטאַרקייט און אויף זייער תיקון. און אָן אַרײַנצוגיין דאָ אין יעדן פֿאַרט, איז דער כְּלָל, אַז בְּשָׂמִים זײַנען דער רִבּוּי פֿון רוּחַ־כּוֹחוֹת אין וועלט, יעדער מיט זײַן אייגענעם טאַם און ריחַ, און שָׁמָּן איז די מְחַבֶּרֶת־חָכְמָה, וואָס זאַמלט און זאַמערט זיי.

וויַיל יעדער בֶּשֶׂם פֿאַר זיך איז אַ פֿאַרטישער ענין, אַ באַזונדערע אֵיכוּת; און זײַן ריחַ קען זײַן חריף אָדער זיס, מְחַמֵּם אָדער מְצַנֵּן, און ער ווירקט אויפֿן רוּחַ אויף אַ באַזונדערן אופֿן. און ווען אַזאַ ריחַ שטייט אַליין, קען ער זיך איבערהייבן און פֿאַרקרומען; נאָר ווען ער איז מְשֻׁעָר און נְכְלָל אין שָׁמָּן, ווערט ער אַ טייל פֿון אַ כללי־ריחַ, וואָס איז „קֹדֶשׁ" – ער איז שוין נישט די אייגענע אוֹרָה פֿון פלוני־אֵיכוּת אָדער אַלמוני־אֵיכוּת, נאָר אַ בֶּשֶׂם פֿון אֱלֹקוּת. און דאָס איז דער סוֹד פֿון שָׁמָּן הַמִּשְׁחָה ווי אַ תַּעֲרוֹבֶת: אַז דער אוֹר־הַחָכְמָה פֿון שָׁמָּן נעמט אין זיך אַריין דעם רִבּוּי פֿון רוּחוֹת און בְּשָׂמִים, און מַמְשִׁיחַ זיי אַלע אַריַין אין איין מלכות ד׳ה׳ יִתְבָּרַךְ.

און פֿון דעם קענען מיר נאָך טיף פֿאַרשטיין דעם אויסדרוק „מָשׁוּחַ בַּמּוֹחִין". אַז די מְשִׁיחָה איז נישט נאָר אויף דעם ראֹשׁ אין חִיצוֹנִיּוּת, נאָר אַז די מוֹחִין, חָכְמָה און דַּעַת, זאָלן אָנגעפילט ווערן מיט אַ באַזונדערן ריחַ – אַ מַקִּיפדיקע אוֹרָה פֿון קְדוּשָּׁה, וואָס קומט פֿון די בְּשָׂמִים אינעם שָׁמָּן. און דורך דעם איז דער מלך נישט נאָר חָכָם, נאָר ער האָט אויך ווי אַן אוֹוִירָא, וואָס סובב אים, אַ „ריחַ" פֿון מלכות, וואָס מען שפּירט אין גאַנצן סבֵיבֹה. און אַזוי אויך דער כֹּהֵן, און אַזוי אויך דער בית־הַמִּקְדָּשׁ אַליין: „כָּל הָרֵיחַ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ", זאָגט דער זֹהַר, „עָלֵי רֵיחָא דְמִשְׁחָא תָּלֵי", אַז דער ריחַ פֿון אַלע עֲבוֹדוֹת אין בית־הַמִּקְדָּשׁ הענגט אָפּ פֿון ריחַ פֿון דער מַשְׁחָה.

און איצט קענען מיר צוריקקערן צו אונדזער פֿרײַערדיקער קשיא אויף אַ נאָך טיפֿערן אופֿן. אויב שָׁמָּן איז פְּנִימִיּוּת הָאוֹר פֿון חָכְמָה, און בְּשָׂמִים זײַנען רוּחַ־כּוֹחוֹת, די מַקִּיפדיקע אוֹרוֹת פֿון פֿאַרשידענע כּוֹחוֹת – איז מובן, אַז שָׁמָּן הַמִּשְׁחָה איז דער כללי־דוגמה, ווי אַזוי אֱלֹקוּת גייט אַריַין און אַחְדָּן אַלע רִבּוּי כּוֹחוֹת־הַבְּרִיאָה: דער עצם־אוֹר ווי שָׁמָּן, און דער רִבּוּי פֿון אוֹרוֹת, קולטורן און מִדּוֹת ווי בְּשָׂמִים. אָבער עס איז נאָך אַלץ נישט מבֹאָר: פֿאַרוואָס איז דער „ראֹשׁ" פֿון די בְּשָׂמִים, דער וואָס פירט זיי און שטייט אין שפּיץ פֿון דער רשימה אין תּוֹרָה און אין זייער שיעור, דאַווקא דער מוֹר? און נאָך מער: פֿאַרוואָס איז דער מוֹר, ווי עס ווערט מבֹאָר אין דִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, דאַווקא דָּם קָפוּי פֿון אַ חַיָּה פְּרָאָה פֿון הודוּ?

וויַיל אויב בְּשָׂמִים בכלל זײַנען די הַעֲלָאַת־הָרוּחַ, איז דאָך דער מוֹר אין זײַן שָׁרֶשׁ נישט נאָר אין רוּחַ, נאָר אויך אין דָּם – „כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ" – און נאָך: דָּם פֿון אַ חַיָּה; און נאָך מער: פֿון אַ טְמֵאָה־חַיָּה; און נאָך מער: פֿון סוף־הָעוֹלָם. און ווי קען אַזאַ זאַך זײַן דער ראֹשׁ פֿון אַלע בְּשָׂמִים, וואָס ווערן נְכְלָל אין אוֹר־הַחָכְמָה פֿון שָׁמָּן? וואָס איז דער פְּנִימער ענין פֿון מוֹר – אַז ער איז דָּם, און אַז ער איז פֿון אַ חַיָּה, און אַז ער איז פֿון הודוּ – וואָס מאַכט, אַז ער זאָל אין איין מאָל זײַן דער ווייטסטער, און דאַווקא דער ראשית פֿון אַלע הַעֲלָאוֹת־הָרוּחַ?

נאָר נאָך דעם וואָס עס איז נתְבָּאֵר בכלל די פְּעוּלָּה פֿון שֶׁמֶן און בְּשָׂמִים, קען די קשיא זיך איצט שטעלן אין איר גאַנצן טיפֿן. שֶׁמֶן איז דער איינציקער אוֹר־הַמְאַחֵד; בְּשָׂמִים זײַנען דער רִבּוּי פֿון רוּחוֹת, וואָס וועלן נְמְשָׁךְ אַרײַן אין דעם אוֹר. און דערפֿאַר דאַרף מען איצט קערן דעם דַּעַת צו דעם באַזונדערן ענין פֿון מוֹר, צו פֿאַרשטיין, וואָס פֿאַר אַ מין רוּחַ, וואָס פֿאַר אַ מין נֶפֶשׁ־דָּם, שטייט אין זײַן שָׁרֶשׁ, אַז תּוֹרָה בּוֹחֶרֶת אין אים צו זײַן דער ראֹשׁ פֿון אַלע בְּשָׂמִים פֿון שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

ג

כְּדֵי צוּ פֿאַרשטיין דָּאס, דאַרף מען פֿאָרויס־שטעלן, אַז דער מוֹר וועלט אין תּוֹרָה ניט דערמאָנט נאָר ווי אַ טרוקענער זאַך אין אַ הֲלָכָתישער רשִׁימָה, נאָר ער טרעט אַרײַן אין שִׁיר הַשִּׁירִים ווי איינע פֿון די עִקָּרִיע סְמָנִים פֿון דער אַהֲבָה צווישן כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל און דעם אֵיבֶרשְׁטֶער. "דוֹדִי לִי בֵּין הַשָּׁדַיִם... צְרוֹר הַמּוֹר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין", און נאָך, "אֶל הַר הַמּוֹר וְאֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה". און עס וועלט מבֹאָר אין זֹהַר, אַז דער מוֹר פֿון שִׁיר הַשִּׁירִים איז אַ רֶמֶז אויף "דִּינִין דְּמַתְקִין" – גְּבוּרוֹת וואָס זײַנען נְמְתָּק געוואָרן, אַ דִּין וואָס איז שוין נִכְלָל אין חֶסֶד, און דערפֿאַר שטייגט ער אַרויף צו אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ פֿאַרן מלך.

און זע, מיר זעען שוין דאָ אַ פֿאַראַדאָקס, אַ פּנים־כּפּולדיקייט פֿון מוֹר. פֿון איין זײַט איז ער פֿאַרבונדן מיט דִּין, מיט מְרִירוּת (וויַיל "מוֹר" איז אויך אַ לשׁוֹן פֿון מְרִירוּת), מיט דָּם און מיט אַ שטאַרקייט פֿון דִּין. און פֿון דער צווייטער זײַט, אין זײַן מתּוּקנעם מצבֿ וועלט ער דער טײַערסטער ריחַ, די עִצָּמוּת פֿון "צְרוֹר הַמּוֹר" וואָס ליגט אויפֿן האָרץ, און דער "הַר הַמּוֹר" צו וועלכן די רַעְיָה שטייגט אַרויף. און דָּאס אַליין רמזט, אַז דער מוֹר איז ניט סתָּם אַ פּשוטער בֶּשֶׂם, נאָר די צורה וואָס די שטאַרקסטע גְּבוּרָה לייגט אָן, וועלן זי וועלט גאָר מְהָפָּךְ צו אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ.

און דָּאס פֿאַרבינדט זיך מיט דעם, וואָס דער רַמְבּ"ם גיט אַ גְּדֵר אין מוֹר ווי "דָּם", וויַיל "כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ". דער דָּם איז די נִגְלֵיתע חַיּוּת פֿון דער נֶפֶשׁ, און בפֿרט איז ער פֿאַרבונדן מיט גְּבוּרָה, מיט היץ, מיט לַהַט. און עס וועלט מבֹאָר אין חֶסְידוּת, אַז די חַיּוּת בכלל, ווי וויַיט זי זיך גיט אָפּ צו זען ווי אַ דְּחִיפָּה, ווי אַן אַנשטרענגונג, ווי אַ עַזּוּת און שטאַרקייט, איז אַ בחִינָה פֿון גְּבוּרָה; דער חֶסֶד איז די הִתְפַּשְׁטוּת פֿון אוֹר, אָבער דער פְּנִימְיער כֹּחַ וואָס שטויסט און פּוּלט איז גְּבוּרָה. און דערפֿאַר מאַכט כַּעַס רויט די פּנים, און תַּאֲוָה וואַרעמט אָן דעם גוף – וויַיל דער דָּם איז זיך אויפֿגעוועקט.

און עס דאַרף מען נאָך פֿאַרשטיין: זע, וועלן מען באַטראַכט אין תּוֹרָה דעם אונטערשייד צווישן בְּהֵמָה און חַיָּה, איז דָּאס ניט נאָר אַ זאָאָלאָגישער אונטערשייד, נאָר אַ רוחניותדיקער הבְדָּל אין דעם אופֿן פֿון חַיּוּת. אַ בְּהֵמָה, לויט הֲלָכָה, איז דער מער מבּוּיָתער מין, איר נאַטור איז מער מְיֻשָּׁב, נאָענט צו "יִשּׁוּב הָאָרֶץ"; און אַ חַיָּה איז ווילדער, מער נוֹדֵד, מער עַזָּה. און בפֿנימיות, בְּהֵמָה איז אַ בחִינָה פֿון מִדּוֹת וואָס זײַנען שוין אַרײַנגעקומען אין אַ סאָרטן סֵדֶר פֿון יִשּׁוּב, און מע קען זיי גרינגער אַרײַנרייטן אין עֲבוֹדַת ה'; און חַיָּה ווייזט אויף אַ חַיּוּת וואָס גייט אַריבער גְּבוּלוֹת, אַ נֶפֶשׁ וואָס ברעכט אַרויס די מסְגֶּרֶת, וואָס איז נאָך ניט אַרײַנגעשטעלט אין כֵּלִים.

דערפַאַר איז דָם דְחַיָּה די הֶדְגָמָה פֿון אַ חַיּוּת פְּרָעִית אין תַּכְלִית. זײַן עצם מְצִיאוּת איז ווי אַ מין גְּבוּל: פֿון איין זײַט – לעבן, נֶפֶשׁ, אַ גרויסע עַזּוּת פֿון חַיּוּת; און פֿון דער צווייטער זײַט – דאַווקא צוליב דער פְּרָעוֹת, איז ער נאָענטער צום צד פֿון קְלִיפָּה, צו דער סִטְרָה, אַז די חַיּוּת זאָל זיך ניט מקַבֵּל ווערן אין כְּלֵי הַקְּדוּשָׁה, נאָר זיך אויסברעכן אַרײַן אין תַּאֲוֹוֹת אֲסוּרוֹת און עֲבוֹדוֹת זָרוֹת. און דערפַאַר זײַנען, אין נִגְלֶה דְתוֹרָה, אַ סך חַיּוֹת ניט מְתָּר צו עסן, און זייער דָם איז זיכער אָסוּר.

עס קומט אויס, אַז דָם דְחַיָּה טְמֵאָה איז לכאוֹרָה צוויי מאָל ווייט: ערשטנס, ווײַל ער איז בכלל דָם, ווָאָס איז אַ "גַּבְרָא דְּגְבוּרָה", אַ אָרט ווו דער דִּין איז גָּלוּי; און צווייטנס, ווײַל ער איז דער דָם פֿון אַ מין ווָאָס שטייט בכלל ניט אין דעם סֵדֶר־הַקְּדוּשָׁה פֿון יִשְׂרָאֵל, נאָר ער איז לְכַתְּחִלָּה אַרײַנגעשטעלט אין אַ וועלט ווָאָס איז אָסוּר אַפֿילו אין הֶנָאָה אין אַ סך ענינים. דָאס איז די עצם תמונה פֿון אַ חַיּוּת, ווָאָס אויב זי גייט אַרײַן גלײַך אין פְּנִימִיּוּת פֿון יִשְׂרָאֵל – וועט זי שאַטן, וועט זי מטַמֵּא זײַן די כֵּלִים.

און אַפֿילו אַזוי, דאַווקא פֿון אַזאַ אָרט אידענטיפֿיצירט די תּוֹרָה דעם רֹאשׁ פֿון די בְּשָׂמִים פֿון מַשְׁחָה. ווי אַזוי קען דָאס זײַן?

און זע, דער מַפְתֵּחַ איז, אַז דער מוֹר ווערט ניט געגנוצט ווי דָם. מען עסט אים ניט, מען טרינקט אים ניט, ער ווערט ניט אַרײַנגעקליבן אין גוף ווי דָם. נאָר, אין דער מְצִיאוּת פֿון מושְׁק, איז דער דָם שוין דורכגעגאַנגען אַ תַּהֲלִיךְ פֿון תִּקּוּן אין עצם החוֹמֶר: ער קאַלט זיך אָפּ, ער זאַמלט זיך אין אַ באַזונדערער בַּלּוּטָה, ער טרוקנט אויס, ער טרענט זיך אָפּ פֿון זײַן ערשטיקער זְרִימָה, און פֿון דעם מצבּ ווערט ער ניט נִמְשָׁךְ ווי אַ נוזל פֿון לעבן, נאָר ווי אַ מקור פֿון רֵיחַ. דער עצם דָם, ווָאָס זײַן נאַטור איז צו בליַבן נֶעֱלָם אינעווייניק אין גוף ווי אַן אינערלעכער הין – דָאָ ווערט ער אַרויסגעצויגן, נִזָּקָק צו רֵיחַ.

און אין אַנדערע ווערטער: די נֶפֶשׁ־הַגְּבוּרָה ווערט מְהֻפָּךְ פֿון דער פְּנִימִיּוּת פֿון דער בְּהֵמָה צו אַ מַקִּיף אויף דעם מענטש. זי פּליסט ניט מער ווי לעבן אינעווייניק, נאָר זי שוועבט אַרום אים ווי אַן אוֹרָה / אוֹוִירָא פֿון דרויסן. און דָאס איז דער סוֹד פֿון רֵיחַ: רֵיחַ עסט מען ניט, ער ווערט ניט בָּשָׂר פֿון זײַן בָּשָׂר, נאָר ער איז אַ מַקִּיף ווָאָס פֿילט און פֿילט אויס דעם רוּחַ, ער רענערט און ממתק איז אים. און בפֿרט האָבן חֲז"ל געזאָגט, אַז דער רֵיחַ איז די איינציקע הֶנָאָה, פֿון וועלכער די נֶפֶשׁ האָט הנאָה און זי איז ניט אַרײַנגערעכנט אין דעם חֵטְא עֵץ הַדַּעַת, און אַז ער איז פֿאַרבונדן מיטן עֶלְיוֹנעם רוּחַ פֿון מְשִׁיחַ, "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'". עס קומט אויס, אַז דער רֵיחַ איז דער אופֿן, ווי אויך שטאַרקע דִּינִין קענען זיך טרעפֿן מיטן מענטש אָן אַז זיי זאָלן ווערן אַרײַנגעשלונגען, אָן אַז זיי זאָלן זיך פְּנִימִיּותדיק מקַבֵּל ווערן אויף אַ אופֿן ווָאָס וועט איבערשוועמען די כֵּלִים.

און אַזוי, וועלן דָם דִּחַיָּה ווערט מְהֻפָּךְ צו רֵיחַ, איז דָאס וואָס געשעט בפַנימיות, אַז די גלומדיקע, ווילדע חַיּוּת פֿון גְּבוּרָה וועלן אַרויסגעהויבן פֿון איר גלייכער התְּגַלּוּת אין גוף און אויפֿגעהויבן צו אַ מדריגה פֿון רוּחַ און מַקִּיף. איר כֹּחַ איז ניט מער אַ דְּחִיפָּה פֿון אינעווייניק פֿון דער בְּהֵמָה, נאָר אַ סובִּיבדיקער רֵיחַ, וואָס מע קען אים מקַבֵּל זיַין, מעסטן און ממתק זיַין אינעווייניק אין שֶׁמֶן־הַמָּשְׁחָה. די לעבנס־כֹּחַ איז ניט מער אין דָם; די לעבנס־כֹּחַ האָט זיך אָפּגעהויבן און זיך מזדַּכֵּך געווָארן צו רֵיחַ.

און דָאס אַליין איז דער ענין פֿון "רֵיחַ נִיחוֹחַ", וואָס די תּוֹרָה זאָגט איבער ביַי יעדן קָרְבָּנוֹת זיַינען אין נְגְלֶה בָּשָׂר און דָם וואָס מען ברענגט אויף דעם מִזְבֵּחַ. און בפַנימיות איז דָאס די הַעֲלָאָה פֿון דער נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, מיט אַלע אירע מִדּוֹת און תַּאֲוֹות, צו אַ עשָׂן און רֵיחַ וואָס שטיַיגט אַרויף. און עס ווערט מבאָר אין זֹהַר, אַז "נִיחוֹחַ" איז פֿון לשׁוֹן "נַחַת רוּחַ", אַ צופֿרידנקייט פֿון רָצוֹן, אַ המְתָּקָה פֿון דִּינִין. די גְּבוּרָה, וואָס אין איר אָרט למַטָּה קען זיַין אַ שוועָרער דִּין, וועָן זי שטיַיגט אַרויף ווי רֵיחַ – ווערט זי אַ תַּאֲנוּג און אַ נַחַת רוּחַ פַֿארן אֵיבֶרשְׁטֶער. דער דִּין ווערט ניט מבְּטָל, נאָר זיַין חִריפוּת ווערט מְהֻפָּךְ צו אַ מתּוּקע חִריפוּת.

און לויט דעם וועט מען שוין אָנפֿאַנגען צו פֿאַרשטיין וואָס איז די באַזונדערע מַעֲלָה פֿון מוֹר. ער איז ניט סתָּם אַ שטאַרקער בֶּשֶׂם, נאָר אין זיַין עצם גְּדֵר איז ער דער רֶשִׁימוּ – די שְׁאֵרִית – פֿון דעם שטאַרקסטן דָם פֿון דער ווילדסטער חַיָּה, וואָס שטייט איצט ניט ווי דָם, נאָר ווי אַ מרָכָּזער און קיַימיקער רֵיחַ. די זעלבע גְּבוּרָה, וואָס ווי דָם איז געווען גאָר אָסוּר אַרײַנצוגיין אין פְּנִימִיות פֿון יִשְׂרָאֵל – דאָ, ווי רֵיחַ, איז זי ניט נאָר מֻתֶּר, נאָר זי ווערט אויסגעקליבן צו זיַין דער ראֹשׁ פֿון די בְּשָׂמִים פֿון שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַקָּדוֹשׁ.

און דאַווקא צוליב דעם, ווייַל אַ תִּקּוּן פֿון אַזאַ כֹּחַ קען און וועט קיינמאָל ניט זיַין דורך גלייַכער אֲכִילָה. "עסן" אַזאַ דָם, אין עֲבוֹדָה, מיינט לאָזן דער ווילדער, גְּבוּלדיקער חַיּוּת ווערן די פְּנִימִיות פֿון דעם מענטש, לויפֿן אין זיינע אָרקעס; און דָאס איז דער סוֹד פֿון דער נְפִילָה אין עֲבוֹדָה זָרָה, אין דער עֲבוֹדָה פֿון די כֹּחוֹת אַליין. נאָר די תּוֹרָה באַפֿעלט, אַז דער בֵּרוּר פֿון אַזאַ חַיּוּת זאָל זיַין דאַווקא דורך איר הַעֲלָאָה ווי רֵיחַ אינעווייניק אין שֶׁמֶן: זי זאָל זיך נימשָׁךְ ווערן פֿון זיך אַליין, זיך נְזַקֵּק ווערן צו אַ טהוֹרעם אוֹדֶר, און דאַן ווען זי זיך, אויף אַ מדֻדָּנע אופֿן, אַרײַנקליבן אין פְּנִימִיות־הָאוֹר פֿון חָכְמָה, וואָס משַׁח מְלָכִים און כְּהוֹנִים.

און אין דעם ליגט שוין אַ רמז צו דעם צוקונפֿטיקן ענין, וואָס מיר וועלן נאָך מבָּאֵר זיַין ברײַט ווייטער: אַז עס געפֿינען זיך אין וועלט מַעֲרָכוֹת, חָכְמוֹת און דָתישע כֹּחוֹת, וואָס זייער פְּנִימִיתע חַיּוּת איז זייער גרויס, נאָר זיי שטייען אויפֿן גְּבוּל צווישן קְדוּשָּׁה און קְלִיפָּה. זיי זיַינען ווי חַיּוֹת וואָס שטראָפֿן זיך אַרום אויפֿן ראַנד פֿון דער באַווינטער ערד. זייער "דָם", די גלייַכע התְּגַלּוּת פֿון זייער לעבן, איז ניט ראַוִי צו אֲכִילָה פַֿאר יִשְׂרָאֵל; זייערע מעשִׂים, זייערע עֲבוֹדוֹת, זיַינען אָסוּר, און

נִכְלָל אין גְּדֶר פֿון עֲבוֹדָה זָרָה און טֻמְאָה. און אַפֿילו אַזוי גיט די תּוֹרָה צו וויסן, דורך מוֹר, אַז דער טיפֿסטער כֹּחַ פֿון זייער נֶפֶשׁ איז סוף־כָּל־סוף ניט באַשטימט נאָר צו הִשְׁחָתָה, נאָר צו הִתְעַלּוּת: אַז עס וועט זיך פֿון אים נימשָׁךְ וועלן אַ ריחַ, און ער וועט, אין זײַן צייַט און אין זײַן ריכטיקן אופֿן, אַרײַנקלִיבן וועלן אינעוויניק אין שֻׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון מלכוּת ה'.

אָבער איידער מיר וועלן קומען צו דער ברייטער בֵּאוּר פֿון דער הרחָבָה, איז נאָך דאָ אַ פּונקט וואָס דאַרף בֵּאוּר. מיר האָבן געדעדט וועגן אַ "חַיּוּת גְּבוּלִית", וועגן אַ גְּבוּרָה וואָס שטייט צווישן קְדוּשָׁה און קְלִיפָּה. מען דאַרף פּינקטלעך מסבֵּר זײַן וואָס איז דער מעמד פֿון אַזעלכע וועזנס כּוחות אויף דער מאַפּע פֿון סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת: צי זיי זײַנען שוין אַרײַן אין קְלִיפַּת נוֹגַהּ, אָדער צי זיי קומען פֿון די דרײַ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת? צי זיי זײַנען וויי אַ חַיָּה, וואָס כאָטש זי איז ווילד – איז זי אָבער אַ רוענדיקע און נייגט צו מַאֲכָל, אָדער ווי אַ חַיַּת־טָרֶף? און בנוגע צו די אומות און זייערע עֲבוֹדוֹת, וואָס איז דער אונטערשייד צווישן אַ תַּרְבּוּת, פֿון וועלכער איר מוֹר קען מְהֻפָּךְ וועלן צו אַ ריחַ נִיחוֹחַ לעָתִיד, און צווישן אַ תַּרְבּוּת, וואָס איר דָּם בליַבט גאָר אָסוּר?

און צו קריבער מאַכן דָּאס צום הַשָּׁגָה, דאַרף מען ערשט ברייטערן דעם בליק פֿון דער פּרטִיּשער חַיָּה צו דעם כְּלָלדיקן ענין פֿון "חַיָּה" אין תּוֹרָה, און פֿון דאָרטן, פֿון דעם פּרטִישן מושָׂק, צו דעם כְּלָלדיקן "דָּם" פֿון די אומות. און דורך דעם וועלן מיר קענען זען, ווי געוויסע ציבורדיקע כּוחות, כאָטש זיי זײַנען איצט אָנגעטאָן אין עֲבוֹדָה זָרָה, זײַנען לכתְּחִלָּה בְּשָׁרְשָׁם ניצוצות וואָס שטייען אויפֿן ראַנד פֿון קְדוּשָׁה.

ד

וּלְהָבִין זֹאת, דאַרף מען פֿריער מַקְדִּים זײַן דעם ענין פֿון "חַיָּה" בְּכְלָל אין תּוֹרָה. וויַיל ביז אַצטער האָבן מיר געדעדט פֿון אַ פּרטִישער חַיָּה אין הוֹדוּ; נאָר אָן דעם הַשָּׁגָה, וואָס הייסט "חַיָּה" אַליין אין תּוֹרָה און אין סוֹד, בליַבט דער מָשָׁל שמאָל, ווי אַ זאַך בְּמִקְרֶה בעלמא פֿון זואָלוֹגְיָה און גְיאוֹגְרָפְיָה, חס וְשָׁלוֹם, און נישט אַ גילוּי פֿון סֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת.

און הִנֵּה עס איז באַקאַנט, אַז אין דער מדרֵיגָה פֿון די בַּעֲלֵי־חַיִּים טיילט די תּוֹרָה אַרויס פֿיר כְּלָלִיּוֹת: בְּהֵמָה, חַיָּה, עוֹף, דָּג. און דאָס איז נישט נאָר אַ זאַך פֿון טַקְסוֹנוֹמְיָה פֿאַר דִּינֵי כַּשְׁרוּת, נאָר עס שפּיגלט אָפּ פֿיר בחִינוֹת אין דער חַיּוּת, ווי זי לייגט זיך אָן אין דער נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית. אַ בְּהֵמָה איז דער מבוּימטער בעל־חַיִּים וואָס ווויגט אינעם תְּחוּם־יִשּׁוּב פֿון אַ מענטש, זי פֿלאַווט זײַן פֿעלד, טראָגט זײַן מאַסע, און נעמט אָן לייכט דעם עוֹל פֿון מענטש.

אַ חַיָּה איז אַ ווילדער בעל־חַיִּים וואָס שטרײַכט אַרום אין די פעלדער און וואַלדער, איר נאַטור גייט נישט אַרײַן גלַיִך אין דער עֲבוֹדָה פֿון מענטש. אַן עוֹף איז דער פֿויגל וואָס פֿליט אין אוֹויר, צווישן ערד און רקִיע, און אַ דָּג איז דער פֿיש וואָס איז באַהאַלטן אין ים, אין אַ באַהאַלטענעם וועלט פֿאַר זיך.

און ווי עס איז אין נִגְלֶה, אַזוי אויך אין נִסְתָּר: די פַֿיר כְּלָלִיּוֹת מקביל זײַנען צו פַֿיר צורות אין דער חַיּוֹת, פַֿיר אופּנים ווי חַיּוֹת קען זיך אַנטפּלעקן. די חַיּוֹת פֿון בְּהֵמָה איז גְּלוּיָה, גראָב, מיושב; נאָענט צום באַנוץ פֿון מענטש, ווי מִדּוֹת וואָס מע קען זיי אויסריכטן צו עֲבוֹדַת ה׳ אָן גרויסע מהפֿכות, נאָר דורך זִכּוּךְ און ריכטיקע הנהָגה. די חַיּוֹת פֿון עוֹף איז לייַכט און פֿליגיק, מחשָׁבות און הִשְׁתּוֹקְקוּיוֹת וואָס שוועבן אַרויף און אַראָפּ. די חַיּוֹת פֿון דָּג איז פֿאַרטיפֿט, באַהאַלטן אין "מַיִם" פֿון תַּת־הַכָּרָה כביכול, און מע קען זי נישט גראַד אַרײַנכאַפּן. משא״כ די חַיּוֹת פֿון חַיָּה שטייט אין צווישן: זי איז גְּלוּיָה ווי בְּהֵמָה, עַצְמִית און שטאַרק אין פֿעלד פֿון דער חוֹוָיָה, נאָר דאַווקא דער גִילוּי אַליין איז פָּרָע, אָן גבולות, און גייט נישט לייכט אַרײַן אין דעם סֵדֶר און יְשׁוּב פֿון מענטש.

און דאָס דריקט זיך אויס אויך אין דער הֲלָכָה אַליין. בְּהֵמָה און חַיָּה זײַנען שותָפֿים אין אַ סך דִינִים: ביידע האָבן סִימָנֵי כַּשְׁרוּת; ביידע דאַרפֿן שְׁחִיטָה; זייער דָּם איז גלײַך אין איסור; חֵלֶב פֿון בְּהֵמָה איז אָסור און פֿון חַיָּה איז מֻתָּר. און כאָטש אַזוי, טיילט די תּוֹרָה זיי אויס: "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכֵלוּ... און דאָס איז וואָס איר זאָלט נישט עסן פֿון די וואָס רומינירן און פֿון די וואָס האָבן אַ צעפּלטע פַּרְסָה", און צווישן די מֻתָּרִים זײַנען אַזעלכע וואָס הייסן בְּהֵמָה און אַזעלכע וואָס הייסן חַיָּה, און אין די פֿרטִישע סוגיות אין חוּלִין ווערט אויסגעשמועסט ווי אַזוי צו דיפֿינירן יעדן איינעם. און אין סוֹד, דער אונטערשייד ווייזט, אַז כאָטש ביידע בחִינוֹת חַיּוֹת זײַנען בכלל מֻתָּר, איז דאָך איינע שוין משָׁלְבָּל, מבוּיֶמֶת, און די צווייטע בליַיבט נאָך מיט אַ ענין פֿון פְּרִיעוֹן, וואָס דאַרף אַ אַנדער הנהָגה.

אַזוי, חַיָּה איז ווי אַ פָּרָדוֹכְס. מצד איין איז זי נישט אַ מוחלטער בּוֹז־רע ווי אַ טוֹרֵף וואָס רייַסט און רייַסט, וואָס שטייט, למשל, אויף די דריַי קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת. און מצד צווייטן איז זי נישט ווי דער געטריַיער שׁוֹר וואָס נעמט שוין אָן דעם עוֹל פֿון מענטש. זי איז אַ בעל־חַיִּים פֿון פֿעלד, אין איר נאָמען אַליין ליגט לשון חַיּוֹת, "חַיָּה", אַז איר חַיּוֹת איז שטאַרקער, דינער און גְּלוּיער ווי ביַי אַ בְּהֵמָה; נאָר דאַווקא צוליב דעם עֹצֶם חַיּוֹת, גייט די חַיּוֹת נישט אַרײַן אין כֵּלִים פֿון סֵדֶר און יְשׁוּב.

און שוין דָּא קען אַ מענטש דערפֿילן, ווי דַּם פֿון דער חַיָּה – איר דָּם, וואָס איז דער צענטראַלער ריכּוז פֿון איר נֶפֶשׁ – שטעלט פֿאָר אַ באַוונדערע רוחניות דמות: אַ עַצְמִיתע, שטאַרקע חַיּוֹת אויפֿן ראַנד פֿון מֻתָּר, דעם גבול נאָענט צום אויסגיסן אין איסור, ווי עס איז פריער מסָבָּר געווָארן בעניין מוֹר. נאָר איצט דאַרף מען דאָס אַרויספֿהייבן פֿון דער מדרֵיגָה פֿון בַּעֲלֵי־חַיִּים אין דעם מדור פֿון די מענטשלעכע קְהִלּוֹת.

וויַיל די תּוֹרָה לערנט, אַז ווי עס זײַנען דאָ פַֿיר כְּלָלִיּוֹת אין בַּעֲלֵי־חַיִּים, אַזוי אויך אין דער מענטשלעכער וועלט איז דאָ אַ ריבּוי מעלות און מדרֵגוֹת אין נְשָׁמוֹת און אין אומות. און עס איז באַקאַנט פֿון די כְּתָבִים פֿון דער אֲרִיזַ"ל און פֿון די מדָרָשִׁים, אַז די זיבעציק אומות פֿון וועלט מקביל זײַנען צו זיבעציק נְפָשׁוֹת, זיבעציק שָׁרְשֵׁי חַיּוֹת וואָס זײַנען זיך

צעפּאַזערט אין דער פֿאָרעם פֿון מענטשלעכקייט נאָך דעם מַבּוּל און נאָך דור הַפַּלָגָה. יעדער אופֿן האָט אַ באַזונדערן כֹּחַ, אַ באַזונדערע מִדָּה אָדער רִגִישׁוּת, וואָס מען האָט איר געגעבן צו אַנטפּלעקן אין וועלט; און דורך דעם בֵּירוּר פֿון די אופֿנות ציעט זיך אַרויס זייער באַזונדערער ניגון אין ה', "יְשָׂאֲרוּ בּוֹ עַמִּים מִגָּדוֹל וְעַד קָטֹן".

נאָר, ווי עס ווערט מסָבָּר אין קַבָּלָה, זײַנען די זיבעציק שָׂרָשים נישט גלײַך אין זייער נאָענקייט צו קְדוּשָׁה. עס זײַנען אַזעלכע וואָס שטייען נאָענטער צום צד הַקְּדוּשָׁה, און אַזעלכע וואָס זײַנען ווייטער; אַזעלכע וואָס זייער בֵּירוּר איז לײַכטער, און אַזעלכע וואָס זײַנען טיפֿער אַרײַנגעמישט אין קְלִיפָּה. עס זײַנען אופֿנות וואָס זייער שָׂרֵשׁ איז נאָענט צו יְשָׂרָאֵל, ווי צווייגן וואָס וואַקסן פֿון אַ נאָענטער אָרעם, און עס זײַנען אופֿנות וואָס זײַנען ווי געוויקסן אינעם ווייטן עק פֿונעם פֿעלד.

און נאָך איז דאָ דער ענין פֿון עֲרַב רַב, יענעם געמישטן עֵרֶב וואָס האָט זיך צוגעקליבן צו יְשָׂרָאֵל ביי יְצִיאַת מִצְרַיִם, און זײַן שָׂרֵשׁ איז טיפֿער און זייער פֿאַרוויקלט: מצד איין מישט ער זיך אַרײַן אין דער געשיכטע פֿון יְשָׂרָאֵל; און מצד צווייטן איז זײַן שָׂרֵשׁ פֿאַרבונדן מיט גרויסע דִינִים און אַ סך בילבוּלִים. און דער ענין עֲרַב רַב ווייזט, אַז "קִרְבָה" אין גְיאוֹגְרַפְיָה אָדער אין חיצוֹנִישער היסטוֹרְיָה איז נאָך קיין הוכחה נישט אויף אַ פנימִיתע נאָענקייט צו קְדוּשָׁה; און דערקעגן, "רִחוּק" אין אָרט איז אויך נישט קיין רָאיָה אויף אַ פנימִיתע ריחוק. מע דאַרף דורכקוקן, וועלכע בחִינַת חַיּוּת אַנטפּלעקט זיך אין יענער באַשטימטער אופֿן: צי זי איז ווי אַ בְּהֵמָה, שוין גרייט פֿאַר יִשּׁוּב; צי זי איז ווי אַ חַיָה, ווילד און אָנגעפּילט מיט אַ עֶלְיוֹנֶער חַיּוּת; אָדער צי זי איז דומה צו חַיּוֹת־טָרֶף וואָס סימבאָליזירן גאַנצע טְמְאָה?

און עס ווערט מסָבָּר אין די ווערטער פֿון דער אֲרִיזַ"ל, אַז נִיצוֹצוֹת קְדוּשָׁה זײַנען אַראָפּגעפֿאַלן אין אַלע לענדער און אין אַלע אופֿנות, און נישט נאָר אין די וואָס זײַנען נאָענט צו אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל. און אַדרבֿה, עס זײַנען פֿון די גרעסטע נִיצוֹצוֹת דאַווקא אין "תַּרְבּוּיוֹת רְחוֹקוֹת", אין לענדער וואָס לויט פְּשָׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא זעען אויס ווי זיי שטייען אויפֿן עק פֿון דער ערד. די נִיצוֹצוֹת זײַנען אָנגעטאָן אין צורות פֿון חַיּוּת וואָס מע דערקענט נישט גלײַך ווי נאָענט צו עֲבוֹדַת יְשָׂרָאֵל; זיי דריקן זיך אויס אין פֿרעמדע שפּראַכן, אין נָכְרִיּשע סימנים, אין מאָדנע אופֿנים פֿון עֲבוֹדָה. און כאָטש אַזוי, אין זייער טיפֿן זײַנען אויך זיי שותָף אין דעם גרויסן מוסטער פֿון "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר יַחְדָּו".

און אין דעם טרעפֿן מיר, אין דער וועלט פֿון אופֿנות, וואָס מיר האָבן געזען אין דער וועלט פֿון בַּעֲלֵי־חַיִּים: עס איז דאָ אַ "תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָה", וואָס איר פנימִיתע חַיּוּת איז עַצְמִית און מְזֻכֶּכֶת, רִגִישׁ צו רוחניוּת, צום דינעם, צום הֶכֵּר; נאָר זי איז אַ חַיָה אין פֿעלד, הינטער די גדרים פֿון קְדוּשַׁת־התּוֹרָה ווי זי איז געגעבן געוואָרן צו יְשָׂרָאֵל. איר חַיּוּת איז נישט רְכִינָה ווי בְּהֵמָה; זי שטעלט זיך קעגן צו ווערן מבוּיֶמֶת אונטער דעם באַזונדערן ברית פֿון סִינַי. און צוזאַמען מיט דעם איז זי אויך נישט ווי אַ טמֵאָה חַיַת־טָרֶף וואָס האָט נאָר אַ תַּאֲוָה פֿון אַכְזָרִיּות און השְׂחָתָה. אירע עֲבוֹדוֹת און חָכְמוֹת אַנטפּלעקן אַ זוכן נאָך דעם אֵין־סוֹף, כִּסּוּפִים צו וואָס שטייט העכער צורה; נאָר דאַווקא ווייל אַזאַ זוכן איז נישט פֿאַרבונדן מיט אֱלוֹקוּת ווי זי איז דיפֿינירט אין תּוֹרָה, גיסט זיך עס ארויס אין עֲבוֹדָה זָרָה און טְמְאָה.

און אַ רמז אויף דעם איז אויך אין נאָמען "חַיָּה" ווי אַ מדרֵיגָה אין נֶפֶשׁ. העכער נֶפֶשׁ, רוּחַ, נְשָׁמָה איז דאָ בחִינַת חַיָּה, וואָס איז אַ חַיּוּת סוֹבֶבֶת אַרום דעם מענטש, און גייט נישט גאַנצקייַטיק אַרײַן אין די באַקאַנטע כֵּלִים פֿון זײַן מוח און האַרץ. חַיָּה איז די נקוּדָה פֿון דער נֶפֶשׁ וואָס דערלעבט אֱלוֹקוּת אין בחִינַת מַקִּיף, ווי אַ לעבעדיקער סוֹבֵב־אוֹר, וואָס האָט זיך נאָך נישט פֿאַראייניקט מיט שֵׂכֶל און מִדּוֹת. און ווען אַזאַ בחִינָה צייגט זיך אַרײַן כַּהֲלָכָה, דורך תּוֹרָה און מִצְוֹת, דאַן קרוינט און מחַיֶּה זי די נידעריקע מדרֵגוֹת, און לייגט אַרײַן אין זיי בְּטוּל און יִרְאָה. נאָר ווען מע דערפֿילט אַ מין מַקִּיפֿדיקע חַיּוּת אָן כְּלֵי קְדוּשָׁה, קען זיך דערפֿון אַנטשטיין אַ גרויסער בילבּוּל: אַ שטאַרקע הרגָּשה פֿון קְדוּשָׁה וואָס זוכט זיך אויסצודריקן אין יעדע צורה וואָס מע געפֿינט, אויך אין צַלְמִים, אין כּוֹחוֹת־הַטֶּבַע און אין סטרוקטורן פֿון ריבּוי.

און לויט דעם קען מען זאָגן, בדרך רמז, אַז עס זײַנען אומות וואָס זייער כְּלָל־נֶפֶשׁ שטייט מער אין בחִינַת בְּהֵמָה – מסְדֶּרֶת, מעשׂית, פֿאַרבונדן מיט פּעוּלָה און געוועלשאַפֿטלעכע סטרוקטורן – און עס זײַנען אומות וואָס זייער כְּלָל־חַיּוּת איז מער אין בחִינַת חַיָּה, אָדער אַפֿילו אין בחִינַת נֶפֶשׁ דְּחַיָּה: זייער געשיכטע און תַּרְבּוּת דרייען זיך אַרום שטאַרקע רוחניוּשע חֲוָויוֹת, מיסטעריעזע השָׂגוֹת, געביטענע תּוֹדָעה־מצבים, דינע מעטאַפֿיזיק. אַזעלכע אומות ווינען ווי אויף "סְפַּת הַקְּדוּשָׁה": זיי ווייַדן נאָענט צום גבוּל פֿון מקדָּש, נאָר בליַבן אינדרויסן פֿון חָצֵר. זייער "דָּם", הייסט צו זאָגן, די גלײַכצײַטיקע דָּתִיתע התְּבַטוּת, איז נישט כָּשֵׁר פֿאַר יִשְׂרָאֵל, ווײַל זי איז נישט פֿאַרבונדן מיט דער אַחְדוּת פֿון ה' ווי זי איז איבערגעגעבן געווארן אין תּוֹרָה; נאָר דער פנימִיתער כֹּחַ־הַנֶּפֶשׁ ביַי זיי קען זײַן פֿון זייער הויכע שָׂרָשים.

און דאָס לײַכט אויס אין אַ ניַיעם ליכט די פֿראַגע וואָס מע האָט פריער דערמאָנט: ווי אַזוי קענען תַּרְבּוּיוֹת פֿון עֲבוֹדָה זָרָה, און כאָטש אַזוי, אַרײַננעמען נִיצוֹצוֹת וואָס שטייען אויפֿן ראַנד פֿון נוגַהּ? ווײַל ווען מיר וואָלטן זיך פֿאָרגעשטעלט אַלע אומות גלײַך, און אַלע עֲבוֹדָה זָרָה גלײַך, וואָלט געווען בלויז אַ מעגלעכקייט זיי גאָר אָפּצושטויסן און אויסצושמאַדן. נאָר ווען מע זעט, אַז ווי אין בַּעֲלֵי־חַיִּים איז דאָ אַ סָלָם – פֿון בְּהֵמָה ביז חַיָּה, און פֿון דאָרטן צו טְרֵפָה און חַיָּה רָעָה – אַזוי אויך אין די זיבעציק אומות איז דאָ אַ סָלָם פֿון נאָענקייט און פֿון סאָרטן חַיּוּת, וועלט קלאָר אויך די אֱלֹקיתע הנהָגָה מיט זיי, וואָס איז אויך לויט הַדְרָגָה.

אומות וואָס זייער פנימִיתע חַיּוּת איז "ווי אַ חַיָּה" – קען זײַן, אַז אין זייער עֲבוֹדָה זָרָה דריקן זיי אויס אַ פֿאַרקרומטע, אָבער אמתע, פְּגִישָׁה מיט אַ מַקִּיפֿדיקע חַיּוּת. זייערע גאָטהײַטן און מיתוֹסים, זייערע טָקָסים און מדיטַצִיוֹת, זײַנען נישט ליידיקע דמיונות אָן קיין שֹׂרֶשׁ אויבן, נאָר פֿאַרקריפּלטע קַבָּלוֹת פֿון כּוֹחוֹת וואָס טאַקע יונקים פֿון אֱלוֹקוּת. זייער טעות איז, אַז זיי טרענען אָפּ די כּוֹחוֹת פֿון דער עַצְמוּת, און געבן אַ סטאַטוס פֿון אֱלֹהוּת און עַצְמִיתע יֵשׁוּת צו די כּוֹחוֹת אַליין. און דאָס איז דער ענין וואָס מע דאַרף איצט פּינקטלעך דיפֿינירן: וואָס איז טאַקע דער פנימִיתער ענין פֿון עֲבוֹדָה זָרָה, און ווי אַזוי איז עס מעגלעך, אויב "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ"?

נאָר, פַֿאַר מיר גייען אַריַין אין יענער סוגיָא, האָבן מיר שוין געווונען פֿון דעם עִיוּן אין חַיָּה און אין אומות אַ יסוֹדדיקן פֿונקט: אַז די וועלט פֿון גויים איז נישט אַ איינהייטלעכער חושך, און אַז אויך אין עֲבוֹדָה זָרָה זײַנען דאָ הַדְרָגוֹת וואָס מקביל זײַנען צו אַנדערע סאָרטן חַיּוּת. עס זײַנען "אומות דְּחַיָּה" וואָס זייער חַיּוּת איז ווילד, אָבער נישט בַּהֲמִית בעצם; זייער נֶפֶשׁ איז עַצְמִית, אָבער נישט משֻׂלֶּבֶת; זייער חוֹזֶה פֿון אֱלוֹקוּת שטייט אויפֿן ראַנד פֿון קְדוּשָּׁה אָן אַריַינצוגיין אין איר. זייער "דָּם" איז, איצט, אָסוּר, און יִשְׂרָאֵל האָט נישט קיין רשות צו טרינקען פֿון זייער עֲבוֹדָה אָדער זיך מְדַמֶּה זײַן צו זייערע וועגן. נאָר זייער מוֹר – דער מְזָקָקטער רֵיחַ פֿון דער עֶלְיוֹנֶער נקוּדַת־נֶפֶשׁ – איז באַשטימט צו אַנטפֿלאַמען זיך, אויף אַ גוויסן אופֿן, אינעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון דער וועלט.

און כדי ווַיטערצוגיין, דאַרף מען איצט פֿרעגן: אויב זייער עֲבוֹדָה איז אָסוּר, און אויב זייערע צַלְמִים הייסן "אֱלֹהִים אֲחֵרִים", וואָס איז פּינקטלעך דער פּנימִיתער תוכן פֿון דעם איסור? ווי אַזוי קען זײַן, אַז אַ אמתער כֹּחַ וואָס איז פֿון ה', און כאָטש אַזוי, ווערט ער גערופֿן "אֱלֹהִים אֲחֵרִים"? וואָס איז דער דעליקאַטער קו, ווו אַ הַשָּׁגָה אין רוחניות כּוֹחות ווערט פֿאַרוואַנדלט אין עֲבוֹדָה זָרָה? און ווען דאָס וועט זיך מסבֵּר ווערן, וועלן מיר קענען פֿאַרשטיין דעם שטאַנד פֿון תּוֹרָה קעגן יענע "תַּרְבּוּיוֹת דְּחַיָּה" וואָס דערפֿילן אַ סך און וויסן וויניק אין דער אמתער אַחְדוּת.

ה

כְּדֵי צוּ בָּאַרן דֶּעם עִנְיָן פֿון "תַּרְבּוּיוֹת דְּסוּג חַיָּה" און זייער חַיּוּת וואָס איז דּוֹמֶה צוּ מוֹר, דאַרף מען תְּחִלָּה פּינקטלעך דֶּפֿינירן, וואָס רופֿט זיך בַּתּוֹרָה עֲבוֹדָה זָרָה, בְּפְּנִימִיּוּת און אין נִגְלֶה. ווייל אָן דעם קען אַ מענטש זיך פֿאַרטאָן אין בּיידע הֶפְקֵדִיקע קְצָווֹת: אוֹדער צוּ זאָגן, אַז אַלע "אֱלֹהִים" און כֹּחוֹת פֿון די אומות זיינען גאָרנישט אַנדערש ווי אַ גאַנצער שֶׁקֶר אָן קיין שֹׁרֶשׁ בכלל, און דאַן ווערט גאַנץ דער עִנְיָן פֿון בִּירור הַנִּיצוֹצוֹת וואָס זיינען דאָרטן, בִּלְתִּי מוּבָן; אוֹדער, צום היפּוך, צוּ צוטיילן אַלע יענע כֹּחוֹת אַ מין אֱלקוּת פֿאַר זיך אַליין, חַס וְשָׁלוֹם, און דָּוְקָא דאָס אַליין איז די מַהוּת פֿון עֲבוֹדָה זָרָה. דערפֿאַר דאַרף מען גיין אין דעם דֶּרֶךְ הָאֶמְצָעִית פֿון תּוֹרָה.

וְהִנֵּה, ס'איז ידוּעַ פֿון אָנהייב הֲלָכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בּיים רַמְבַּ"ם, וואָס ער בָּאַרט דאָרטן בְּאוֹרְחָ דעם ערשטן שֹׁרֶשׁ פֿון עֲבוֹדָה זָרָה אין דער וועלט. און ער זאָגט ניט, אַז דּוֹר אֱנוֹשׁ האָט פֿלוצלינג אויסגעטראַכט נייע בּוֹרְאִים, נאָר זײַן לשׁוֹן איז, אַז אין די טעג פֿון אֱנוֹשׁ "טָעוּ בְּנֵי הָאָדָם טְעוּת גְּדוֹלָה וְנִבְעֲרָה עֲצַת חַכְמֵי אוֹתוֹ הַדּוֹר" – זיי האָבן געטאָן אַ גרויסע טָעוּת, און עס איז נִשְׁתַּתְּפָה געווארן די עצה פֿון די חַכְמֵי אָט־דעם דּוֹר. און וואָס איז געווען זייער טָעוּת? אַז ווייל דער הקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא האָט באַשאַפֿן די כּוֹכָבִים און גַּלְגַּלִּים "לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם", און ער האָט זיי געגעבן כָּבוֹד, און זיי "מְשַׁמְּשִׁים לְפָנָיו", דערפֿאַר איז – לויט ווי זיי האָבן זיך אַליין מסבִּיר געווען – פֿאַסיק צוּ כַּבֵּד זײַן די מְשָׁרְתִים פֿונעם גרויסן מלֶךְ. זיי צוּ לְשַׁבֵּחַ און צוּ לְרַמֵּם, זיך צוּ בְּהִשְׁתַּחֲווֹת צוּ זיי, זיי בּויען הֵיכָלוֹת, און דורך דעם האָבן זיי זיך איינגעבילדט, אַז זיי כַּבְּדִים דעם מלֶךְ אַליין, "שֶׁהוּא הַגָּדוֹל שַׁלִּיט עַל כָּל".

און דער רַמְבַּ"ם בֶּטאָנט, אַז אין אָנהייב האָבן זיי נאָך געווּוסט, אַז דער הקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא איז דער אֱלוֹקָה הַיָחִיד, און זיי האָבן ניט כָּפְרָה געווען אין אים. די טָעוּת איז געווען נאָר, אַז זיי האָבן געמאַכט פֿון די מְמָצָעִים אַ עֲבוֹדָה פֿאַר זיך אַליין. און פֿון דאָרטן איז אַראָפּגעפֿאַלן די מַדרֵגָה דוֹר נאָך דוֹר, ביז דער שֵׁם פֿון בּוֹרֵא איז נִשְׁכַּח געווָארן פֿון זייער מוֹיל, און די גאַנצע וועלט איז איבערגעבליבן וויסן נאָר פֿון באַוווּסטזיַין פֿון בוים און שטיין.

און פֿון דעם איז מוּבָן, אַז דער שׂוֹרֶשׁ פֿון עֲבוֹדָה זָרָה ליגט ניט דַוְקָא אין כְּפִירָה אין ה', נאָר שוין וועָן אַ מענטש צוטיילט כָּבוֹד, יִרְאָה און אַ תְּלוּת פֿאַר זיך אַליין צוּ אַ "כֹּחַ נִפְרָד" – צוּ אַ נִבְרָא־כֹּחַ וואָס ווערט ניט געזען און נישט דערפֿילט ווי אַ כְּלִי צוּ זיַין אַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ – איז דאָס אַליין שוין עֲבוֹדָה זָרָה. וויַיל דער זעלבער רַעְיוֹן, אַז ס'זאָל זיַין עפּעס אַנדערש חוץ אים יִתְבָּרַךְ, צוּ וועמען מע קען רעדן ווי צוּ אַ כֹּחַ פֿאַר זיך אַליין, דאָס איז שוין דער אָנהייב פֿון "אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

און דאָס פּאַסט זיך מיט וואָס מע געפֿינט אין תּוֹרָה אַליין, אַז דער נאָמען "אֱלֹהִים" איז ניט נִשְׁמַר געווָארן בלויז פֿאַרן בּוֹרֵא, נאָר אויך פֿאַר דַיָנִים און מַנְהִיגִים, ווי ס'שטייט "אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל", און "נִגְּשׁוּ הַבְּעָלִים אֶל הָאֱלֹהִים", און חַז"ל בָּאַרן, אַז דאָרטן מיינט "אֱלֹהִים" בֵּית־דִּין. און אַזוי אויך "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים", און דער זוֹהַר בָּאַרט אין אַ סך אָרטן, אַז "אֱלֹהִים" גייט אויף כֹּחוֹת הַטֶּבַע, די מַזָּלוֹת און די מַלְאָכִים. און דער כְּלָל־הַמְשָׁתָּף איז, אַז "שֵׁם אֱלֹהִים" ווייזט אָן אויף אַ כֹּחַ פֿון שְׂלִיטָה, דִּין און צִמְצוּם, אויף אַ צִנּוֹר וואָס נעמט אַרײַן פֿון אֵין־סוֹף און מַמְדִּד און מְחַלֵּק יענע הַשְׁפָּעָה צוּ די עוֹלָמוֹת.

און אַזוי זיינען דאָ אַ סך "אֱלֹהִים" אין דער באַדײַטונג פֿון כֹּחוֹת און שָׂרִים, נאָר ס'איז דאָ נאָר "ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל" – איינער, נאָר עַצְמוּת אֵין־סוֹף איין־איחיד, וואָס ער אַליין איז די אמתע מְצִיאוּת, און אַלע אַנדערע "אֱלֹהִים" זיינען נאָר לְבוּשִׁים צוּ זיַין הַשְׁגָּחָה. וועָן מע זעט זיי אַזוי – זיינען זיי אין בְּחִינַת קְדוּשָׁה; וועָן מע גרײַפּט זיי אָפּ ווי אַ מְצִיאוּת פֿאַר זיך אַליין – ווערן זיי "אֱלֹהִים אֲחֵרִים מַמָּשׁ", אַנדערע.

און דאָס איז דער עִנְיָן וואָס דער זוֹהַר רופֿט "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" – ניט דְּמְיוֹנִישע "אֱלֹהִים" וואָס זיינען בכלל ניטאָ, נאָר אמתע כֹּחוֹת וואָס "קַבָּלִין מֵהַקְּדוּשָׁה", זיי נעמען אַרײַן פֿון קְדוּשָׁה, און כאָטש־פּי־כֵן ווערן זיי "אֲחֵרִים", זָרִים. זייער "אִיזוּר" איז אין תּוֹדָעָה פֿון דעם וואָס דינען זיי, און ניט אין זייער אייגענער מְצִיאוּת. אין אמתן איז "לֵית אֲתַר פָּנוּי מִינֵּיהּ", און אויך אַלע יענע כֹּחוֹת זיינען נאָר מְשָׁרְתִים. נאָר וועָן די דַּעַת פֿון אַ מענטש שניידט זיי אָפּ פֿון זייער מקור, וועָן זיַין כַּוָּנָה און בְּטָחוֹן האַלטן זיך אָפּ אין בָּשָׂר אָדער אין כֹּחַ הַטֶּבַע און גייען ניט דורך זיי אַריבער צוּ דער עַצְמוּת, דאַן ווערן זיי אין זיַין הַכָּרָה "אֲחֵרִים"; זיַין מַעֲשֶׂה שטעלט זיי, כְּאִלּוּ, אַריבער אויף זיַיט פֿון קְלִיפָּה.

און דאָס איז לויט ווי עס ווערט מבֹאָר אין תַּנְיָא אין דעם חִלּוּק צווישן קְלִיפַּת נוֹגַהּ און די שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת. דאָרטן ווערט מבֹאָר, אַז נוֹגַהּ איז אַ תַּעֲרוֹבֶת פֿון טוֹב און רָע, אַ בְּחִינַת חַיּוּת וואָס קען זיך הֶעָלֶה ווערן אין קְדוּשָׁה אָדער אַרונטערגעצויגן ווערן אויף זיַיט פֿון טָמְאָה, לויט ווי דער מענטש פירט זיך. וועָן אַ מענטש נוצט די כֹּחוֹת פֿון וועלט –

מַאֲכָל, מַסָּח און מְשָׂא, דִּבּוּר, חָכְמָה – צוּ עֲבוֹדַת ה׳, הייבט ער אַרויף דעם נוֹגַהּ וואָס איז אין זיי. און וועָן ער נוצט זיי צוּ אייגענעם תַּעֲנוּג און צוּ פֵּירוּד, ציט ער זיי אַראָפּ אויף זײַט פֿון "שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת", אויף זײַט פֿון טָמֵא לְגַמְרֵי.

און אַזוי אויך איז דער זאַך בײַ די כֹּחוֹת וואָס זיינען העכער. שָׂרֵי הָאוּמוֹת, די מַזָּלוֹת, די יסוֹד־כֹּחוֹת פֿון אֵשׁ, מַיִם, רוּחַ, עָפָר – אַלע שטייען אין בְּחִינַת נוֹגַהּ לגבי דעם, אַז זיי זיינען מְקַבְּלֵי חַיּוּת אֱלֹקִית וואָס קען וועָרן דערקענט און צוּבראָכן צוּן מקור. און וועָן די אוּמוֹת דינען די שָׂרִים, ווי דער אַרִיזַ"ל בָּאֱרט, אַז זיי דאַוונען און מקריב־זײַנען קָרְבָּנוֹת צוּן שַׂר פֿון אַ נאַצְיָה, אָדער צוּן מַלְאַךְ פֿון זון, אָדער צוּן רוּחַ פֿון בּאַרג, און זיי גייען ניט דורך אים אַריבער צוּ ה׳ – דאַן ציען זיי אַראָפּ יענעם כֹּחַ אויף זײַט פֿון "שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת", און מאַכן פֿון אים עֲבוֹדָה זָרָה.

וויַיל דער קוֹ המַבְדִּיל איז דאַווקא דער: צי בליַיבט דער כֹּחַ אין אַ בִּירוּר, אַז ער איז אַ גָּלוּיער שליח, אַ צְנוֹר, אָדער מע מאַכט פֿון אים אַ מְצִיאוּת פֿאַר זיך אַליין? אין יענעם מאָמענט, וועָן מע גיט אים יְרָאָה, בִּטָּחוֹן און הִסְתַּמְּכוּת פֿאַר זיך אַליין, וועָרט דער צְנוֹר אָפּגעשניטן. דער חֶבֶל וואָס בינדט דעם כֹּחַ צום אֵין־סוֹף אין דַּעַת פֿון דעם וואָס דינט, וועָרט אָפּגעשניטן, און דער זָרֶם פֿון זײַן אייגענער נֶפֶשׁ, וואָס ציט זיך אַרײַן אין יענעם כֹּחַ, איז איצט אויף זײַט פֿון פֵּירוּד. און אַפֿילוּ וועָן ער רופֿט אַרויס מיטן מוֹיל און זאָגט, אַז "הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא האָט דאָס באַשאַפֿן", נאָר אויב אין האַרצן קנייטשט ער זיך צוּ דער זון ווי צוּ עָמְדִיק מקור פֿון חַיִּים, און ער בּוֹטֵחַ אויף איר, און ער פֿרוווט זי צוּ מְפַיֵּס זײַן – דאַן איז לויט פְּסַק־הֲלָכָה פֿונעם רַמְבַּ"ם דאָס עֲבוֹדָה זָרָה אין אַלע איר שְׁטאַרקייט הַהֲלָכְתִּית.

און דערפֿאַר, כאָטש דער רַמְבַּ"ם דערציילט אונדז, אַז די ערשטע אין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה האָבן נאָך געקענט דעם הקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ווי דעם עֶלְיוֹנעם אֱלוֹקָה, ציילט ער כאָטש־פּי־כֵּן זייערע מַעֲשִׂים ווי די ערשטע אָנהייב פֿון עֲבוֹדָה זָרָה. וויַיל דער עִקַּר־אִסּוּר איז ניט נאָר כְּפִירָה אין בּוֹרֵא, נאָר אַליין דאָס צוטיילן עֲבוֹדָה צוּ אַ מְמָצָע, ווי עס זאָל זײַן, כְּאִלּוּ ער האָט אַ רָצוֹן אָדער אַ כֹּחַ פֿאַר זיך אַליין. צוּ לייגן, למשל, און זאָגן: "וויַיל די זון גיט ליכט און היץ און זי וואַקסט אָן די תְּבוּאָה, וועל איך זיך קנייטשן צוּ איר און מקריב זײַן קָרְבָּנוֹת, כְּדֵי זי זאָל ווייטער לייכטן אויף מיר בְּחֶסֶד" – דאָס איז אָסוּר, אַפֿילוּ אויב ער לייגט צוּ און זאָגט: "און איך ווייס, אַז דער הקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא האָט זי געמאַכט". וויַיל די הִשְׁתַּחֲוָאָה, די יְרָאָה און דער בִּטָּחוֹן האַלטן זיך אָפּ אין דער מדוּרָה פֿון זון; זיי גייען ניט דורך איר. און דאָס איז "כְּרִיתַת הַצְּנוֹר" אין דַּעַת.

אין לשׁוֹן־הַחֲסִידוּת איז דאָס דער עִנְיָן פֿון "אֶחְיַזת הַחִיצוֹנִים". די לְבוּשִׁים פֿון אֱלֹקוּת – די שָׂרִים, כֹּחוֹת הַטֶּבַע, די פַּרְצוּפִים – זיינען געגעבן געוואָרן צוּ זײַן לְבוּשִׁים צוּ דער עַצְמוּת, אין וועלכע זיינע אוֹר וועָרט מגוּלה דורך אַ מידה פֿון הִתְמַדֵּד. און וועָן אַ מענטש הענגט זיך אָן אין לְבוּשׁ און ניט אין לוֹבֶשׁ, נעמען די חִיצוֹנִים אַחִיזָה אין לְבוּשׁ און מאַכן פֿון אים אַ באַוונדערע רְשׁוּת. דער זעלבער פַּרְצוּף, וואָס אין אֲצִילוּת איז אין גאַנצן בְּבִטּוּל, "כָּלָא קַמֵּיהּ כְּלָא חֲשִׁיב", וועָן מע גרייַפּט אים אַראָפּ אין די תַּחְתּוֹנִים ווי אַ באַוונדערער מַבָּנֶה, קען ער וועָרן אַ תַּבְנִית צוּ עֲבוֹדָה זָרָה.

און דאָס איז דער טיף אין לשׁון־הַזֹּהַר, אַז "אֱלֹהִים אֲחֵרִים" זיינען "נָטוּלִין לְגַוַּי" – צוגעצויגן צוו זײַט פֿון פֿירוד – און כאָטש־פּי־כֵּן "שָׁוִין בְּהוֹן כְּלְהוֹן", אַלע זיינען גלײַך אין דעם, אַז זיי יונקען פֿון קְדוּשָּׁה. דער רָע ליגט ניט אין דעם ערשטן כֹּחַ אַליין, נאָר אין "דֶּרֶךְ הָאֲחִיזָה", אין דעם אופֿן, ווי תּוֹדָעָה פֿון מענטש נעמט אים אַרײַן.

און פֿון דעם איז מוּבָן, אַז וועג מיר וועלן שפּעטער רעדן וועגן עֲבוֹדָה זָרָה פֿון געוויסע אומות – וועגן זייער פַּנְתֵּיאוֹנִים, וועגן זייער "דֵּוָוּת" און שָׂרִים – מיינען מיר, חַס וְשָׁלוֹם, ניט צוּ צוטיילן זיי קיין אֱלֹהוּת. צום היפוך, מיר דֶּפֿינירן זייער גאַנצן עִנְיָן ווי אַ פֿאַרקרימטער און פֿאַרדרייטער יַחַס צוּ אמתע כֹּחוֹת, וואָס אין אמתן זיינען נאָר מְשָׁרְתִים. זייער טָעוּת איז, אַז זיי האַלטן זיך אָפּ אין שַׂר; זיי שניידן אין זייער תּוֹדָעָה דעם חֶבֶל צווישן שַׂר און אֵין־סוֹף, און דורך דעם שטעלן זיי יענע כֹּחוֹת אויף זײַט פֿון קְלִיפָּה און טֻמְאָה.

און דאָ ווערט דער חֵלֶק צווישן קְלִיפַּת נוֹגַהּ און די שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת זייער נאָענט אויך לגבי אומות און זייער עֲבוֹדָה. ווײַל ס׳איז דאָ אַ מין עֲבוֹדָה זָרָה וואָס איז אַ גאַנצער חֹשֶׁךְ, איר שׂרש איז אין די שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת וואָס זיינען "רַע לְגַמְרֵי", אַז די צורות אַליין, די מַעֲשִׂים און דער תוכן האָבן קיין שום אָרט אין קְדוּשָּׁה, און זייער סוף איז אַ גאַנצער בְּטוּל. און ס׳איז דאָ אַ מין וואָס איז נוֹגַהּ־דִּיק, אין וועלכן דער כֹּחַ וואָס מע דינט אים, און אַפֿילו אַ טיילּ פֿון די שִׂכְלִישע מַבְנִים און די דַּקע הרגָּשׁות, האָבן אַ שׂרש אויבן און קענען ווערן מבֹּאָר, כאָטש די איצטיקע עֲבוֹדָה איז גאָר אָסוּר.

דער אַריזַ"ל רעדט וועגן די שִׁבְעִים שָׂרִים פֿון די אומות, אַז יעדער נעמט אַרײַן פֿון אַ באַזונדערער צורה פֿון סְפִירוֹת און הַשְׁפָּעוֹת. די אומות טוען זיך אָפּ אין דעם, אַז זיי נעמען זייער שַׂר ווי אַ "אֱלֹהִים" פֿאַר זיך אַליין, און דערפֿאַר איז זייער עֲבוֹדָה עֲבוֹדָה זָרָה. כאָטש־פּי־כֵּן שטייט דער שַׂר אַליין, ווי אַ מַלְאָךְ, אויף זײַט פֿון נוֹגַהּ; ער נעמט אַרײַן פֿון קְדוּשָּׁה און קען זיך אין צוקונפֿט מְיַשֵּׁר ווערן. און די שְׁאֵלָה, וואָס וועט אונדז באַשעפֿטיקן וועגן הוֹדוּ, איז: אין וועלכע פֿון די בְּחִינוֹת שטייט איר עֲבוֹדָה? צוּ וועלכן מין שַׂר פֿאַרבינדט זי זיך? וויפֿל פֿון איר עֲבוֹדָה איז אַ גאַנצער שֶׁקֶר, און וויפֿל איז אַ פֿאַרדרייטער יַחַס צוּ אמתע פַּרְצוּפִים?

נאָר נאָך דעם בֵּיאוּר קענען מיר אָנהייבן צוּ פֿאַרשטיין, ווי אַ תַּרְבּוּת קען זײַן, פֿון איין זײַט, פֿאַרטונקען אין עֲבוֹדָה זָרָה, און פֿון אַנדער זײַט אַריַינגענעמען אין זיך אַ ריחַ וואָס איז דּוֹמֶה צוּ מוֹר – אַ ריחַ וואָס בֵּעָדט אויף אַ הויכערן כֹּחַ, וואָס ווערט אַריַינגעכאַפּט אין אַ צעברָאכענעם שפּיגל. ווײַל עֲבוֹדָה זָרָה אין אמתן איז ניט קיין מְצִיאוּת פֿון אַ סך כֹּחוֹת, נאָר די שִׁכְחָה, אַז "ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים", אַז אַלע יענע "אֱלֹהִים" זיינען נאָר זײַן מְמֻדֶּדֶת הֶאָרָה. לויט ווי די דַּעַת פֿון אַ נאַצְיָה שניידט מער אָפּ דעם חֵבֶל, אַזוי שׁוֹקַעַת זי טיפֿער אין די שֶׁלֹּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת; און לויט ווי מע קען מער צוריקברענגען דעם חֵבֶל, אַזוי קען איר חַיּוּת זיך מער הִסְתַּלֵּק ווערן און הֶעָלֶה ווערן אַרײַן אין שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון וועלט.

און לויט דעם קענען מיר איצט זיך וועגדן צוּן בְּזוּנְדֶערדיקן מַעֲמָד פֿון הוֹדוּ: ווי די מַפָּה פֿון תּוֹרָה וועגן די שִׁבְעִים אוּמּוֹת און זייערע שָׂרִים שטעלט אַרויס יענע לאַנד און איר חָכְמוֹת, און וועלכן מין תּוֹדַעַת־חַיָּה וועט מגוּלה אין איר עֲבוֹדָה אין שִׁפּוֹת־הַתַּרְבּוּת, אין קְצֵה פֿון דער אֱנוֹשִׁיתער תַּרְבּוּת.

ו

וְעוֹד, אַז זי שפּירט זייער שטאַרק די מַעֲבָרִים, די הִתְגַּלְגְּלוּת פֿון צוּרָה צוּ צוּרָה, פֿון אֱלֹהוּת צוּ אֱלֹהוּת, פֿון פַּנְתֵּיאוֹן צוּ פַּנְתֵּיאוֹן, אָן צוּ אָנקומען צוּ דער הַכָּרָה, אַז אַלע די צוּרוֹת זיינען נאָר הֶאָרוֹת און לְבוּשִׁים פֿון אַ פְּשׁוּטָּער און אייניקער אֱלֹקוּת.

און לויט אַלע דְּהַנָּ"ל וועלן מיר זיך איצט ניגַּש זײַן צוּן בְּזוּנְדֶערדיקן עִנְיָן פֿון הוֹדוּ אינעם אַרײַנגעשטעלט זײַן אין שִׁבְעִים פָּנִים דְּתוֹרָה און שִׁבְעִים אוּמּוֹת. וויַיל ווען מיר זאָגן, אַז יעדע אוּמָּה און יעדע אֶרֶץ זיינען אַ לְבוּשׁ און אַ גִלּוּי פֿון אַ רוּחָנִיּשׁן שַׂר און פֿון אַ באַזונדערן מְבֻנֶּה סְפִירוֹת, דאַרף מען מְבָאֵר זײַן בְּפְרָטוּת: וואָס איז דער רוּחָנִיּשער מְבֻנֶּה וואָס וועט מגוּלה אין הוֹדוּ, און אין וועלכער צוּרָה ער איז נִכָּר אינעם תַּרְבּוּת־לעבן, אינעם דָּתִיּוּת און אינעם תָּג־תֶּגלעכן לעבן פֿון יענער אוּמָּה.

דְּהִנֵּה, פֿון איין זײַט איז שוין מבֹאָר געווָארן, אַז דער מְזָרָח בכלל איז אַ בחִינָה פֿון "קֶדֶם" – אַ הִרְגָּשָׁה פֿון קַדְמוֹנִיּוּת, רֵאשִׁית־הַהָאָרָה, און דערפֿאַר אַ באַזונדערע חָכְמָה אין סֵדֶר־הַזְמַנִּים, די מַזָּלוֹת, די גַּלְגַּלִּים און די מַחֲזוֹרִים. פֿון דער אַנדערער זײַט איז הוֹדוּ אויך אַ "קָצֶה" – "בְּהוֹדוּ וְעַד כּוּשׁ" – דער גְּבוּל פֿון דער מַלְכוּת, אַ אָרט, וווּ די אֱלֹקִיתע חַיּוּת איז שוין מִתְלַבֵּשׁ אין זייער פֿיל לְבוּשִׁים, און זי וועט מגוּלה אין אַ רִבּוּי פַּרְצוּפִים און צוּרוֹת. די שִׁילוּב – קֶדֶם און קָצֶה צוזאַמען – איז דער מַפְתֵּחַ צוּ פֿאַרשטיין דעם רוּחָנִיּשן מַעֲמָד פֿון הוֹדוּ.

וויַיל פֿון דער זײַט פֿון קֶדֶם איז הוֹדוּ אַ אָרט, וווּ די אֱנוֹשִׁיתע תּוֹדָעָה שפּירט זייער שטאַרק די קַדְמוֹנִיּוּת אין סֵדֶר־הָעוֹלָם: אַז דער צײַט איז ניט סתָּם אַ שֶׁטֶף פֿון מאָמענטן, נאָר גרויסע מַחֲזוֹרִים, טָג און נאַכט, עֲדָנִים און יוֹגִים, גַּלְגּוּלִים און הִתְגַּלְגְּלוּיוֹת. פֿון דער זײַט פֿון קָצֶה – וועט די הִרְגָּשָׁה ניט אַרײַנגעכאַפּט אין די גְּבוּלִים פֿון תּוֹרָה און פֿון דער אֱמוּנָה אין דעם איינעם אמתן, נאָר זי פֿאַלט אַרײַן אין דעם דְּמְיוֹן און אין דער חֲוָיָה־חֲוָיָתִית פֿון אַ גאַנצער אוּמָּה, און זי צעפּרייט זיך אין אָן־סוף צוּרוֹת און דְּמְיוֹנוֹת פֿון אֱלֹהוּת.

און דאָס זעען מיר בפוֹעַל אין דער גאַנצער הִסְטוֹרְיָה פֿון הוֹדוּ – אַז זי איז אַ מקור צוּ אַ רִבּוּי דָּתוֹת, אֱלֹהוּיוֹת, פַּנְתֵּיאוֹנִים, כֹּחוֹת און דְּמוּיוֹת, וואָס אַלע רעדן אין אַ לשׁוֹן פֿון "קֶדֶם": מַחֲזוֹרִים, גִּלְגּוּלִים, בְּרִיאָה און הַשְׁחָתָה, פְּרָלַאיוֹת און יוֹגִים, די סְבוּבִים פֿון טָג און נאַכט, די קַלְפּוֹת און די אָן־סוף מַחֲזוֹרִים. נאָר דאָס אַלץ אָן דער הַכָּרָה אין "דִּבֵּר ה' אֲשֶׁר עָמַד לְעוֹלָם",

אָן דער הַכָּרָה, אַז עס איז דאָ אַ פְּשׁוּטע און אייניקע מְצִיאוּת, וואָס מחַיֶּה און מקַיֶּים אַלע יענע מַחְזוֹרִים. דאָס איז "חָכְמָה בַּגּוֹיִם" אין תַּכְלִית־הַהַדְגָּשָׁה – אָן "תּוֹרָה בַּגּוֹיִם".

און בְּפָרָט, אַז די חָכְמָה וועלט מגוּלה אין הוֹדוּ ניט נאָר ווי אַ חָכְמַת־הַשֶּׂכֶל, נאָר ווי אַ חָכְמַת־הָאוֹרָה / אוֹוִירָא – ווי עס איז מבֹאָר געווָארן לְעֵיל בְּעִנְיַן די בְּשָׂמִים. וויַיל הוֹדוּ איז אַ לאַנד, פֿון ווו גייען אַרויס רֵיחוֹת, אַטְמוֹסְפֵֿרוֹת, רוּחָנִיּשע אוֹרָה / אוֹוִירָא, וואָס מקַיף דעם מענטש און טוישט זיַין תּוֹדָעָה. אַזוי אויך אין רוּחָנִיּוּת – די הוֹדִישע חָכְמָה איז ניט בְּעִקָּר אַ חָכְמָה וואָס גייט אַרײַן אין פְּנִימִיּוּת־הַדַּעַת ווי אַן "אֲכִילָה", נאָר אַ חָכְמָה וואָס מגוּלה זיך ווי אַ "רֵיחַ": אַ מַקִּיפֿדיקע הִתְפַּעֲלוּת, אַ חֲוָיָה, דִּמְיוֹן, תְּמוּנוֹת, מַדְרִיכֵי־מֶדִיטַצְיָה און טֶכְנִיקוֹת פֿון הַרְפָּיָה און הִתְבּוֹנְנוּת, וואָס אַלע שאַפֿן אַרום דער נֶפֶשׁ אַ באַזונדערע אוֹרָה / אוֹוִירָא.

און דאָס איז אויך וואָס האָט זיך אַנטוויקלט אין די לעצטע דורות – אַז דער "רֵיחַ" פֿון הוֹדוּ איז אַרויס פֿון איר גְּבוּל און געווָארן "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" – ווי דער רַמְבַּ"ם שרײַבט וועגן מוֹר, אַז "הוּא הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם". וויַיל ניט נאָר די גַּשְׂמִיִּישע בְּשָׂמִים פֿון הוֹדוּ וועלן פֿאַרקויפֿט איבערן גאַנצן וועלט, נאָר אויך איר רוּחָנִיּשע אוֹרָה / אוֹוִירָא – דְּהַיְנוּ, טֶכְנִיקוֹת פֿון מֶדִיטַצְיָה, פֿון יוֹגָה, פֿון "תּוֹדָעָה מָרְחֶבֶת", פֿון אַ רִבּוּי אֱלֹהוּיוֹת און צורות – זיינען געווָארן ווי אַ רוּחָנִיּשער רֵיחַ וואָס מקַיף די גאַנצע אֱנוֹשׁוּת. מענטשן איבעראַל מִתְבַּשְּׂמִין זיך אין דעם "רֵיחַ" – ניט אין עסן, ניט אין קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, נאָר אין אַ מַקִּיפֿדיקער הִתְפַּעֲלוּת, אין חֲוָיָה, אין טַעֲמִים און רֵיחוֹת פֿון רוּחָנִיּוּת אָן מִצְוֹת און אָן תּוֹרָה.

און לויט דעם קענען מיר נאָך מער בְּדִיּוּק מבָּאֵר זיַין דאָס וואָס מיר האָבן אויבן געזאָגט, אַז הוֹדוּ איז פֿון די אוּמּוֹת וואָס געהערן צוּ אַ "תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה" – דְּהַיְנוּ, אַ תַּרְבּוּת, וואָס איר חַיּוּת איז אַ בחִינַת חַיָּה אין דער נֶפֶשׁ, ניט נאָר נֶפֶשׁ און רוּחַ. וויַיל אין יעדער אוּמָּה איז דאָ אַ נֶפֶשׁ – אַ פשוטע חַיּוּת פֿון קִיּוּם, און אַ רוּחַ – די כֹּחוֹת־הָרוּחַ פֿון מִדּוֹת, רֶגֶשׁ, תַּרְבּוּת, מוּסָר. נאָר עס זיינען דאָ אוּמּוֹת, אין וועלכע מגוּלה זיך אויך אַ בחִינַת חַיָּה – אַ עַצְמִיתע חַיּוּת, אַ קְפִיצַת־דַּעַת, אַ תּוֹדָעָה וואָס שפּירט די אֱלֹקוּת ניט נאָר ווי זי איז מתְלַבֵּשׁ אין טֶבַע און אין מִדּוֹת, נאָר ווי זי איז אַ מַקִּיף און מעוֹרֶרֶת די גאַנצע מְצִיאוּת. און הוֹדוּ איז פֿון די אוּמּוֹת – "אוּמּוֹת דְּחַיָּה" – וואָס זייַער חַיּוּת איז אַ בחִינַת חַיָּה, און דערפֿאַר זיינען זיי מסוּגָל צוּ אַרויסברענגען אַ רִבּוּי דְּמוּיוֹת און צורות פֿון אֱלֹהוּת, אַ רִבּוּי פַּנְתֵּיאוֹנִים און דֶּוָות, וואָס אַלע דריקן אויס אַן עפּעסדיקן הִרְגֵּשׁ־חַיָּה אין אֱלֹקוּת.

נאָר דַּוְקָא וויַיל אַז די חַיָּה איז ניט מקֻשֶּׁרֶת צוּ "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – צוּ דער חָכְמַת־הַתּוֹרָה, צוּ בְּטוּל און צוּ דער הַכָּרָה, אַז "ה' הוּא הָאֱלֹהִים" – וועלן זי אַ מקור צוּ אַ עֲבוֹדָה זָרָה אין תַּכְלִית, צוּ אַ רִבּוּי אֱלֹהוּיוֹת און ציוּרֵי־אֱלֹהוּת, וואָס זיינען ניט מער ווי הֶאָרוֹת און לְבוּשִׁים פֿון דעם איינעם אמתן. דאָס איז וואָס מיר האָבן געזאָגט אויבן "תּוֹדָעַת־חַיָּה" וועלן זי פֿאַלט – דְּהַיְנוּ, אַ חַיָּה וואָס איז ניט משֻׁרֶשֶׁרֶת אין פְּנִימִיּוּת־הַנֶּפֶשׁ, אין דער נְקֻדַּת־הַיְחִידָה אין איר, נאָר זי צעפרייט זיך אַרײַן אין די כֹּחוֹת־הָרוּחַ און אין דְּמְיוֹן.

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דאָס וואָס מיר זעען אין דער אַנטוויקלטער הִסְטוֹרְיָה – אַז הוֹדוּ איז געווארן אַ מקור, פֿון וווּ ציען אַ סך תַּרְבֻּיוֹת אַרויס איר רוּחָנִישע אוֹרָה / אוֹוִירָא. פֿון איין זײַט איז דאָ אַ ענין פֿון אַ גוטער הַשְׁפָּעָה – וואָס לייגט לִפָּחוֹת אַרויף דעם מענטש פֿון אַ גראָבער חֻמְרִיּוּת, מעוֹרר אין אים אַ רוּחָנִישן חִפּוּשׂ, הִתְבּוֹנְנוּת, פֿראַגעס וועגן דער מַהוּת פֿון לעבן. נאָר פֿון דער אַנדערער זײַט, ווײַל דאָס אַלץ איז נאָר אַ "רײַס" אָן "אֲכִילָה" – אָן קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם און אָן תּוֹרָה און מִצְוֹת – וועלט עס אויך אַ מקור צוּ "אֲחִיזַת־הַחִיצוֹנִים", צוּ אַלע מינים ניַיע עֲבוֹדוֹת זָרוֹת, צוּ תַּרְבֻּיוֹת פֿון "רוּחָנִיּוּת" אָן אַ אמתע אֱלקוּת.

און דאָס אַלץ איז ווײַל די הוֹדִישע חַיָּה איז אַ בחִינַת "חַיּוּת גְּבוּלִית" – אַ חַיּוּת וואָס שטייט אויפֿן גְּבוּל צווישן קְדוּשָׁה און קְלִיפָּה. פֿון איר שֹׁרֶשׁ – איז זי מסוגל צוּ ווערן הֶעָלוּי און נִכְלָל אין "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – צוּ ווערן אַ רֵיחַ קֹדֶשׁ, אַ מַקִּיף דִּקְדוּשָׁה, וואָס מַעֲלֶה די גאַנצע מְצִיאוּת צום איינעם אמתן. נאָר פֿון איר יִרידָה – ווערט זי אַ רֵיחַ דִּקְלִיפָּה, אַ מַקִּיף וואָס ציט דעם מענטש אַרײַן אין אַ רִבּוּי צוּרוֹת און אֱלֹהוּיוֹת, אָן אָנצוקומען צום איינעם אמתן.

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין וואָס איז געווען בְּמַעֲשֵׂה־הַמִּשְׁכָּן און אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה – אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ האָט געזומען דעם "מוֹר דְּרוֹר" – דָּם־חַיָּה פֿון הוֹדוּ – און אים צוזאַמענגעמישט אין שֶׁמֶן. דַּהֲיָנוּ, ער האָט געזומען דעם כֹּחַ־הַחַיָּה פֿון הוֹדוּ, די הִרְגָּשָׁה פֿון קֶדֶם און מַחְזוֹרִים, איר רוּחָנִישע אוֹרָה / אוֹוִירָא, און אַרײַנגעפֿירט דאָס אין דער חָכְמַת־הַתּוֹרָה, אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון וועלט. און דורך דעם איז דער "מוֹר" – וואָס בְּעַצְמוֹ איז דָּם־חַיָּה, מִסָּכָן, מְשַׁכֵּר – געווארן "מוֹר דְּרוֹר" – אַ רֵיחַ קֹדֶשׁ, אַ מַקִּיף דִּקְדוּשָׁה, וואָס מַעֲלֶה און מְקַדֵּשׁ דעם גאַנצן מִשְׁכָּן און אַלע כֵּלִים.

און דאָס איז די הוֹרָאָה אין עֲבוֹדַת־הָאָדָם – אַז אין יעדן איינעם פֿון יִשְׂרָאֵל איז דאָ אַ נִיצוֹץ פֿון הוֹדוּ, אַ כֹּחַ פֿון תּוֹדַעַת־חַיָּה, וואָס שפּירט די אֱלקוּת וויַ אַ מַקִּיף, וויַ אַ רֵיחַ, וויַ אַ אוֹרָה / אוֹוִירָא. און דער נִיצוֹץ קען ווערן אַ מקור צוּ אַ פּנימדיקער "עֲבוֹדָה זָרָה" – צוּ אַ רִבּוּי ציוּרים און דְּמְיוֹנוֹת אין עֲבוֹדַת ה', צוּ אַ חִפּוּשׂ נאָך חֲוָיוֹת און רֵיחוֹת אָן קַבָּלַת עֹל – און ער קען ווערן אַ מקור צוּ "מוֹר דְּרוֹר" – צוּ אַ רֵיחַ קֹדֶשׁ, צוּ אַ מַקִּיף דִּקְדוּשָׁה, וואָס מַעֲלֶה אַלע כֹּחוֹת־הַנֶּפֶשׁ צום איינעם אמתן. און אַלץ הענגט אָפּ, ווי דער מענטש פֿירט אַרײַן דעם נִיצוֹץ אין "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – אין תּוֹרָה און מִצְוֹת, אין פְּנִימִיּוּת־הַנֶּפֶשׁ.

און לויט דעם וועט מען אויך בפשִׁיטוּת פֿאַרשטיין וואָס מיר זעען אין די לעצטע דּוֹרוֹת – אַז דער "רֵיחַ" פֿון הוֹדוּ האָט זיך זייער שטאַרק אַרײַנגעכאַפּט אינעם מוֹדֶרנעם וועלט, און בְּפֶרָט אינעם מַעֲרַבְּדיקן וועלט. אַ סך מענטשן ווילן זיך מִתְבַּשֵּׂם זײַן אין דעם "רֵיחַ" – דורך טֶכְנִיקוֹת פֿון מֶדִיטַצְיָה, דורך יוֹגָה, דורך "תּוֹדָעָה מָרְחֶבֶת", דורך אַ רוּחָנִישן חִפּוּשׂ וואָס איז ניט כפוף צוּ תּוֹרָה און מִצְוֹת. און דאָ איז די בחִירָה – צי צוּ לאָזן דעם "רֵיחַ" בליַבן אַ רֵיחַ דִּקְלִיפָּה, אַ מַקִּיף וואָס ציט דעם מענטש אַרײַן אין אַ רִבּוּי צוּרוֹת און אֱלֹהוּיוֹת, צי אַרײַנפֿירן אים אין "שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה" – אים אָפּקערן צוּ תּוֹרָה און מִצְוֹת, צוּ פְּנִימִיּוּת־הַנֶּפֶשׁ, כדי ער זאָל ווערן אַ רֵיחַ קֹדֶשׁ, אַ מַקִּיף דִּקְדוּשָׁה.

און לויט אַלע דְהַנָּ"ל וועלן מיר נאָך טיַיפֿער פֿאַרשטיין, ווי הוֹדוּ נְכְלֶלֶת אין שִׁבְעִים הָאוּמוֹת און וואָס איז איר בְּזוּנְדֶערדיקער אין דער מַפָּה פֿון וועלט. זי איז די אוּמָה, אין וועלכער מגוּלה ווערט אין תַּכְלִית־הַהַדְגָּשָׁה די חָכְמָה פֿון "קֶדֶם" וועז זי פֿאַלט אַריַין אין אַ רְבוּי צוּרוֹת און דְמְיוֹנוֹת, און דַוְקָא דערפֿאַר – איז אין איר אויך אַ בְּזוּנְדֶערער כֹּחַ זיך צוּ מְהַפֵּךְ ווערן אין "מוֹר דְרוֹר" וועז זי גייט אַריַין אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון וועלט. און דאָס איז וואָס מיר האָבן מִבָּאֵר געווָארן אויבן – אַז די חַיָּה אין הוֹדוּ איז אַ בחינת חַיָּה אויפֿן גְּבוּל, וואָס קען זיַין אַ מקור צוּ אַ עֲבוֹדָה זָרָה אין תַּכְלִית, און זי קען זיַין אַ מקור צוּ אַ רֵיחַ קֹדֶשׁ אין תַּכְלִית, און אַלץ הענגט אָפּ, ווי מען פֿירט אַריַין איר אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון תּוֹרַת מֹשֶׁה.

ז

און הִנֵּה, וועז מ׳גייט ווייטער אַריַין זיך צוּ באַטראַכטן אין טיפֿן פֿון ענין, געפֿינט מען, אַז גאַנצע רְבוּי־הַצוּרוֹת פֿון זָכָר און נְקֵבָה, פֿון פַּרְצוּפִים און כֹּחוֹת, פֿון מַחְזוֹרֵי זְמַן און גִּלְגּוּלֵי נְשָׁמוֹת – איז ניט סתָּם אַ פשוטער טָעוּת, נאָר דאָס גופֿא גילט אויף אַ פֿאַרקרימטן אופֿן דעם אמתדיקן שֹׁרֶשׁ פֿון דער "חַיָּה שֶׁבְּהוֹדוּ". ווייַל עס איז שוין מבוֹאָר געווען אויבן, אַז די חַיָּה איז אַ בחינת חַיוּת עֲצוּמָה וואָס שטייט אויפֿן גְּבוּל, וואָס קען זיך אַנטפּלעקן צי ווי אַ מַקִּיף דְּקְדוּשָׁה, צי ווי אַ מַקִּיף דְּטוּמְאָה, און אַלץ הענגט אָפּ, ווי מ׳פֿירט אַריַין איר אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דְּקְדוּשָׁה.

און אַזוי איז עס אין הִנְדוּאִיזְם: די חַיָּה ביַי זיי שפּירט אויף אַ געוויסן אופֿן, אַז די מְצִיאוּת שטעלט זיך ניט אָפּ אין אַ פשוטן גליַיכן קו, נאָר ס׳איז דאָ אַ רְבוּי מַדְרֵגוֹת, אַ רְבוּי כֹּחוֹת, אַ רְבוּי זְמַנִּים און גִּלְגּוּלִים. נאָר ווייַל זיי האָבן ניט דעם גִּלּוּי פֿון תּוֹרָה, און זיי האָבן ניט די הנהגה פֿון "אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ", וועלט די גאַנצע טיפֿע הַרְגָּשָׁה אַל־פִּי טִבְעָהּ אַ כְּלִי צוּ עֲבוֹדָה זָרָה, צוּ מחזיק זיַין דעם רְבוּי וויַ אַ מְצִיאוּת עַצְמִית.

און לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם טיפֿן־ענין פֿון רְבוּי־הָאֱלִילִים גופֿא. ווייַל ניט נאָר, אַז זיי האָבן דריַי רָאשֵׁי כֹּחוֹת – בּוֹרֵא, מְקַיֵּם, מְכַלֶּה – נאָר יעדער איינס פֿון זיי צעפֿרט זיך אַריַין אין אַ רְבוּי פַּרְצוּפִים און צוּרוֹת, און יעדער פַּרְצוּף ווערט כּאילו אַ "אֱלוֹהַּ" פֿאַר זיך. ס׳איז דאָ "דֵּוָות" וואָס זיינען אַ בחינת נְקֵבָה, ס׳איז דאָ "אֲוָואטָרוֹת" וואָס זיינען ווי מין מְשָׁנֶּה הִתְגַּלְוּיוֹת פֿון יענעם זעלבן כֹּחַ, אַ מאָל אין אַ מָן־מענטש, אַ מאָל אין אַ חַיָּה, אַ מאָל אין צוזאַמענגעמישטע צוּרוֹת – און אַלע די זאַכן ווערן ביַי זיי אָפּגעכאפּט ווי מְצִיאוּיוֹת עַצְמִיוֹת, צוּ וועלכע מ׳דאַרף דאַוונען, מקריב זיַין, זיך דָּבֵק זיַין.

און הִנֵּה, אין תּוֹרַת־הָאֱמֶת איז גאַנצע רְבוּי דְּפַּרְצוּפִים און הִתְגַּלְוּיוֹת נאָר אַ בחינת כֵּלִים און לְבוּשִׁים צוּ גִּלּוּי אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא. משא״כ דאָ, וויַיל עס פעלט ביַי זיי דעם אוֹר־הַפְּנִימִי פֿון "אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ", ווערן די כֵּלִים גופֿא אַ מהוּת, און די פַּרְצוּפִים גופֿא ווערן אֱלִילִים. דאָס איז פונקט דער אופֿן, ווי "אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים" נעמט זיך אַריַין אין אַ צִיוּר וואָס האָט אַ דְּמְיוֹן צוּ קְדוּשָׁה – אַז די חִיצוֹנִית־צוּרָה איז דומה, נאָר די פְּנִימִיוּת איז דער הֵפֶךְ גָּמוּר.

און מען קען נאָך זאָגן, אַז דאָס אַלץ פֿאַרבינדט זיך מיט זייער תּוֹדָעה פֿון מַחְזוֹרי־הַזְמַן און זייערע גִלְגוּלִים. וויַיל ווי בייַ זיי פעלט אַ יָשָׁר־קוֹ פֿון "אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי", נאָר אַלץ ווערט אָפּגעכאפּט ווי אַ רוֹטירנדיקער גַלְגַל וואָס דרייט זיך אייביק צוריק, ווערט אויך דער מענטש גופֿא כאילו אַ טייל פֿון יענעם גַלְגַל, אָן אַ נְקֻדַּת בְּחִירָה אֲמִתִּית, אָן אַ אֱלֹקי־צְווי וואָס שטעלט אים אַריַין אין אַ מצבֿ פֿון אַחֲרָיוּת. און וויַיל אַזוי איז, איז זייער תַכְלִית צוּ אַנטלויפֿן פֿון יענעם גַלְגַל, זיך אַריַינבלאָזן אין אַ מין כְּלָלִית־"אַחְדוּת", אין וועלכער ס'איז ניטאָ קיין מְצַוֶּה און קיין מִצְוָה, ניט קיין טוֹב און ניט קיין רַע, נאָר אַ כְּלָלִי־פֿאַרניבלונג פֿון אַלע הַבְחָנוֹת.

און באמת, דאָס איז אויך דער שֹׂרֶשׁ־הַטָעוּת אין זייער ענין פֿון דער "אֶחָדוּת", פֿון וועלכער זיי רעדן. וויַיל אין אונדזער תּוֹרָה מיינט "ה' אֶחָד" אַ אֶחָדוּת פְּשׁוּטָה וואָס מחַיֶּה און מְקַיֶּמֶת אַלע רִבוּיִים, און דער גאַנצער רִבוּי איז בָּטֵל צוּ דער אֶחָדוּת און ווערט אַ כְּלִי צוּ איר גִלּוּי. משא"כ אין זייער תְּפִיסָה איז די "אֶחָדוּת" אַ בחינַת מחִיקת־הָרִבוּי, אַ בְּטוּל פֿון אַלע צוּרוֹת, אַפֿילוּ פֿון דעם צֶלֶם־אֱלֹקים אינעם מענטש, ביז ס'בליַיבט ניטאָ קיין אָרט צוּ קִיּוּם־הַמְצְוֹת, צוּ תּוֹרָה, צוּ דַעַת ה'. דאָס איז ניט "ה' אֶחָד", נאָר אַ מין אֶחָדוּת וואָס מבַטֵל גופֿא ביידע – דעם מְצַוֶּה און דעם מִצְוָה.

און לויט אַלע דְהַנָ"ל קען מען נאָך טיפֿער פֿאַרשטיין, וואָס איז דער גֶדֶר פֿון רִבוּי און צוּרוֹת אין הַנְדוּאִיזְם. ס'איז ניט סתָם אַ "רִבוּי אֱלִילִים" אין פּשוטן זין, נאָר דאָס איז אַ הִתְפַּשְׁטוּת פֿון תּוֹדָעַת "חַיָּה" אָן שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה דְּתוֹרָה, וואָס זוכט אויף אַ טִבְעִי־אופֿן דעם אֵין־סוֹף אין דער מְצִיאוּת, דעם רִבוּי אין אֵין־סוֹף, די מַחְזוֹרים אין אֵין־סוֹף – און וויַיל עס פעלט איר די הַגְדָרָה דְּקְדוּשָׁה, פֿאַלט זי אַריַין אין אַ רִבוּי פַּנְתֵיאוֹנִים, אַ רִבוּי פַּרְצוּפִים, אַ רִבוּי מַחְזוֹרים, וואָס אַלע צוזאַמען ווערן "אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

און דאָס איז אויך וואָס מסבֿיר, ווי אַזוי אינעם זעלבן סטרוקטור גופֿא איז דאָ אָרט צוּ אַזוינס אַ סך סוֹתְרִים און מְנַגְדִים סיפּוּרים. וויַיל ווען דער רִבוּי איז אין קְדוּשָׁה, האָט יעדער פַּרְצוּף און יעדער מַדְרֵגָה זיַין גֶדֶר און זיַין אָרט, און אַלץ נְכְלָל אין איין סֵדֶר פֿון הִשְׁתַלְשְׁלוּת. משא"כ ווען דער רִבוּי איז אין טוּמְאָה, אָן דער הַגְדָרָה פֿון תּוֹרָה, ווערט אַלץ ווי אַ צעמישטע רֶשֶׁת פֿון דְמוּיוֹת, כּחוֹת, סיפּוּרים און אֱמונוֹת, וואָס האָבן ניט קיין איין פְּנִימי־סֵדֶר, נאָר אַ מין סיסטעם פֿון "כּחוֹת", וואָס מ'דאַרף זיי מְפַיֵס זיַין, זיך היטן פֿון זיי, זיך דָבֵק זיַין אין זיי – און דאָס גופֿא איז דער גֶדֶר פֿון עֲבוֹדָה זָרָה.

און לויט אַלע דְהַנָ"ל קען מען אויך פֿאַרשטיין דעם בְּזוּנְדֶערדיקן תַפְקִיד פֿון דעם רִבוּי אין גאַנצן מהלך־הַהִסְטוֹרְיָה פֿון שִׁבְעִים הָאוּמוֹת. וויַיל ווייַל הוֹדוּ איז אַ בחינַת אוּמָה דְחַיָּה, און נאָך מער – אַ בחינַת חַיָּה וואָס שטייט אויפֿן גְבוּל – איז גאַנצע רִבוּי־הַצוּרוֹת און פַּרְצוּפִים בייַ איר ווי אַ גִלּוּי פֿון עֲצוּמִים צִיבּוּרִיִים כּחוֹת, וואָס פּושט זיך אַרויס אין די אוֹרָה / אוֹוירָא פֿון גאַנצן געגנט. און ווען אַזעלכע כּחוֹת ווערן אָפּגעכאפּט ווי אֱלֹהִים – איז דאָס mamash אַ "אֲחִיזַת הַחִיצוֹנִים" אינעם חַיָּה, וואָס איז בעצם מסוגל צוּ זיַין אַ "מוֹר דְרוֹר", ווען זי גייט אַריַין אין שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

און דאָס איז אויך וואָס ווערט מבֿאָר בדרך־רֶמֶז אין די ווערטער חז״ל וועגן ״מַלְכוּת פָּרַס וּמָדַי״ וכיו״ב, אַז אין יעדער אוּמָה זיינען דאָ בְּזוּנְדֶערדיקע כֹּחוֹת פֿון חָכְמָה, תַּאֲוָה, גַּאֲוָה וכדו׳, און יעדער איינס קען ווערן צי אַ כְּלִי צוּ קְדוּשָׁה צי אַ כְּלִי צוּ טוּמְאָה. און אין הוֹדוּ איז דער בְּזוּנְדֶערער כֹּחַ דַוְקָא דער כֹּחַ צוּ מְרַבֶּה זיין צוּרוֹת, צוּ מְרַבֶּה זיין פַֿרְצוּפִים, צוּ מְרַבֶּה זיין מַחְזוֹרִים – און אָן דער הַגְדָרָה פֿון תּוֹרָה ווערט דאָס אַ מקור־הָרִבּוּי פֿון עֲבוֹדָה זָרָה אין תַּכְלִית.

נאָר פֿון אַנדערער זײַט, דַוְקָא צוליב דעם איז דאָ בײַ איר אויך אַ בְּזוּנְדֶערער כֹּחַ זיך צוּ מְהַפֵּךְ ווערן אין קְדוּשָׁה, ווען די חַיָּה גייט אַרײַן אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון תּוֹרַת משֶׁה. ווײַל ווען מ׳פֿירט אַרײַן דעם כֹּחַ־הָרִבּוּי אין דעם גֶּדֶר פֿון ״שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה׳ אֱלֹקֵינוּ ה׳ אֶחָד״, ווערט דער רִבּוּי אַ כְּלִי צוּ גִּלּוּי־הָאֶחָדוּת, און אַלע פַֿרְצוּפִים און צוּרוֹת ווערן ווי אַ ״מוֹר דְּרוֹר״ – אַ ריחַ קֹדֶשׁ וואָס פּושט זיך אַרויס אין גאַנצן וועלט ווי דער ריחַ פֿון שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.

און לויט דעם וועט מען פַֿארשטיין, אַז דאָס, וואָס מ׳טרעפֿט אין הִנְדוּאִיזְם אַ רִבּוּי פַֿרְצוּפִים, אַ רִבּוּי זָכָר און נְקֵבָה, אַ רִבּוּי מַחְזוֹרִים און גִּלְגּוּלִים – נעמט חַס־וְשָׁלוֹם ניט אַראָפּ פֿון דער חֲמָרָה פֿון זייער עֲבוֹדָה, נאָר עס באַטאָנט זי נאָך מער. ווײַל ווי גרעסער דער דְּמְיוֹן צוּ קְדוּשָׁה, אַל־פִּי ערך, איז דער סִלּוּף טיפֿער, און אַזוי אויך וועט דער תִּקּוּן, וואָס וועט קומען לֶעָתִיד לָבוֹא, וועו ״אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה׳״, זײַן אין אַ נאָך גרעסערן גִּלּוּי – אַז דער גאַנצער רִבּוּי־הַצוּרוֹת און פַֿרְצוּפִים וועט זיך אָפּקלערן, אַז ער איז ניט מער ווי אַ כְּלִי צוּ גִּלּוּי־הָאֶחָדוּת־הַפְּשׁוּטָה פֿון ״ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד״.

ח

אָבער הִנֵּה, ווײַל סיאיז שוין פֿרִיער מבֹאָר געווָארן, אַז דער גאַנצער ענין פֿון מוֹר איז, אַז דער שטאַרקער דִּין און די פְּרוּעָה חַיּוּת פֿון דַּם חַיָּה ווערט פַֿארוואַנדלט אין ריחַ, דאַרף מען פַֿארשטיין: וואָס איז די דֶּרֶךְ, דורך וועלכער אַזעלכע דְּמִים ווערן איבערגעמאַכט צוּ אַזאַ ריחַ, ביז אַז זיי ווערן אַ כְּלִי, צוּ זאָל זיך דורך זיי אַראָפּלאָזן אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דִּקְדוּשָׁה; און פֿון דעם וועלן מיר אויך לערנען, בכלל, די דֶּרֶךְ פֿון בִּירור אין די ענינים פֿון הוֹדוּ און הִנְדוּאִיזְם – אַז נישט דורך ״אֱכִילָה״ און פְּנִימִיתע קְלִיטָה, חַס וְשָׁלוֹם, נאָר דורך זייער איבערמאַכן צוּ ריחַ, צוּ אַ מַקִּיף, וואָס ווערט אַרײַנגעקלאָלן און נִבְלָע אין שֶׁמֶן דִּקְדוּשָׁה.

דְּהִנֵּה, אין הֲלָכָה טרעפֿן מיר אַ קלאָרן חִלּוּק צווישן אִיסּוּר אֲכִילָה און אִיסּוּר הֲנָאָה. בָּשָׂר נְבֵלָה און טְרֵפָה, און בכלל דערין אַלע בָּשָׂר פֿון אַ טְמֵאָה בהֵמָה און חַיָּה, איז פאַרבאָטן ניט נאָר אין אֲכִילָה, נאָר אויך אין אַ סך אופֿנים פֿון הֲנָאָה; אָבער ניט אַלע ״הַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא״ איז פאַרבאָטן אין הֲנָאָה. ס׳זענען דאָ פאַלן, וווּ ס׳איז ערלויבט זיך צוּ באַנוצן מיט אַ געוויסער תְּצוּרָה פֿון אַ טָמֵא בעל־חַיִּים, ניט צוּ אֲכִילָה, נאָר צוּ אַ זאַך, וווּ ס׳איז בכלל ניט קיין אֲכִילָה – ווי, למשל, הויט צוּ עִיבּוּד, פַּעט צוּ דֶּלֶק, און אַזוי ווײַטער. און בפֿרט טרעפֿן מיר בפירוש אין די אַחֲרוֹנִים, און אין די פּוֹסְקִים וואָס באַרײַטן

די וועלטער פֿונעם רַמְבַּ״ם, אַז דער ענין פֿון מוֹר – מושְׁק – אַפֿילו כאָטש זײַן מקור איז דַּם פֿון אַ טְמֵאָה חַיָּה, איז, נאָך דעם וואָס זײַן צוּרָה האָט זיך געטוישט, און ער האָט זיך צוזאַמענגעקנייטשט און איז געוואָרן אַ אַנדער זאַך, ערלויבט צו באַנוצן אים צו ריחַ, זיך מיט אים צו באַזאַמען, און ס׳איז ניטאָ קיין אִיסּוּר הֲנָאָה דערין.

און לְכָאוֹרָה איז דאָס אַ פֶּלֶא: אויב זײַן מקור איז דָּם, און ״הַדָּם הוּא הַנָּפֶשׁ״, און אַלע דָּם אין אַ טְמֵאָה חַיָּה איז דער מקור פֿון דער חַיּוּת דְּטוּמְאָה – ווי קען זײַן, אַז ער ווערט מָתֵר אין הֲנָאָה, ביז אַז שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה ווערט דורך אים אַ ״ריחַ נִיחוֹחַ״, קֹדֶשׁ קָדָשִׁים?

אָבער דער ענין איז, אַז מ׳דאַרף מחַלֵּק זײַן צווישן צוויי אופֿנים פֿון הִתְקַשְּׁרוּת: אֲכִילָה און ריחַ. אֲכִילָה, איר ענין איז אַ פְּנִימִיתע אַריַינעמען – אַז דער זאַך וואָס מ׳עסט, גייט אַריַין אין דעם גוף פֿון דעם מענטש, און ווערט mamash זײַן דָּם און זײַן בָּשָׂר, און ״מְזַוֵּן״ זײַן נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית. און אויב אַזוי, ווען ס׳רעדט זיך וועגן אַ מקור־חַיּוּת פֿון אַ טָמֵעְן זאַך, איז אוממעגלעך אים אַריַינצולאָזן אין פְּנִימִית בכלל; ווייל דער גאַנצער גֶּדֶר פֿון איסּוּר מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת איז, אַז זיי האָבן ניט דעם כֹּחַ זיך צו פֿאַרוואַנדלען און אַריַינצוקלאָל ווערן בפְּנִימִית אין דער קְדוּשָּׁה פֿון נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל. משא״כ ריחַ, גייט ניט אַריַין אין גוף ווי אַ מַאֲכָל, נאָר ער ווירקט פֿון דרויסן, ווי אַ כֹּחַ מַקִּיף, וואָס באַענגט און באַפרייט די נֶפֶשׁ, ברייטערט זי אויס, מחַיֶּה דעם רוּחַ, אָבער ווערט ניט זײַן בָּשָׂר און דָּם.

און דערמיט ווערט מבֹאָר, פֿאַרוואָס דאַווקא ריחַ איז מסוגל צו קומען פֿון אַזאַ נידריקן מקור און זיך איבערצוקערן צום גוטן. ווייל אין מַקִּיף ליגט די מַעֲלָה פֿון בְּטוּל – ער ווערט ניט אַריַינגעכאַפּט אין די פְּנִימִית־כֵּלִים, נאָר ער שטייט העכער זיי; און דערפֿאַר, אַפֿילו ווען זײַן מקור איז נידעריק, איז געוג, אַז ער זאָל זיך איבערמאַכן צו דער מדריגה פֿון ריחַ, צו אַ צוּרָה פֿון אוֹוִירָא און רוֹשֶׁם אַליין, כדי אַז מע זאָל קענען אים אַרויפֿהייבן און אַריַינקלאָלן אין קְדוּשָּׁה. און ווי ס׳איז מבֹאָר אין חֲסִידוּת אין אַ סך אָרטן, אַז דער ענין פֿון ריחַ שייך צו דער נָשָׁמָה הַיְתֵירָה, צו דער מדריגה פֿון מַקִּיף דְּנֶפֶשׁ; און דערפֿאַר נעמט מען אויך בְּשַׂבָּת בשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כדי מחַיֶּה צו זײַן די נֶפֶשׁ, ווען די נָשָׁמָה הַיְתֵירָה גייט אַוועק – ווייל ריחַ רירט אָן אַ טיפֿערע נְקוּדָּה ווי אֲכִילָה, דאַווקא צוליב דעם, וואָס ער ווערט ניט ״נֶאֱכָל״.

און דאָס איז אויך וואָס ס׳איז מבֹאָר אין ענין מוֹר: דער דָּם, ווען ער איז אין זײַן ערשטן מצבֿ – הייס, פליסיק, מיט אַ תְּסִיסָה – איז בכלל ניטאָ קיין אָרט אויף אַ הֶתֵּר; אָבער ווען ער ״מִתְקַפֵּר וְנִקְבָּץ בְּקִרְבָּהּ״, און ער טרוקנט אויס און ווערט אַ גוּשׁ, און דערנאָך ווירקט מען אויף אים מיט היץ און אַרט־מלאכה, ביז עס גייט אַרויס פֿון אים מוּשְׁק, אַ ריחַ אַליין – דאַן איז דאָס שוין ניט מער דַּם הַנָּפֶשׁ, נאָר אַ ״אוֹוִירָא״ וואָס גייט אַרויס פֿון דעם זאַך. דאָס איז דער שִׁנּוּי הַצוּרָה, וואָס אין לשׁוֹן די פּוֹסְקִים הייסט ״נִשְׁתַּנָּה״ – אַ טויש פֿון זײַן ערשטע מהוּת, ביז אַז ער ווערט דָּן ווי אַ אַנדערע מְצִיאוּת.

און לויט דעם ווערט פַאַרשטאַנדן דער מָשָׁל צו אונדזער ענין: די דַּת פֿון הִנְדוּאִיזְם – אין אירע סטרוקטורן, פּוּלְחָנִים, צַלְמִים און מעשׂיות – דאָס אַלץ איז ווי דער "בָּשָׂר" און "דָּם" פֿון אַ טְמֵאָה חַיָּה; ס׳איז בכלל ניטאָ קיין אָרט, אַז יִשְׂרָאֵל זאָל "עסן" דערפֿון, ד״ה אַרײַננעמען אין פְּנִימִית פֿון זיַין עֲבוֹדָה, חַס וְשָׁלוֹם, קיין שום מִנְהָג, תְּפִלָּה, צוּרָה, אָדער שֵׁם אֱלוֹהַּ פֿון דאָרטן. דאָס איז דער כְּלָלוּת־איסור פֿון עֲבוֹדָה זָרָה און דער איסור "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ", ווי עס וועט נאָך מבֹאָר ווערן וויַיטער בַּאַרִיכוּת. אָבער, דאָס שליסט ניט אויס, אַז ס׳זענען דאָ נִיצוֹצוֹת אֱמֶת, נְקוּדּוֹת פֿון הַשְׂכָּלָה אָדער פֿון אַ הרגשה אין אֱלקוּת, וואָס זענען אַרײַנגעלבושט אין די פַאַרקרומטע כֵּלִים. און די נִיצוֹצוֹת אַליין – זייער חִיוּת איז פֿון ה׳ אַליין, נאָר אַז אין לבוש זענען זיי אַרײַנגעקומען אין סִלּוּף.

אויב אַזוי, ווי טוט זיך זייער בֵּירור? ניט דורך "אֲכִילָה", וואָס פַאַרשטאַרקט זייער צוּרָה ווי זיי זיינען, נאָר דורך זייער איבערמאַכן צו "רֵיחַ", וואָס גייט אַרויס פֿון זיי און ווערט אַרײַנגעקלאָל אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה דִּקְדוּשָּׁה. דער פּירוש־הדבר ברוּחָנִיוּת: וועז יִשְׂרָאֵל טרעפט זיך אָן מיט תּוֹרָה און מִצְוֹת, בפֿרט אין דעם בֵּיאור פֿון עניני אֱלקוּת לויט חָכְמַת־הַקַּבָּלָה און חֲסִידוּת, דאַן הייבט און בַּרערט ער אויך אַרויף נְקוּדּוֹת פֿון כְּלָל־חָכְמָה און רוּחָנִיתע אינטואִיצִיוֹנס, וואָס האָבן זיך אַנטפֿלעקט ביַי די אומות הָעוֹלָם, און ער שטעלט זיי אויף זייער אמתן אָרט – אונטער "אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ". דאַן האַלטן די זעלבע נְקוּדּוֹת אויף צו זיַין "בָּשָׂר" פֿון אַ פרעמדער דַּת, און זיי ווערן אַלס אַ כְּלָל־רֵיחַ, אַ הִשְׂרָאָה, וואָס ווערט אַרײַנגעקלאָל אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון תּוֹרָה.

און הִנֵּה, דאָס, וואָס די נִיצוֹצוֹת ווערן מבֹאָר דורך דער עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל, איז אַ גרויסער יְסוֹד אין תּוֹרַת הָאֲרִיזַ״ל און אין תּוֹרַת הַחֲסִידוּת – אַז די כְּלָלוּת פֿון דער יִרידָה פֿון נְשָׁמוֹת אין דער וועלט, און בפֿרט די גָּלוּת פֿון יִשְׂרָאֵל צווישן די אומות, איז כדי צו בַּרערן די נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָּׁה וואָס זענען דאָרטן אַראָפגעפֿאַלן. און דער בֵּירור ווערט, בעיקר, געטאָן דורך קִיּוּם פֿון מַעֲשִׂיָּה־מִצְוֹת, וואָס ברענגען אַרײַן דעם גַּשמיותדיקן חֵפֶץ אָדער די געזעלשאַפֿטלעכע סיטואַציע אין דעם מַעְגַּל פֿון קְדוּשָּׁה. אָבער ס׳איז אויך דאָ אַ צווייטער אופֿן פֿון בֵּירור, נאָך פַיינער, וועז יִשְׂרָאֵל רירט זיך אָן מיט אַ חָכְמָה אָדער אַ מוּסָר־מידה, וואָס טרעפֿט זיך ביַי די גויים, און ער שטעלט זי אויף לויט תּוֹרַת ה׳.

נִמְצָא, אַז דער ריכטיקער יחס צו די חָכְמוֹת פֿון די עַמִּים און צו זייערע תַּרְבּוּיוֹת איז ווי אַ יחס צו זייער "שורש־דָּם" – מען טאָר ניט "עסן", אָבער מע קען איבערמאַכן די נְקוּדָּה פֿון רֵיחַ. למשל: די פֿילאָסאָפֿישע חֲקִירָה אין די ערשטע דורות, ביַי די יָוָנִים און אַזוי וויַיטער, האָט זיך אָפּגעגעבן מיט דער קשיא פֿון דער סִבָּה הָרִאשׁוֹנָה, מיטן בִּנְיָן פֿון דער נֶפֶשׁ, מיט די מִדּוֹת הַמּוּסָר. געוויסע חלקים פֿון דער חֲקִירָה זענען שפּעטער געוואָרן אַ כְּלִי צו באַנוצן ביַי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל – דעם רַמְבַּ״ם און יענע נאָך אים – כדי צו בַּרערן די אמתן פֿון דער אֱמוּנָה. זיי האָבן ניט אָנגענומען די סְבָרוֹת ווי זיי זיינען, און ניט מקבל געווען די עִקָּרֵי־דַּת פֿון די גויים, נאָר זיי האָבן זיך באַנוצט מיט לאָגישע כֵּלִים, מיט געוויסע מוּשָׂגִים (ווי "צוּרָה און חוֹמֶר",

”פּוֹעֵל און נְפָעָל”), כדי צו באַשיַינען די אַחְדוּת ה׳ און די הַשְׁגָּחָה. דערמיט איז געשען אַ בִּירוּר: פֿון דעם גויישן ”דָּם” האָט מען געזומען נאָר דעם ”ריחַ” – די צוּרָה פֿון אַ מוּשָׂג, אַ כְּלִי־מַחֲשָׁבָה – און מען האָט אים אַריַינגעטונקען אין שֶׁמֶן־הַחָכְמָה הָאֱלֹקִית.

און אַזוי אויך אין עניני מוּסָר: מיר זענען אין די לעצטע דורות, אַז די אוּמּוֹת הָעוֹלָם לייגן אַ שטאַרקן דרוק אויף מענטשליכע רעכט, שְׁוִיוֹן, חֶסֶד, און אויף שְׂמִירַת טֶבַע הָעוֹלָם. וועט יִשְׂרָאֵל לערנט זיך אַ מידה פֿון דאָרטן, נעמט ער ניט אָן זייער כְּלָל־אִידֵיאוֹלוֹגְיָה, אין וועלכער ס׳איז אַריַינגעמישט אַ גרויסער עֵרֶב־רַב פֿון גוט און שלעכט, נאָר ער בַּרערט די נְקוּדָּה פֿון חֶסֶד און פֿון די בְּרִיּוֹת פֿון הקב”ה, און ער שטעלט די עטיק אויף דעם יסוד פֿון ”קְדֹשִׁים תִּהְיוּ” און ”וְהָלַכְתָּ בִּדְרָכָיו”. אויך דאָ וועלט דער ”ריחַ” – די זעלבע מענטשליכע רְגִישׁוּת – אָפּגעטיילט פֿון דעם ”דָּם” פֿון זייער כְּלָל־הַשׂכָּפָה, און ער וועלט אַ טייל פֿון דעם רֵיחַ נִיחוֹחַ פֿון תּוֹרַת־הַחֶסֶד.

און אויף דעם אופֿן קען מען אויך פַּאַרשטיין בפֿרט אין די ענינים פֿון ”הודו”. אין הִנְדוּאִיזְם איז דאָ אַ גרויסע רְגִישׁוּת צו דער רוּחָנִיתער נוֹכְחוּת אינעם טֶבַע – אין באַוועגונג פֿונעם טַיִך, אין באַרג, אין בוים, אין פֿייַער. וועט זיי דינען זייער ”נִילוֹס”, זייער גַּנְגֶּס און אַזוי ווייַטער, איז דאָס גאַנצע אַ גמורה עֲבוֹדָה זָרָה; אָבער די עצם־הרגשה, אַז ס׳איז דאָ אַ אֱלֹקִישער נִיצוֹץ וואָס לעבט אין אַלץ, אַז ס׳איז דאָ קְדוּשָּׁה אין דעם מרחבֿ – דאָס איז די נְקוּדָּה וואָס דאַרף בִּירוּר. און וועט יִשְׂרָאֵל, דורך תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת, פֿאַרטיפֿט זיך אין ”לֵית אַתַּר פָּנוּי מִנֵּיהּ”, אַז ”מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ”, דאַן הייבט און מְזַכֵּךְ ער די זעלבע רְגִישׁוּת, און ער שטעלט זי אויף איר אָרט – ניט וויַ אַ גאָטהייט פֿון טַיִך, נאָר ווי אַ גִלּוּי פֿון דעם איינעם אֱלֹקוּת אין אַלע פְּרָטִים. דאַן וועט די הרגשה אַ ריחַ, וואָס וועט מְקַבֵּל אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון ”שְׁמַע יִשְׂרָאֵל”.

און ניט נאָר אַז די עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל בַּרערט נִיצוֹצוֹת דורך זיַין וויסנדיקן באַנוץ, נאָר אַפֿילו אָן זיַין וויסנשאַפֿט. וועט אַ יִיד מקַיֵּים אַ מִצְוָה אין אַ געוויסן אָרט אין דער וועלט, אָדער ער באַנוצט זיך מיט אַ געוויסן חֵפֶץ צו אַ ציל פֿון קְדוּשָּׁה, דאַן הייבט ער מיט זיך אַרויף אויך די נִיצוֹצוֹת, וואָס זענען דאָרטן אַראָפּגעפֿאַלן דורך די עסקי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. און ווי ס׳איז מבאָר, אַז וועט אַ יִיד עסט אַ מָתָּר מַאֲכָל לְשֵׁם שָׁמַיִם, אָדער ער טראָגט אַ קלייד כדי צו דינען דעם אייבערשטן, דאַן וועט דער גאַנצער עָמָל און יגיע פֿון דעם גוי, וואָס האָט געזעט, געקאָצט, געוועבט און געקנייטשט – דאָס אַלץ אַריַינגעקלאָל אין דעם בִּירוּר וואָס דער יִיד טוט. אַזוי אַז דער בִּירוּר איז ניט נאָר אין נעמען פֿון רַעְיוֹנוֹת, נאָר אין דער עצם־מְצִיאוּת פֿון עם יִשְׂרָאֵל, וואָס לעבט אין קְדוּשָּׁה אינעם עולם, וואָס איז געמאַכט געוואָרן דורך די אוּמּוֹת.

און אַזוי איז דאָ אַ צווייטע מדריגה פֿון בִּירוּר – דורך די אוּמּוֹת אַליין, דורך די חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. דאָס זיינען די בְּנֵי־נֹחַ, וואָס מקַיֵּים זיינע זיבן מִצְוֹת מיט אַ הַכָּרָה אין אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, און זיי לייגן צו גוטס און חֶסֶד אין דער וועלט; זיי אַליין טראָגן אַ חלק פֿון די נִיצוֹצוֹת פֿון זייער פַּאָלק און הייבן זיי אַרויף. אויך זייער עֲבוֹדָה איז אין בחינת ”ריחַ” – זיי גייען ניט אַריַין

אין פְּנִימִית פֿון תּוֹרָה און אירע מִצְוֹת, וואָס דאָס איז ניט זייער ענין, נאָר זיי טאָן זייערע מעשׂים פֿון אַ מַקִּיף פֿון אֱמוּנָה אין די אַחְדוּת ה׳, וואָס זאָל אויף זיי לייַכטן. דערמיט וועלן זיי ווי די בשָׂמִים, וואָס מען ברענט אויף דער פַּייַער – זיי זיינען ניט דער מַאֲכָל אַליין, אָבער זיי געבן דעם רֵיחַ אין דער גאַנצער מְצִיאוּת.

לויט דעם וועט מען פֿאַרשטיין, אַז וועלן וועלן וויַיטער רעדן וועגן דער מעגלעכקייט פֿון בְּירור פֿון נְשָׁמוֹת, וואָס זיינען געבוירן געווארן אין הִנְדּוּאִיזְם, איז ניט חַס וְשָׁלוֹם די כַּוָּנָה, אַז זיי זאָלן בליַיבן אין זייערע גאָטהייטן און צוּרוֹת, נאָר להיפוך – אַז זיי זאָלן פֿאַרלאָזן עֲבוֹדָה זָרָה און אַריַינגיין אונטערן עול פֿון זיבן מִצְוֹת; און דאַן וועט די עצם־רוּחָניתע עדינוּת פֿון זיי, זייער רְגִישׁוּת צו צוּרָה, צו מַחְזוֹרִיוּת, צו נוֹכְחוּת אין יעדן פְּרָט – זיך איבערקערן צו אַ גוטן רֵיחַ אין קְדוּשָׁה. און דאָס זעלבע איז דער ענין פֿון מוֹר: זיַין מקור איז דַּם פֿון אַ חַיָּה אין הוֹדוּ, און דער דָּם אַליין איז קיינמאָל ניט "נֶאֱכָל"; אָבער ווען ער וועלט איבערגעמאַכט צו רֵיחַ און נִבְלָע אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וועלט ער אַ בְּלִתִּי־נִפְרָדיקער חלק פֿון דער עֶלְיוֹנער קְדוּשָׁה.

און לויט אַלעמאָל־הנ״ל קען מען באַשטימען דעם "מוֹדֶה דְּבִירוּר": יעדער וויַיטער כֹּחַ, יעדע תַּרְבּוּת, יעדע חָכְמָה, אין וועלכער ס׳איז דאָ אַ נִיצוֹץ אֱמֶת, אַריַינגעלבושט אין קְלִפּוֹת – מע קען זי ניט מבַּרר זיַין דורך אַ גאַנצע אַריַינגיין אין איר, וויַיל דאַן וואָלט זיך אויסגעמעקט געווארן דער הבדֵּל צווישן קֹדֶשׁ און חוֹל, צווישן יִשְׂרָאֵל און די עַמִּים; נאָר דער בְּירור וועט געטאָן דורך דעם, וואָס מע ציט אַרויס פֿון דעם זאַך נאָר דעם רֵיחַ – די דַקע נְקוּדָּה פֿון הַשָּׂגָה אָדער פֿון אַ מידה – און מע וואַרפֿט זי אַריַין אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון תּוֹרָה, ביז זי וועט גאָר נִבְלָע אין אים. דאַן בליַיבט זי ניט מער אַ באַזונדערע מְצִיאוּת, נאָר אַ הוֹסָפָה אין דעם עומק פֿון יְדִיעַת ה׳.

און דאָס איז די הֲכָנָה צום קומענדיקן סעיף, ווו עס וועט מבֹאָר ווערן, ווי אַזוי אַזאַ בְּירור זעט אויס בפֿועל mamash אין דער נֶפֶשׁ פֿון אַ גוי, וואָס איז געבוירן געווארן אין הוֹדוּ – וואָס איז די דֶּרֶךְ, דורך וועלכער ער אַליין קען פֿאַרלאָזן דעם דַּם פֿון דער חַיָּה און וועלן אַ ריַח נִיחוֹחַ, אַ חֲסִיד אוּמּוֹת הָעוֹלָם, אָן אַז ער זאָל אַריַינגיין אין וואָס איז ניט זיַינס, און אָן אַז יִשְׂרָאֵל זאָל דאַרפֿן, חַס וְשָׁלוֹם, צו טוען זיַין פֿון יענעם דָּם אַליין.

ט

ט׳. דֶּרֶךְ הַזְּכוּךְ לְנֶפֶשׁ הַהִנְדּוּאִית

וְעַל פִּי כָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל, יֵשׁ לְבָאֵר בְּפְרָטוּת יוֹתֵר, מַה הַיְיָה דִּי בְּזוּנְדֶּערע דֶּרֶךְ פֿון בְּירור און תִּיקּוּן בַּי דער נֶפֶשׁ וואָס וועלט געבוירן אין הוֹדוּ, וואָס זי איז פֿון לֵידָתָהּ נִטְבָּלָה געווארן אַריַין אין דעם רִבּוּי פֿון צוּרוֹת און פַּרְצוּפִים פֿון הִנְדּוּאִיזְם, און ווי אַזוי זי קען זיך קֵערן פֿון דַּם חַיָּה צו אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ, צו זיַין אַ חֲסִידָה פֿון אוּמּוֹת הָעוֹלָם, אָן אַז איר גרענעץ זאָל זיך פֿאַרמישן מיט יִשְׂרָאֵל און אָן אַז יִשְׂרָאֵל זאָלן דאַרפֿן, חַס וְשָׁלוֹם, זיך נוֹטְרָן פֿון יענעם דָּם.

דִּהְנֶּה, ווי עס איז שוין מבֹאָר געווָארן, די הִנְדּוּאִיתֶע תַּרְבּוּת איז פֿון אַ סוּג תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה – הַיְינוּ, אַז די רְחוֹקֶע, מַקִּיפִּיתֶע חַיּוּת אין עוֹלָם הָאֱלִילּוֹן האָט זיך אַראָפגעשפּיגלט און אִשְׁתַּלְשְׁלָה אויף אַזאַ אופֿן, אַז זי וועט דערהערט און דערפֿילט אין איר צְבִיוֹן ווי אַ חַיּוּת פֿון חַיָּה – אַ חַיּוּת עַצְמִית, שטאַרק און עָצוּמָה, אָבער אויך פְּרָעָה און מְסֻכֶּנֶת, וועָן זי גייט ניט אַריַין אין די כֵּלִים פֿון תּוֹרָה. און אין דער תַּרְבּוּת, זיינען נִבְרָא געווָארן גוּיישע נְשָׁמוֹת וואָס זיינען בִּטְבָעָן בַּעֲלֵי אַ גרויסע רְגִישׁוּת צו אוֹרָה / אוֹוִירָא רוּחָנִית, צו כֹּחוֹת הָרוּחַ, צו די מַחְזוֹרִים פֿון בריאה און הֲוָיָה, צו דער הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה אין טֶבַע, ווי זיי שטעלן זיך פֿאָר איר.

און מ׳דאַרף פֿאַרשטיין: ווײַל דאָס אַלץ איז פֿון בחִינַת חַיָּה, און נאָך מער – פֿון בחִינַת חַיּוּת גְּבוּלִית, וואָס זי שטייט שוין נאָענט צו דער אֲחִיזָה פֿון חִיצוֹנִים, ווי אַזוי קען אַזאַ נֶפֶשׁ ווערן מתּוּקָן, אָן אַז זי זאָל אַריַינפֿאַלן אין דעם חֹשֶׁךְ פֿון עֲבוֹדָה זָרָה, און אָן אַז זאָל זיך פֿאַרבלאָנדזשען דער הבדֵּל צווישן קֹדֶשׁ און חוֹל, צווישן יִשְׂרָאֵל און די עַמִּים?

אָבער דער עִנְיָן איז, ווי עס איז שוין מבֹאָר געווָארן, אַז דער בִּירוּר דאָ איז ניט אויף אַזאַ אופֿן, אַז די הִנְדּוּאִיתֶע נֶפֶשׁ זאָל זיך פֿאַרוואַנדלען צו ווערן כְּמֵעַיִן אַ נֶפֶשׁ יִשְׂרְאֵלִית, חַס וְשָׁלוֹם, נאָר אַז זי זאָל זיך מתבָּרֵר זײַן אין איר אָרט און אין איר מדרֵיגָה, ווי איר חלק אין חֶבֶל הָאֻמּוֹת, ווי איר חלק אין חֶבֶל חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם. און דער בִּירוּר איז, אַז די דַקּוּת אין איר חוּש צו רוּחָנִיּוּת, צו מַחְזוֹרִים, צו אוֹרָה / אוֹוִירָא פֿון דער בריאה – זאָל זיך אָפּטיילן פֿון די מְקֻלְקָלֶע צוּרוֹת פֿון פַּנְתֵּיאוֹנִים, דֵּוָוּת, אֱוָואטָרוֹת און אַנדערע פַּרְצוּפִּים, און זאָל זיך אָנקליידן אין אַ פְּשִׁיטָּע אֻמּוּנָה אין אײַנעם גאָט, ה׳ אֶחָד.

און דאָס איז וואָס עס איז געזאָגט געווָארן פריער, אַז דער ערשטע יְסוֹד איז קַבָּלַת עוֹל פֿון זיבן מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ, ווי אַ גאָטלעכע הַכְנָעָה צו אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל. און בפרָט, אַז די ערשטע פֿון זיי איז דער אִסּוּר פֿון עֲבוֹדָה זָרָה – אַז דאָ איז ניטאָ קיין אָרט פֿאַר קיין שִׁוּתָּפוּת בכלל, און מ׳קען ניט זאָגן „גַּם זֶה גַּם זֶה״, נאָר אַ גאַנצע, גְמוּרָע אַרויסגאַנג פֿון יעדן אַנדערן אֱלוֹהַּ, פֿון יעדער צוּרָה און דְּמוּת, פֿון יעדער סיסטעם פֿון רִבּוּי אֱלוֹהוּיוֹת, צי די הֶכֵּעֶר און מָפְשָׁטָע, צי די עַמָּמִיּוֹת און גַּשְׁמִיּוֹת. דאָס איז זײַן פְּרָטִי־שע יְצִיאַת מִצְרַיִם.

אָבער מ׳דאַרף נאָך פֿאַרשטיין: ווײַל אַזאַ נֶפֶשׁ איז בִּטְבָעָהּ צוגעצויגן צו פְּנִימִיּתֶע הִתְבּוֹנְנוּת, צו הַשְׁקָטַת הַחוּשִׁים, צו זוכן די אֶחָדוּת וואָס איז אין אַלץ – צי איז דען די דֶּרֶךְ, אַז מ׳זאָל דאָס אַלץ גאָר מבַּטֵּל זײַן, און פֿון אים מאַכן כְּעֵין אַ „אָדָם יָשֵׁן״, וואָס האָט נאָר אַ חִיצוֹנִי קִיּוּם פֿון זיבן מִצְוֹת?

און הִנֶּה, עס איז שוין מבֹאָר געווָארן, אַז אַזוי איז ניט. ווײַל אויך בְּנֵי נֹחַ האָבן אַ אָרט פֿון יְדִיעַת ה׳, לויט ווי עס איז נויטיק פֿאַרן קִיּוּם פֿון זייערע מִצְוֹת, און זיי האָבן אַ אָרט פֿון תְּפִלָּה, פֿון שֶׁבַח און הוֹדָאָה, פֿון יִרְאָה און אַהֲבָה לויט זייער כֹּחַ. און ווײַל אַזאַ נֶפֶשׁ איז מְיֻחֶדֶת אין איר רְגִישׁוּת צו מַקִּיף, צו אוֹרָה / אוֹוִירָא פֿון דער בריאה, צו כֹּחוֹת הָרוּחַ, דאַן, וועָן זי ניקט און רייניקט אירע כֵּלִים פֿון די צוּרוֹת פֿון הִנְדּוּאִיזְם, קען אַזאַ רְגִישׁוּת זיך קֵעְרֶן צו אַ כְּלִי פֿאַר דער ריכטיקער אֱמוּנָה.

און דאָס איז בפרָט די דֶּרֶךְ:

רְאשׁוֹנָה – אין ענין הָאֱמוּנָה. ער דאַרף אַריינגראָבן און קַבֵּעַ זײַן אין זײַן האַרץ און אין זײַן דַּעַת, אַז עס איז ניטאָ קיין שום גאָטלעכע מְצִיאוּת חוץ דעם איינעם גאָט, ה' אֶחָד. אַלע כֹּחוֹת פֿון טֶבַע, אַלע מַחְזוֹרִים פֿון צײַט, אַלע „ענערגיעס" אָדער „פֿעלדער", וואָס ער שפּירט – זיינען גאָרניט אַנדערש ווי מַעֲשֵׂה יָדָיו פֿון דעם בּוֹרֵא, און זיי האָבן ניט קיין אייגענעם רָצוֹן בכלל. דערפֿאַר דאַרף יעדער זײַן רֵד, יעדער זײַן תְּפִלָּה, יעדער כַּוָּנָה – זײַן געוועגדט בלויז צו אים, בָּרוּךְ הוּא, אָן קיין אָנווייזן דעם נאָמען פֿון קיין אַנדערן אֱלוֹהַּ, אָן קיין צִיּוּר פֿון קיין שום צוּרָה פֿאַר זײַנע אויגן, אַפֿילו נאָר ווי אַ סימבאָל. ניט „כֹּחַ הַחַיִּים", ניט „טֶבַע", ניט „אֱלוֹהוּת" אין אַ סתָּמער לשון, נאָר אַ פְּנִיָּה אין נאָמען אֱלֹקֵי הָעוֹלָם, בּוֹרֵא שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אֱלֹקֵי אַבְרָהָם, אֱלֹקֵי יִצְחָק און אֱלֹקֵי יַעֲקֹב, לויט ווי ער ווייסט און פֿאַרשטייט.

שְׁנִיָּה – אין ענין דער עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב. אַ זון פֿון הודו איז צוגעווויינט צו אַ עֲבוֹדָה פֿון מעדיטאַציע, צו פְּנִימִיּוּת הִתְבּוֹנְנוּת, צו הַשְׁקָטַת הַחוּשִׁים כדי צו שפּירן די אֶחָדוּת. אַזאַ ענין, ווען ער ווערט אָפּגעטיילט און מָפְשָׁט פֿון אַלע צִיּוּרֵי הִנְדּוּאִיזְם און זייערע גאָט-נאָמען, קען זיך ער֔ן צו אַ כְּלִי פֿאַר זײַן קִיּוּם מִצְוָתוֹ ווי אַ בן־נֹחַ – זיך צו פֿאַרטיפֿן אין אַחְדוּת ה', אין זײַן גְּדוּלָּה, אין זײַנע רַחֲמִים, אין דעם עומק פֿון זײַן דִּין און חֶסֶד. ער קען זיצן אין שטילקייט, זיך מְעַיֵּן זײַן אין דער גְּדוּלָּה פֿון דער בריאה, שפּירן ווי יעדער רגע פֿון קִיּוּם הענגט אָפּ בלויז פֿון דעם רָצוֹן ה', און פֿון דעם זיך אויפֿוועקן צו יִרְאָה, צו הַכְנָעָה און צו הוֹדָאָה. ניט לשֵׁם „הִתְמַזְגוּת" אין אַ בְּלִתִּי־אִישִׁיתֶער עֶלְיוֹנֶער יֵשׁוּת, נאָר כדי צו שטיין פֿאַר אים ווי אַ עֶבֶד פֿאַר זײַן רב און ווי אַ זון פֿאַר זײַן פֿאָטער.

שְׁלִישִׁית – אין ענין דעם הֶרְגֵּשׁ צו טֶבַע און צו מַחְזוֹרִיּוּת. הֲרֵי אַ סך פֿון די הִנְדּוּאִישע מסורות זיינען אָנגעפילט מיט אַ תּוֹדָעָה פֿון די עוֹנוֹת פֿון יאָר, פֿון הֶכֵּעֶר און ניוּדריקייט, פֿון לֵידָה און טויט, פֿון צוריקקום און חֲזָרָה. אַזאַ בן־נֹחַ, אַנשטאָט צו זען אין דעם מַחְזוֹר אַ פֿאַרשלאָסענעם גַּלְגַּל אָן תַּכְלִית, וועט זען אין אים די סִדְרֵי הַשְׁגָּחָה – „זֶרַע וְקָצִיר, קֹר וָחֹם, קַיִץ וָחֹרֶף" – וואָס אַלע שטייען אויף זײַן צִוּוּי פֿון ה'. ער וועט זען אין דעם דרייען זיך פֿון זון, אין דעם חִדּוּשׁ פֿון לבָנה, אין די מַחְזוֹרִים פֿון וואַסער און ערד – ניט „גאָטען" אַ סך, נאָר וועגן פֿון גילוי פֿון זײַן אַחְדוּת, וואָס ער פּירט זיך אָפּ און הַשְׁגָּחָהדיק אויף יעדן פְּרָט. אַזוי וועט די מַחְזוֹרִיּוּת אין אים אַרויסרופֿן אֱמוּן און קֶבַע, און ניט קיין יֵאוּשׁ און אונטערגעוואָרפֿנקייט צום „גורל".

און מ'דאַרף נאָך מסבֵּר זײַן, אַז מ'דאַרף מחַלֵּק זײַן צווישן בְּטוּל פֿון אֱלִילִים און צווישן בְּטוּל פֿון אַלע צוּרָה פֿון טֻמְאָה און רוּחָנִיּוּת. דער אִסּוּר פֿון עֲבוֹדָה זָרָה פֿאַרבאָט ניט אַ בן־נֹחַ צו זאָגן אַ בְּרָכָה צום אייבערשטן אויף זײַן עסן, צו דאַוונען אין זײַן אייגענעם לשון, צו זינגען פֿאַר אים אַ נִגּוּן וואָס ער האָט מחַבֵּר געווען פֿון זײַן אייגענעם רוּחַ, צו קַבֵּעַ זײַן אַ צײַט יעדן טאָג צו דאַנקען פֿאַר די חסדים פֿון ה' און אים בעטן רַחֲמִים. לְהֵיפֶךְ, ווען ער טוט דאָס פֿון קַבָּלַת זיבן מִצְוֹת, איז דאָס עֲבוֹדַת ה' אין זײַן מדרֵיגָה.

נאָר אַז ער זאָל זיך ניט מאַכן אַ „דָּת“ נייַע פֿון זײַן אייגענעם קאָפּ, צו צולייגן נייַע מִצְוֹת ווי גאַנצע מִצְוֹת, און ניט צו נאָכמאַכן ספּעציעלע מִצְוֹת וואָס געהערן צו יִשְׂרָאֵל – שַׁבָּת, תְּפִלִּין, צִיצִית און דערגלייכן – ווייל דאָן וועלט זײַן עֲבוֹדָה אַ מִשְׁמַשׁ און בִּלְבּוּל. זײַן עֲבוֹדָה דאַרף זײַן פְּשׁוּטָה און יָשָׁרָה, אויפֿגעבויט אויף זיבן מִצְוֹת: אֱמוּנָה אין אַחְדוּת ה׳ און דער אִסּוּר פֿון עֲבוֹדָה זָרָה, דער אִסּוּר פֿון רְצִיחָה, גִּלּוּי עֲרָיוֹת, בִּרְכַּת ה׳ (הַיְינוּ דער אִסּוּר צו קַלָּלָה זײַן און מְבָזֶּה זײַן דעם נאָמען ה׳), און דִּינִים. און פֿון דעם אַרויס לייגט ער צו תְּפִלָּה, צְדָקָה, חֶסֶד, הַכָּרַת טוֹב, און אַלע גוטע מידּוֹת וואָס דער יָשָׁר־שֵׂכֶל און די זַכֶּע נְפָשׁ דערקענען.

און אין דעם זעלבן ענין, הֲרֵי איינער פֿון די סימָנִים ביי אַ זון פֿון הודּוּ איז אַ טיפּע רְגִישׁוּת צום סֵבֶל, אַ ווילן ניט צו שאַטן די ברואים. וועט אַזאַ רְגִישׁוּת קומט אַרויס פֿון דער הַכָּרָה אין אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, ווערט זי אַ יְסוֹד צו דער אמתער מִדַּת הַחֶסֶד און רַחֲמִים: ער היט זיך פֿון גְּזֵלָה, פֿון יעדן עָוֶל, פֿון יעדער פְּגִיעָה אין אַנדערן; ער זאָרגט זיך פֿאַר די אָרעמע אין זײַן שטאָט, פֿאַר קראַנקע, פֿאַר שוואַכע. דאַן הייבט זיך אָן די מִדַּת הַחֲמָלָה זיך צו הֶעָלֶה ווערן פֿון דער „דַּקָּה“ פֿון פַּחַד־טָמְאָה און בלאָז הֶמְנָעוּת, צו אַ פּאָזיטיוו מְסִירוּת־נֶפֶשׁ צו טאָן גוטס, און עס מקוים ווערט אין אים „וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת“ – אַז חֶסֶד פֿון אֱמוּנָה, ווען ער איז פֿאַר זיך אַליין, קען זײַן אַ חֵטְא, אָבער ווען ער טראָגט אויף זיך דעם נאָמען ה׳, ווערט ער אַ גאַנצער, שליימער חֶסֶד.

און מ׳קען נאָך זאָגן, אַז ווי אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ איז געווען דער „שִׁיר הַלְוִיִּם“ – כֵּלִים פֿון קול און נְגִינָה – אַזוי האָט יעדער פֿאָלק אַ בְּזוּנְדֶּערע נְגִינָה אין זײַן עֲבוֹדָה צום אייבערשטן. דאָס סתּירט ניט די אַחְדוּת, נאָר לְהֵיפֶךְ – די אמתע אַחְדוּת אַרײַננעמט אַ רִבּוּי קוֹלוֹת, וואָס יעדער זאָגט „ה׳ הוּא הָאֱלֹקִים“ אויף זײַן אופֿן. אַזוי, אַזאַ בן־הודו, ווען ער לאָזט אָפּ אַלע פֿרִיערדיקע נְגִינָה וואָס האָבן געטראָגן נעמען פֿון אַנדערע גאָטען, קען נאָך אַלץ ניגן; נאָר אַז די ווערטער און די כַּוָּנָה טוישן זיך. ער וועט זינגען אין זײַן לשון שִׁירֵי הוֹדָיָה צום בּוֹרֵא, אויסדריקן זײַן דערפֿאַרונג פֿון טיפֿן האַרצן – זײַן תְּחוּשַׁת הָאֶחָדוּת, זײַן רְגִישׁוּת צו טָבַע, זײַן תְּחוּשַׁת מַחְזוֹרִיּוּת – אָבער אַלץ וועט זײַן געוועלדט צו דעם איינעם און יחיד־גאָט, ה׳ אֶחָד, און ניט צו קיין שום צוּרָה אָדער דְּמוּת.

און דערמיט ווערט אויך מבֹאָר דער ענין פֿון מעדיטאַציע. וועט זי דינט ווי אַ כְּלִי זיך צו ווייטמאַכן פֿון דער מְצִיאוּת פֿון וועלט, צו מבַטֵּל זײַן דאָס „אני“ אויף אַזאַ אופֿן וואָס ברענגט צו אַ פֿאַרבלאָנדזשונג פֿון די הבדָּלוֹת צווישן טוֹב און בָּרָע, צווישן מְצִוָּה און עֲבֵירָה – איז דאָס אַ גרויסע סַכָּנָה, און קען אַפֿילו זײַן אַ פּתיחה צו אַ דַּקֶּע עֲבוֹדָה זָרָה. אָבער וועט אַזאַ בן־נַחַ זיצט און מִתְבּוֹנֵן איז אין גְּדוּלַּת ה׳, אין זײַנע מַעֲשֵׂי רֵאשִׁית, אין זײַן מְצִיאוּת וואָס מחַיֶּה אַלץ, און פֿון דעם פֿילט ער זיך אָנגעפֿילט מיט יִרְאָה און אַהֲבָה און נעמט אויף זיך צו מקַיֵּים זײַנע מִצְוֹת – דאָן וועלט די מעדיטאַציע אַליין אַ מיטל צו „דַּע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ וְעָבְדֵהוּ“ אין זײַן מדרֵיגָה.

און לויט אַלץ אויבנדערמאָנטן וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם חלק פֿון אַזאַ בן־הוֹדוּ אין עוֹלָם הַבָּא. מ׳זאָגט ניט, אַז חֲסִידֵי אוּמּוֹת הָעוֹלָם ווערן ווי יִשְׂרָאֵל, חַס וְשָׁלוֹם, און ניט, אַז זיי נעמען אויף זיך אַלע מִצְוֹת פֿון תּוֹרָה. זייער חלק איז לויט זייער מדרֵיגָה – ווי ניצוֹצוֹת פֿון מוֹר דְּרוֹר וואָס ווערן נִבְלָע אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. זיי זיינען ניט דאָס שֶׁמֶן אַליין, נאָר דער רֵיחַ וואָס באַגלייט אים. דְּהַיְינוּ, זייער עֲבוֹדָה איז ניט דאָס עצם כֵּלִים, אויף וועלכע דער אוֹר פֿון תּוֹרָה גיט זיך אַראָפּ, נאָר אַ אוֹרָה / אוֹוִירָא פֿון אֱמוּנָה, פֿון מוּסָר, פֿון גאָטלעכער רְגִישׁוּת, וואָס שוועבט אַרום איבער דער גאַנצער מענטשהייט און מאַכט זי גרייט צו מקַבֵּל זיַין די מַלְכוּת ה׳ אין שלימות אין יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ.

און עס קומט אַרויס, אַז אַלץ וואָס הִנְדּוּאִיזְם האָט אַריַינגעבראַכט אין וועלט פֿון בחִינַת רְגִישׁוּת – דער הֶרְגֵּשׁ צו מַחְזוֹרִים פֿון טֶבַע, צו טֶבַע וואָס ווינט אין אַלץ, צו דער כֹּחַ פֿון פְּנִימִיּוּתָע הִתְבּוֹנְנוּת – דאַרף זיך ניט אויסמעקן פֿון דער נֶפֶשׁ; דאָס דאַרף נאָר דורך אַ בִּירוּר. זיַין אַלטע צוּרָה – רִבּוּי אֱלוֹהוּיוֹת, דְּמוּיוֹת, פְּסָלִים, מיתולוגישע מעשׂיות וואָס רײַסן אָפּ די כֹּחוֹת פֿון זייער מקור – דאַרף ווערן אויסגעריסן. אָבער דער „דָּם“ אַליין, ווען ער ווערט אַ רֵיחַ, דְּהַיְינוּ ווען ער ווערט אַ מַקִּיף פֿון אֱמוּנָה אין אַחְדוּת ה׳, פֿון יִרְאָה און הַכָּרַת טוֹב, ווערט ער נִבְלָע אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון זיבן מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ, און ווערט אַ חלק פֿון דער כְּלָלִיתָע קְדוּשָׁה.

און לויט דעם ווערט אויך קלאָר די גאַנצע הבדָל צווישן דער דֶּרֶךְ־הַבִּירוּר פֿון דער הִנְדּוּאִיתָע נֶפֶשׁ און דעם מוֹדֶה דְּבִירוּר פֿון יִשְׂרָאֵל. ווײַל יִשְׂרָאֵל איז שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אַליין; זיַין ענין איז תּוֹרָה און אירע מִצְוֹת, ניט דער רֵיחַ וואָס קומט פֿון דרויסן. און אַלץ וואָס שייך צו רִבּוּי צוּרוֹת און פַּרְצוּפִים פֿון הִנְדּוּאִיזְם, צו דַּוָּות און אֲוָואטָרוֹת, צו כֹּחוֹת הָרוּחַ און צו אוֹרָה / אוֹוִירָא פֿון אַ תַּרְבּוּת דְּסוּג חַיָּה – האָט קיין שום שַׂיָכוּת ניט צו יִשְׂרָאֵל אויף אַזאַ אופֿן, אַז ער זאָל זיי מקַבֵּל זיַין אלס כֵּלִים אין זיַין עֲבוֹדָה. זיַין בִּירוּר איז בלויז דורך דעם, וואָס ער שטייט אין זיַין אָרט, אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ פֿון זיַין לעבן, אין זיַין תּוֹרָה און תְּפִלָּה, און פֿון דאָרט לײַכט ער אויף איבער דער גאַנצער וועלט, ביז אַזאַ ווייטע נְשָׁמוֹת געפֿינען אויך זייער וועג צו זייער חלק, ווי בְּשָׂמִים וואָס מען ברענט פֿאַרן אייבערשטן.

און לויט אַלץ אויבנדערמאָנטן איז מבֹאָר געווָארן די בְּזוּנְדֶּערע דֶּרֶךְ־הַבִּירוּר פֿאַר דער הִנְדּוּאִיתָער נֶפֶשׁ: אַז זי זאָל היטן איר גרענעץ ווי אַ טאָכטער פֿון אוּמּוֹת הָעוֹלָם, זאָל אויף זיך נעמען דעם עוֹל פֿון זיבן מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ אלס הַכְנָעָה צו אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, זאָל ריניקן אירע כֵּלִים פֿון רְגִישׁוּת פֿון די צוּרוֹת פֿון הִנְדּוּאִיזְם, און זאָל קֵערן די דַקוּת אין איר צו אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ פֿון אֱמוּנָה, יִרְאָה, חֶסֶד און הַכָּרַת טוֹב, וואָס ווערט נִבְלָע אין שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פֿון תּוֹרַת משֶׁה און זיַינע מִצְוֹת פֿאַר אַלע בְּנֵי נֹחַ.

י

י.

וְהִנֵּה, נאָך אַלעמאָל וואָס מ׳האָט דערקלערט וועגן דעם בִּירוּר פֿון די נְפָשׁוֹת פֿון בְּנֵי־הוֹדוּ גופֿייהו, דאַרף זיין קלאָר אין אַ שלימות, אַז פֿון דעם איז ניטאָ קיין שום רְשׁוּת און קיין שום מַעֲלָה, חס וְשָׁלוֹם, פֿאַרן יִשְׂרָאֵל צו נעמען פֿאַר זיך עפּעס פֿון יענע עֲבוֹדוֹת, ניט אין זייערע אַנטפּלעקטע צוּרוֹת און ניט אין זייערע פאַרבאָרגענע רֶמָזִים. וויַיל דער ענין פֿון בִּירוּר דִּידְהוֹ איז נאָר אין וואָס נוגע איז צו זייער נֶפֶשׁ, צו זייער מדריגה אלס נְשָׁמוֹת דְּבְנֵי־נֹחַ; אָבער נְשָׁמַת־יִשְׂרָאֵל – זי איז אַ גאַנצע אַנדערע מְצִיאוּת, און אַלע מין הִתְעָרְבוּת אין די וועגן פֿון אומות הָעוֹלָם, און בפרט אין די וועגן פֿון עֲבוֹדָה־זָרָה דְּקְדֻמוֹנְיוֹת פֿון מְזָרָח, איז אַ קִלְקוּל און ניט קיין בִּירוּר.

דאָס איז פָּשׁוּט אין רַמְבַּ"ם און אין פִּסַק־הֲלָכָה אין שֻׁלְחָן־עָרוּךְ, אַז יסוֹד פֿון גאַנצע תּוֹרָה איז די גאַנצע הַבְדָּלָה פֿון עֲבוֹדָה־זָרָה. דער רַמְבַּ"ם הייבט אָן הֲלָכוֹת עֲבוֹדָה־זָרָה מיטן לשון: אַ יסוֹד גָּדוֹל איז, אַז מ׳זאָל ניט דינען קיין אַנדערן, און ניט שַׁתֵּף זיַין, און ניט טאָן קיין זאַך פֿון די מעשים וואָס זיַינען אַ דֶּרֶךְ כָּבוֹד צו עֲבוֹדָה־זָרָה, אַפֿילו ניט אין אַ דֶּרֶךְ פֿון עֲבוֹדָה. און שֻׁלְחָן־עָרוּךְ יוֹרֶה־דֵּעָה באַשריבן ברייט דעם איסור פֿון פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם – אַז עס איז פאַרבאָטן ניט נאָר זיך צו בֶּטֶן און ניט דינען זיי, נאָר אַפֿילו הנאה האָבן פֿון דעם עֵצֶם־אֱלִיל און פֿון זיינע מְשַׁמְּשִׁים, און אַפֿילו זיי היטן און כַּבֵּד זיַין זייער צורה, און כָּל־שֶׁכֵּן און כָּל־שֶׁכֵּן צו זאָגן, אַז אין דער כֹּחַ פֿון דער צורה איז דאָ עפּעס אַ סִיּוּעַ אָדער אַ רוּחָנִיּוּת־תַּעֲרָאָה. און כָּל־שֶׁכֵּן און כָּל־שֶׁכֵּן, אַז יִשְׂרָאֵל איז פאַרבאָטן צו דערמאָנען די נעמען פֿון זייערע געטער אין אַ אופֿן פֿון שבח און תְּהִלָּה, אָדער אַריינלייגן אין זיַין האַרץ אַ יִרְאָה פֿון זיי, אָדער תְּלוּת זיַין אין איינעם פֿון זיי אַ פְּרָטִיּוּת־תַּעֲרָאָה, אַפֿילו וועג ער זאָגט, אַז "הַשֵּׁם בְּרָאָם" – וואָס דאָס גופא באַשטימט דער רַמְבַּ"ם אלס דער אָנהייב פֿון עֲבוֹדָה־זָרָה.

און ניט נאָר דאָס, נאָר אַפֿילו אין מעשים וואָס אין זיי אַליין איז ניטאָ קיין הִזְכָּרַת־שֵׁם־אֱלִיל, האָט תּוֹרָה געמאַכט אַ גְּזֵירָה: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ" – אַלע זאַך וואָס איז אַ מִנְהָג ביַי זיי צו שטאַרקן זייער רעליגיע, אָדער אלס אַ סימן פֿון זייער חִבּוּר צו זייער אמונה, איז פאַרבאָטן פֿאַר אונדז צו אימיצירן. און דאָס איז דער ענין פֿון איסור דַּרְכֵי־הָאֱמוֹרִי – יעדער מִנְהָג וואָס האָט ניט קיין טַעַם פֿון אַ פשוטער רְפוּאָה אָדער אַ פשוטן דֶּרֶךְ־אֶרֶץ, נאָר איז אַ סוֹד און אַ סְגוּלָה און אַ "אוֹרָה / אוֹוִירָא רוּחָנִית" לויט זייער וועג, וועלט פאַרבאָטן, וויַיל דאָס ברענגט נאָענט צו זייער דַּעַת און צו זייער הַרְגָּשָׁה. קומט אויס, אַז אַפֿילו ווען אַ יִשְׂרָאֵל וועט זאָגן: איך גלייב ניט אין זייערע געטער, נאָר איך נעם נאָר דעם סֶמֶל, די סְגוּלָה, די תְּנוּעָה – איז דאָס אַ חֹק־הַגּוֹי און דַּרְכֵי־הָאֱמוֹרִי, און דאָס איז אַ פְּסַק־הֲלָכָה, אַז עס איז פאַרבאָטן.

און לויט חֲסִידוּת איז דער טַעַם אין דעם ניט נאָר אַ גְּזֵירָה אָן אַ טַעַם, נאָר וויַיל דער בְּנְיָן־הַנֶּפֶשׁ פֿון אַ יִשְׂרָאֵל און דער בְּנְיָן־הַנֶּפֶשׁ פֿון אומות־הָעוֹלָם זיַינען ניט גלייך. עס איז באַקאַנט פֿון תּוֹרַת־הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב און פֿון דעם בַּעַל־הַשֵּׁם־לִיטְעוֹב, און בפרט ווי עס וועלט מבאָר אין תַּנְיָא, אַז נְשָׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל זיַינען אַ חֵלֶק אֱלוֹקָה מִמַּעַל מַמָּשׁ, וואָס וועלן נִשְׁפָּע פֿון אַ

גאַנצן אַנדערן שׁרש ווי די חיות פֿון די זיבעציק אומות. און דאָס הייסט, אַז נְשָׁמַת־יִשְׂרָאֵל איז מסוגל צו מקבל זיין דעם אוֹר־אֵין־סוֹף וואָס איז מלובש אין תּוֹרה און אירע מִצְוֹת אין פְּנִימְיֻּעֶ כֵּלִים; און גאַנצע ענינה איז צו זיין אַ "גּוֹי קָדוֹשׁ" – אַ אומָה וואָס איר עֶצֶם־מְציאוּת איז קְדוּשָׁה. ניט ווי די נְשָׁמוֹת פֿון די אומות, וואָס זייער עיקר־ענין איז צו זיין "חֲסִידֵי אומות־הָעוֹלָם" – מקיים זיין זיבן מִצְוֹת און זיין אַ כְּלִי צו דעם תִּיקּוּן־הַסוֹבֵב, אלס אַ אוֹרָה / אוֹוִירָא און אַ מַקִּיף אַרום. און אויב אַזוי, וועט אַ יִשְׂרָאֵל גייט אַראָפּ און נעמט פֿאַר זיך כֵּלִים פֿון די אומות, דאַן נידעריקט ער זיין נֶפֶשׁ פֿון דער מדריגה פֿון שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה אַראָפּ צו דער מדריגה פֿון די בְּשָׂמִים אַליין, ניט מער ווי אַ רֵיחַ וואָס ווערט נִבְלָע אין שֶׁמֶן, נאָר ווי אַ שֶׁמֶן וואָס גייט אַרויס צו מקבל זיין אַ רֵיחַ פֿון דרויסן. און דאָס איז אַ קִלְקוּל אין עֶצֶם־הַמַּהוּת.

דער משל דערצו – פֿון כֹּהֵן־גָּדוֹל. אַ קלאָרע הֲלָכָה איז, אַז עס איז פאַרבאָטן אַ כֹּהֵן־גָּדוֹל אַרויסצוגיין פֿון בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ אין דער צייַט פֿון דער עֲבוֹדָה פֿון יענעם טאָג, און חַז"ל זאָגן: "וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא, שֶׁלֹּא יְצֵא מִבֵּית־הַמִּקְדָּשׁ לְבֵיתוֹ" – און זיי דרש'נען דערין, אַז אַפֿילו צו כְּשֶׁרָע זאַכן, וואָס אין זייער עֶצֶם איז ניטאָ קיין איסור, לאָזט דער כֹּהֵן־גָּדוֹל ניט אָפּ זיין עֲבוֹדָה אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ כדי צו גיין לערנען זיי פֿון דרויסן. ווייל זיין ענין איז צו זיין גאַנצע געגעבן אינעווייניק, אין אָרט פֿון הַשְׁרָאַת־הַשְּׁכִינָה. און אַזוי איז אויך ביי גאַנצן יִשְׂרָאֵל, וואָס מען רופֿט זיי "מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ": זייער עֲבוֹדָה איז צו שטיין אינעווייניק – אין תּוֹרָה, אין תְּפִלָּה, אין מִצְוֹת, אין די סִדְרֵי־קְדוּשָׁה וואָס דער הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא האָט אַראָפּגעלאָזט צו אונדז – און פֿון דאָרט ציעט זיך אַרויס זייער אוֹרָה אויף גאַנצן וועלט. און אויב דער כֹּהֵן גייט אַרויס פֿון בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ זיך אומצוקערן אין די חִיצוֹנִיֻּעֶ בָּמוֹת, צו לערנען זייערע טְקָסִים און צו שפּירן זייער "רוּחָנִיּוּת", איז דאָס אַ עֲוֹיָבָה פֿון קֹדֶשׁ און אַ ירידה אין חוּץ, און דאָס איז אַ סְתִירָה צו עֶצֶם־ענין פֿון דער בְּחִירָה אין יִשְׂרָאֵל און זיין געגעבן־וואָרן אין תּוֹרַת־ה'.

און מען קען נאָך זאָגן, לויט ווי עס ווערט מבאָר אין ענין פֿון די קְלִיפּוֹת, אַז עס זיַינען דאָ מדריגות, אין וועלכע דער בִּירוּר ווערט געטאָן דורך אַ פְּנִימִיּוּתֶעֶר הִתְעַסְּקוּת – ווי קְלִיפַּת־נוֹגַהּ, וואָס מעג מען עסן און נוצן אין קְדוּשָׁה – און עס זיַינען דאָ מדריגות פֿון די דריַי שָׁלֹשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת, וואָס זייער בִּירוּר איז ניט דורך קִירוּב און הִתְעַסְּקוּת, נאָר בלויז דורך דְּחִיָּה און בִּטּוּל. און ווי עס ווערט מבאָר אין זֹהַר און אין כְּתְבֵי־הָאֲרִיזַ"ל, אַז עס זיַינען דאָ בחינות, אין וועלכע יִשְׂרָאֵל רירט זיך ניט אָן בכלל, נאָר פֿון אויבן אַראָפּ ציעט זיך אַריין אַ אוֹר אֱלוֹקִי וואָס בָּטלט זיי אַליין. און ווי עס שטייט: "וְאֶת־רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן־הָאָרֶץ" – ניט, אַז יִשְׂרָאֵל זאָל אַריַינגיין אין רוּחַ־הַטֻּמְאָה כדי צו בַּעֲרָנֶען, נאָר אַז עֶצֶם־הגִּלּוּי פֿון אוֹר־ה' לעָתִיד־לָבוֹא וועט זי בָּטלט זיַין.

און אַזוי איז אויך דאָ: די עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל אין באַציונג צו די עֲבוֹדוֹת־כּוֹכָבִים־קַדְמוֹנִיּוֹת – בפרט יענע פֿון מִזְרָח, אין וועלכע עס איז אַ שטאַרקע כֹּחַ פֿון דְּמְיוֹן, ריבוי צוּרוֹת און אַ דַקוּת אין הַרְגָּשָׁה – איז ניט קיין עֲבוֹדָה פֿון אַריַינגיין אין די פְּרָטִים פֿון זייערע דְּמְיוֹנוֹת און נעמען זייערע תְּנוּעוֹת און סִימָנִים, נאָר אַ עֲבוֹדָה פֿון שטיין אינעווייניק און לייַכטן דעם פְּנִימְיֻּעֶן אוֹר ביז אַזאַ חשֶׁךְ צעלאָזט זיך אַליין. וועט עס וואָלט געווען ערלויבט פֿאַר אַ יִשְׂרָאֵל זיך אָנצוטאָן זייערע רוּחָנִיּוּת

לְבוּשִׁים פֿון די הִנְדִּים, זאָגן זייערע מַנְטָרוֹת אין זייער לשון, זיך בֶּטן אין זייער צורת־הִשְׁתַּחֲוָיָה, נאָר "לְשֵׁם שָׁמַיִם" – דאַן וואָלט דאָס גופא געזאָגט, אַז אַזאַ וועג קען זיין אַ כְּלִי צו אוֹר־יִשְׂרָאֵל. און דאָס איז הֶפְקֵר דעם יסוֹד פֿון תּוֹרָה, אַז אירע וועגן זיַינען דער איינציקער לְבוּשׁ צו דעם אוֹר פֿון דער יִשְׂרָאֵלישער נְשָׁמָה.

און דערצו זעט מען אין מְצִיאוּת פֿון דור דעם סכָּנָה־ענין גָּאָר אָפֿן. מיר האָבן געזען בפועל, אַז בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וואָס זיַינען אַרײַנגעגאַנגען אין די וועגן פֿון מְזָרָח – צי דורך טַקְסִיתֶער יוֹגָה, וואָס איז פאַרבונדן מיט הִשְׁתַּחֲוָיוֹת צו צִיפֿורים, צי דורך מַנְטָרוֹת אין די נעמען פֿון זייערע גענטער, צי דורך טְקָסִים פֿון מעדיטאַציע, וואָס זיַינען געבויט אויף בְּטוּל־הַהַבְחָנָה צווישן טוֹב און רָע און אויף אַ גלײַכמאַכן צווישן אַלע כֹּחוֹת – ניט נאָר, אַז זיי זיַינען ניט אָנגעקומען צו אַ בהִירוּת־הַדַּעַת אין אֱלוֹקוּת, נאָר עס האָט זיך בײַ זיי פֿאַרשוואַכט עֶצֶם־הרגֶש פֿון דער תְּמִימֶער אֱמוּנָה אין ה׳ אֶחָד, די שמירה אויף תּוֹרָה און מִצְוֹת איז שוואַכער געוואָרן, די יִרְאָה מפני עָוֹון איז אַראָפּגעגאַנגען, און בײַ זיי איז אַלץ געוואָרן גלײַך: שַׁבָּת ווי אַ וואָכנטאָג, צִיצִית ווי אַ בונטער פֿאָדעם, תְּפִלָּה ווי אַ פְּנִימִיתֶע תְּנוּעָה פֿון "ענערגיע". דאָס איז פונקט וואָס חַז"ל רופֿן: "חָכְמָה בַגּוֹיִם תַּאֲמִין, תּוֹרָה בַגּוֹיִם אַל־תַּאֲמִין" – אַז די חָכְמָה, ווען זי איז נאָר אַ חָכְמָה, קען מקבל ווערן און אונטערגעשטעלט ווערן צו קְדוּשָּׁה, אָבער ווען מען מאַכט פֿון איר אַ "תּוֹרָה", הייסט אַ זעלבסטשטענדיקן דָּרֶךְ־אֱלוֹקִי, ווערט זי אַ עֲבוֹדָה־זָרָה.

און פֿון דעם זעלבן טַעַם האָבן די פּוֹסְקִים פאַרבאָטן אַפֿילו מְנָהָגִים וואָס זענען אויס ווי גאַנצע חוּלְיָן, וועו זיי זיַינען אָפּגעצייכנט מיט זייער רעליגיעזן חוֹתָם. ווי, למשל, אַ בֶּגֶד, אַ תִּסְפֹּרֶת, אַ גוּפָנִיתֶער סימן, אַ באַזונדערע תְּנוּעָה פֿון קְרִיעָה אָדער זיצן, וואָס האָט באַקומען אַ פּוּלְחָנִיתֶע באַדײַטונג בײַ אַ באַזונדערער אוּמָה – אַז אַפֿילו וועו מצד עֶצֶם־הַמַּעֲשֶׂה איז ניטאָ קיין איסור, ווערט עס אַ "חֻקַּת־הַגּוֹי", און ווײַל עס דריקט אויס אַ שַׂיָכוּת צו זייער רעליגיע, ווערט עס פאַרבאָטן. און כָּל־שֶׁכֵּן אָפֿן־עפֿנטלעכע טְקָסִים, ווי, למשל, אָנצינדן ליכט פֿאַר זייערע פְּסִילִים, אַרומגיין זייערע מִזְבְּחוֹת, אויפֿהענגען סימנים אין זיַין הויז וואָס ווערן בײַ זיי געהאַלטן אלס "שׁוֹמְרִים" – אַלע יענע זיַינען אַרײַנגערעכנט אין איסור עֲבוֹדָה־זָרָה. און אַפֿילו וועו ער בָּטלט אין זיַין האַרץ אַלע אֱלִילִיתֶע באַדײַטונג, בלײַבט דער מַעֲשֶׂה אַליין אין גדר פֿון זייער עֲבוֹדָה, און תּוֹרָה האָט עס פאַרבאָטן.

און דאָ ווערט נאָך שאַרפער דער ענין פֿון שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה אַליין: אַ קלאָרע הֲלָכָה איז, אַז עס איז פאַרבאָטן אַ מענטש צו נוצן שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה צו זיַין הנאה, און ניט צו מָשְׁחָן הֶדְיוֹטִים, און ניט צו מאַכן אַ שֶׁמֶן אין יענער זעלבער מִתְכֹּנֶת. און אַפֿילו ווער וואָס מאַכט אַ שֶׁמֶן מיט אַ ריחַ דומה, כדי צו נוצן ווי בְּשָׂמִים, איבערטרעט אַ לָאו. ווײַל יענער שֶׁמֶן איז מיוחד פֿאַר בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, פֿאַר כֹּהֲנִים און פֿאַר מלכים; ער איז ניט קיין משקה צו טרינקען און ניט קיין פּערזענלעכן בּשֶׂם. אַזוי איז אויך מיטן רוּחָנִישן "שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה" פֿון יִשְׂרָאֵל – תּוֹרָה און אירע מִצְוֹת. יעדער פּרוו צו מאַכן פֿון תּוֹרַת־יִשְׂרָאֵל אַ

"תַּעֲרוֹבֶת" מיט פרעמדע ריחוֹת, צו מאַכן איר אַ נייַע מתכּנֶת פֿון "מיזראַכדיקער יַהֲדוּת" וואָס ווערט אינפֿלויירט פֿון סימנים פֿון עֲבוֹדָה־זָרָה, איז ווי איינער וואָס מישט אַרײַן דַּם־הַחַיָּה אינעם שֵׁמֶן אויף אַזאַ אופֿן, אַז דער דָּם בליַבט דָּם און ניט נאָר זײַן ריחַ. און דאָס איז אַ קלְקוּל אין שֵׁמֶן – אַ חִלּוּל אין קְדוּשַׁת־הַתּוֹרָה.

אָבער, עמעצער קען טענהן: האָב מיר דען ניט פריער געזאָגט, אַז עס זײַנען אויך דאָרטן נִיצוֹצוֹת, און אַז עס איז דאָ וואָס זיך צו רושם זײַן פֿון זייער הַרְגָּשָׁה צום טֶבַע, פֿון דער שטילקייט, פֿון דער הִתְבּוֹנְנוּת? נאָר עס איז שוין מבֹאָר געווָארן, אַז דאָס שייך ניט צו יִשְׂרָאֵל אויף אַ אופֿן פֿון "נעמען" פֿון זיי. אַ יִשְׂרָאֵל מעג – און איז אַפֿילו מחוּיָב – מקיים צו זײַן זיינע מִצְוֹת אויף אַ פְּנִימִיתָן אופֿן, מיט כַּוָּנָה און הִתְבּוֹנְנוּת, זיך צו באַניצן מיט די טֶבְעִיע כֹּחוֹת פֿון זײַן נֶפֶשׁ צו דִּמְיוֹן, צו קִינּוּס־הַדַּעַת, צו נעיגן זײַן אויער צו הערן דעם "קוֹל דְּמָמָה דַקָּה" פֿון דער נְשָׁמָה; נאָר דאָס אַלץ פֿון אונדזערע סְפָרֵי־קֹדֶשׁ, פֿון די וועגן פֿון תְּפִלָּה און הִתְבּוֹנְנוּת וואָס זײַנען אין תּוֹרָה, און ניט דורך דִּמְיוֹן און חִקּוּי פֿון די וועגן פֿון עֲבוֹדָה־זָרָה. דער חילוק איז, צי די מעדיטאַציע איז "דַּע אֶת אֱלוֹקֵי אָבִיךָ וַעֲבָדֵהוּ", געגרינדעט אויף פְּסוּקֵי־תּוֹרָה און שֵׁמוֹת־הַקּוֹדֶשׁ, אָדער צי זי איז נאָר אַ כְּלָלִיתָע נַפְשִׁיתָע תְּנוּעָה, וואָס איר מקור איז אין אַ נָכְרִיתָער תַּרְבּוּת; די ערשטע איז אַ גרויסער נויט אין עֲבוֹדַת־ה', די צווייטע – אַ גרויסער חשָׁשׁ פֿון אַ הַחְלָקַת־הַלֵּב אין אַ נָכְרִישן וועג.

און לויט דעם וועט מען נאָך בעסער פֿאַרשטיין וואָס עס איז פריער געזאָגט געווָארן, אַז יִשְׂרָאֵל איז "שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה אַליין". זײַן ענין איז צו זײַן אַ כְּלִי צו דעם אֱלוֹקִישן אוֹר אין פְּנִימִיוּת, און ממילא איז יעדער קִירוּב צו "דַּם־הַחַיָּה" אין אַ אופֿן פֿון אֲכִילָה, הייסט, אויף אַזאַ אופֿן וואָס ער ווערט אַ כְּלִי צו יענער חַיּוּת, אַ סְתִירָה צו זײַן מַהוּת. דער בִּירוּר פֿון דָּם ביַי יִשְׂרָאֵל איז נאָר אויף אַזאַ אופֿן, אַז דער דָּם ווערט אַ רֵיחַ און נִבְלָע אין שֶׁמֶן פֿון אויבן אַראָפּ – הייסט, אַז עֶצֶם־זייער שטיין אין תּוֹרָה און אין קְדוּשָׁה ווירקט פֿון הימל אַראָפּ אַ בִּירוּר אויך אין די ווייטע נְפָשׁוֹת, אָן אַז זיי אַליין דאַרפֿן אַרויסגיין צו זיי און מקבל זײַן פֿון זיי. אין דעם וועט דער אייבערשטער, מיט סַיְעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, נאָך אויפֿמאַכן דעם אָרט צו דערנאָך מסביר זײַן, ווי די עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל אין בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ פֿון זײַן לעבן און אין דעם שֶׁמֶן פֿון זײַן תּוֹרָה ווירקט אויף גַאַנצן וועלט, ביז אַז אויך דער מוֹר־דְּרוֹר אין הוֹדוּ וועט אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ, אָן אַז יִשְׂרָאֵל זאָל טועם זײַן פֿון אים ווי איינער וואָס טועם דָּם, חס וְשָׁלוֹם.

יא

י״א. מְקֻדָּשׁ יִשְׂרָאֵל כְּמַמְשִׁיחַ הָעוֹלָם

וְהִנֵּה, צוּ פַאַרשטיין נאָך מער דעם גֶּדֶר פֿון דעם בִּירוּר וואָס ווערט ניט געטאָן דורך אֲכִילָה נאָר דורך רֵיחַ, דאַרף מען זיך אָפּטאָן אין דעם אָרט פֿון שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה – ווו ער ווירקט, און אויף וועלכן אֵבֶר פֿון וועלט ער ווערט אַראָונגעצויגן. וויַיל ס'שטייט ניט סתָּם אַז מען האָט געמאַכט אַ שֶׁמֶן, נאָר אַז דער שֶׁמֶן איז פֿון די כְּלֵי־הַמִּקְדָּשׁ, און ער איז געמאַכט געווָארן און נִגְנַז געווָארן פַאַר דורות, און ער איז אַ כְּלִי־מַפְתֵּחַ אין אַלע ענינים פֿון מִקְדָּשׁ און מַלְכוּת.

הרי איז באַקאַנט דער לשון חז״ל און די מִדְרָשִׁים, אַז בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ איז לֵב־הָעוֹלָם. ניט נאָר אַ צענטראַלע אָרט אין גֵיאוֹגְראַפִישן זין, נאָר די נְקוּדַּת־הַלֵּב mamash אין סדר־הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת: פֿון אים קומט חַיּוּת צו אַלע עולמות, און פֿון אים קומט שֶׁפַע צו אַלע נִבְרָאִים. ווי דער לֵב אין גוף־הָאָדָם איז דער וואָס פּועל איז די הֲפָצָה פֿון דָּם אין אַלע אֵיבָרים, כאָטש דער דָּם ווערט ניט נִתְהַוֶּה אין לֵב, נאָר דער לֵב שטופּט און פֿירט אים נאָר, אַזוי אויך דער מִקְדָּשׁ – ער איז ניט דער מקור־הַבְּרִיאָה, ווייל "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ" איז געווען פֿריִער בְּנֵין־הַבַּיִת, נאָר ער איז די נְקוּדַּת־הָרִיכּוּז, וווּ עס זאַמלט זיך צוזאַמען אַלע חַיּוּת פֿון די עולמות כדי עס זאָל זיך ווידער אַרויסשיקן אין אַ מתוּקָּנְתער אופֿן.

און לויט דעם קען מען פֿאַרשטיין דעם ענין פֿון קָרְבָּנוֹת, וועגן וועלכע עס שטייט "אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם" – "מִכֶּם און ניט כָּלְכֶם", און ס׳איז באַקאַנט פֿון תּוֹרַת־הַחֲסִידוּת, אַז יעדער קָרְבָּן מקרב און מַעֲלֶה שֶׁפַע ניט נאָר פֿאַר יִשְׂרָאֵל נאָר פֿאַר אַלע עולמות, און אויך פֿאַר די אומות־הָעוֹלָם. ווייל וען יִשְׂרָאֵל מקריב זײַנען כַּסֵּדֶר, ווערן די דִּינִים מתמַתֵּק אין אַלע שָׁרָשִׁים, ביז ס׳וועט "נִיחוֹחַ לַה׳", און ממילא ניזוז זיך די גַאַנצע מציאות פֿון יענעם ריחַ. דאָס איז דער ענין פֿון "וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה" – אַז די בְּרָכָה פֿון אַלע עַמִּים הענגט אָפּ פֿון דער עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל אין מִקְדָּשׁ.

און אין נָבִיא שטייט "כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים". פּירוש, כאָטש דער מִקְדָּשׁ איז דער אָרט פֿון עֲבוֹדָה פֿון יִשְׂרָאֵל אַליין, איז אָבער סוף־כָּל־סוף, און אין שֹׁרֶשׁ־הַכַּוָּנָה, ווערט ער אַ מָקוֹם־תְּפִלָּה אויך פֿאַר די אומות. ניט אַז זיי זאָלן דאָרטן אויפֿשטעלן זייער פּרטיתע עֲבוֹדָה, חס וְשָׁלוֹם, נאָר אַז יעדער אמתדיקער פְּנִיָּה פֿון זיי צו גאָטלעכקייט זאָל דורכגיין דורך יענעם "לֵב". ווי עס איז ניטאָ קיין אֵבֶר אין גוף וואָס נעמט ניט דָּם פֿון לֵב, אָבער דער אֵבֶר ווערט ניט אַ לֵב, נאָר בליַיבט אַ האַנט־אֵבֶר, אַ פֿוס־אֵבֶר וכַיּוֹצֵא, אַזוי אויך די עַמִּים – אין לעתיד־לבוא וועלן זיי דאַוועגען און דינען דעם אייבערשטן, אָבער זיי ווערן ניט "יִשְׂרָאֵל", נאָר זיי מקבל זײַנען די חַיּוּת פֿון זייער עֲבוֹדָה פֿון מִקְדָּשׁ, לֵב־הָעוֹלָם.

ונמצא, אַז שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה, וואָס איז דער יסוד־כְּלִי פֿון כְּהֻנָּה און מַלְכוּת, ווירקט אין ערשטן און עיקר אין יענעם לֵב. דורך אים ווערן די כֹּהֲנִים נִמְשָׁך צו זייער עֲבוֹדָה, און די מלכים צו זייער מַלְכוּת, און די כְּלֵי־הַמִּקְדָּשׁ צו זייער קְדוּשָּׁה. און דער כֹּהֵן איז אַ שְׁלִיחַ־הַצִּבּוּר פֿאַר עֲבוֹדָה, און דער מלך – "לֵב כָּל יִשְׂרָאֵל" בגשמיות וברוחניות, און די כְּלֵי־הַמִּקְדָּשׁ – צִנּוֹרוֹת צו אַראָונבערענגען די שְׁכִינָה. און לויט דעם איז יעדער מְשִׁיחָה מיט שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה, כביכול, אַ חִבּוּר פֿון לֵב־הָעוֹלָם מיט אַן נאָך אַ אֵבֶר אין גוף־הָאוּמָּה, כדי דורך אים זאָל דער לֵב קענען אַרײַנפּאָמפּן זײַן חַיּוּת אין גאַנצע מציאות.

און מובן, אַז דאָס שייך אויך מיטן ענין פֿון מלך־הַמָּשִׁיחַ, וואָס ווערט נִמְשָׁח מיט דעם זעלבן שֶׁמֶן (אָדער מיט זײַן דִּימוּי אין רוחניות), וועגן וועלכן עס שטייט "וּמָלְכוּ מִכָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ". דאָס איז ניט קיין פּאָליטישע מַלְכוּת בליַיבלעך, נאָר אַ מַהוּתדיקע התגלות פֿון לֵב־הָאֱלקוּת אינעם עולם, אויף אַזאַ אופֿן, אַז אויך די אומות־הָעוֹלָם דערקענען אין אים, ווי עס שטייט "וְהָיוּ מְלָכִים אֹמְנֶיךָ". דאָס איז אַ מלך וואָס ווערט נִמְשָׁח מיט יענעם שֶׁמֶן, וואָס אין אים אַליין איז שוין

אַרײַנגעשלאָסן דער בִּירוּר פֿון "מוֹר" אין הוֹדוּ – היינו, אַז אויך די הנהגה פֿון די ווייטע עַמִּים, און בכלל די אוּמוֹת־הַמִּזְרָח, מוז דורכגיין דורך דעם יִשְׂרָאֵלדיקן צִנּוֹר; וויַיל מַלְכוּתוֹ פֿון מָשִׁיחַ איז ניט נאָר אויף יִשְׂרָאֵל, נאָר ער איז "מוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם" אויף אַזאַ אופֿן פֿון "אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה'".

אָבער נאָך דאַרף מען פֿאַרשטיין: וואָס לייגט צו אין דעם ענין דער עצם־ענין פֿון שֶׁמֶן? פֿאַרוואָס איז ניט גענוג דער פּאַקט, אַז מִקְדָּשׁ איז לֵב־הָעוֹלָם און די עֲבוֹדָה פֿון קָרְבָּנוֹת ווירקט אויף אַלעס – פֿאַרוואָס דאַרף מען שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה, און נאָך אַ שֶׁמֶן וואָס האָט אין זיך אַ טיפֿל דַּם־חַיָּה פֿון דעם ווייטסטן עק פֿון וועלט?

נאָר דער ענין איז, אַז שֶׁמֶן איז פְּנִימִיּוּת. און ווי עס איז פריער מבואר געווָארן, אַז שֶׁמֶן דרינגט אַרײַן אין כְּלִי און מְרַכֵּךְ אים, און בליַיבט ניט אויף דער אויבערפֿלאַך, נאָר ער פֿאַרמישט זיך מיט זײַן נאַטור. אַזוי אויך שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה – זײַן ענין איז אַראָנבערענגען פְּנִימִיּוּת־הָאֱלֹקוּת אין מציאות־הַכֵּלִים, ביז אַז זיי זעלבסט ווערן "מְשׁוּחִים", הייסט, דורכגעדרונגען מיטן ניַיעם שכל און דער ניַיער זהות וואָס מען גיט זיי. אַ כֹּהֵן וואָס ווערט נִמְשַׁח, קריגט ניט נאָר אַן חיצוניותדיקע רְשׁוּת צו דינען, נאָר ער ווערט אַ "אִישׁ־קָדוֹשׁ" אין עצם־זײַן מציאות. אַ מלך וואָס ווערט נִמְשַׁח, קריגט ניט נאָר אַ סמכות צו רעגירן, נאָר ער ווערט "לֵב כָּל קְהַל־יִשְׂרָאֵל" אין אַ עצמדיקער הגדרה.

און אויף דעם זעלבן וועג, וועט מ'זאָגט אַז מִקְדָּשׁ איז לֵב־הָעוֹלָם, דאַרף מען זאָגן, אַז ס'איז דאָ אין אים צוויי בחינות: עצם־נְקוּדַּת־הַלֵּב, וואָס איז דער אָרט פֿון הַשְׂרָאַת־הַשְּׁכִינָה העכער אַלע התחלקות, און דאָס איז דער ענין פֿון אָרוֹן און קֹדֶשׁ־הַקָּדָשִׁים; און די בחינה פֿון לֵב ווי ער פּועל איז דָּם אין אַלע אֵיבָרים, וואָס דאָס איז דורך די כֵּלִים און די עֲבוֹדוֹת – כֹּהֲנִים און מלכים, רְחָבָה, עֶזְרַת־נָשִׁים וכו'. שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה ווירקט בעיקר אין דער צווייטער בחינה – צו מאַכן פֿון לֵב אַ מקור־חַיּוּת וואָס מתפַּשֵּׁט, און ניט נאָר אַ פֿאַרשפּאַרטע נְקוּדָּה. און דערפֿאַר גיסט מען אים ניט אויף אָרוֹן־הַגָּנוּז, נאָר דאַווקא אויף כֵּלִים, כֹּהֲנִים און מלכים – אויף דעם צד פֿון הִתְפַּשְׁטוּת.

און פֿון דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם ענין וואָס עס שטייט אין הֲלָכָה: שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה איז געמאַכט געווָארן נאָר איין מאָל אין די טעג פֿון מֹשֶׁה־רַבֵּינוּ, און איז געבליבן פֿאַר דורות ביז מ'האָט אים נִגְנַז געוועז. הֲלָכָה איז, אַז מ'מאַכט קיינמאָל מער ניט אַזאַ שֶׁמֶן, און ווער עס מאַכט אַזוינס איז חַיָּב. וויַיל דער ענין פֿון שֶׁמֶן איז אַ חד־פַּעַמיתע המשָׁכָה פֿון אַ כְּלוֹלֶדיקער מַהוּת, וואָס מע קען זי ניט דופּליצירן. מֹשֶׁה־רַבֵּינוּ, וואָס איז "רַעְיָא מְהֵימְנָא", האָט אַרײַנגעקליבן אין זיך די נְשָׁמוֹת־יִשְׂרָאֵל און אַלע נִיצוֹצוֹת אין וועלט, און געמאַכט פֿון זיי איין שֶׁמֶן; און פֿון דעמאָלט און ווייטער איז יעדער מְשִׁיחָה במשך־הַדּוֹרוֹת נאָר אַ גילוי־פְּרָטִים פֿון יענעם איינעם מעשה.

און בפרט לויט וואָס ס'איז מבואר, אַז אַלע בְּשָׂמִים, און בכלל דער מוֹר אין הוֹדוּ, זענען אַרײַנגעשלאָסן געווָארן אין יענעם שֶׁמֶן, קומט אַרויס, אַז די אינטענסיווקייט פֿון אַלע רֵיחוֹת, אַרײַנגערעכנט דעם ווייטן און סכָּנָתדיקסטן רֵיחַ, איז געטאָן געווָארן איין מאָל, ווי אַ מעשה־רֹאשׁוֹן וואָס האָט קיינעם נאָכדעם. פֿון דעמאָלט און ווייטער – איז ניטאָ מער קיין מציאות

פֿון "נעמען" דַּם־הַחַיָּה פֿון ניַי, חס וְשָׁלוֹם; אַלעס וואָס צוטרעט זיך און ווערט מבורר פֿון וועלט איז נאָר אַ התגלות, אַז עס איז שוין אַריַינגעשלאָסן געווען אין מעשה־מִשֶּׁה. דאָס איז דער עצם־בִּטוי, אַז דער אמתער בִּירור ווערט געטאָן מלמעלה, דורך אַ נְבוּאִישׁ־מִשְׁחִישן מעשה, און ניט דורך אַ ניַיע התנסות פֿון יִשְׂרָאֵל אין עולם־הָאומות.

און פֿון דאַכט זיך דער טיפֿער רמז אין מוֹר אין הוֹדוּ: ווייַל הוֹדוּ, ווי פריער, סימבאָליזירט דעם מזרחדיקן עק, דעם סוף־הָעוֹלָם און די ווייטסטע תַּרְבִּיוֹת. און זע, דאַווקא פֿון דאָרטן נעמט מען אַ טיפּל דַּם־חַיָּה, מַכט פֿון אים אַ רַיחַ, און שליסט אים אַריַין אין שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה וואָס איז קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים. און פֿון יענער שעה וואָס ער איז אַריַינגעשלאָסן דאָרטן – איז ניטאָ מער קיין נויט און קיין רְשׁוּת פֿאַר יִשְׂרָאֵל צוריקצוקומען און זיך אָפּגעבן מיט זײַן דָּם; זייער גאַנצער ענין איז נאָר צו השפּיען פֿון שֶׁמֶן אַרויס, אַז זײַן רֵיחַ זאָל זיך אויסברייטן ביז סוף־הָעוֹלָם. ווי בײַ גשמיותדיקן שֶׁמֶן: אַ קליינע טיפּל בְּשָׂמִים ווערט נִבְלָע אין שֶׁמֶן, און דערנאָך איז געניג צו משוח זײַן איין מלך אָדער איין כֹּהֵן, און זײַן רֵיחַ ציט זיך אויף אַלע סבֿיבֿה.

לויט דעם וועט מען אויך פֿאַרשטיין דעם ענין פֿון קָרְבָּנוֹת ווי אַ נוֹסָף־מָשָׁל: דער קָרְבָּן גייט אַרויף אויף מִזְבֵּחַ, דער עשָׂן שטיַיגט אַרויף, און דער רֵיחַ ברייט זיך אויס אין אַלע רוחות. אָבער דער אָרט, ווו די הַעֲלָאָה פּועל־ממש ווערט געטאָן, איז איין נְקוּדָה – דער מִזְבֵּחַ. פֿון דאָרטן ווערט "רֵיחַ נִיחוֹחַ" פֿאַר אַלע. אַזוי אויך אין רוחניות: יִשְׂרָאֵל, און בעיקר די כֹּהֲנִים און דער מִקְדָּשׁ, זענען דער אָרט פֿון שְׂרֵפָה און הַעֲלָאָה; און די עַמִּים – זיי מקבל זײַנען דעם "רֵיחַ", די תּוֹצָאוֹת פֿון דער הִתְעַלּוּת, יעדער אין זײַן אָרט. זיי גופֿא גיין ניט אַרויף אויף מִזְבֵּחַ, נאָר הנאה האָבן פֿון רֵיחַ וואָס דאָס פּועל איז אין וועלט.

און זע, אין לעתיד־לבוא, וועט מלך־הַמָּשִׁיחַ וועט זיך אַנטפּלעקן און בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ־הַשְּׁלִישִׁי וועט ווערן געבויט, שטייט "וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַה' הַמְּלוּכָה". דעמאָלט וועט זיך צוריקקלערן, אַז אַלע עַמִּים, און אַלע תַּרְבִּיוֹת, און אַפֿילו יענע וואָס האָבן געדינט גמורה עֲבוֹדָה־זָרָה, זענען געווען אַ מציאות פֿון "דָּם" וואָס וואַרט אויף זײַן בִּירור דורך רֵיחַ. זיי זענען שוין אַריַינגעשלאָסן געווען אין יענעם ערשטן שֶׁמֶן־הַמִּשְׁחָה, נאָר דער ענין איז געווען אין הֶעְלֵם; דורך מְשִׁיחַת־הַמָּשִׁיחַ וועלן אַלע יענע כוחות זיך אַנטפּלעקן וויַ אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ, יעדער לויט זײַן מדריגה, אונטער דער אייניקער מַלְכוּת־ה'.

און דער זעלבער ענין איז אַ הַכָּנָה צו אַ נאָך טיפֿערן בֵּיאוּר – אַז לויט דעם קומט אַרויס, אַז ניט נאָר אַז דער מוֹר אין הוֹדוּ איז אַריַינגעשלאָסן געווארן בְּמִקְרֶה אין שֶׁמֶן, נאָר אַז ער האָט אַ באַזונדערן גֶּדֶר, אַז ער איז אַ רמז אויף אַ מדריגה פֿון באַזונדערע נִיצוֹצוֹת, די ווייטסטע, וואָס האָבן אַ עצמדיקן תַּפְקִיד אין גילוי־שֵׁם־ה' אין זײַן שלימות. די בחינה פֿון "נִיצוֹצֵי־גְּבוּל" וכַיּוֹצֵא בזה דאַרף נאָך אַ בֵּיאוּר פֿאַר זיך, ווי דאַווקא די עקן און די שאַרפע גבולים זענען אַ חלק פֿון דער אֱלֹקִיתער תָּכְנִית, און ווי מוֹר אין הוֹדוּ ווערט אַ סימבאָל פֿאַר יענע עקסטרעמע כוחות, וואָס מע קען זיי קיינמאָל ניט אֱסן, נאָר זיי מוזן דאַווקא איבערגעוואַנדלט ווערן אין רֵיחַ. דאָס וועט, בְּעֶזְרַת־ה', מבואר ווערן אין קומענדיקן, אין בֵּיאוּר־הענין פֿון "נִיצוֹצֵי־הַגְּבוּל" און דעם ענין פֿון אֲבְרַקְסוֹס אין די אומות.

און הֶבֶּה, לויט אַלעס, וואָס מ׳האָט דערמאָנט עילוי, אַז דער ענין פֿון הודו און דער מוֹר, וואָס איז אין איר, און אַזוי אויך דער עצם־מציאות פֿון תַּרְבִּיּוֹת רְחוֹקוֹת, איז ניט קיין צופֿאַל־זאַך בְּלָבַד, נאָר אַ רמז אויף אַ כְּלָלדיקן אֶלקִישן מהלך – דאַרף מען פֿאַרשטיין נאָך אין אַ טיפֿערן אופֿן: וואָס איז דער עצם־גֶּדֶר פֿון יענע קצוותדיקע מדריגות, יענע כּוחות, וואָס גייען ניט אַריַין אין מחנה־יִשְׂרָאֵל, און אַוודַ־אַף־על־פּי־כן ווערט מרומז, אַז זיי מוזן דאַווקא אַריַינגעשלאָסן ווערן אין רֵיחַ־המשחה? אויב ס׳איז אין זיי אַ נְקוּדַת־אֶמֶת ביז אַזוי וויַיט, אַז זיי ווערן אַ מרכיב אין דעם שמן־הקודש, פֿאַרוואָס גילויען זיי זיך דאַן ניט בפנימיות אין יִשְׂרָאֵל? און אויב זיי האָבן אַ שייַכות צו עבודה־זרה, ווי קען מען זאָגן, אַז זיי האָבן אַ שייַכות, אַפֿילו אַ קליינע, צו שֵׁם־ה׳ אין זיַין שלימות?

און דער בֵּיאוּר אין דעם – און מ׳קען זאָגן אין אַ אופֿן פֿון אַ חידוש, נאָר באַזירט אויף די וועגן פֿון חסידות – אַז יענע כּוחות, וואָס מיר האָבן געזען בּיז אַהער, הודו, הֶנְדוּאִיזְם, וכַיּוֹצֵא בזה, געהערן צו אַ באַזונדערן סוג אין כְּלָל־ענין בּירור־הניצוצות, וואָס מ׳רופֿט אין לאַשון־דידן „נִיצוֹצֵי־גְּבוּל". ניט נאָר נִיצוֹצוֹת, וואָס זיי זענען אַראָפּגעפֿאַלן אין קְלִיפַּת־נוֹגַהּ, וואָס זייער ענין איז זיך מתבָּרֵר צו ווערן דורך מעשה־המצוות בפנימיות, און ניט נאָר נִיצוֹצוֹת, וואָס זיי זענען אַראָפּגעפֿאַלן אין די דריַי קליפּות־הטמאות, וואָס זייער ענין איז ביטול און אַ כְּלָלדיקע עליה לעתיד־לבוא, נאָר אַ דריטע בחינה: נִיצוֹצוֹת פֿון קָצֶה, אַז לויט זייער עצם־מהות זענען זיי אַן עקסטרעמער בְּטוּי פֿון אַ אֶלקִישער מעגליכקייט, וואָס קען בכלל ניט אַריַינגיין אין די כֵּלים פֿון יִשְׂרָאֵל בגילוי, און נאָר פֿון דרויסן, ווי אַ רֵיחַ, קען זי זיַין אַ חלק פֿון דער שלימות.

דער שֹׂרֶשׁ־הדבר ליגט שוין אין די רמזים פֿון דער תורה אַליין: עס איז באַקאַנט, וואָס עס ווערט מבואר אין חסידות אין ענין כְּרוּבִים בּלעומת דעם עגל־הזהב. די כְּרוּבִים, וואָס זענען געשטאַנען אויפֿן אָרן, זיי זענען אַ תינוק און אַ מיידל, אַ דמות פֿון זכר און נקבה, מיט פֿליגלען, שטייענדיק אויפֿן מכסה־האָרן, און עס ווערט מבואר אין זוהר און רש״י, אַז זיי זענען אַ רמז צו דער ליבע פֿון יִשְׂרָאֵל און דעם הקב״ה. און לויט דער חיצוניות – וואָס איז דען דער אונטערשייד צווישן אַ דמות פֿון בעלי־חיים מיט אויסגעשפּרייטע פֿליגלען אויפֿן היילקן אָרט, און צווישן אַ עגל פֿון גאָלד, וואָס האָט אויך אַ דמות פֿון אַ בעל־חי? נאָר אַז דער גאַנצער אונטערשייד איז: צי די צורה שטייט אין די כֵּלים פֿון תורה, אויפֿן אָרן, אין וועלכן ליגן די לוחות־הברית, צי זי שטייט פֿאַר זיך אַליין, אָפּגעריסן פֿון אָרן, אין אַ חיצוניותדיקן רוים פֿון מחנה־יִשְׂרָאֵל. יענער זעלבער כּוח פֿון צורה, פֿון דמיון, פֿון חיות אין דער פֿאָרעם פֿון בהמה – וועט ער דינט אלס לבוש צו גילוי־שֵׁם־ה׳, ווערט ער כְּרוּבִים; און וועט מען נעמט אים אלס אַ מציאות פֿאַר זיך, ווערט ער עגל־הזהב, עבודה־זרה.

און אַוודַ־אַף־על־פּי־כן, כאָטש דער עגל איז אַ זייער שוואַרער חטא, ווערט אָבער מבואר אין אַ צאָל מקומות, אַז דער כּוח פֿון עגל האָט אַ זייער הויכן שֹׁרֶשׁ. דהיַינו, אַז דער דאַרף פֿון יִשְׂרָאֵל צו זען אַ צורה, צו באַטראַכטן אַ מוחשדיקן התגלמות פֿון אֱלקוּת, קומט ניט פֿון אַ גאַנצן שקר, נאָר צוליב דעם, אַז ס׳איז דאָ אַ עֶלְיוֹנָה מעגליכקייט, אַז לעתיד־לבוא וועלן זיך

גילוּיען מדריגות פֿון אֱלֹקוּת אויך אין גשמיותדיקע כֵּלים. נאָר אַז יִשְׂרָאֵל האָבן פֿאַרגעשנעלט דעם ציַיט, און אַרויסגעבראַכט אין פּועל יאָ דער מעגליכקייט, אָבער חוץ די כֵּלים פֿון תּורה ומצוה – און דערפֿאַר איז פֿון דעם געווען עגל־הזהב.

און אַזוי אויך איז עס אין ענין עשָׂו און יַעֲקֹב: עשָׂו הייסט „אָחִי", און ער האָט כּוחות פֿון גבורה, ציד, עשׂיה אין דער וועלט, וואָס זיי זענען בעצם הויכע כּוחות, נאָר בײַ עשָׂו זענען זיי „שָׂדֶה", אין פֿעלד, אינדרויסן, אָן אַ הויז, אָן תּורת־אמת. יַעֲקֹב נעמט די ברכות, דהײַנו די פּנימיות־מהות פֿון די כּוחות פֿון עשָׂו, און ברענגט זיי צוריק אין קדושה. אָבער בפּועל, ביז לעתיד־לבוא, בליַיבט עשָׂו אַליין אינדרויסן, און יִשְׂרָאֵל קענען ניט אַרײַננעמען אין פּנימיות די גאַנצע עוצם פֿון זיינע כּוחות, נאָר זיי באַנוצן זיך נאָר מיט געוויסע הארות, דורך די כֵּלים פֿון תּורה.

פֿון דעם פֿאַרשטייט מען דעם גֶּדֶר „נִיצוֹצֵי־גְּבוּל": דאָס זענען די כּוחות, וואָס מקביל זענען צום עגל לויט זייער צורה, און צו עשָׂו לויט זייער אָרט – אין קָצֶה, אין פֿעלד, אינדרויסן פֿון מחנה – וואָס זיי זענען אַן עקסטרעמער גילוי פֿון אַ באַזונדערער אֱלֹקישער מידה, אין אַזאַ אופֿן, אַז אויב זי וואָלט אַרײַנגעקומען אין מחנה־יִשְׂרָאֵל, ווי זי איז, וואָלט זי צעבראָכן די כֵּלים. ניט צוליב דעם, אַז זי איז אַ גאַנצער שקר, נאָר צוליב דעם, אַז זי איז אַן אמת אָן גבול, אַן אמת, וואָס איז ניט אונטערגעאָרדנט צו די כֵּלים פֿון תּורה. און דערפֿאַר מוז זי זיך דאַווקא אָפּשפּיגלען אינדרויסן פֿון מחנה, אין דער פֿאָרעם פֿון אַ אומה, תַּרְבּוּת, אַ פּרעמדע רעליגיע, וואָס טראָגט אויפֿן זיך די קיצוניות ביז דער ציַיט פֿון גאולה, ווען דאַן וועט זיך מבָּרר ווערן, וואָס אין איר איז די נְקוּדַּת־אֱמֶת, און זי וועט זיך הויבן צום רֵיחַ.

און דאָס איז דער ענין „אֲבַרַקְסוֹס" אין לאַשון־המשל, אַ בחינה פֿון איחוד־ניגודים, וואָס גאַנץ זיַין ענין איז צו האַלטן ביידע קצוות צוזאַמען אין איין מאָל אָן זיי צו פֿאַרמישן. וויַיל הִנֵּה, פֿון איין זיַיט, יִשְׂרָאֵל זענען „עם לְבָדָד יִשְׁכֹּן", עס איז בײַ זיי פֿאַרבאָטן אַלע שיתוף און אַלע דמיון, יעדע עבודה־זרה דקה שבדקות; פֿון דער צווייטער זיַיט, שֵׁם־ה' אין זיַין שלימות נעמט אַרײַן אין זיך אַלע מעגליכקייטן, אויך די מעגליכקייט פֿון ריבוי־צורות, פֿון חיבור גוף ונפש, פֿון מחזוריות־הזמן, פֿון אַ טיפּע חושדיקע חוויה אין דער וועלט. אויב אַזוי, ווי קען דען לכאורה זיַין, אַז די וועלט זאָל דערקענען דעם גאַנצן בריייטקייט פֿון שֵׁם־ה', אָן אַז יִשְׂרָאֵל זעלבסט זאָלן אַרײַנגיין אין אַלע יענע צורות?

דאָ קומט אַרײַן די בחינה „נִיצוֹצֵי־גְּבוּל": די קצוות ווערן פֿאַר אַ לאַנגער ציַיט איבערגעגעבן צו געוויסע אומות, אַז זיי זאָלן זיַין די טרעגערס פֿון יענעם קָצֶה – פֿון ריבוי־צורות, פֿון חושניות, פֿון אומענדיקע צייט־מאַגלען – און דורך דעם היטן זיי אין דער וועלט אויף יענעם עקסטרעמען אֱלֹקישן מעגליכקייט, נאָר בינתיים אין אַ סטייה, אין אַ עיוות, אלס עבודה־זרה. און יִשְׂרָאֵל, פֿון אינעווייניק, היטן די נְקוּדַּת־האַחדות־הפשוטה, דעם ביטול־היש, דעם פּשוטן שֵׁם־הוי'.

אין דעם זעלבן אופֿן איז תַּרְבּוּת־הוֹדוּ און הִנְדּוּאִיזְם, לויט אַלעס, וואָס מיר האָבן מבואר געמאַכט עילוי, אַ התגלמות פֿון איין קָצֶה: אַ קָצֶה פֿון ריבּוי־צורות, פֿיל פַּנְתֵיאוֹנִים, דֶוָות, זכר און נקבה, וועלטן, וואָס ווערן מחודש און צעפֿאַלן; אַ קָצֶה פֿון חושניות און שׂיינקייט, פֿון טאַנץ, פֿאַרבן, רֵיחַ; אַ קָצֶה פֿון מעגלדיקן צייַט, יוגות, קַלְפּוֹת, סַמְסָארָא. אַלץ דאָס – אויב עס וואָלט זיך גילוּיעט אינעווייניק אין מחנה־יִשְׂרָאֵל – וואָלט צעבראָכן די נְקוּדַּת־הביטול און די פּשוטע אמונה. וויַיל יִשְׂרָאֵל זיינען מצווים „שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד", אַ פּשוטע אחדות, אָן קיין צורה, אָן קיין דמיון. אָבער מ'קען ניט זאָגן, אַז אַלע יענע קצוות האָבן גאָרנישט קיין אֱלֹקישן שׁוֹרש; וויַיל אַלץ, וואָס עקזיסטירט, אַפֿילו אין טעות, האָט זייַן שׁוֹרש למעלה. נאָר אַז זייער שׁוֹרש למעלה איז קצוותדיקע כּוחות, גבול, וואָס אין זייער שׁוֹרש דאַרפֿן זיי אַרײַנגעשלאָסן ווערן אין זייַן אחדות, און איצט זיי זײַנען שבויים אין די הענט פֿון דעם אַנטלאָפֿנדיקן דמיון, וואָס מאַכט פֿון יעדן קָצֶה אַ אֱלוֹהַּ פֿאַר זיך.

דערפֿאַר דאַווקא הוֹדוּ ווערט אַ קלאָרער רמז צו „נְיצוֹצֵי־גְּבוּל": אַ מדינה אין קצוי־מיזרח, אין קצוי מלכות־אחשׁורוש, אָנגעפֿילט מיט בשׂמים, רֵיחוֹת, ריבּוי־צורות, און פֿון איר נעמט מען דעם מוֹר – דאָס בלוט פֿון אַ חיה איינס, וואָס איז אין הוֹדוּ – וואָס איז אַ סימבאָל פֿון אַ פּראָיִסער חיות, מיט אַ שטאַרקן און ציענדיקן רֵיחַ, וואָס מ'קען אים ניט עסן, אָבער מ'קען אויך ניט אָפּזאָגן פֿון אים פֿאַר שמן־המשחה. דער מוֹר אַליין איז דער אָב־טיפּוס פֿון אַ נְיצוֹץ־גְּבוּל: „דָם" – גולעמדיקע חיות, „חַיָה" – פּראָיִסער חיות, „שֶׁבְּהוֹדוּ" – אין קצוי־וועלט, און צוזאַמען מיט דעם „הַיָדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" – אַ כּוח, וואָס ציט צו זיך אַלע בני־אדם, אַז ס'איז אין אים עפּעס אוניווערסאַל. דאָס איז פּונקט דער גֶּדֶר פֿון אַ נְיצוֹץ־גְּבוּל: ער ציט, ער איז נויטיק, מ'קען זיך ניט אָפּקערן פֿון אים, אָבער ער איז אסור באכילה. זייַן איינציקער וועג אַרײַנצוגיין אין קדושה איז דורך זייַן עליה צום רֵיחַ, דורך דעם, אַז דער שמן – חָכְמַת־התּורה – זאָגט אים אַרײַן, מַעדן־אויס אים, און ברענגט אים צוריק ווי אַ מקיף, ווי אַ היילע, אַרום מלכות־ה'.

און דאָס באַרײַכט אויך, פֿאַרוואָס עס איז ניטאָ קיין אָרט, אַז יִשְׂרָאֵל זאָלן פֿרוּוון אַרײַנצונעמען אין זייער עבודה די חיצוניותדיקע פּרטים פֿון הִנְדּוּאִיזְם, חס־וְשָׁלוֹם, אַפֿילו אין אַ אופֿן פֿון „התקרבות" אָדער „שימוש־בכלים" – וויַיל דער גאַנצער גֶּדֶר פֿון אַ נְיצוֹץ־גְּבוּל איז, אַז זייַן עבודה איז ניט דורך דעם, אַז דער מענטש גייט אַרײַן אין אים, נאָר דורך דעם, אַז ער בליַיבט אינדרויסן פֿון אים, אינעווייניק אין מחנה, און טוט אַ פּעולה אויף דעם שמן אויפֿן קאָפּ, און דער שמן שפּרייט אַ רֵיחַ ביז יענעם גבול. אויב יִשְׂרָאֵל וועלן פֿרוּוון „צו טועם זײַן פֿון בלוט", זיך באַנוצן מיט טאַנץ, פּסל, מנטרה, ווי עס זאָל זייַן אַ כלי צו קדושה, דאַן גייען זיי אַריבער דעם גבול, און מאַכן פֿון די כְּרוּבִים אַ עגל. זייער תּפקיד איז צו בליַבן אויפֿן אָרן, צוזאַמען מיט די כְּרוּבִים, און אַרויפֿהייבן אַלע צורות צום מקיף־רֵיחַ, און ניט זיך באַנוצן מיט זיי ווי אַ פּנימיות.

און דורך דעם ווערט אויך מבואר דער ענין „אֲבַרַקְסוֹס“ אין לאַשון־החסידות־דידן: ניט ווי אַ נאָמען פֿאַר עפּעס פרעמד, נאָר ווי אַ אויסדרוק פֿון אַ אֱלֹקישן סדר, אין וועלכן ביידע הפכים עקזיסטירן: פֿון איין זײַט – אַ מוחלטע הבדלה צווישן יִשְׂרָאֵל און די עמים, צווישן קדושה און עבודה־זרה; פֿון דער צווייטער זײַט – די הכללה פֿון אַלע קצוות, אַפֿילו די עקסטרעמסטע קצוות, אין שֵׁם־ה״השלום. „אֲבַרַקְסוֹס“ איז אַ נאָמען, וואָס מורה, אַז די אמתע אחדות דרוקט ניט אַרויס די ניגודים, נאָר זי האַלט זיי אין זייער אָרט, יעדער אין זײַן מדריגה, און גיט צו זען, ווי אַלע דרייען זיך אַרום דער נְקוּדַּת־האמת. יִשְׂרָאֵל זענען די פנימיותדיקע נְקוּדָּה, דער שמן; די אומות זענען דער ע׳גול, דער רֵיחַ; און אינעווייניק אין דעם ע׳גול אַליין זענען דאָ קצוות – די כוחות פֿון הוֹדוּ, עשָׂו, יִשְׁמָעֵאל – וואָס זיי זענען „נְיצוֹצֵי־גְּבוּל“, עקסטרעמע יסודות פֿון חֶסֶד־מופרז, גבורה־מופרזת, אָדער חושניותדיקער שיינקייט, וואָס באַקומען זייער תיקון דאַווקא דורך דעם, אַז זיי בליַיבן אינדרויסן ביז דער צײַט, ווען זיי וועלן זיך הויבן צום רֵיחַ.

און דאָס איז דער טיפֿער חידוש דאָ: אַז מ׳זאָל ניט זאָגן אויף אַזעלכע תַּרְבֻּיוֹת נאָר לשון פֿון „טעות“, „שקר“, „פּסולת“, כאָטש לויט דין זענען זיי גאַנצע עבודה־זרה און אין גאַנצן פֿאַרבאָטן. נאָר מ׳דאַרף וויסן, אַז אויך דער שקר דינט אַ תּפקיד אין דער אֱלֹקישער היסטאָריע; אַז די וועלט מוז דורכגיין אַ שלבּ, אין וועלכן די עקסטרעמע מעגליכקייטן פֿון זײַן נאָמען ית׳ גילוּיען זיך ווי פרעמדע עלילים, כדי אַז שפּעטער, ווען משיח וועט קומען און זײַן איינער נאָמען וועט זיך אַנטפּלעקן, זאָל מען זען, אַז אויך יענע מעגליכקייטן זײַנען פֿון אָנהייב אַרײַנגעשלאָסן געווען אין אים. דאָס איז „אֲבַרַקְסוֹס־הָאומוֹת“: די צורה פֿון הנהגה, אין וועלכער דער איינער נאָמען לאָזט, כביכול, די קצוות זיך אויסטובּען אינדרויסן פֿאַר אַ צײַט, כדי אַז צום סוף זאָלן זיי זיך מבָּרר זײַן און זיך הויבן.

און פֿון איצט אָן פֿאַרשטייט מען נאָך בעסער, וואָס מ׳האָט געזאָגט עילוי, אַז דער מוֹר פֿון הוֹדוּ „נֶכְלַל“ איז געוואָרן אין דעם ערשטן שמן־המשחה: די כוונה איז ניט נאָר צו אַ היסטאָרישן פּרט, וואָס איז פֿאַסירט אין מדבר, נאָר צו אַ רמז, אַז שוין בײַ מתּן־תּורה, אין דעם שמן־המשחה, וואָס משה האָט געמאַכט, זײַנען אין העלם אַרײַנגעשלאָסן געוואָרן אַלע נִיצוֹצֵי־הגְּבוּל פֿון אַלע אומות. דעמאָלט איז אַרײַנגעבראַכט געוואָרן אין חָכְמַת־התּורה דער כוח־הרֵיחַ פֿון הוֹדוּ, דער כוח־הגבורה פֿון עשָׂו, און דער כוח־המדבר פֿון יִשְׁמָעֵאל. נאָר אַז די אַרײַננעמען איז געווען אין אַ גאַנצן העלם, און אין דער היסטאָריע, במשך־הדורות, גילוּיען זיי זיך אינדרויסן ווי זעלבסטשטענדיקע תַּרְבֻּיוֹת. לעתיד־לבוא וועט זיך צוריקווירקן, אַז אַלץ, וואָס זיי האָבן אויסגעזען ווי פרעמדע וועלטן, איז געווען נאָר דער חיצוניותדיקער צד פֿון יענעם רֵיחַ, וואָס איז שוין דעמאָלט אַרײַנגעטרונקען געוואָרן אין דעם הייליקן שמן.

און לויט דעם פֿאַרשטייט מען אויך, פֿאַרוואָס די נְיצוֹצֵי־גְּבוּל מוזן דאַווקא זײַן „חוּץ לַמַּחֲנֶה“: ווײַל דער טבַּע פֿון אַ קָצֶה איז, אַז אויב מ׳ברענגט אים אַרײַן אין צענטער, איידער דער צענטער איז גענוג שטאַרק, צעברעכט ער; אויב מ׳לאָזט אים ווינען אין קָצֶה, בשעת דער צענטער שטאַרקט זיך אין אַ מוחלטן ביטול, דאַן קען מען לעתיד אים אַרויפֿהייבן. דאָס איז אַ כלל אין סדרי־הבירורים: עס זענען דאָ בירורים, וואָס מ׳טוט דורך עסן – פנימיות; עס זענען דאָ בירורים, וואָס מ׳טוט

דורך אַ דחייה – די דריַי קליפֿות; און עס זענען דאָ בירורים, וואָס מ׳טוט דורך היסטאָרישע סבלנות, דורך געבן אַ אָרט צו נְיצוֹצֵי־גְּבוּל צו זיַין אינדרויסן, בשעת יִשְׂרָאֵל אינעווייניק בויען דעם שמן. דאָס איז „אֲבְרַקְסוֹס“: אַ סבלנות פֿון ניגודים, וואָס לאָזט יעדן זאַך בליַבן אין זיַין אָרט ביז דער ציַט פֿון גילוי־אחדות.

און פֿון דאָ קומט די הַכָּנָה צום סוף־המאמר, וואָס שיַיך צו דער פֿועלדיקער עבודה פֿון דעם מענטש: ווי אַ יִיד, אַ בן־תורה, וואָס לעבט אין אַ וועלט, אין וועלכער אַזעלכע תַּרְבֻּיוֹת עקזיסטירן, ווייסט, אַז זיי זענען גאַנצע עבודה־זרה, און דאך קוקט ער אויף זיי ווי אויף „בלוט“, וואָס וואַרט צו ווערן פֿאַרוואַנדלט אין רֵיחַ? ווי האַלט מען אויף דעם מוחלטן גבול פֿון הלכה, און דאך טראָגט מען אין זיך די תּוֹדָעָה פֿון „אֲבְרַקְסוֹס“, וואָס זעט די קצוות אלס אַ חלק פֿון דעם איינעם מעשׂה? דאָס וועט זיך מבואר ווערן, בְּעֶזְרַת־ה׳, אין דעם קומענדיקן, אין בֵּיאוּר־הענין „כְּשֶׁכָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ“, ווי די גאולה וועט אויסזען אין דעם הֶקשר, און וואָס איז דער ריכטיקער אופֿן פֿון התבוננות שוין איצט אין דעם מוֹר פֿון הודו.

יג

ייג. כְּשֶׁכָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ

וְהִנֵּה, אַלְץ דָּאס איז נוֹר מצד סֵדֶר־הַהִיסְטוֹרְיָה, אַז מָשִׁיחַ איז נוֹךְ ניט געקומען, אַז די קְצָווֹת זענען זיך נוֹךְ אָן אלס באַזונדערע זאַכן, און דער מוֹר פֿון הודו זעט אויס ווי אַ זאַך חוץ פֿון דעם שמן. אֲבָל מ׳דאַרף פֿאַרשטיין: וואָס וועט זיַין לֶעָתִיד לָבוֹא, וועט שוין וועט זיך אַנטפּלעקן די תַּכְלִית פֿון אַלע בֵּירוּרים, ווי עס שטייט: "אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה׳ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" – וואָס וועט דאַן זיַין דער מַעֲמָד פֿון יענע נְיצוֹצֵי־גְּבוּל, פֿון הודו און אַלע אַזעלכע ענינים? צי וועלן זיי זיך לְגַמְרֵי מִתְבַּטֵּל זיַין, ווי כְּאִלּוּ זיי זיינען קיינמאָל ניט געווען, אוֹדֶר אַז עס וועט זיך דאַן מתבָּרר ווערן, אַז זיי זיינען אַחֲרָאכַּךְ אויך געווען אַ טייל פֿון דעם ניגון?

דְּהִנֵּה, עס איז מבוֹאָר אין חסידות, אַז יְמוֹת־הַמָּשִׁיחַ זיינען ניט נוֹר אַ ענין פֿון אַ שִׁנּוּי אין דעם מצב פֿון יִשְׂרָאֵל, נאָר אַ שִׁנּוּי אין דער גאַנצער מציאות. "וּמָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים" – ניט נוֹר אַז יִשְׂרָאֵל וועלן וויסן, נאָר די גאַנצע ערד, אַלע מציאוּיִים, אַלע עַמִּים. און אזוי שטייט אויך: "בַּיּוֹם הַהוּא יִשָּׁלִיךְ הָאָדָם אֶת אֱלִילֵי כַסְפּוֹ וְאֶת אֱלִילֵי זְהָבוֹ", "וְהָיָה ה׳ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד". פֵּירוּשׁ: ניט נוֹר אַז דער איינער נאָמען וועט מלך זיַין, נאָר אַז אַלע גילויים, אַלע נעמען, אַלע צורות, וועלן זיך מתאַחֵד זיַין אין איין נאָמען. עס וועט זיך אַנטפּלעקן, אַז אַלע זיינען נוֹר אַנדערע אופֿנים אין גילוי־הָאַחְדוּת.

אֶלָּא אַז מ׳דאַרף מחַלֵּק זיַין: די כַּוָּנָה איז ניט, חס ושלום, אַז עס זאָל בליַבן איבער אַ מציאות פֿון עבודה־זרה אין גדר פֿון "שֵׁם אַחֵר", נאָר אֲדַרַבָּא – אַז די עבודה־זרה אַליין וועט זיך מִתְבַּטֵּל זיַין פֿון דער וועלט. און ווי עס איז מבוֹאָר אין תַּנְיָא און אין די כְּתָבִים פֿון אַריז"ל, אַז לֶעָתִיד לָבוֹא וועלן די דריַי קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת זיך לְגַמְרֵי מִתְבַּטֵּל זיַין, און עס וועט ניט בליַבן פֿון זיי ניט אַמאָל אַ נְיצוֹץ; נאָר די נְיצוֹצוֹת פֿון קְלִיפַּת־נוֹגַהּ, וואָס זיינען געווען מעוֹרָב טוב ורע, וועלן זיך מְזַכֵּךְ זיַין

און אַרויפֿגיין אין קדושה. נְמָצָא, אַז אַלעס וואָס מיר האָבן געריעדט וועגן נְיצוֹצֵי־גְּבוּל אין דעם זין פֿון אַ מעגליכקייט פֿון טָהֳרָה, גייט דאַווקא אויף יענעם חלק וואָס געפינט זיך אין נוֹגַהּ; אֲבָל די עצם־צורה פֿון עבודה־זרה, די צורה פֿון "אַחֵר", וועט זיך פֿאַרשווינדן און אויסגעמעקט ווערן.

און דאָס איז דער ענין פֿון "שָׂפָה בְרוּרָה": אַז אין אַלע שְׂפוֹת פֿון די אומות איז היינט אַ תַּעֲרוֹבֶת פֿון אמת און שקר; די וועריאַציעס – "אֵל", "רוּחַ", "טָבַע", "חַיִּים" – האָבן אַ שֹׁרֶשׁ פֿון אמת, נאָר זיי דינען היינט צו פֿאַרהוילן און אָפּצולייקענען. לֶעָתִיד לָבוֹא וועט זיך דער שֹׁרֶשׁ מתבָּרר זײַן, און די לשון אַליין וועט זיך מְטַהֵר זײַן. דאַן וועלן אַלע עַמִּים קענען "לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה'" – אין יענע זעלבע אוֹתִיּוֹת, אין יענע זעלבע שְׂפוֹת, נאָר אָן קיין שום שִׁתּוּף צו קיין אַנדער כֹּחַ. דאָס איז דער בְּירור פֿון דער שָׂפָה, וואָס איז אַ בְּירור פֿון רֵיחַ: דער רֵיחַ איז אַ בחינה פֿון הֶבֶל־הַדִּבּוּר, ווי עס איז מבוֹאָר אַנדערשוואו, אַז דער דיבור גייט אַרויס אין הֶבֶל, און דער רֵיחַ וועט אַרײַנגעכאַפּט אין דעם הֶבֶל; און ווען דער הֶבֶל איז טָהוֹר, איז דער רֵיחַ גאַנץ און גאָר אַ "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'".

און לויט דעם איז אויך פֿאַרשטענדלעך דער ענין פֿון "רֵיחַ נִיחוֹחַ" לֶעָתִיד: אַכְשָׁיו, כאָטש עס שטייט שוין בײַ די קרבנות "רֵיחַ נִיחוֹחַ", איז דער־אַך דער עיקר־פֵּירוּשׁ פֿון "נִיחוֹחַ" – נחת־רוּחַ – וואָס וועט זיך אַנטפּלעקן לֶעָתִיד, ווען די גאַנצע מציאות וועט אַרויפֿגיין. דאַן וועט זײַן אַ "רֵיחַ נִיחוֹחַ" ניט נור פֿון דעם קרבן פֿון יִשְׂרָאֵל, נאָר פֿון אַלע רֵיחוֹת אין דער וועלט, פֿון אַלץ וואָס איז אַמאָל געווען עבודה־זרה, וואָס וועט זיך דאַן פֿאַרקערן אין רֵיחַ. ניט מצד די היינטיקע פּעוּלָּה פֿון די עַמִּים, נאָר מצד זייער בְּירור לֶעָתִיד: אַז יעדער נְיצוֹץ פֿון אַ הרגשה אין אֱלוֹקוּת וואָס איז דאָרטן געווען, כאָטש ער איז אַרײַנגעגלומט געווען אין אַ דמות פֶּסֶל, אין אַ צורה פֿון אֱלוֹהוּת, וועט זיך לְמַפְרֵעַ מתבָּרר זײַן, אַז דאָרטן איז געווען אַ פֿאַרהוילטע צָעָקָה צום איינעם; און יענע צָעָקָה אַליין וועט בליַבן איבער אלס רֵיחַ. און דער פֶּסֶל – וועט צעברעכן ווערן.

און אויף דעם אופֿן איז אויך פֿאַרשטענדלעך דער ענין פֿון הוֹדוּ און דער מוֹר: לֶעָתִיד לָבוֹא וועט ניט מער זײַן קיין עבודה־זרה פֿון הוֹדוּ, ניט קיין נעמען, ניט קיין פְּסָלִים און ניט קיין מחזורים פֿון סַמְסָארָא; נאָר פֿון אַלץ דעם וועט בליַבן איבער נור דער רֵיחַ – יענע הרגשה פֿון רִבּוּי־הַצוּרוֹת, יענע דַקוּת פֿון חַיּוּת אין יעדן פרט, יענע רְגִישׁוּת צו די מחזורים פֿון ציַיט – נאָר אַלץ וועט זיך קערן צום אייבערשטן, "לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד". דאַן וועט זיך מתבָּרר זײַן, אַז דער מוֹר איז תָּמִיד געווען אַ חלק פֿון דעם שמן; אַז די פְּרוּעָה חַיּוּת דְּחַיָּה אין הוֹדוּ, וואָס מ'האָט זי ניט געקענט עסן, איז פֿון לכתחִלָּה געווען מכוּוָן צו ווערן אַ לבוש צום הייליקן רֵיחַ.

אִם כֵּן, לֶעָתִיד לָבוֹא וועט זיך מקוים זײַן פשוט־טייטש: "וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם", "כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים": אַז אַלע עַמִּים וועלן קומען דאַוונען, יעדער איינער אין זײַן מתוקָּנְער לשון, אין שֹׁרֶשׁ־רֵיחוֹ המתוקָן, נאָר יִשְׂרָאֵל – זייער עבודה וועט בליַבן אין זייער תורה און מצוות, דען "חֻקַּת עוֹלָם הִיא לְדוֹרֹתֵיכֶם". עס וועט

זיך צוגעגעבן ניט קיין שום פּוּלְחָן־זר, ניט קיין אַנדער רֵיחַ, נאָר אֲדַרבָּא – אַלע רֵיחוֹת וועלן אַרײַנקלאַל זײַן אין דעם שמן פֿון יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל זיינען דער שמן, די עַמִּים זיינען דער רֵיחַ; לָעָתִיד וועט דער גאַנצער רֵיחַ אַרויפֿגיין און זיך הויבן דורך דעם שמן.

אֶלָּא אַז מ׳דאַרף נוֹהַ פֿאַרשטיין: אויב אַזוי איז דער סֵדֶר פֿון דער צוקונפֿט, וואָס איז דאַן דער אופֿן פֿון היַינטיקער הִסְתַּכְּלוּת און עבודה, אינעם מצב פֿון גלות, ווען עבודה־זרה איז נוֹהַ בפועל דאָ, און בפרט אַזאַ רײַכע און מושכתדיקע עבודה־זרה ווי די פֿון הודו? צי דאַרפֿן מיר זיך גאַנצעווייג אָפּקערן פֿון די נְיצוֹצוֹת, צוליב דער סכנה זיך צו פֿאַרבינדן מיט דער קְלִיפָּה; אוֹדֶר דאַרפֿן מיר פֿרוווון צו זען נור די נְיצוֹצוֹת און זיך אָפּקערן פֿון דעם איסור?

וְהִנֵּה, די כְּלָלוּת־עבודה אין אונדזער צײַט איז אין אַ בחינה פֿון "עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ": פֿון איין זײַט איז עס פֿאַרבאָטן אַ ייִד צו לייגן זיינע אויגן אין דעם שיינקייט פֿון עבודה־זרה אויף אַן אופֿן פֿון הִתְפַּעֲלוּת; דאָס איז בכלל "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים". פֿון אַנדער זײַט, לויט פְּנִימִיּוּת־הענינים, זיינען מיר מחוּיָב צו וויסן "כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם", אַז ס׳איז ניטאָ קיין שום מציאות אין דער וועלט אָן אַ נְיצוֹץ. ווי האַלט מען צוזאַמען די צוויי הֲפָכִים?

דער בֵּיאוּר אין דעם – לויט דעם נַ״ל אין אֲבָרְקָסוֹס – איז, אַז כל־זמן דער מצב איז אַ מצב פֿון גלות, איז אונדזער עבודה אין אַ בחינה פֿון "סְגִירָה": סְגִירַת־הַכֵּלִים קעגן חיצוֹנִיוּת, און פְּתִיחַת־העינים נור לויט תּורה. ד״ה, אונדזער עבודה איז ניט צו זוכן נְיצוֹצוֹת אינעווייניק אין צורות פֿון עבודה־זרה, נאָר צו בויען אין זיך דעם שמן, די חָכְמָה און דעם ביטול, דורך וועלכע דער בֵּירוּר געשעט מֵילֵיהּ. וווּ די הלכה זאָגט "אָסוּר לִרְאוֹת" – זעען מיר ניט; וווּ ס׳איז מוּתָּר זיך צו באַנוצן מיט אַ זאַך, אויף אַן אופֿן אַז עס בליַיבט ניט איבער אין איר די צורה פֿון איסוּר – דאָרטן הייבן מיר זי אַרויף. אַזוי איז דער סֵדֶר־הַבֵּירוּר אין אונדזער צײַט.

און פֿון דעם נעמט זיך אַ פּועלדיקע הדרכה פֿאַר אונדזער דור, וואָס לויט הַשְׁגָּחָה־פְּרָטִית טרעפֿט זיך ביַי זיי אַ סך באַגעגענישן מיט מזרח־תַּרְבֻּיוֹת, דורך נסיעות, אוניווערסיטעטן, מעדיע, יוגה, "מיַינדפֿולנעס" און אַזוי ווײַטער. פֿון איין זײַט איז שוין לאַנג מבוֹאָר ברײַט, אַז עס איז פֿאַרבאָטן אַ ייִד זיך משתּתף צו זײַן אין קיין שום טעקסט, דימוי אוֹ תּנועה וואָס האָבן אַ שׁוֹרֶשׁ אין עבודה־זרה, אַפֿילו ווען מען גיט היַינט אַ "חילוני"־פּֿירוּש. יעדער הִשְׁתַּתְּפוּת, יעדער מַנְטָרָה, יעדער צייכענונג אוֹ סימן מיט אַן אֶלִילִיתער באַדײַט – שטייט אונטער די שוווערע איסורים פֿון "לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַהֹ' אֱלֹקֵיכֶם", "אַל תִּפְנוּ", "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ". ס׳איז דאָ קיין שום הֶיתֵּר מצד "גוטע כַּוָּנָה" אוֹ "פּערזענלעכע אַנטוויקלונג". דאָס איז דער איין צד: אַ גאַנצע סְגִירַת־הטויער אין אַ מוחלטן איסוּר.

אֲבָל ס׳איז דאָ אויך אַ צווייטער צד, דער וועג פֿון פְּנִימִיּוּת־הַתְּבוֹנָנוּת. ווען אַ ייִד הערט וועגן אַזעלכע תּוֹפָעוֹת, אוֹ ער איז געצווונגען זיך צו געפֿינען אין זייער סבֵיבָה – למשל ביַי אַ נסיעה אין הודו, אוֹ אין אַ "יוגה"־שיעור וואָס מען פֿירט דורך אין אַ רפוּאִישן הֶקשר – דאַרף ער אַרײַנלייגן אין זײַן דַּעַת, אַז אַלץ וואָס ציעט הערצער צו אַזעלכע עבודות־זרות איז נוֹר אַ

נִיצוֹץ וואָס מען האָט אַרויסגעריסן, אַ נִיצוֹץ פֿון אַ הרגשה אין אֱלוֹקוּת. ער דאַרף זיך זאָגן: דאָ זיינען מענטשן וואָס פֿילן, אַז ס׳איז דאָ עפּעס העכער פֿון חומר, אַז ס׳איז דאָ אַ טיפֿער סֵדֶר אין טֶבַע, אַז ס׳איז דאָ אַ אחדות צווישן נְשָׁמָה און נְשָׁמָה; נאָר זיי טוען זיך טועה און לייגן דאָס צו אַנדערע כוחות. און די זעלבע הרגשה, ווען זי וועט זיך קערן צום אייבערשטן, וועט זיין אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ.

ממילא, אויב ער דאַרף זיך באַנוצן מיט עפּעס פֿון די תּוֹפָעוֹת אין דעם צד־הַמּוּתָּר ביי זיי – למשל מתּח־און־האַרגעצונג־תַּרְגִּילִים אָן קיין שום נאָמען אָדער דימוי־זר – דאַרף ער זיי אָפּקליידן פֿון אַלע זָרֵע לבושים, און ניט געבן קיין כּותרת פֿון "מזרח־רוּחָנִיוּת", נאָר זיי זען ווי יעדע אַנדערע התעמלות, אַ בריאותדיקער כּלי וואָס דינט דער עבודה פֿון ה׳. און ווען ער דאַרף רוּה, אַ באַרוּהיקטע נְשִׁימָה, דאַרף ער אָנפֿילן די מינוטן מיט דיבור פֿון תּהילים, מיט אַ מחשבה פֿון "שִׁוִּיתִי ה׳ לְנֶגְדִּי תָמִיד", און ניט איבערלאָזן די תּוֹדָעָה אין אַ לייערן, נאָמען־לוֹזער חלל.

דאָס איז די עבודה פֿון "רְאֵית־נִיצוֹצוֹת מיט גבולות": צו זען דעם נִיצוֹץ נוֹר דורך דעם מסך פֿון תּורה. ניט "אַראָפּריַסן" זיך אַריַין אין דער צורה פֿון עבודה־זרה כּדי צו באַפֿריַען נִיצוֹצוֹת, נאָר שטיין אינעווייניק אין קדושה, און פֿון דאָרטן וויסן, אַז אין די קְצָווֹת זיינען דאָ נִיצוֹצוֹת וואָס וואַרטן אויף גאולה. דאָס איז דער רמז אין "עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ" – דער שמן אַליין גייט ניט אַרויס אַהינע; ער בליַיבט אינעווייניק אין קדושה, און דורך דעם געשעט דער בֵּירור מֵילֵיהּ.

און לויט דעם איז אויך פֿאַרשטענדלעך דער ענין פֿון הִתְבּוֹנְנוּת אין דעם מוֹר פֿון הודו אַליין. ווען מ׳לערנט די לשון פֿון רַמְבַּ"ם: "דַּם חַיָּה אַחַת שֶׁבְּהוֹדוּ... הַיָּדוּעַ לַכֹּל שֶׁמִּתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם", קען מען זיך טועה זיַין און זאָגן: אויב אַזוי, האָט רַמְבַּ"ם עפּעס אַ "קבלה" אין יענער תַּרְבּוּת, אפֿשר איז דאָ אַ דירעקט פּאָזיטיוועך צד. דערפֿאַר דאַרף מען קלאָר מאַכן: רַמְבַּ"ם ברענגט דאָס נוֹר אלס אַ הַלָּכְתִּישע הגדרה, צו וויַזן אונדז וואָס איז דער מוֹר לענין דעם מעשה פֿון שמן־המשחה; און דען־אַך גיט ער קיין הכּשֵׁר ניט צו עבודה־זרה, נאָר אֲדַרְבָּא – ער וויַזט, ווי די הלכה נעמט אַ זאַך וואָס איז ממילא "יָדוּעַ לַכֹּל", וואָס דינט דער גאַנצער וועלט אין יענער תקופֿה אלס רֵיחַ, און זי ברענגט אַריַין אין די גבולות פֿון קדושה. דאָס אַליין איז שוין אַ רמז אויף לֶעָתִיד: אַז זיַין "יָדוּעַ לַכֹּל" איז נוֹר אַ הקדָמָה צו זיַין "מָשׁוּחַ" אין דעם הייליקן שמן.

הַיְינוּ, אַז דער פּאַקט, אַז מוסקאַט – דער מוֹר – דינט "בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" אלס רֵיחַ, איז אַ סימן אַליין, אַז די גאַנצע וועלט שפּירט, אַפֿילו אָן צו וויסן, אַז דאָ איז עפּעס העכער פֿון עסן, עפּעס וואָס איז באַשטימט נוֹר צו רֵיחַ, צו אַ רמז. זיי שפּירן, נאָר זיי וויסן ניט וואָס איז דער מקור פֿון רֵיחַ. לֶעָתִיד לָבוֹא, ווען שמן־המשחה וועט זיך אין זיַין שלימות אַנטפּלעקן, וועט זיך מתבָּרֵר זיַין, אַז דער רֵיחַ איז פֿון אָנהייב געווען מכוּוָן צו זיַין אַ חלק פֿון דער אֱלוֹקישער משיחה. דאַן וועט זיך מקוים זיַין "הַיָּדוּעַ לַכֹּל" אין אַ ניַיעם זין: אַז אֱלוֹקוּת אַליין וועט זיַין "יְדוּעָה לַכֹּל", אַז "לֹא יְלַמְּדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ... כִּי כֻלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטַנָּם וְעַד גְּדוֹלָם".

און לויט דעם קען מען זאָגן בדרך־רמז, אַז די לשון "מִתְבַּשְּׂמִין בּוֹ בְּנֵי אָדָם בְּכָל מָקוֹם" רמזט אויך אויף יְמוֹת־הַמָּשִׁיחַ, אַז דאַן וועלן "בְּנֵי אָדָם" סתּ stam – אַלע מענטשן – זיך "מִתְבַּשְּׂם" זײַן אין אֱלוֹקוּת, ניט אין אַ אופֿן פֿון עסן, פֿון דער פּנימיותדיקער מציאות פֿון יִשְׂרָאֵל, נאָר אין אַ אופֿן פֿון רֵיחַ, פֿון מקיף. דער גאַנצער עולם־הָרֵיחוֹת – אַלע תַּרְבֻּיוֹת, אַלע ניגונים, אַלע שְׂפוֹת – וועלן זיך אָנפֿילן מיט אַ רֵיחַ נִיחוֹחַ פֿון "שָׂפָה בְרוּרָה". יִשְׂרָאֵל וועלן וויַיטער זיצן בײַ זייער רוּחָנִישע "אֲכִילָה" – תּורה און מצוות – און די עַמִּים וועלן שטיין אַרום, אינעווייניק אין דעם ענן פֿון רֵיחַ, "וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זָרְחֵךְ".

און מיט דעם קערט זיך דער גאַנצער מַאֲמָר צוריק צום נקוּדַּת־הפּתיחה. מיר האָבן אָנגעהויבן פֿון אַ פּשוטער הַלָּכְתִּשער קשיא: ווי קען זײַן, אַז דם־חַיָּה טמֵאָה פֿון הוֹדוּ ווערט איינער פֿון די עיקר־סאַמנים אין שמן־המשחה, קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים? און לויט אַלץ ַיל אַנטפּלעקט זיך, אַז די קשיא אַליין איז אַ טיר צו פֿאַרשטיין דעם גאַנצן סֵדֶר־הַבֵּירוּרִים פֿון דער וועלט ביז גאולה. דען דער שמן וואָס משה האָט געמאַכט, וואָס איז דער מקור פֿון אַלע משיחות, האָט שוין אינעווייניק אַריַינגעקלאַל אַלע רֵיחוֹת – אויך דעם מוֹר פֿון הוֹדוּ – און אַזוי איז דאָרטן שוין פֿון אָנהייב אַריַינגערמזט, אַז אַלע נְיצוֹצֵי־הַגְּבוּל, אַלע קְצָווֹת, אַלע צורות פֿון עבודה־זרה, זיינען סוף־כּל־סוף באַשטימט צו צעבראָכן ווערן אלס צורה און בליַיבן איבער נור אלס רֵיחַ. און דער מענטש, דער יִיד, וואָס געפינט זיך היַינט אין אַ וועלט פֿול מיט זָרָע רֵיחוֹת, מיט עבודה־זרה, זײַן עבודה איז כפּולה: צו היטן דעם שמן פֿון זײַן נשמה אין אַ מוחלטער טָהֳרָה, און ניט אַריַינמישן קיין שום "דם־זר"; און צוזאַמען דערמיט, גלַייכצַייטיק, גלויבן און וויסן, אין אַ פּנימיותדיקער הִתְבּוֹנְנוּת פֿון אֲבָרַקְסוֹס, אַז יעדער רֵיחַ וואָס ציעט הערצער, אַפֿילו וועלן ער איז היַינט אָנגעטאָן אין שקר, איז באַשטימט סוף־כּל־סוף אַרויפֿצוגיין אלס "רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'" אין דעם צוקונפֿטיקן בית־המקדש.

און וועלן ער לעבט אַזוי – מיט קלאָרע גבולות און מיט אַ כּוֹלֶלדיקער הִסְתַּכְּלוּת – טייסט ער שוין היַינט אַ ביסל פֿון רֵיחַ־הגאולה, פֿון דעם רֵיחַ פֿון מָשִׁיחַ, וואָס וועגן אים שטייט: "וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת ה'". דאַן, אַפֿילו אין אַ וועלט, אין וועלכער דער מוֹר פֿון הוֹדוּ דינט נוֹךְ צו עבודה־זרה, שפּירט ער שוין איצט דעם מאָמענט, וווּ "כָּל הָרֵיחוֹת יַעֲלוּ", און אַלע עַמִּים וועלן רופֿן אין נאָמען ה', "לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד".

Blood of Fragrance - for the Rambam